

**T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**2007-2011 YILLARI ARASINDA ÇORUM İL
MÜFTÜLÜĞÜ DİN GÖREVLİLERİNCE HAZIRLANAN
HUTBELERDEKİ HADİSLERİN TAHRİCİ**

Yüksek Lisans Tezi

Osman ARAR

Çorum 2019

**2007-2011 YILLARI ARASINDA ÇORUM İL MÜFTÜLÜĞÜ DİN
GÖREVLİLERİNCE HAZIRLANAN HUTBELERDEKİ
HADİSLERİN TAHRİCİ**

Osman ARAR

**Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Kadir GÜRLER**

ÇORUM-2019

Kabul ve Onay Formu

KABUL VE ONAY

Osman ARAR tarafından hazırlanan *2007-2011 Yılları Arasındaki Çorum İl Müftülüğü Görevlilerince Hazırlanan Hutbelerdeki Hadislerin Tahrici* başlıklı bu çalışma, 28.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak yüksek lisans/ doktora/ sanatta yeterlilik tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza
Prof. Dr. Kadir GÜRLEK
(Başkan-Danışman)

İmza
Dr. Öğr. Üyesi Fatih Mehmet YILMAZ

İmza
Dr. Öğr. Üyesi Bekir ÖZÜDOĞRU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza
Doç. Dr. İlker ŞAKINÇ
Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı beyan ederim. (28/6/2019)

Osman ARAR

ÖZET

ARAR, Osman. *Çorum İl Müftülüğü Din Görevlilerince 2007-2011 Yılları Arasında Hazırlanan Hutbelerdeki Hadislerin Tahrîci*, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum 2019.

Hadis ilmi açısından Hz. Peygamberimizin Hadis-i Şerif'lerinin bizlere kadar sahih bir şekilde gelmesine vesile olan hadis âlimlerimizin geride bıraktıkları Hadis kitapları, kuşkusuz biz Müslümanlar için büyük bir hazinedir. Vaaz ve hutbe hazırlayan herkesin mutlaka başvurması gereken hadis kitaplarından gereken faydayı sağlayabilmesi için belli bir hadis tarih ve edebiyatı bilgisine sahip olması gerekir. İşte biz de Çorum İl Müftülüğü Din Görevlilerince 2007-2011 Yılları Arasında Hazırlanan Hutbelerdeki Hadislerin Tahrîbi, isimli çalışmamızla din görevlilerinin hadis bilgilerini değerlendirmeye çalıştık.

Giriş bölümünde, dinlerdeki mabet hakkında bilgi verilmekte özellikle İslam dininin mabedi olan camilerle ilgili Kur'an ayetlerine ve Hadislere yer verilmiştir. Birinci bölümde diğer dinlerde mabet olgusunu ve bu mabetlerdeki ibadetleri, dinlerin mabetlerindeki irşat faaliyetlerini ele alırken özellikle İslam dininde camilerin önemi, İslam toplumundaki fonksiyonlarını, Camilerde yapılan irşat faaliyetlerinden olan vaaz ve hutbelerin izahını yapmaya, vaaz ve hutbelerde dikkat edilmesi gereken konuları ele aldık. İkinci bölümde; ise Çorum Müftülüğü Din Görevlilerince hazırlanan hutbelerdeki hadisler tespit edilip, Arapça metinlerinin orijinali anlamları ile beraber yazıldıktan sonra bu hadislerin tahrîci yapılmıştır. Hadislerin tahrîcinde başta Kütüb-ü Tis'a'dan faydalanılmış. Ancak Kütüb-ü Tis'a'da hadislerin bulunamadığı durumlarda ise diğer hadis kaynaklarına başvurulmuştur. Sonuç bölümünde ise, din görevlilerinin hadis edebiyatı bilgileri ve hadis kaynaklarını kullanabilme bilgi ve becerileri hakkında bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kavramlar: Hutbe, Hadis, Tahrîc.

ABSTRACT

ARAR, Osman. *Inferences Of Hadiths In Sermons Prepared By Religious Officers In Religious Office Of Corum Between 2007-2011*, (Master's Thesis), Çorum, 2019.

In terms of hadith science, The Hadith books left behind by our hadith scholars, who have been instrumental in bringing the Prophet's Hadith-i Sharifs to us as safely as they are, are undoubtedly a great treasure for us Muslims. Everyone who prepares the sermon and sermon must have a certain knowledge of hadith in order to be able to provide the necessary benefit from the hadith books which must be applied. Here we tried to evaluate the hadith information of religion officers by showing the source of the Hadis in Hut, which was prepared between 2007-2011 in Religious Officials of Çorum Provincial Mufti Foundation Religious Workers.

In the introduction, information about the temple in the religions is given. The verses of the Qur'an about the Mosques of the Islamic religion, Hadith-i Sharif of our Prophet has been featured. In the first chapter we discussed the importance of the mosques in Islamic religion, the functions of Islamic society, the explanations of the sermons and sermons of the activities of the mosques, and the issues to be considered in the sermon and sermon, while characterizing the mosque in other religions and their worship in these temples. In the second chapter; the hadiths prepared in the Hut prepared for the Çorum Muftulusi Religious Duties were made and the sources of these hadiths were shown after the Arabic texts were written with their original meanings. Kü-tüb-ü Tis'a benefited from the source presentation of the hadiths. However, in the cases where hadiths can not be found in Kutub-ü Tis'a, other hadith sources were used. In the conclusion section, an evaluation was made about the knowledge and skills of the religious officials to use the hadith literature information and hadith sources.

Key Words: Sermon, Hadith, Inferences.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	vi
ÖN SÖZ	vii
GİRİŞ	1
A. ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	1
B. ÇALIŞMADA TAKİP EDİLEN YÖNTEM	2
C. DİNLERDE VE İSLAM DİNİNDE MABET OLGUSU	2

BİRİNCİ BÖLÜM

DİĞER DİNLERDE VE İSLAM'DA MÂBED

1. 1. SEMAVÎ OLMAYAN DİNLERDE MABET	5
1. 1. 1. Ateşgede (Mecusilik- Zerdüştilik)	5
1. 1. 2. Temenos (Eski Yunan)	8
1. 1. 3. Gurdwara (Sihizim)	9
1. 1. 4. Jinsa (Şintoizm)	11
1. 1. 5. Stupa (Budizm).....	12
1. 2. SEMAVÎ DİNLERDE MABET	14
1. 2. 1. Havra-Sinagog (Yahudilik)	14
1. 2. 2. Kilise (Hıristiyanlık).....	16
1. 2. 2. 1. Günlük İbadet/Ayin	16
1. 2. 2. 2. Haftalık İbadet/Ayin	17
1. 2. 2. 3. Yıllık İbadetler/Ayinler	17

1. 3. İSLAM DİNİNDE MABET.....	19
1. 3. 1. İlk Dönem İslam Tarihinde Caminin Yeri ve Önemi	20
1. 3. 2. Caminin Fonksiyonları	22
1. 3. 2. 1. İbadet Yeri Olarak Cami.....	22
1. 3. 2. 2. Eğitim ve Öğretim Yeri Olarak Cami	23
1. 3. 2. 2. 1. Planlı-Programlı Eğitim ve Öğretim	24
1. 3. 2. 2. 2. Plan ve Programa Dayanmayan Eğitim ve Öğretim.....	26
1. 3. 2. 3. Sosyal Bütünlüğü Sağlama Yeri Olarak Cami	27
1. 3. 3. Vaaz ve Hutbe	28
1. 3. 3. 1. Vaaz	28
1. 3. 3. 2. Hutbe	31
1. 3. 3. 2. 1. Hutbenin Yeri Ve Önemi.....	32
1. 3. 3. 2. 2. İslam'ın İlk Dönemlerinde Hutbe.....	32
1. 3. 3. 2. 3. Cumhuriyet Öncesi ve Sonrasında Hutbe.....	33
1. 3. 3. 2. 4. Hutbede İzlenilmesi Gereken Metotlar Ve Hz. Peygamber'in Hutbesi.....	34
1. 3. 3. 2. 4. 1. Kıyafeti	35
1. 3. 3. 2. 4. 2. Minbere Çıkışı	35
1. 3. 3. 2. 4. 3. Hutbe Esnasındaki Durumu.....	35

İKİNCİ BÖLÜM

ÇORUM İL MÜFTÜLÜĞÜ DİN GÖREVLİLERİNCE 2007-2011 YILLARI ARASINDA HAZIRLANAN HUTBELERDEKİ HADİSLERİN TAHRİCİ

2. 1. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2007 YILI OCAK-ŞUBAT-MART AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ	38
2.2. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2007 YILI NİSAN-MAYIS-HAZİRAN AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ..	44
2. 3. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2007 YILI TEMMUZ-AĞUSTOS-EYLÜL AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ..	50
2. 4. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2007 YILI EKİM-KASIM-ARALIK AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ	55
2. 5. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2008 YILI OCAK-ŞUBAT-MART AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ	61
2. 6. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2008 YILI NİSAN-MAYIS-HAZİRAN AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ..	66

2. 7. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2008 YILI TEMMUZ-AĞUSTOS-EYLÜL AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ..	72
2. 8. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2008 YILI EKİM-KASIM-ARALIK AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ	77
2. 9. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2009 YILI OCAK-ŞUBAT-MART AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ	83
2. 10. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2009 YILI NİSAN-MAYIS-HAZİRAN AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ..	90
2. 11. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2009 YILI TEMMUZ-AĞUSTOS-EYLÜL AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ..	97
2. 12. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2009 YILI EKİM-KASIM-ARALIK AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ	103
2. 13. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2010 YILI OCAK-ŞUBAT-MART AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ	108
2. 14. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2010 YILI NİSAN-MAYIS-HAZİRAN AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ	112
2. 15. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2010 YILI TEMMUZ-AĞUSTOS-EYLÜL AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ	119
2. 16. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2010 YILI EKİM-KASIM-ARALIK AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ	124
2. 17. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2011 YILI OCAK-ŞUBAT-MART AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ	130
2. 18. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2011 YILI NİSAN-MAYIS-HAZİRAN AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ	135
2. 19. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2011 YILI TEMMUZ-AĞUSTOS-EYLÜL AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ	140
2. 20. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2011 YILI EKİM-KASIM-ARALIK AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ	146
SONUÇ	152
KAYNAKÇA	157

KISALTMALAR

AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.md.	: Adı geçen madde
a.s.	: Aleyhi's-selâm
b.	: İbn
bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
c.c.	: Celle Celâluhû
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
hno.	: Hadîs Numarası
hz.	: Hazreti
İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
md.	: Madde
nşr.	: Neşreden
r.a.	: Radıyallahu anh
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallâhu aleyhi ve selem
SDÜİFD.	: Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
t.y.	: Yayım Tarihi Yok
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik eden
trc.	: Tercüme eden
v.b.	: Ve benzeri
y.	: Yıl
y.y.	: Yayım Yeri Yok
yay.	: Yayınları

ÖN SÖZ

Allah Teâlâ insanoğlunu dünyaya kendisine kulluk etsinler diye göndermiş fakat dünyada başıboş da bırakmamıştır. Peygamberlerini bir rehber kılarak insanları doğru yola çağırılmış, kendisine nasıl kulluk edeceklerini yine bizzat peygamberleri aracılığıyla kullarına göstermiştir. Zaman zaman insanoğlu Allah'a olan kulluk çizgisinden uzaklaşmıştır. Kimi zaman Allah'ın gönderdiği dini tahrip edip ona inanmaya başlamış, kimi zaman da bizzat kendi eliyle uydurduğu, yaratılışlarına ters düşen birtakım asılsız inanışlar üzerinde durmuştur. İşte ister hak olsun isterse bâtil olsun her dinin kendisine has dogmaları, kutsal metinleri olduğu gibi dinlerin ayrılmaz birer unsuru olan mabetleri olmuştur. Bu mabetlerde din müntesipleri bir taraftan dinlerine has ibadetlerini yerine getirirken bir taraftan da dinlerine ait inanç, ibadet ve ahlâk bilgilerine yine mabetlerinde yapılan irşat faaliyetleriyle sahip olmuşlardır. Kuşkusuz İslam dininde de irşat faaliyeti dendiğinde akla vaaz ve hutbe gelmektedir. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in uygulamaları olan vaaz ve hutbe, günümüzde de dinimizin mabedi olan camilerimizde devam etmektedir. Yapılan vaazlarda, okunan hutbelerde dinimizin Kur'an'dan sonra ikinci ana kaynağını oluşturan peygamberimizin söz, fiil ve takrirlerinden oluşan Hadis-i Şerifler okunmakta ve Müslümanların hayat çizgilerini bu hadislere göre tanzim etmeleri istenmektedir. Bu yüzden Hadislerin vaaz ve hutbelerde kullanılırken sahih kaynaklardan alınması elbette ki önem arz etmektedir.

Biz bu çalışmamızda Çorum İl Müftülüğü Din Görevlilerince hazırlanan hutbelerdeki hadislerin tahrîcini, din görevlilerin hutbeleri hazırlarken hangi hadis kaynaklarından faydalandıklarını, hutbeleri hazırlayan Çorum Müftülüğü Din Görevlilerinin klasik hadis kaynaklarını kullanmadaki bilgi ve becerilerini incelemek istedik. Çalışmamız giriş, iki bölüm ve sonuç bölümünden oluşmaktadır.

Tezimizin giriş bölümünde; mabet hakkında bilgi verilmekte, ister hak olsun isterse bâtil olsun her dinin kendine has bir mabedinin ve ibadetinin olduğu gerçeği dile getirildikten, özellikle İslam mabedi olan caminin Kur'an'da ve Hadislerdeki yeri ve önemi hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra birinci bölüme geçilmiştir.

Birinci bölümde; diğer dinlerde mabet olgusunu ve bu mabetlerde yapılan ritüelleri, irşat faaliyetlerini ele alırken özellikle İslam dininde camilerin önemini, İslam

toplumdaki fonksiyonlarını, Camilerde yapılan irşat faaliyetlerinden olan vaaz ve hutbelerin izahını yapmaya, vaaz ve hutbelerde dikkat edilmesi gereken konuları ele aldık.

İkinci bölümde ise, Çorum Müftülüğü Din Görevlilerince hazırlanan hutbelerdeki hadisler tespit edilip, Arapça metinleri anlamlarıyla beraber yazıldıktan sonra bu hadislerin tahrîci yapılmıştır. Hadislerin tahrîcinde başta Kütüb-ü Tis'a'dan faydalanılmış. Ancak hadislerin buralarda bulunamadığı durumlarda ise diğer hadis kaynaklarına başvurulmuştur.

Sonuç bölümünde, din görevlilerinin hadis bilgileri ve hadis kaynaklarını kullanabilme bilgi ve becerileri hakkında bir değerlendirme yapılmıştır.

2007-2011 yılları arasındaki hutbe metinlerini temin etme hususunda yardımcı olan Çorum Merkez Uhud Cami İmam-Hatibi Ömer Faruk ERDOĞAN hocama teşekkür ederim.

Tezimin hazırlanmasında bilgi, tecrübe ve yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Kadir GÜRLER'e sonsuz hürmet ve şükranlarımı arz ederim.

GİRİŞ

A. ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Giriş bölümünde öncelikle şunu belirtmek isteriz. Üzerinde lokal/yerel olarak çalışmış olduğumuz ilgili konunun genel boyutlu örnekleri daha önceki bazı tezlerde ele alınmıştır. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Ümran Deniz tarafından 2002 yılında hazırlanan “Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yayınladığı Hutbelerdeki Hadislerin Tahrîci ve Tahlili (1995-2000 Yılları)” ve Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Yusuf Ay tarafından 2008 yılında yapılan “Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yayımladığı Hutbelerdeki Hadislerin Tahrîci ve Genel Değerlendirmesi (2001-2004)” isimli tezler bu bağlamda verilebilecek örnek akademik çalışmalardandır. Biz de bu serinin bir devamı ve alana katkısı açısından “Çorum” merkezli bir çalışma yapmayı tercih ettik.

Çalışmamızın birinci bölümünde diğer dinlerde ve İslam'da “mabet” olarak nitelenen ibadet yerlerinden bahsedilmiştir. “Diğer dinlerde mabet” kısmını, semavi olmayan ve semavi dinlerde mabet şeklinde bir ayırım yaparak ele almayı uygun gördük. Mümkün mertebe konunun özünüyle ilgili gereği kadar açıklamalar yaparak, tezimizin boyutunu ve amacını aşmamaya gayret gösterdik. Birinci bölümde değindiğimiz diğer bir husus ise İslam dininde ibadet yerlerine dairdir. Burada da vaaz ve hutbe faaliyetlerine temas edildi; dünü ile bugünü arasında bir bağ kurularak bir tablo çizilmeye çalışıldı.

Tezimizin ikinci bölümünü oluşturan “Çorum İl Müftülüğü Din Görevlilerince 2007-2011 Yıllarında Hazırlanan Hutbelerdeki Hadislerin Tahrîci” kısmında ise Çorum İl Müftülüğü din görevlileri tarafından hazırlanan hutbelerdeki hadislerin Kütüb-ü Tis'a ve diğer hadis kitaplarındaki yerlerine işaret edilerek tahrîci konu edilmiştir. Hutbeler daha önce Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanıp il müftülüklerine gönderiliyor ve din görevlilerince hutbelerde okunuyordu. 2007 yılından itibaren hutbeler il içindeki din görevlilerince hazırlanmaya başlandı. Bu nedenle söz konusu tez vesilesiyle hazırladıkları hutbelerdeki hadisleri kullanan din görevlilerinin bu husustaki yeterlilik durumlarını da hadis ilmi açısından tespit etmeye çalışmış olacağız. Ayrıca hutbelerdeki bu hadislerden yola çıkarak din görevlilerinin hangi kaynaklara daha çok başvurduklarını ve bu alanda hadis kaynaklarını kullanma becerilerini tanıma ve tanıtma fırsatı da bulmuş olacağız.

Hadisler İslam dininde Kur'an'dan sonra ikinci kaynağını teşkil etmektedir. Bu çalışma ile hutbelerde Hz. Peygambere ait olmayan ve halk arasında “hadis” diye dolaşan sözlerin hadis olarak kullanılıp kullanılmadığını hadis ilmi çerçevesince açıklığa kavuşturmaya çalışacağız.

B. ÇALIŞMADA TAKİP EDİLEN YÖNTEM

Rivayetler açısından çalışmamızın çerçevesini Hadis literatüründe Kütüb-ü Tis'a olarak bilinen Buhâri'nin Sahîh-i Buhârî'si ve Müslim'in Sahîh-i Müslim'i; Tirmizî, Ebû Dâvûd, Nesâî, İbn Mâce ve Dârimî'nin Sünen'leri, Ahmed b. Hanbel'in el-Müsned'i ve İmam Mâlik'in Muvattâ'ı oluşturmaktadır. Kütüb-ü Tis'a'da bulunamayan hadisler diğer hadis kaynaklarından tespit edilmeye çalışılmıştır. Konuya ilişkin hadisleri tespit için ilk olarak Concordance'dan istifade edilmiştir. Bunun yanında konunun uzmanları tarafından hazırlanan bilgisayar programları ve internet olanaklarından da faydalanılmıştır. Hadisler literatürdeki bu kaynaklardan kontrol edilmiştir. Kaynakların dipnotlarda gösterilmesinde kronolojik usul takip edilmiştir. Aynı zamanda Tirmizî'nin ve Suyûtî'nin eserlerinde, rivayetler hakkında yaptığı değerlendirmelere de yer verilmiştir.

C. DİNLERDE VE İSLAM DİNİNDE MABET OLGUSU

Gerek Hz. Âdem (a.s.) ile başlayıp Hz. Muhammed (s.a.v.) ile nihayete eren semavî dinler olsun, gerekse insanlar tarafından ortaya konmuş olan semavî olmayan dinler olsun her dinin kendine has bir ibadet şekli olagelmıştır. İbadetler bütün dinlerin temel unsurlarındandır ve belirli bir mekânda icra edilirler. Bu nedenle mabetler her dinde bulunması gereken kutsal mekânlardır. Mabet, bir dinin mensuplarının muayyen zamanlarda bir araya gelip topluca yaratıcılarına veya kutsal saydıkları şeylere ibadette buldukları mekânlardır. “Templum” kelimesi Latince de kuşların uçuşlarını gözlemlemek için kullanılan dört köşe şeklindeki yerleri ifade etmekte kullanılmakta iken daha sonraları “belirli işler için ayrılmış mekân” zamanla da “Tanrı'nın evi” anlamını kazanmıştır. İbadethaneler önceleri küçük, üstü açık ve sade mekânlar iken sonraları ise büyük, üzeri kapalı ve ihtişamlı mekânlar halini almıştır. Mabetler kutsal mekânlardır. Din mensuplarınca ilahi rahmetin tecelli ettiği yer olarak kabul edilip, kutsal olarak te-

lakki edilen nesnelere muhafaza edildiği yerler olarak tanınmıştır. Buralarda Tanrıya yakınlaşmak amacıyla kurban takdimleri ve o dine özgü ibadetler yapılmıştır.¹

Mabetler her dönemde şehrin ve toplumun merkezi olmuştur. Şehir mabedin bulunduğu konuma göre planlanmış, toplumda meydana gelen anlaşmazlıklar mabetlerde çözüme kavuşturulmuştur. Mabetler, savaşlarda dâhi dokunulmazlığı olan mekânlar olmuşlardır. Mabetlerde ibadet edenlere, din adamı olarak görev yapanlara ve mabetlere hizmet edenlere dokunulmamıştır.

İslam dini diğer din müntesiplerinin ibadethanelerine saygı göstermiştir. Nitekim Kur'an-ı Kerimde

*Onlar sırf ve 'Rabbimiz Allah'tır' dediler diye haksız yere yurtlarından çıkarılmışlardır. Eğer Allah insanların bir kısmını diğeriyle savmasaydı, manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın adı çok anılan mescitler yıkılıp giderdi. Muhakkak ki Allah, kendisine yardım edenlere O da yardım eder. Doğrusu Allah kuvvetlidir, her şeye gücü yeter.*²

Buyrulmuştur. İslam gerek İslam ibadethanelerine gerekse diğer dinlerin mabetlerine saldırıyı şiddetle kınar.

*Allah'ın mescitlerinde O'nun adının zikredilmesini engelleyen ve onu tahrip etmeye çalışandan daha zalim kim olabilir? Ancak bunların oraya sadece Allah korkusuyla girmeleri gerekirdi: Bu kimseler için dünyada zillet, ahirette ise korkunç bir azap vardır.*³

Hangi dine mensup olursa olsun mabetlere gönül vermiş kişiler vicdan sahibi insanlar olmuşlardır. Mescid-i Nebevî'de yetişen nesil de vicdan sahibi birer nefer olarak dünyanın her yerine yayılmışlardır.⁴

Mabetler toplum içindeki var olan sosyal ve ekonomik farklılıkların görüldüğü yerlerdendir. İnsanlar arasındaki farklılıkların toplumu ayrıştırdığı modern dünyada, birleştirici rol oynayan müstesna mekânlardandır. Renkleri, cinsiyetleri, fiziki yapıları ve mezhepleri farklı insanların bir kubbe altında bir araya gelmesi mabedin fonksiyonelliğinden kaynaklanmaktadır. Mabetler inanan insanları bir araya toplar ve onlara farklılıklarına rağmen bir arada yaşamasını hem öğretirken hem de onları eğiterek tekrar toplumun içine salar. İster semavi dinler olsun, isterse semavi olmayan dinlerde olsun mabet her dinin vazgeçilmez bir unsurudur.

¹ Ahmet Güç, "Mâbed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 27 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 276.

² Hac, 22/40.

³ Bakara, 2/114.

⁴ Zeki Tan, "Kur'an'a Göre Toplumsal Farklılıkları Bir Arada Yaşatmada Mâbedlerin Fonksiyonu", *İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 2 (2012): 14-16.

Dinlerdeki mabet tanımlarına geçmeden önce dinlerin menşesine göre sınıflandırılması olan semavi olan ve semavî olmayan din tariflerini hatırlamak faydalı olacaktır. İslam âlimleri din sınıflandırmalarını Kur'an ışığında yapmışlardır. Çünkü Kur'an-ı Kerim de İslam dini için “Şüphesiz Allah katındaki din İslam'dır”⁵, “İşte dosdoğru din budur”⁶, “hak din”⁷ tanımları yapılmıştır. Dolayısıyla “İslâm'dan başka din isteyen bu gayreti kabul olunmayacaktır.”⁸ Bahse konu olan Kur'an'ın ayetlerine göre İslam dini dışındaki diğer dinlere içinde “DİN” denebilir. Ancak Allah katındaki geçerli din “İslam dini” olduğuna göre, diğer dinler kaynağı ilahi vahye dayanmayanları “Bâtıl Din”dir. İlahi vahye dayanmakla beraber, asli biçimini kaybetmiş Hıristiyanlık ve Yahudiliğe gelince, onlar da “muharref”, yani tahrif olmuş, bozulmuş dinlerdir. Kur'an bu dinlerin mensupları için “Kitap Ehli” tabirini kullanır.

Buna göre İslam literatüründe dinleri, vahiy ürünü olan dinler “ilahi dinler” ve vahiy ürünü olmayan dinler “bâtıl” dinler” olarak ikiye ayırmak adet haline gelmiştir.⁹ Dinlerde mabet konusunu incelerken; adı geçen dindeki mabedin önemi, yaptıkları ibadet ve ritüeller, ibadetlerin mabedlerde icra ediliş şekilleri ve varsa dinin müntesiplerine ibadethanelerde yaptıkları irşatlar ve vaazlar olacaktır.

Dinlerin mabetlerini, ibadet şekillerini, vaaz ve irşat faaliyetlerini incelemeyen önce şu açıklamayı yapmakta fayda vardır. Dini literatürde din esaslarını ve ahlâk kurallarını öğretmeyi amaç edinen vaaz ve irşat ifadeleri daha çok tevhit akidesini benimsemiş ve yayılmacı bir amaç taşıyan dinlerde var olmuştur. Buna karşılık çok tanrılı dinlerde dini yayma ve misyonerlik gibi bir amacın olmayışı vaaz ve irşat kavramının oluşmasında gerek duyulmamıştır. Vaaz ve irşat kavramı, daha çok dış etkenlere karşı din mensuplarının korunmasını ve daha samimi birer mümin olmalarını sağlama amacını gütmektedir. Bu nedenle vaaz ve irşat kavramı İslam, Hıristiyanlık, Yahudilik ve Budizm gibi dinlerde varlığını korumaktadır.¹⁰

⁵ Âl-i İmran, 3/19.

⁶ Rum, 30/30.

⁷ Tevbe, 9/33.

⁸ Âl-i İmran, 3/85.

⁹ Günay Tümer, “Çeşitli Yönleriyle Din”, *AÜİFD*, sy. 28 (1986): 213-267.

¹⁰ Kürşat Demirci, “Vaaz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 42, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 408.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİĞER DİNLERDE VE İSLAM'DA MABET

1. 1. SEMAVİ OLMAYAN DİNLERDE MABET

1. 1. 1. Ateşgede (Mecusilik- Zerdüştilik)

Mecûsîlik, Zerdüş'tün yaydığı inançlar ile eski İran inanç ve geleneklerinin birleşmesinden meydana gelen bir inanç sistemidir. Ayrıca ateş kültüyle ilgili ibadetleri olması nedeniyle Ateşperestlik olarak da bilinir. Mecûsîliğin kurucusu Batı'da Zoroaster olarak adlandırılır.¹¹ Mecûsîlik, bâtıl bir dini inanç sistemidir. Kökeni eski İran inançlarına dayanmaktadır. Günümüzde Mecûsîlik bir din olarak müntesipleri tarafından varlığı devam ettirilmektedir.¹²

Günümüzde İran'da Mecûsîliği devam ettiren gruplar vardır. Bunlara "Gabriiler" adı verilir. Hindistan'da ise İran'dakilere oranla daha düzenli olarak bu inanç sistemini yaşatan gruplar vardır ki bunlara da "Parsiler" denir. Hindistan'daki bu gruplar daha çok Karnataka ve Karaçi bölgelerinde bulunurlar.¹³

Kur'an'da bu dinden "Mecûs" olarak bahsedilmiş ve kıyamet gününde diğer din mensupları ile beraber aralarında hüküm verileceği belirtilmiştir. Mecusîlik, bir devletin resmi dini hüviyetini kazanamaması sebebiyle koruma altına alınamamıştır.¹⁴ Mecûsîliğin ilk zamanlarında mabet olgusuna pek rastlanılmaz. M.Ö. 4. Yüzyıldan itibaren Ahamenidler tarafından ateş mabetleri inşa edilmeye başlanmıştır. Mabetlerin asıl yapılış amacı ise Mecûsîlik tarafından kutsal kabul edilen ateşin muhafazasıdır.¹⁵

Ateş mabetleri genellikle, kutsal ateşin devamlı yakılı tutulduğu mabedin özel kısmı ile mabede gelen cemaatin dinî ibadetlerini yerine getirdiği daha büyük bir kısımdan olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

¹¹ Şinasi Gündüz, "Mecûsîlik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.28 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 278.

¹² Şinasi Gündüz, "Mecûsîlik", *Yaşayan Dünya Dinleri*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010), 507.

¹³ Ekrem Sarıkçıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi* (Isparta: Fakülte Yayınevi, 2000), 124.

¹⁴ Celal Erdem, "Anadolu Delikanlı Teşkilatlarına Çukurköy Gençlerbirliği Örneğine Bir Bakış" *I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri II*, (1996): 215.

¹⁵ Ahmet Güç, *Dinlerde Mâbed ve İbadet* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005), 45.

Kendisine kutsallık atfedilen ateşin Zerdüşt zamanında kutsallığına dair herhangi bir bilgi yoktur. Ancak Zerdüşt dönemi sonrası Avesta metinlerinde ateş, kendisine dua ve ibadet edilen bir varlık haline gelmiştir. Özellikle Pers imparatorluğu ve Sâsânî döneminde ateş mabetlerde kutsal obje haline gelmiştir. Ateş, Ahura Mazda'nın oğlu olarak kabul edilmiş, zenginliği ve sağlığı bahşeden aynı zamanda savaşçı bir varlık olarak görülmüştür.¹⁶

Mecûsîlikte ibadet edilen mabetlere içinde devamlı ateş yandığı için Ateşgede (Dâr-ı Mihr) veya Farsça Adıryan denir. Mabetlerde ateş kible konumundadır. Gündüzleri güneşe, geceleri aya karşı ibadet eden Mecûsîler, mabetlerde ise ateşe karşı ibadet ederler. İbadet yapabilmek için ateşgede şart olmamakla beraber cemaatin bulunduğu köylerde mabet inşa edilir ve buralarda yapılan mabetlere Niyayişgah denir. İlk dönem Mecûsîliğinde Ateşgede'lere kadınlar giremezken daha sonraları bu kural yumuşatılarak kadınların Ateş gede'lere girmelerine izin verilmiştir. Ateşgedeler buldukları mekânlara göre üçe ayrılır.

- a) Ateş Dadgâh: Evlerdeki küçük ateş, ocak ateşi.
- b) Ateş Azeran (Aduran): Mahalle ve köy gibi yerleşim alalarında bulunan ateşgede.
- c) Ateş Behram (Verehram): Büyük ateşgededir. Sekiz tanesi Hindistan'da, iki tanesi ise İran'da bulunmaktadır.

Ateşgedeler ateş hazırlama şekillerine göre de şöyle isimlendirilirler:

- a) Ateş Dadgâh: Mobed ismi verilen din adamları tarafından kutsanmış basit ateşten hazırlanır.
- b) Ateş Aduran: Mobedler, askerler, çiftçiler ve çobanlar sınıfını temsil eden dört çeşit ateşin karışımıyla hazırlanır.
- c) Ateş Behram: 16 sınıfı temsil eden ateşin bir araya getirilmesiyle hazırlanır, bir yılı aşkın sürede temizlik sürecinden geçirilir, yanan dal ateşten alınarak 1128 kez temizlenir, bu ateş kutsal ateş olarak kabul edilir.¹⁷

Mecûsîler ateşi, iyiliklerin ve hayrın ilahı olan Hürmüz'ü temsil ettiğine inandıkları için, bütün mabetlerde devamlı olarak ateşin yandığı ateşgedeler inşa etmişlerdir.¹⁸

¹⁶ Mehmet Alıcı, "Genel Hatlarıyla Mecûsîlik ve Zerdüşt'ün Modern Takipçileri", *Ortadoğu Yıllığı*, (2011): 562.

¹⁷ Mahmut Polat, "Günümüz İran Zerdüştlüğü Üzerine Bir Araştırma", (Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2013), 97.

¹⁸ Ahmet Kahraman, *Mukayeseli Dinler Tarihi*, (İstanbul: Seçil Ofset Matbaacılık, 2013), 123.

Zerdüştilikte ayinler, etrafı açık, orta yerinde ateş altarı bulunan bir mekânda yapılır. Kanlı kurban takdimleri Zerdüş tarafından men edildiğinden dolayı buna karşılık ekme ve süt takdim edilir. Mecûsiler mabetlerine yabancıların girmesine izin vermezler. Bu dinin kurucusu olan Zerdüş, yaptığı vaazlar yoluyla başka insanları kendi dinine kazandırmaya çalışmıştır. Ancak günümüz Hindistan'ında yaşayan Parsiler “herkes atalarının dinine tabi olmalıdır” düşüncesi bu sistemde misyonerlik faaliyetinin oluşmasına ve bu dine inananların da sayılarının az olmasına neden olmuştur. Zerdüştilerin ibadet hayatlarında mâbedin önemli bir yeri vardır. Bir Zerdüş mabedi ya her gün ya da en az haftada bir gün ziyaret eder. Kadınların mabede girmeleri yasak olmadığı için istedikleri zaman ibadete iştirak edebilirler. İbadet ferdi olarak yapılır. Cemaat halinde yapılmaz. Ayrıca cemaate vaaz verilmez.¹⁹

Çocuklar yedi veya dokuz yaşlarına geldiklerinde dine giriş ayini olan navcot'a tabi tutulurlar. Çocuklar önce banyo yaptırılıp ardından sudreh denilen dinî elbiseyi giydirilip ve kutsî denilen kutsal kuşağı kuşandırılırlar. Mecûsiler ibadetlerine abdest gibi bir temizlik yaparak başlarlar. Güneş doğarken, öğle vakti, öğleden sonra, güneş batarken ve gece vakti olmak üzere beş vakitte çeşitli dualar (gâh) okurlar. Yine her Mecûsî günlük olarak Frevarâne adı verilen iman esaslarını okumayı ihmal etmezler. Nevruz (No Ruz) adı verilen ilkbaharın gelişinin kutlandığı bayram, Mecûsilerin en büyük bayramıdır.²⁰ Mecûsîlikte kutsallığı olan ateşi kirletmemek için büyük bir çaba gösterilir. Rahipler ateşi kirletmemek için ellerine eldiven giyip ağızlarına ise maske takarlar. Kutsal hücrede ve evlerde yanan ateş hiç söndürülmez.²¹ Rahipler yönettikleri ayinlerin ve törenlerin karşılığında geçimlerini sağlamak için ücret alırlar.²²

Mecûsilerin din adamları olan Mobadlerin, ekonomik olarak zayıf olmalarından dolayı kendilerinden sonra gelen çocukların bu mesleğe mesafeli durmalarını sebep olmuştur. Bu nedenle İran Mobadler Meclisi 1970 de aldığı kararla Mobad ailesinden olmayan kişilerin de dini işlerde Mobad yardımcısı (mobodyar) olarak görev yapmalarını sağlamıştır.²³

¹⁹ Güç, *Dinlerde Mâbed ve İbadet*, 48.

²⁰ Gündüz, *Yaşayan Dünya Dinleri*, 526.

²¹ Baki Adam, *İlahiyat Önlisans Programı Dinler Tarihi*, (Eskişehir: Web-Ofset Matbaacılık, 2000), 131.

²² Gündüz, “Mecûsîlik”, *DİA*, c. 28, 283.

²³ Alıcı, *Ortadoğu Yıllığı*, 566.

1. 1. 2. Temenos (Eski Yunan)

Eski Yunan inançları hakkında bilgi alabileceğimiz kaynak İliada ve Odysseia gibi mitolojik edebiyat eserleridir. Bu nedenle eski Yunan inançları hakkındaki edineceğimiz bilgi de sınırlıdır. Yunan dini hayatına baktığımız zaman çok tanrıcılık hâkimdir ve bu sebeple onların birçok ilahı vardı.

Eski Yunan dini hakkındaki bilgileri şair Homeros'un şiirlerinden öğreniyoruz. Çünkü O'nun şiirlerinde dini esintiler bulunmaktadır. Eski Yunan dininde Anadolu, Girit ve Mezopotamya kaynaklı çok tanrılı bir inanç sistemi vardır. Şairlerin yazdığı destanlar bu dinin şekillenmesinde büyük bir rol oynamıştır. Şairler kendi zihin dünyalarına göre tanrıları yiyip içen, çoluk çocuğa karışan ve iyiliği ya da kötülüğü temsil edenler olarak tasnif etmişlerdir. Ayrıca tasvir ettikleri tanrılar nektar denilen suyu içtikleri için ölümsüz idiler.²⁴ Zeus, Hera, Atena, Apollon, Artemis, Ares, Afrodit, Poseidon, Hermes, Demeter, Diyanizos, Hades, Persefon ve Estiya Olimpos dağında hala yaşadığına inanılan tanrılardır. Eski Yunan dininde tanrıların kendine özgü figürleri, kıyafetleri ve kullandıkları aletleri vardır. Yunanlılar tanrılarını insanlarda bulunan iyi görülen huylarla mesela cesaret, fedakârlık, iyiliksever gibi niteledikleri gibi yine insanlarda bulunan hırsız, hilekâr ve fahişe gibi kötü huylarla nitelemişlerdir. Yunanlılar kendilerinde bulunan kötü huyları tanrılara izafe etmekle yaptıkları ahlâksızları bir nebze olsun makul ve hoş görme yoluna gitmişlerdir.²⁵

Klasik Yunan mabetlerinin ne zaman ortaya çıktığı bilinmemektedir. Eldeki tarihî kaynaklara göre en eski Yunan mabetlerinin M.Ö. 7. Yüzyıla ait oldukları tespit edilmiştir. Yunan mabetlerinin sanatsal olarak inşa edilmeye başlaması ise M.Ö. 5. Yüzyılda olmuştur. "Eski mabet ve iç odası" anlamında kullanılan "Naos" Yunan mabetlerinin yapılış amacının tanrının evi ve ikamet yeri olduğu fikrini göstermektedir.²⁶ Yunan mabetleri tanrının evi olarak kabul edildiği için halk buraların içine girip ibadet edemezdi. İbadetler sunağın çevresinde yapılır ve dini ayinleri "hiervevs" adı verilen rahipler idare ederdi. Eski Yunan rahipleri, doğunun rahipleri gibi kutsanmış ve bazı gaibi bilgileri bilen tabiatüstü insanlar değillerdi. Onlar devlet tarafından atanmış birer memur idiler. Herkes rahip olma hakkına sahipti. Bu nedenle eski Doğu sistemlerinde olduğu gibi

²⁴ Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2008), 150.

²⁵ Kahraman, *Mukayeseli Dinler Tarihi*, 141-142.

²⁶ Güç, *Dinlerde Mâbed ve İbadet*, 54.

rahipler devlet içinde ayrıcalıklı bir sınıf olmamıştır.²⁷ Yunan mabetleri VII. Yüzyıldan itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır. Mabetlerde dış mekânda, yakılarak takdim edilen kurbanlar için; iç mekânda ise kansız takdimeler için yer ayrılmış ve mabedin en iç tarafında ise tanrı tasvirinin yer aldığı bir oda (naos) vardı. Mabetler genelde yılda bir veya iki defa görevli rahipler tarafından ziyarete ve ibadete açılırdı.²⁸

Eski Yunanlılarda ibadet herkesin kendi anlayışına göre farklılık arz ederdi. Kurban takdimeleri ve ibadetlerin asıl yapılış amacı tanrıların gazabından korunmak ve onların hoşnutluğunu kazanmak içindir. Günlük ibadetleri halk istediği şekilde ve istediği yerde yapabiliyordu. Ancak büyük tanrıların şerefine yapılan şenlikler yılın belli vakitlerinde yapılırdı.²⁹ Yunanlılar bayramlarda ve dini törenlerde ilahları şerefine araba yarışları ve spor karşılaşmaları tertip ederlerdi. Bu müsabakaların en büyüğü baş tanrı Zevs-Zeus şerefine Olympos dağında düzenlenen Olimpiyat Oyunları idi. Dini içerikli spor müsabakalarına iştirak eden gençler çeşitli kategorilerde yarışmalar ve yarışmalarda birinci gelenin başına bir çelenk konur ve kendi ülkesinde büyük törenlerle karşılanır ve halk arasında itibar kazanırdı.

1. 1. 3. Gurdwara (Sihizim)

Hindistan, Ariler, Müslüman Araplar, Türkler ve Hıristiyan İngilizlerin oluşturduğu çeşitli ırk, dil ve dinlerden oluşan bir yapıya sahiptir. Hindistan'da bu çeşitliliğin sonucu olarak birçok din ortaya çıkmıştır. İlk olarak bugünkü Hinduizm'den sonra M.Ö. VI. yüzyılda Budizm ve Caynizm ortaya çıkmıştır. İslamiyet ise M.S. VIII. yüzyılda Müslümanların Hindularla temasından sonra yayılmaya başlamıştır.³⁰ Sih dini, Hindu düşüncesinin belli bir Tanrı'ya bağlılığı esas alan Bhakti düşüncesiyle İslâm dininin ah-lâkî özelliklerini bir araya getirmeyi esas alan ve Guru Nanak tarafından temelleri atılmış dînî bir hareket olarak ortaya çıkmıştır.³¹ Guru Nanak aslen bir Hindu iken, Müslümanların bulunduğu bir toplumda hayat sürmüştür. Guru Nanak bu sayede İslamiyet'i

²⁷ Arif Müfid Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014), 142.

²⁸ Ahmet Güç, "Mâbed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 27 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 277.

²⁹ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 160.

³⁰ Abdurrahman Küçük, "Sihizm", *AÜİFD*, sy. 28 (1986): 391.

³¹ Huzeyfe Sayım, "Sih Dini", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 37 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009), 166.

inceleme fırsatı bulmuş; Hindu geleneğindeki kast sistemi ve Brahmanların aşırılıkları ile karşılaştırma imkânını elde etmiştir.³²

Hinduizm inanç sistemindeki Mutlak Varlık ve Tanrı'nın birliği konusunun politeizm içerisinde kaybolduğunu fark eden kişiler İslam dinindeki tek Allah inancının açıklığına yönelmişlerdir. Ayrıca kast sisteminin eşitsizliğine karşı İslam'daki hak ve adalet değerleri, insanlar arasındaki üstünlüğün ancak Allah'a karşı gösterilen saygı ile olabileceği gerçeği Hindu'ların kendi din ve inanç sistemlerini sorgulamasına ve milli dinleri olan Hinduizm ile İslam dinini uzlaştırma çabalarına neden olmuştur.³³

Sih inancının diğer dinler kadar olmasa da bütün insanlığın kurtuluşunu esas alan bir hedefi vardır. Bu nedenle Sih inancı sadece Hindistan sınırları içerisinde değil Batı da yayılma eğilimi göstermiştir. Sihizm, geleneksel olan rahiplik sistemini reddetmektedir. Gobind Singh her Sih'in, kutsal kitap olan Adi Granth'ı her yerde okuyabileceğini ve tapınlardaki ibadetlerin rahiplerin yerine toplumdaki saygın kişiler tarafından da yönetilebileceğini savunmuştur. Bu ise İslam dinindeki ruhban sınıfının olmayışından etkilendiğinin bir göstergesidir. Sih mabetlerinde put, resim veya heykel bulunmaz. Mabede giren kişi ayakkabılarını çıkarıp başını örter. Mabetlerde bulunan mutfaktan herkes faydalanabilir.³⁴

Sih dininin mabedi olan Gurdwara, önceleri Dharmasala diye anılmakta idi. Sih mabetleri mimari olarak Şah Cihan tarafından inşa edilen Taç Mahal'e benzerlik gösterir. Mabetlerin üzerleri büyük kubbe ile örtülüdür.³⁵

Sihizm'de oruç, kurban gibi ibadetler ve nefsi terbiye eden çile anlayışı yoktur. Buna karşılık bir Sih'in malının onda birini vermekle yükümlü olduğu bir sadaka sistemi vardır. En büyük ibadet ise "Nam simran" yani Tanrı'nın isminin zikredilmesidir. Bu zikir ile kişinin Tanrı'ya yaklaştığına ve kötülük yapmaktan uzaklaştığına inanılır.³⁶ Sih dinine mensup olan bir kişinin günlük ibadeti üç grupta toplanır. Birincisi, Adi-Granth'ten özellikle Guru Nanak'a ait pasajların ezbere okunması. İkincisi, aile fertlerinin hep birlikte Adi-Granth'ın huzurunda bir pasaj okuması. Üçüncüsü ise, gurdwara'da Khalsa'nın büyük ailesi ile beraber bulunmaktır.³⁷

³² Huzeyfe Sayım, "Sihizm'in Kurucusu Guru Manak Ve İslamiyet", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 5 (2000), 157.

³³ Küçük, "Sihizm", 392.

³⁴ Gündüz, *Yaşayan Dünya Dinleri*, 373-381.

³⁵ Huzeyfe Sayım, "Sihizm'in Din Anlayışı", *Dinler Tarihi Derneği Yayınları-II*, (2000): 297.

³⁶ Sayım, "Sih Dini", *DİA*, c. 37, 167.

³⁷ Sayım, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5, 295.

Mabetlerde yapılan ayinlerde Şu sıra takip edilir. Adi Granth'ın açılıp okunması, müzik, Adi Granth'ın bazı bölümlerinin açıklanması, cemaate vaaz verilmesi, dua edilmesi, tekrar Adi Granth'tan bir pasaj okuma, Karah Prasad denilen komünyon yiyeceğinin ikram edilmesi ile mabetdeki ibadet tamamlanmış olur. Sih cemaatinin olduğu yerde küçük de olsa bir gurdwara vardır. O her ne kadar bir mabet olsa da aynı zamanda bir sosyal kurumdur. Günlük ibadet genelde sabah erken kalkmak, soğuk su ile yıkanmak, meditasyon ve sabah-akşam duaların okunmasından ibarettir.³⁸

1. 1. 4. Jinsa (Şintoizm)

Şintoizm, Japonya'nın yerel dinidir. Taoist, Budist ve Konfüçyüs'çü unsurlarının etkisiyle Antik çağlarda oluşan animistik inanç şekillerinin modernize olmuş şeklidir. Şintoizm'in kurucusu, peygamberi ve dini bir metni yoktur. Doğaüstü varlıklara belli ritüeller sergileyerek tapınmayı esas alır. Japon geleneklerine ve aile kurumuna saygı üzerine inşa edilmiştir.³⁹

Şintoizm'de mabelere “Tanrı Evi” manasında “Jinja” veya “Jinsa” adı verilir. Yine Şinto tanrısının ikamet yerine işaret etmek üzere kullanılan bir başka isim de “Miyaya”dır.⁴⁰ Şintoizm'in ayinleri ya tapınaklarda (jinja/jinsa) ya da evlerdeki ibadete hasretilmiş mekânlar olan kami-dara'larda icra edilir. Şintoizm'in en önemli tapınağı Honşu adasındaki Amaterasu Jinja'dır.⁴¹ Şintoizm'in başlıca ibadet çeşitleri dualar okumak ve ilahlara çeşitli hediyeler sunmaktır. Japonya'da küçükü büyüklü 100.000'den fazla mabet bulunmaktadır.⁴²

Japonya'da mabetler birçok yerde bulunmaktadır. Yol kenarlarında, fabrika köşelerinde, binalar topluluğunun tepelerinde küçük ve sade ağaç yapılarıdır. Mabetler ayinlerin icra edildiğı dış mekân ile tanrıya ait kutsal eşyaların korunduğı ve tanrının ikamet yeri olarak kabul edilen iç mekândan oluşur.⁴³

Mabetlerdeki ritüeller abdest'e benzeyen su havuzlarındaki temizlikle başlar. El ve ağız yıkanıp, mabetde yanan ateşin dumanı başın üzerinden geçirilerek bedenî ve ruhî temizlik gerçekleştirilmiş olur. Daha sonra kamiye getirilen kurban ve takdime sunu-

³⁸ Güç, *Dinlerde Mâbed ve İbadet*, 79-84.

³⁹ Kürşat Demirci, “Şintoizm”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 39 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010), 177.

⁴⁰ Güç, *Dinlerde Mâbed ve İbadet*, 91.

⁴¹ Demirci, “Şintoizm”, *DİA*, c. 39, 178.

⁴² Kahraman, *Mukayeseli Dinler Tarihi*, 100.

⁴³ Güç, “Mâbed”, *DİA*, c. 27, 278.

lur. En son işlem, ellerin çırpılarak kaminin davet edilmesi ve duaların okunarak isteklerin dile getirilmesidir.⁴⁴

Şinto mabetlerinde ibadetler rahipler tarafından küçük adımlarla sessiz bir şekilde icra edilirler. Ancak ayinler cemaat halinde yapılmaz. İbadet için mabede gitmek şart olmayıp evlerde de yapılabilir. Evlerde ibadetlerin yapıldığı yerlere “kami-dana” veya “tanrı rafı” adı verilir. Evlerdeki ayinler ruhların dikkatini çekmek üzere ellerin çırpılması, dua okunması, mabetde bulunan yeşil dalların ve suyun yenilenmesi şeklindedir. Mabetlere muska satın almak, kötü ruhları kovmak ve tanrıdan çocuk istemek üzere ibadet amacı dışında da gidilir. Mabetlere ziyaretlerin en yoğun olduğu zamanlar bayram ve şenlik günleridir.⁴⁵ Japonya’da bayram denilince 1 Ocak’ta kutlanan yeni yıl bayramı, ilkbahar bayramı (pirinç ekme), sonbahar (hasat şükranı) bayramı, yılda iki defa kutlanan Amaterasu adına ve yılda bir defa yerel kami adına kutlanan bayramlar akla gelir. Bayram merasimi oruç tutmak ve yemek ziyafetinden ibarettir. Bayramlarda adına bayramın düzenlendiği kaminin heykeli bir tahtırevan üstünde taşınır ve sumo güreşleri yapılır.⁴⁶

1. 1. 5. Stupa (Budizm)

Budizm M.Ö. VI. Yüzyılda Hindistan’ın kuzeyinde yaşamış Siddharta Gautama Sakyamuni’nin öğretilerine dayanan inanç sistemidir. Budda-Dharma (Budda’nın şeriatı) olarak tanınan bu din günümüzde birçok kıtaya yayılmış durumdadır.⁴⁷

Budizm bazı felsefi görüşleri içerisinde barındırır da kurucusu, kutsal metni, iman esasları, mabedi ve cemaati olması nedeniyle bir din görünümü arz eder. Günümüz Asya ülkelerinin birçoğunda Budistlerin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Yeni bir mezhep akımı olan Zen Budizm özellikle Avrupa da yayılma eğilimi göstermektedir.⁴⁸ Hindistan kaynaklı olan bu felsefi hareket özellikle Batılı entelektüel çevrelerde yayılmaktadır. Türkiye’de ise reenkarnasyon (ruh göçü), vejetaryanlık gibi görüşlerin arkasına saklanarak rağbet görmektedir.⁴⁹

⁴⁴ Demirci, “Şintoizm”, *DİA*, c. 39, 178.

⁴⁵ Güç, *Dinlerde Mâbed ve İbadet*, 92-96.

⁴⁶ Demirci, “Şintoizm”, *DİA*, c. 39, 178.

⁴⁷ Ali İhsan Yitik, “Budizm”, *Yaşayan Dünya Dinleri*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2010), 307.

⁴⁸ Günay Tümer, “Budizm”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 6 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993), 352.

⁴⁹ Nasuh Günay, “Tarihi Süreç Açısından Budizm Ve Öğretisi”, *Araştırmalar Dergisi*, sy. 1 (1999): 173.

“Tripitaka” Budizm’in kutsal kitabıdır. Allah inancı, ibadet ve ayin gibi dini faaliyet bulunmadığı için tanrı tanımaz bir dindir. En büyük hedefi Nirvana’ya ulaşmaktır.⁵⁰ Nirvana, nihai kurtuluşu ifade eden “mutlak aydınlanma” ve “mutlak huzur” hali anlamına gelir. Budizm’de ibadet Buda’ya yapılır. Buda’nın kimliğindeki farklı anlayışlar, Budist ekollerinin ibadet anlayışını da etkilemiştir. Bazıları meditasyon ibadet görürken, bazıları da bir Budist’in günlük hareketlerini de ibadet olarak değerlendirmiştir.⁵¹

Budizm’de mabet olgusu farklı bir şekilde ortaya çıkmıştır. Önceleri mabet anlayışı yoktu. Daha sonraları Buda’nın hatıralarını saklandığı stupalar ortaya çıkmıştır. Zamanla “Stupa” Budizm’in mabedi haline gelmiştir.⁵² Budizm’de mabet karşılığında kullanılan kelimeler bölgeden bölgeye farklıdır. İlk dönemlerde Budist mabetleri için Hindistan’da Stupa, Çin ve Burma’da Pagoda ifadeleri kullanılmaktaydı. Budizm’de ibadetler cemaat halinde yapılmadığı için aile ve şahıslar gruplar halinde istedikleri mabetlere giderler ve ibadetlerini yaparlar. İbadetler evlerde de yapılabilir. Bu nedenle her Budist evinde Buda’nın heykelini bulundurur. Şenlik zamanları mabetlerin yoğun olduğu zamanlardır.⁵³

Mabetlere giden bir Budist önce ayakkabılarını çıkarıp Buda heykelini selamlar ardından mabedin bir köşesine çekilerek meditasyon yapar. Ardından da uzun süre secde kalır. Bu secde hareketi Buda, Drahma, Samgha adına üç kere tekrar edilir.⁵⁴

Daha sonra resmin önünde oturarak kutsal metinlerden pasajlar okurlar. Mabetlere ibadet için giden Budistler ibadet için bir rahibe ihtiyaç duymazlar. Çünkü anne-babalarından ve rahiplerden öğrendikleri şekilde ibadetlerini tek başlarına ifa ederler.⁵⁵

Budizm’de “anupublikatha” kavramı vaaz için kullanılan bir ifadedir. Budist öğretiyi müntesiplerine yaymak için bu işin uzmanları tarafından verilen vaazlar Nettippakarana ve Petakapedesa isimli kitaplarda toplanmıştır. Budist geleneğinde en meşhur vaaz Buda’nın ilk vaazıdır.⁵⁶ Buda 40 yılı aşkın bir süre memleketi Magaha’dan başlayarak Pencap’a kadarki alanda vaazlar vermiştir. Buda, vaazlarında hiç bir aracı olma-

⁵⁰ Kahraman, *Mukayeseli Dinler Tarihi*, 94.

⁵¹ Yitik, *Yaşayan Dünya Dinleri*, 324-329.

⁵² Ahmet Güç, “Dinlerde Mâbed”, (Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi, 1992), 32-33.

⁵³ Güç, *Dinlerde Mâbed ve İbadet*, 66-70.

⁵⁴ Yitik, *Yaşayan Dünya Dinleri*, 331.

⁵⁵ Güç, *Dinlerde Mâbed ve İbadet*, 72.

⁵⁶ Demirci, “Vaaz”, *DİA*, c. 42, 408.

dan kendi şuur hallerini akıllıca yönetebileceğini belirtmiştir. Özellikle fizik ötesi âleme, duaya ve Hindu anlayışına karşı olan fikirlere vaazlarında yer vermiştir.⁵⁷

1. 2. SEMAVÎ DİNLERDE MABET

1. 2. 1. Havra-Sinagog (Yahudilik)

Yahudiliğin kökenleri ilk İbrani atası olarak kabul edilen Hz. İbrahim ile ondan sonra peygamber olarak gönderilen Hz. İshak ve Hz. Yakup'a dayandırılmaktadır. Dinler tarihi açısından balangic zamanı, İsrâiloğulları'nın Hz. Mûsâ'nın yardımı ile Mısır' da geçirmiş oldukları esir hayattan kurtarılıp Sina yarımadasına götürülmeleri ve Tanrı ile ahit yaparak Tevrat'ı almaları kabul edilmektedir.⁵⁸ Kur'an'da Yahudilerin ataları olarak tanıdıkları ve Tevrat'a göre Yahudi inancına sahip olduğunu iddia ettikleri Hz. İbrahim peygambere ait bilgiler verilmekte, fakat onun Yahudi dininden olmadığı ve Tevrat'ın ondan sonra Hz. Mûsâ'ya indirildiği belirtilmektedir.⁵⁹

Yahudilikte mabet deyince akla gelen Hz. Süleyman tarafından inşa ettirilen Süleyman mabedidir. M.S. 70 yılında tamamen yıkıldığı için bazı ibadetler askıya alınmıştır. Günlük ibadetler sinagoglarda (havra) icra edilmektedir. Sinagoglar topluca ibadet edilen yerlerdir.⁶⁰

Sinagoglarda, Yahudi yılbaşı bayramında (Roş-ha-şana) günahları suya atmak amacı ile arınma havuzu "mikve" bulunur. Yahudi inancına göre bir sinagogun pencereleri olmak zorundadır çünkü penceresi olmayan yerde dua edilmez. Sinagog yerleşim yerinin en yüksek yerine yapılmalıdır ve ondan daha yüksek binaların bulunması yasaktır.⁶¹

Sinagoglarda bulunması gereken üç şey vardır. Bunlar mabedin kiblesini gösteren, doğu duvarına konan ve Tevrat rulolarının bulunduğu sandık olan **Aron-Hakodeş**,⁶² Aron-Hakodeş'in üzerinde devamlı yanan **Ner-Hatamid** isimli ışık ve Aron-Hakodeşin önünde duran kürsü **Teva**'dır. Sinagoglara başı örtülü girmek mâbede saygının ifadesidir. Bu nedenle erkekler "Kipa" adı verilen takke, kadınlar ise baş-örtüsü takarlar. Sina-

⁵⁷ Günay, "Tarihi Süreç Açısından Budizm Ve Öğretisi", 180.

⁵⁸ Salime Leyla Gürkan, "Yahudilik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 43 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 187.

⁵⁹ Âl-i İmrân 3/65, 67.

⁶⁰ Baki Adam, "Yahudilik", *Yaşayan Dünya Dinleri*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2010), 240.

⁶¹ Baki Adam, "Sinagog", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 37 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009), 223.

⁶² Galip Atasagun, "Yahudilikte Dini Sembol Ve Kavramlar", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 11 (2001): 130.

gogda erkekler ile kadınlar ayrı yerlerde otururlar. Ancak kadınlar ibadete katılmayıp sadece seyirci olurlar.⁶³

Yahudiler sabah, ikindi ve akşam vakitlerinde ibadet ederler. İbadet süreleri uzundur ve ibadetlerinde Tevrat'tan metinler, Yahudi bilgeler ve hahamlar tarafından oluşturulmuş dualar okurlar.⁶⁴ Yahudilikte Şabat haftalık bir ibadet ve tatil günüdür. Bugünde çalışmak, ateş yakmak, yazı yazmak yasaktır. Şabat bayram ve sevinç günüdür. Hazırlıklarına Cuma günü ikindi vaktinden itibaren başlanır. Şabat ayini hem evde hem de sinagogda yapılabilir.⁶⁵

Tevrat'ta bulunan "oyma putlar yapmayacaksın" şeklindeki emirden dolayı sinagoglarda resim ve heykel bulunmaz. Sinagogda cemaat halinde ibadet edebilmek için en az on üç yaşından büyük dört erkek cemaatin bir araya gelmiş olması gerekir. Sinagoglar, ibadetlerin yanı sıra insanların bir araya gelip sohbet ettikleri, çocukların-gençlerin dine ait bilgileri öğrendiği ve Abraham A. Neuman'ın "Babil tutsaklığının çocuğu, kilise ve caminin anası" diye nitelendirdiği sosyal mekânlardır.⁶⁶

Yahudilikte vaaz sadece dini öğretim amacıyla yapılmaz aynı zamanda Yahudi kimliğinin korunması ve gelecek nesillere aktarılması amacını da taşır. İbranicede vaaz terimi karşılığında kullanılan Deraş kelimesi "dini öğretmek, talim etmek" anlamına gelir. Vaazlar ibadetin bir parçası durumundadır. Vaazlarda Ahd-i Cedid'den ibareler okunmaktadır. XII. yüzyıldan itibaren münasebet kurulan Müslüman topluluklar karşısında Yahudi inanç esaslarının korunabilmesi için vaazlar büyük önem arz etmiştir. Vaazlarda Tevrat'tan ayetler ve Midraş'tan nakledilen kıssalar cemaate aktarılmıştır. XIX. Yüzyılın başlarından itibaren vaazlar Alman Yahudileri arasında yerel halk dilinde verilmeye başlanmıştır. Protestan Hıristiyanlığı'ndan etkilenerek ibadetle eş değer bir koluma gelmiştir. Günümüzde Şabat ritüelinde ve bayram günlerinde sinagoglarda yapılan vaazlar Tevrat ayetlerinin yorumlanarak cemaate aktarılmasından ibaret olmuştur. Vaazları genelde haham veya rabbiler yapmaktadırlar.⁶⁷

⁶³ Adam, *İlahiyat Önlisans Programı Dinler Tarihi*, 55.

⁶⁴ Adam, *Yaşayan Dünya Dinleri*, 240.

⁶⁵ Gürkan, "Yahudilik", *DİA*, c. 43, 210.

⁶⁶ Güç, *Dinlerde Mâbed ve İbadet*, 145-160.

⁶⁷ Demirci, "Vaaz", *DİA*, c. 42, 409.

1. 2. 2. Kilise (Hıristiyanlık)

Hıristiyanlık, M.S. 1. Yüzyılda ortaya çıkmış, iki milyarı aşan müntesibiyle dünyanın en yaygın dinidir.⁶⁸ Hıristiyanlığın iman esası teslistir. Bu; baba, oğul ve Rûhul-kudüs'ten oluşan üçlü bir İlah anlayışıdır.⁶⁹

Hıristiyanlıkta ibadet yeri kilisedir. Kilise kelimesi iki ayrı anlama gelmektedir. Bunlardan ilki ibadetlerin yapılacağı yer ve cemaattir. İkinci anlamı ise daha çok Hıristiyan geleneğinin bütününe ifade eder.⁷⁰

Hz. İsa ibadet yeri olarak kilise inşa etmemiştir. Çünkü Hz. İsa Yahudi olup İsrailoğullarına peygamber olarak gönderilmiştir. Bu sebeple de Yahudi mabedinde ibadet etmiştir. Kilisenin bir ibadet yeri olarak ortaya çıkması, Hıristiyanlığı bir devlet dini olarak kabul eden İmparator Konstantin dönemine rastlar. Bu dönemden sonra kiliseler Hıristiyanlığın hüküm sürdüğü her yerde inşa edilmiştir.⁷¹

Kiliseler bulunduğu bölgeye göre farklı mimari özellikler göstermiştir. Batı kiliseleri uzunlamasına, Doğu kiliseleri ise enine doğru genişlik gösterir. İlk zamanlarda kiliselerde resim ve heykel bulunmazken daha sonraları haç, İsa, Meryem figürleri meleklerle ait resimler ile süslenmeye başlanmıştır. Kiliseler kurumlaştıktan sonra buralarda "kıssis" denilen din adamları tahsis edilmiştir. Her şehirde bulunan din adamlarının büyüğüne piskopos, bunların başına da başpiskopos denilmiştir.⁷² Kiliseler arasında doktrinde farklılıklar olduğu gibi, ibadet uygulamalarında da farklılıklar vardır.⁷³

Hıristiyanlıkta ayinler günlük, haftalık ve yıllık olarak yerine getirilir:

1. 2. 2. 1. Günlük İbadet/Ayin

Hıristiyanlıkta ibadet günde yedi defa iken, zamanımızda ise iki vakte indirgenmiştir. Toplu ibadetleri papazlar idare ederler. İbadet esnasında İncil'den pasajlar ve ilahiler okunur. Dua ederken diz çökülür, İncil okunurken ise ayakta dinlenir. Toplu olarak yapılan ibadet ferdi yapılan ibadetten daha makbuldür.⁷⁴

⁶⁸ Mahmut Aydın, "Hıristiyanlık", *Yaşayan Dünya Dinleri*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2010), 77.

⁶⁹ Kahraman, *Mukayeseli Dinler Tarihi*, 257.

⁷⁰ Mehmet Aydın, "Hıristiyanlık", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 17 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998), 348.

⁷¹ Güç, *Dinlerde Mâbed Ve İbadet*, 165-180.

⁷² Kahraman, *Mukayeseli Dinler Tarihi*, 267-268.

⁷³ Güç, *Dinlerde Mâbed Ve İbadet*, 182.

⁷⁴ Kahraman, *Mukayeseli Dinler Tarihi*, 272.

1. 2. 2. 2. Haftalık İbadet/Ayin

Haftalık ibadet kutsal kitaptan parçaların okunması ve Evharistiya ayininin yapılması şeklinde Pazar günleri kiliselerde icra edilir. Bu vesile ile de Hz.İsa'nın yeniden dirilişi kutlanmış olur.⁷⁵

1. 2. 2. 3. Yıllık İbadetler/Ayinler

Hıristiyanlıkta senenin belirli zamanlarında yapılan, Hıristiyanlar tarafından çok önem verilen ayin ve bayramlar vardır. Bunların başlıca ibadet ve ayinleri şunlardır:

- **Noel - Christmas**

Hıristiyan âleminde 31 Aralık akşamı yılbaşı olarak kutlanmaktadır. Yılbaşında kiliselerde ayinler yapılır, insanlar birbirlerine karşılıklı hediyeler alıp veririler. Özellikle çocuklar hediyelerle sevindirilmeye çalışılır. Yılbaşı akşamı çam ağacı süslemek, hindi eti yemek ve içki içmek kutlamanın en başta gelen adetleridir. Hz. İsa'nın doğum gününe hazırlık olmak üzere Noel günlerinden önce oruç tutulur. Kilisede icra edilen ayinlerde ilahiler okunur. Bu kutlamalara daha sonraları Hıristiyan kültürüne ait olmayan Noel hediyeleri ve kartları gibi adetler girmiştir.⁷⁶

- **Paskalya Yortusu (Easter)**

Paskalya âdeti, Hz. İsa'nın kendini fedâ ederek çarmıhta öldürülmesi ve daha sonra tekrar dirilmesi hatırasına yapılan kutlamaları ifade etmektedir. Baharda tabiat yeniden canlandığı gibi insanın da kırk günlük bir perhizle günahlarından arınarak manevi olarak canlandığına inanılır. Bu perhiz döneminden sonra kutsal hafta ayin ve törenlerle kutlanır.⁷⁷

- **Transfiguration (şekil değiştirme) günü**

Hz. İsa'nın Tabor dağında havarilerinin önünde insaniyetten ruhaniyete geçişini kutlamak amacı ile Paskalya bayramından yüz gün sonra icra edilir. Bu törenlerde İncil'den pasajlar okunur.⁷⁸

- **Haç yortusu**

⁷⁵ Aydın, "Hıristiyanlık", *DİA*, c. 17, 351.

⁷⁶ Bülent Şenay, "Noel", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 23 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 202.

⁷⁷ Mehmet Katar, "Paskalya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 26 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 181.

⁷⁸ Kahraman, *Mukayeseli Dinler Tarihi*, 274.

Haç Hıristiyanlıkta en önemli dinî semboldür. Hz. İsa kendini insanların günahlarına kefarete olmak üzere çarımha gerilerek feda ettiği için haç onun kurban oluşunun ve insanlığın kurtuluşunun sembolü olmuştur. Pavlus'a göre ise haç İncil'in özeti ve Tanrı ile olan bağın adıdır. Haç ile ilgili birçok tören icra edilmektedir. Ayin sırasında yapılan kortej yürüyüşünde "crux gestatoria" denilen haçın piskoposların önüsıra taşınması yaygın bir âdettir. Ayrıca haçın Helena tarafından bulunuşu kutlanmak üzere "haçın bulunuşu" bayramı ihdas edilmiştir.⁷⁹

- **Oruç**

Eldeki mevcut İncillere göre Hz. İsa'nın tuttuğu oruç Yahudilerin tuttuğu kefarete orucu idi. II. Yüzyıldan itibaren Hıristiyanlar Çarşamba ve Perşembe günleri oruç tutmaya başlamışlardır. Çarşamba orucu İsa'nın Yahudiler tarafından ele veriliş günü; Cuma orucu ise çarımha gerilme günüyle ilgilidir. Bir başka oruç ise vaftiz edilecek kişilerin bir gün önceden tuttıkları oruçtur. Hıristiyanlıkta en önemli oruç ise Hz. İsa'nın çölde kırk gün tuttuğu orucun hatırasını yaşatmak üzere tutulan Lent orucudur. Günümüzde bu oruç bazı yiyeceklerden uzak durmak şeklinde bir perhiz orucudur.⁸⁰

- **Hac**

Hac, bir Hıristiyan'ın ilâhî varlıklarla temas kurmasının temini için hac beldelelerinde yardım elde etmesi manasını taşımaktadır. İlahi yardım arayan hacının yolculuğu ve inayete erdikten sonra şükranlarını arz eden hacının yolculuğu olmak üzere iki çeşit hac yolculuğu vardır. Her iki durumda da kişiyle Tanrı arasında azizler aracılığıyla gerçekleşen bir münasebet vardır.⁸¹ Önceki Hıristiyan haccı, Kudüs ve çevresindeki yerlerin ziyaretinden ibaretti. IV. Yüzyıldan itibaren azizlerin mekânları ile Meryem Ananın mekânları da hac mekânlarına eklenmiştir. Buraların ziyaret edilmesi ile de hac vazifesi yerine getirilmiş olur.⁸²

⁷⁹ Mahmut H. Şakiroğlu, "Haç", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 14 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996), 523-524.

⁸⁰ Aydın, "Hıristiyanlık", *DİA*, c. 17, 351.

⁸¹ Faruk Harman, "Hac", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 14 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996), 384.

⁸² Kahraman, *Mukayeseli Dinler Tarihi*, 275.

1. 3. İSLAM DİNİNDE MABET

Cami dinî bir kavram olarak, cemaat halinde Allah'a ibadet edilen mekânlardır. Kur'an-ı Kerim'de ve Hadis-i Şeriflerde "cami" ifadesi yerine "mescit" kullanılmıştır.⁸³

Camiler, asr-ı saadetten bugüne İslam dininin inanç esaslarını ve evrensel mesajlarını temsil eden bir müessese olma niteliğine sahiptir. İslam dininde önemli bir yere sahip olan Mekke'de Mescid-i Harâm, Medine'de Mescid-i Nebi ve Kudüs'te Mescid-i Aksâ başta olmak üzere bütün camiler, İslam medeniyetinin merkezleri, ilmin ve irfanın kaynağı, yoksul ve kimsesizlerin sığındıkları mekânlar olmuştur.

Cami, sadece mimari yapıdan oluşan basit bir bina değildir. Camiler, inananlar arasında birlik ve beraberliğin sağlandığı, İslam toplumunu bir arada tutan önemli mekânlardır. İslam beldelerinde imar planları camiler etrafında yapılmışlardır. Bu sayede farklı mahallelerde oturan insanlar camiler sayesinde birbirlerini tanıma, birbirlerinin hal hatırlarını sorma ve birbirlerinden haberdar olma fırsatını bulmuşlardır. Cami, kitabımız Kur'an'ın şu ilâhi emrini kendilerine hayat düsturu edinen insanlara destek ve umut vermiştir.⁸⁴

*Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı yapışın; parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetlerini hatırlayın. Hani sizler birbirlerinize düşmanlar idiniz de Allah, kalplerinizi birleştirmiş ve O'nun nimeti sayesinde kardeş olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz Allah, sizi oradan da kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini böyle bildirir ki doğru yolu bulasınız.*⁸⁵

Camiler ibadet mekânlarıdır. İbadet ise dinimizin imandan sonra en önemli unsurudur. Camiler ibadet mahalli olması sebebi ile kutsallığı olan mekânlardır.⁸⁶ Yani dince iyi, güzel ve doğru olarak nitelenen bütün davranışlar, ibadet kapsamı içerisinde değerlendirilmektedirler. Din hizmetleri açısından Cami'nin yeri ve önemi denildiğinde Cami'nin Müslüman'ın hayatının merkezinde bulunması ve dince yapılması veya sakınılması istenen bütün davranışlarının, cami ile ilişkilendirilmiş olmasıdır. Bu fikir, kaynağını İslam dininin iki temel kaynağı olan Kerim kitabımız Kur'an ve Hz. Peygamber (s.a.v.)' in Sünnet'inden almaktadır.

⁸³ İsmail Karagöz, *Dini Kavramlar Sözlüğü* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010), "Cami" md., 81.

⁸⁴ Müşirül Hak, "İslam Toplumunu Ve Toplum Hayatında Cami'nin Yeri", Çev. Ahmet Güç, *Diyanet İlmî Dergi*, sy. 4 (1991): 325.

⁸⁵ Âl-i İmran, 3/103.

⁸⁶ Ferhat Koca, "İbadet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 19 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1999), 240.

Kur'an-ı Kerim'de, ibadetleri yapabilmek için mescit ve cami inşa etmenin öneme vurgu yapılmış ve bu uğurda çaba gösterenler methedilmiştir. Bir ayet-i kerimede *“Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve sadece Allah'tan korkan kimseler imar ederler. İşte onların doğru yola erenlerden olmaları umulur.”*⁸⁷ Bir başka ayette de

*Allah'ın mescitlerinde O'nun adının zikredilmesini engelleyen ve onu tahrip etmeye çalışandan daha zalim kim olabilir? Ancak bunların oraya sadece Allah korkusuyla girmeleri gerekirdi: Bu kimseler için dünyada zillet, ahirette ise korkunç bir azap vardır.*⁸⁸

Buyrularak, cami inşa etmek ne kadar övülmüşse cami yapımına engel olunması da o kadar tenkit edilmiştir. Hz. Peygamber de hadislerinde *“Bir kimse, Allah rızası için bir mescit yaparsa, Allah da ona (cennette) onun benzeri bir köşk yapar.”*⁸⁹ Buyrularak, insanları mescit ve cami yapımına teşvik etmiştir.

Camiler, Müslümanların buldukları bütün coğrafyalarda var olmuşlardır/olacaklardır. Bilmediğimiz, tanımadığımız bir yerleşim yerinde Müslümanların bulunup bulunmadıklarının en açık göstergesi camilerdir. Bir yerde câminin bulunması, oranın Müslüman beldesi olduğunu anlamamıza imkân verir.

1. 3. 1. İlk Dönem İslam Tarihinde Caminin Yeri ve Önemi

Hz. Peygamber İslam'ı yaymaya başladığında Mekkeli müşriklerin bu duruma büyük tepkiler verdiği bilinmektedir. Hz. Peygamber, müşriklerce kendisine yapılan maddi ve manevi baskılara rağmen Mescid-i Harâm'da namazını eda ederdi.

Hicretten önce Müslümanlar Dârü-l Erkam'ı kendilerine namaz kılmak için mescit edinmişlerdi. Hz. Ömer müslüman olunca Müslümanlar artık Mescid-i Haram'da serbest şekilde namaz kılmaya başlamışlardı. Akabe biatlerinden sonra da Medine'de Müslümanların sayısı çoğalınca namaz kılmak ve bir araya gelmek için Mescid-i Nebevinin yapıldığı arazideki bir alan etrafı duvarla çevrilerek mescid haline getirilmişti. Bu mescidin kiblesi ilk zamanlarda Kudüs'teki Mescid-i Aksâ idi. Bu mescitte ilk Müslümanlardan olan Ebû Ümâme ve arkadaşları beraber namaz kılarlardı.⁹⁰

⁸⁷ Tövbe, 9/18.

⁸⁸ Bakara, 2/114.

⁸⁹ Muhammed b. İsmail b. İbrâhim el-Buhârî, *el-Câmiu's Sahîh*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1982): Salât 65.

⁹⁰ Ahmet Önkâl-Nebi Bozkurt, “Cami”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 7 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993), 47.

Allah'ın buyruğu üzerine hicrete hazırlık yapan Hz. Peygamber Mekke'den ayrılarak 24 Eylül 622 Cuma günü Medine'ye gelmiştir. Medinelilerin kendisini konuk etmek için yarışmalarına karşın kimsenin hatırını kırmak istemeyen Peygamberimiz, devesinin serbest bırakılmasını istemiş ve onun oturduğu yere en yakın evde misafir olacağını bildirmiş, bu sırada Mü'minûn suresinin 29. ayetinde bulunan “*Rabbim! Beni bereketli bir yere kondur. Çünkü Sen konuk edenlerin en hayırlısısın.*”⁹¹ Duasını tekrarlamıştır. Sonuçta Peygamberimiz devesinin çöktüğü yere en yakın evin sahibi olan Ebû Eyyûb el-Ensari'ye misafir olmuş ve mescit inşasına karar vermiştir. Mescid-i Nebevi'yi üzerine bina etmek için evvela Sehl ve Süheyl isminde iki kardeşe ait olan arsa, parası ödenerek satın alınmıştır. Hz. Peygamber, 622 yılında başlayan mescidin inşaatında bizzat sahabe ile birlikte çalışmış ve bir yılda Mescid-i Nebevi'nin inşası tamamlanmıştır. Mescit, namaz kılmak için ayrılmış geniş bir mekân, yan tarafında Hz. Peygamber'in ve ailesinin kalacağı küçük odalar, arka kısmında ise eğitim-öğretim faaliyetleri ve yoksul sahabelerin ikamet etmeleri için ayrılan ve suffe olarak adlandırılan üç bölümden oluşuyordu.

Mescid-i Nebi, inşa edilmesiyle birlikte Medine'nin sosyal hayatının merkezine oturmuştur. İnsanlar mescidin avlusunda toplanır, birbirleriyle mescitte buluşma sözü verirlerdi. Mescid-i Nebi'de bayanların oturması için bir sofa ihdas edilmişti. Gün içindeki bu canlılık yatsı namazı sonuna kadar devam ederdi. Dinî ve ilmî hayatın merkezinde olan Mescid-i Nebi aynı zamanda siyasî hayatta da önemli bir görev üstlenmiştir. Devlet malları henüz Beytülmal kurulmadan önce mescitte muhafaza ediliyordu.⁹² Devlete ait meseleler mescitte karara bağlanır, yabancı devlet elçileri burada kabul edilirdi. Mescid-i Nebi hastaların şifa bulduğu bir hastane, adli yargılamaları yapıldığı bir mahkeme, folklor gösterilerinin yapıldığı bir kültür merkezi ve Medine dışından gelenlerin konaklayacağı bir misafirhane idi. Ancak Mescid-i Nebi'yi ayrıcalıklı yapan en önemli özelliği ise Suffe denilen bölümünün bir ilim ve irfan yuvası olması idi.⁹³

Suffe, İslam tarihinin ilk öğretmen okuludur. Çünkü İslam dinini Arap yarımadasına öğreten ilk eğitimci sahabeler buradan çıkmışlardır. Abdullah b. Mes'ûd (r.a),

⁹¹ Mü'minûn, 23/29.

⁹² Nebi Bozkurt- Mustafa Sabri Küçükaşcı, “Mescid-i Nebevi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 29 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004), 288.

⁹³ Nesimi Yazıcı, *Cami Yazıları: Bir Eğitim-Öğretim Kurumu Olarak Cami* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012), 24.

Abdullah b. Ömer (r.a), Ebû Hüreyre (r.a.), Sa'd b. Ebû Vakkâs (r.a.) gibi nice değerli şahsiyetler burada yetişmişlerdir.⁹⁴

1. 3. 2. Caminin Fonksiyonları

Camiler insanların manevi hayatlarına düzen veren, dini bilgilerini tazeledikleri, insanlar arasındaki birlik ve beraberliğin pekişmesine katkı sağlayan ve insanları ahlâken yükselten mekânlardır. Toplumdaki sosyal ve ekonomik durumları farklı seviyedeki insanları bir araya getirip bilgi ile donatan eğitim merkezleridir. Bundan dolayıdır ki camiler din hizmetlerinin merkezinde yer alır.⁹⁵

1. 3. 2. 1. İbadet Yeri Olarak Cami

İslam dininde ibadet, diğer dinlerde olduğu gibi sadece mabede bağlı olmayıp evde, çarşı-pazarda, işyerlerinde, hatta yeryüzünün herhangi bir yerinde yapılabilmektedir.⁹⁶ Mescitlerin asıl amacı; namaz kılma ve ibadet yapmak için mekân ihtiyacını karşılamaktır. Zira dünyanın her yeri Müslümanlara ibadet etmeleri için mescit olarak kılınmış olmasına rağmen, ibadetlerin huzur içinde yerine getirilmesinde, Allah ile rabitanın meydana gelmesinde ve manevi bir havanın oluşmasında mescidin yerine getirdiği işlev çok büyüktür. Bundan sebeptir ki Hz. Peygamber (s.a.v.): “*Cemaatle kılınan namaz, evde tek başına kılınan namazdan 25 veya 27 derece daha üstündür.*”⁹⁷ Buyurmuştur. Hadiste de belirtildiği üzere camide imama uyarak cemaatle birlikte kılınan namaz elde edilen sevap derecesi bakımından tek başına kılınan namazdan daha faziletli kabul edilmiştir.

Yine cemaatle namaza teşvik etme açısından Hz. Peygamberin şu hadisi dikkat çekicidir. “*Bir kimse, evinde güzelce abdest alarak temizlenir, Allah'ın farzlarından bir farzı kılmak amacıyla camiye giderse, camiye giderken attığı adımlardan biri günahını siler, diğer adımı da onun manevî derecesini yükseltir.*”⁹⁸

İslam'a göre cemaatle namazın tavsiye edilmesinin bir başka sebebi de günde beş vakit bir araya gelen Müslümanlar arasında sevgiyi, kardeşliği, birliği sağlamak, cemaat içindeki fakir kimsesizleri korumak, birlik ve dayanışma ruhunu diri tutmaktır.

⁹⁴ Hüseyin Yılmaz, *Din Eğitimi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 318.

⁹⁵ Ahmet Akın, “Cami İçi Din Hizmetleri”, *I.Din Hizmetleri Sempozyumu*, (2008): 246.

⁹⁶ Güç, *Dinlerde Mâbed Ve İbadet*, 250.

⁹⁷ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahîh*, Ezân 30.

⁹⁸ Müslim, Ebû'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-Sahîh*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), Mesâcid 282.

Birbirini tanımayan insanlar ibadet için geldikleri cami sayesinde birbirlerinden haberdar olup tanışıp, kaynaşırlar. Camilerde oluşan dostluklar sayesinde insanlar birbirlerine “ahretlik” olarak seslenirler. Müslümanlar arasındaki bu dayanışma ruhuna işaret eden Hz. Peygamber (s.a.v): “*Mümin, diğer mümin kardeşi için, bir kısmı diğer kısmını destekleyen bina gibidir. Bunu söylerken de parmaklarını birbirine geçirmiştir.*”⁹⁹ Buyurmuştur. Hz. Peygamber cemaate iştirak etmeyi Müslümanlarla, müşrik ve münafıkları birbirinden ayırabilmenin bir ölçütü saymıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde bu ölçütü şöyle ifade etmiştir. “*Münafıklara en zor gelen namazlar, yatsı ve sabah namazlarıdır. Şayet yatsı ve sabah namazlarının ne kadar sevap olduğunu bilseydiniz, emekleyerek de olsa, mutlaka bu iki namaza gelirdiniz.*”¹⁰⁰

Cemaatle namaza iştirak etmek sünnettir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

*Kim Allah'ın kıyamet gününde kendisini bir Müslüman olarak karşılamasından haz duyarsa, davet edildiği zaman beş vakit namaza devam etsin. Şüphesiz Allah, nezdinde hidayet yolunu gösterdi ve namazlar da hidayet yollarındandır. Eğer siz, şu evinde kılanlar gibi, namazlarınızı evlerinizde kılmış olsaydınız, elbette peygamberinizin sünnetini terk etmiş olurduunuz. Peygamberin sünnetini terk ettiğinizde de sapıklığa düşerdiniz. Şüphesiz bana, cemaate katılmayanların, nifakı belli olan münafıklar oldukları gösterildi.*¹⁰¹

Mescitte yapılan ibadetleri günlük, haftalık ve senelik diye ayırmak mümkündür. Günlük ibadetler, beş vakit namaz; haftalık ibadet Cuma namazı; senelik ibadetler ise ramazan ve kurban bayramı namazlarıdır. Burada şunu ifade etmek gerekir ki mescitlerde yapılan ibadetlerin tek başına yapılan ibadetlerden faziletli olduğu kesin olmakla beraber bazı mescitlerde yapılan ibadetler, diğerlerine göre ecir ve sevap yönünden daha değerli kabul edilmiştir. Bu hususa değinen Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur.

*Kişinin evinde kıldığı namaza bir, mahalle mescitlerinde kıldığına yirmi beş, Cuma namazı kılınan mescitlerde kıldığına beş yüz namaz sevabı verilir. Yine kişinin Mescid-i Aksâ'da kıldığı namaz elli bin, benim mescidimde kıldığı namaz elli bin, Mescid-i Harâm'da kıldığı namaz ise yüz bin namaz sevabı ile mükâfatlandırılır.*¹⁰²

1. 3. 2. 2. Eğitim ve Öğretim Yeri Olarak Cami

Günümüzde dinin anlatılması ve din eğitimi çeşitli mekânlarda yerine getirilebilmektedir. Okullar, üniversiteler vb. Toplumun din konusunda aydınlatma ve eğitime işlevinin en yaygın tarzda yerine getirildiği mekânlardan biri de camilerdir.

⁹⁹ Buhârî, *el-Câmiu's Sahîh*, Salât 88.

¹⁰⁰ Müslim, *el-Câmiu's Sahîh*, Mesâcid 252,253.

¹⁰¹ Müslim, *el-Câmiu's Sahîh*, Mesâcid 257.

¹⁰² İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvîni, *Sünen-i İbn Mâce*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, I-II, 1981), İkâme 198.

İslam'ın ilk emri "oku" dur. Bundan dolayıdır ki İslam'da eğitime ve öğretime ayrı bir önem verilmiştir. Hz. Peygamber'in daha hicret etmeden sahabeden Erkam'ın evinde İslam'ın anlatılması ve Kur'an'ın talimiyle eğitim ve öğretime başlaması,¹⁰³ Bedir savaşında esir alınanlara, Müslüman on kişiye okuma yazmayı öğretmeleri karşılığında serbest bırakılacağı şartını koşması,¹⁰⁴ Hz. Peygamberin ilme vermiş olduğu önemi göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Hz. Peygamber hicretten önce Kur'an öğretmesi için Mus'ab b. Umeyr'i Medine'ye öğretmen olarak göndermiş, hicretten sonra ise ilk olarak bir mescit inşa etmiş ve bu mescidin bir bölümünü de sahabenin eğitim-öğretim işine tahsis etmiştir. Hz. Peygamberin kurmuş olduğu bu mescit daha sonraki İslam tarihindeki cami içi ve cami dışı eğitim-öğretim faaliyetlerine örnek model olmuştur. İslam tarihindeki bilime yön veren ilim adamları hep cami etrafında oluşan ilim merkezlerinde yetişmişlerdir.¹⁰⁵

Camilerde yapılan eğitimi yaygın din eğitimi olarak değerlendirmek mümkündür. Camilerde yapılan eğitimin amacı halkı din konusunda bilgilendirmek, maddi ve manevi açıdan huzurlu bir toplum meydana getirmektir. Cami eğitimi hem yetişkinler için hem de yeni nesiller için önem arz eden bir eğitimidir. Çünkü cami eğitimi, nesiller arasındaki kuşak çatışmasını önlemesi ve kuşaklar arası farklılıkları en aza indirip birbirlerini anlamalarını sağlaması açısından önemli bir görev yerine getirmektedir.¹⁰⁶

İslam tarihinde eğitim faaliyetlerine baktığımız zaman medreseler örgün anlamda planlı ve düzenli eğitim faaliyetlerinin yerine getirildiği mekânlar olarak hizmet vermiştir. Bunun yanı sıra camilerin, düzenli olmasa da yaygın eğitim hizmetlerinin yerine getirilmesinde önemi yadsınamaz. Özellikle yurt dışındaki camiler vatanlarından ayrı yaşayan soydaş ve dindaşlarımıza hem dinlerini yaşamalarının temini hem de gelecek nesillere kültürlerini aktarımı açısından büyük bir görev üstlenmişlerdir.¹⁰⁷

1. 3. 2. 2. 1. Planlı-Programlı Eğitim ve Öğretim

Hz. Nebi (s.a.v.) döneminde Suffe'nin eğitim ve öğretim açısından önemi çok büyüktür. Sayılarının dört yüze kadar çıktığı Suffe ehli gündüzleri Mescid-i Nebi'de öğrenimlerini devam ettirirken akşamları yatakhane olarak Suffe'yi kullanırlardı. Zamanla

¹⁰³ Mahmud Şakir, *Hz. Adem'den Bugüne İslam Tarihi*, çev. Ferit Aydın, (İstanbul: Kahraman Yayınları, 1993), 234.

¹⁰⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (İstanbul. Çağrı Yayınları, 1982), 247.

¹⁰⁵ Güç, *Dinlerde Mâbed Ve İbadet*, 260.

¹⁰⁶ Yılmaz, *Din Eğitimi El Kitab*, 320.

¹⁰⁷ Akın, *I.Din Hizmetleri Sempozyumu*, 246.

Suffe'ye sığmayan öğrenci sahabiler için Medine'nin farklı yerlerinde dokuz adet mes-cit okul olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra Hz. Peygamberin Mescid-i Nebi'de ce-maati hem dini hem de dünyevi konularda aydınlatması da yaygın din öğretimine verile-cek örneklerdendir.¹⁰⁸

Osmanlı döneminde camiler, şehir, kasaba ve köylerde çocukların dini eğitiminde çok önemli bir yere sahipti. 1950'li yıllardan itibaren yaz tatillerinde ilkokul öğrencilerine Kur'an-ı Kerim öğretilmesi, namaz surelerinin ezberletilmesi ve dini konularda bilgi verilmesi şeklinde camiler işlevselliğini devam ettirmişlerdir. Camilerde yapılan planlı ve programlı eğitim denince akla gelen Yaz Kur'an Kurslarıdır.¹⁰⁹

Yaz Kur'an kursları, örgün eğitim veren okulların tatile girdiği yaz aylarında öğ-renim çağındaki çocuklardan Kur'an-ı Kerim, itikat, ibadet ve ahlâkla ilgili dini bilgileri öğrenmek isteyenler için Camilerde, Kur'an Kurslarında ve müftülüklerce belirlenen di-ğer mekânlarda faaliyet gösteren kurslardır. Bu kurslardaki eğitim, cami görevlileri ve Kur'an Kursu öğretmenleri tarafından yürütülmektedir. İhtiyaç halinde ve öğrenci yoğun-luğuna göre kurslarda öğleden önce ve öğleden sonra olmak üzere ikili öğretim de yapı-labilmektedir. Yaz Kur'an kursları, örgün öğretime devam eden çocuk ve genç yaş gru-bunda bulunanların temel dini bilgileri öğrenmelerine yönelik eğitim faaliyetidir. Bu kurslarda öğrenciler Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatını, ilmihal bilgilerini, ibadetlerini yerine getirmek için gerekli sure ve duaları ez-berlemektedirler.

Kursların bu faydalarına binaen öğrenci velileri yaz Kur'an kurslarına yoğun ilgi göstermektedirler. Ayrıca bu kurslar sayesinde çocuklar cami havasını teneffüs ederek cami ile ilgili adap ve erkânı, caminin minber, mihrap gibi bölümlerini öğrenmektedirler. Okullardaki öğrenilen bilgiler daha çok sınavlara yönelik iken kurslarda öğrenilen bilgiler sınav kaygısından uzak bir şekilde, tatil havası içerisinde öğretilmektedir. Okul-larda öğretilen dini bilgiler ezbere yönelik iken, cami eğitim ve öğretimi tatbikatlı eği-tim halindedir. Mesela, beş vakit namazı öğrenirken çocuklardan birinin imam olup di-ğer çocuklara namaz kıldırması, namazın uygulama ile öğretilmesine ve öğrenilen bilgi-nin de kalıcı olmasına katkı sağlamaktadır. Çocuklara, okuldaki resmi havadan kurtara-rak hem eğleniyorum hem de öğreniyorum şeklinde eğitim verilmektedir.

¹⁰⁸ Güç, *Dinlerde Mâbed Ve İbadet*, 260.

¹⁰⁹ Önkal- Bozkurt, "Cami", *DİA*, c. 7, 51.

Camilerde planlı ve programlı eğitim ve öğretim deyince akla gelen bir başka husus da gündüz çalışan memur, esnaf ve işçiler için açılan Akşam kurslarıdır. Kur'an-ı Kerim'i okuma ve dini bilgiler öğretme açısından önemli işlevi olan akşam kursları, yetmiş on kişinin din görevlisine başvurması halinde valilik oluru ile açılabilmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığının konuya ilişkin genelgesi şu şekildedir. "Kur'an kursu aracılığıyla Kur'an okumayı öğrenmek veya abdest, namaz, basit ilmihal bilgileri gibi konularda eksikliklerini tamamlamak isteyen vatandaşlarımızdan müracaat edenlere yardımcı olunacak."

1. 3. 2. 2. 2. Plan ve Programa Dayanmayan Eğitim ve Öğretim

Belli bir plan ve programa dayanmayan cami eğitim ve öğretimi, camilerde yapılan vaazlar, sohbetler, okunan hutbeler ve son dönemde uygulanmaya başlayan takrir dersleridir. Müslümanların iman, ibadet ve ahlak gibi konularda eğitilerek bir bakıma halk eğitiminin yapıldığı camiler, insanları iyiye, hayır yapmaya, hoşgörüyeye; kötülükten sakındırmaya, toplumu bölen ve insanların arasını açan kötü huylardan sakındırma yolunda çok önemli işlevleri yerine getirmektedirler.¹¹⁰

Hiz. Peygamber bir gün mescide girdiği zaman cemaatten bir kısmının dua ve zikirle, diğer bir kısmının ise ilimle meşgul olduğunu gördü. Hiz. Peygamber "*Ben mualim olarak gönderildim.*" Buyurdu ve ilim okuyanların yanına oturdu.¹¹¹ Bu olay Asr-ı Saadet'te mescidin eğitim ve öğretimdeki önemini gösterme açısından önemlidir. Mescid-i Nebi'de eğitim sadece erkeklere has değildi. Kadınların irşat edilmesi için de kadınlara birgün tahsis edilmişti. Kadınlar Mescid-i Nebi'de o kadar iyi bir eğitime tabi tutulmuşlardı ki, Hiz. Ömer'in kadınların mehirlerini sınırlandıran kararına itiraz edebilme cesaretini kendilerinde görebilmişlerdi.¹¹²

Günümüzde camilerde yapılan takrir dersleri cami cemaatinin eğitilmesi açısından son derece önemli bir yere sahiptir. Diyanet İşleri Başkanlığının 06.08.2007 tarihli genelgesi gereği yapılması istenen Cami Dersleri yani Takrir Dersleri, her vakit namazı öncesinde veya sonrasında cemaate Kur'an-ı Kerim meali, Tefsir, Hadis, İlmihal, Siyer ve Kur'an-ı Kerim öğretimi şeklinde yapılması istenen programlardır. Genelde sabah namazından önce Kur'an-ı Kerim meali, öğle ve ikindi namazlarından önce veya sonra

¹¹⁰ Yılmaz, *Din Eğitimi El Kitabı*, 331.

¹¹¹ İbn Mâce, *es-sünen*, Mukaddime, 17.

¹¹² Önkal-Bozkurt, "Cami", *DİA*, c. 7, 51.

Tefsir, Hadis, İlmihal, Siyer dersleri, akşam namazı ile yatsı namazı arası Kur'an-ı Kerim öğretimi şeklinde uygulanması istenen dersler cami görevlilerince cemaate yapılması planlanmıştır. Böylece cemaatle yüz yüze iletişim kurma, merkezi vaaz sistemi yerine cami içerisinde gerektiğinde soru-cevap metodu ile cemaatin soru sormasına imkân verilmek suretiyle daha verimli bir din görevlisi ve camilerin fonksiyonları açısından daha etkin bir cami amaçlanmıştır. Yapılacak derslerin denetlenmesi için ise uygulanacak programın din görevlilerince Din Hizmetleri Yönetim Sistemine (DHYS) günleri ve vakitleri belirlenmek şartıyla kaydedilmesi şart koşulmaktadır.

Yapılacak derslerde muteber tefsir, hadis, ilmihal ve siyer kitaplarının esas alınması tavsiye edilmektedir. Tefsir dersleri için Diyanet İşleri Başkanlığının Kur'an Yolu Tefsiri, Hadis dersleri için Riyâzüs-Sâlihîn 8 cilt terceme ve şerhi ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığının Hadislerle İslam isimli kitabı tavsiye edilmektedir. Tabi ki yapılan hadis derslerinde hadislerin şerhi ile beraber okunması anlaşılması zor olan veya yanlış anlaşılmalara meydan verebilecek hadislerin iyi anlaşılması açısından önemlidir. Camiler Müminler için birer mekteptir. Oralarda sadece ibadet değil din ve imana, adap ve erkânna, hayata ve hayatın gerçeklerine ait sorun ve çözümleri öğrenilir ve öğretilir.

1. 3. 2. 3. Sosyal Bütünlüğü Sağlama Yeri Olarak Cami

Hz. Peygamber (s.a.v) ve sahabenin namazlarını kılmak amacıyla toplandıkları mescit, inananlar arasında birlik ve beraberliğin meydana gelmesinde, birbirlerinin hallerinden haberdar olmalarında önemli bir rol oynamış ve bu yönüyle de sosyal dayanışma müessesesi olma özelliğini göstermiştir.

Hz. Peygamber ve sahabesi mescide gelmeyen cemaati araştırıp, hangi nedenden dolayı gelmediğini soruyorlar hasta ise ziyaretine gidiyorlar, ihtiyacı varsa hacetini gideriyorlardı.¹¹³ Asr-ı Saadet'te Mescid-i Nebevi'nin temizliğiyle meşgul olan zenci bir kadın vardı. Bir ara Peygamber (s.a.v) onu göremedi. Merak ederek o kadının nerede olduğunu sordu. Sahâbeler

“Ya Resûlallah o kadın öldü” dediler. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu durum üzerine: *“O kadının öldüğünü bana haber vermeniz gerekirdi”* diye buyurdular. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v) *“Bana onun kabrini gösterin”* dediler. Sahabeler, Hz.

¹¹³ Güç, *Dinlerde Mâbed Ve İbadet*, 264.

Peygambere kadının kabrini gösterdiler ve Peygamberimiz bu hanım sahabenin kabrine cenaze namazı kılıp ve ona dua etti.¹¹⁴

Mescitler farklı kültür, yaş ve cinsten insanları bir araya getiren bütün toplumu kucaklayan kurumdurlar. Bütün farklılıkları bir arada bulunduran mescitler kimsenin ötekileştirilmediği, herkesin farklılıklarına rağmen bir payda da birleştiği fonksiyonel kurumlardır.¹¹⁵

1. 3. 3. Vaaz ve Hutbe

İnsanlık tarihine baktığımız zaman dikte edilmeye çalışılan görüşler ve sistemler toplumlar tarafından hemen kabul edilmemiştir. Herhangi bir nizam ve görüşün kabul edilmesi için tebliğcilerin bulunması gerekir. Allah'ın insanların hidayete ermesi ve dine davet etmesi için elçiler göndermesi, bu elçilerin, Allah'ın dinini yeryüzünde yaymak için canları pahasına tebliğde bulunmaları bunun bir delilidir. Bu nedenle insanları irşat önemli bir görevdir. İrşadın en önemli araçları hiç kuşku yok ki vaaz ve hutbelerdir.

1. 3. 3. 1. Vaaz

Lügatte nasihat ve öğüt manasına gelen vaaz, dini bir terim olarak, kalbi yumuşatacak konularda iyiliği hatırlatma demektir. Yapılan vaazlarda amaç, insanları dini yönden bilgilendirmek, ibadetlerini tam olarak yapabilmelerini sağlayacak şekilde aydınlatmaktır.¹¹⁶ Bu şekilde konuşma yapan kimseye vaiz denir.

Müslümanlara İslam dinini öğretmek, halkın dini bilgilerini tazelemek, onların iyiye ve hayra ulaşmalarını sağlamak vaazın asıl amacıdır. Çünkü vaaz, insanları ve toplumları iyiliğe, güzel davranmaya ve insanların birbirlerine saygılı davranmaya sevk eder, onlara dünya ve ahret mutluluğunu gösteren yolları gösterir. İlk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem (s.a.v.)'den son peygamber Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelinceye kadar bütün elçiler gönderildiği topluma dini anlatmak, Allah'ın emir ve yasaklarını bildirmek ve onları açıklamak ve uygulamasını göstermek için vaaz ve nasihat yolunu kullanmışlardır. İslam'da vaaz Hz. Peygamber (s.a.v.) ile başlar. Kur'an'da, *“Ey Peygamber! Biz seni hakikatin bir temsilcisi, bir müjdecisi ve uyarıcı, herkesi Allah'ın izniyle O'na çağır-*

¹¹⁴ Buhârî, *el-Câmiu's Sahîh*, Salât 72, Cenâiz 66.

¹¹⁵ Tan, “Kur'an'a Göre Toplumsal Farklılıkları Bir Arada Yaşatmada Mabetlerin Fonksiyonu”, 27.

¹¹⁶ Mehmet Canbulat, *Dini Kavramlar Sözlüğü* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010), “Vaaz” md., 674.

ran aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik.”¹¹⁷ Ve “Ey Muhammed! Sana buyrulmuş açıkça ortaya koy.”¹¹⁸ Mealindeki ayetler İslam'ı insanlara anlatma ve açıklama görevine işaret etmektedir.

Hiz. Peygamber (s.a.v.)'in Mescid-i Nebi'de sahabeye özellikle vakit namazlarından sonra vaaz ettiği bilinmektedir. Hiz. Peygamber'den sonraki dört halife döneminde de halifeler ve dinde ehil kişiler halka vaaz etmeye devam etmişlerdir.

Hiz. Peygamber vaazlarında hayatın her alanına dair konulara değinmiştir. Ticaretten aile hayatına; ahiret hayatından tuvalet adabına her konuya vaazlarında yer vermiştir. O (s.a.v.) konuşurken bazen sesini yükselterek bazen de jest ve mimikleri ile muhataplarının konuyu anlamalarını sağlamıştır.¹¹⁹

Abdullah b. Mes'ûd'un rivayet ettiğine göre “Hz. Nebi (s.a.v.) vaazları esnasında müminlere bezginlik vermemesi için belli günleri gözetler, konuşmasını bu zamanlarda yapardı.”¹²⁰ “Vaazlarında bazen sesini yükseltirdi.”¹²¹ En-Nu'mân b. Beşir'in bir hitabesinde “Hz. Peygamber (s.a.v.)'den duydum” diyerek belirttiğine göre “Allah Resûlü sizi Cehenneme karşı uyarayım mı?” diye başlayarak vaaz etmiş, konuşurken sesini öyle yükseltmiştir ki çarşı-pazarda alışveriş ile meşgul olanlar bile işitmişlerdir.”¹²²

Vaaz hizmetleri, Diyanet İşleri Başkanlığının Din Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı İrşat Hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından idare edilmektedir. Ayrıca Cami Hizmetleri Daire Başkanlığı, Aile ve Dini Rehberlik Daire Başkanlığı, Sosyal ve Kültürel İçerikli Din Hizmetleri Daire Başkanlığı da irşat hizmetlerini yürütmektedirler. Vaazlar camilerde yapılmakta olup çeşitli vesilelerle belirli gün ve mekânlarda, konferans ve panellerde irşat faaliyetleri yapılmaktadır.¹²³

Dini iletişimde vaazın içeriğinin ve verileceği mekânın iyi seçilmesi gerekir. Ayrıca vaizin hem dini konulara hem de sosyal konulara hâkim olması, entelektüel olarak kendisini geliştirmesi gerekir. Güncel konularda kendini yenilemesi, kendi alanı ve diğer alanlarla ilgili eserleri takip etmesi başarılı bir vaizin özelliklerindedir.¹²⁴ Başarılı

¹¹⁷ Ahzap, 33/45-46.

¹¹⁸ Hicr, 15/94

¹¹⁹ Hasan Cirit, “Vaaz”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 42 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 405.

¹²⁰ Buhârî, *el-Câmiu's Sahîh*, İlim 12.

¹²¹ Müslim, *el-Câmiu's Sahîh*, Salât 182.

¹²² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, c. 4, 272.

¹²³ Ejder Okumus, “Türkiye Dindarlığında Vaaz ve Vaizlerin Rolü”, *Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu, I-II*, c. 2 (2013): 220-221.

¹²⁴ Akın, *I.Din Hizmetleri Sempozyumu*, 250.

bir vaiz söylediklerini önce kendi ve ailesinin yaşamında uygulaması yani ilmiyle amil olması gerekir. Kâmil bir imanın ardından İslâm'ı hayatında temsil etmelidir.¹²⁵

Vaizin hitap ettiği cemaat yaş grubu ve kültürel olarak farklı seviyede olabilir. Bu nedenle yaşlıların dinlemekten zevk aldıkları konulardan gençler sıkılabilirler. Bu nedenle vaiz olumsuz davranışlara karşı sabırlı olmalıdır. Vaizin söz ve davranışlarının bir olması hem etrafındaki cemaat tarafından sevilmesine hem de dinleyenler üzerinde etki sağlamasına katkı sağlar. Yumuşak huylu olması, konuşmalarını jest-mimiklerle desteklemesi, kılık kıyafetinin düzgün olması, düzgün bir telaffuzla tane tane konuşması vaizin cemaat üzerindeki etkisini artırır.¹²⁶ Günümüzdeki uygulamalara bakıldığında vaaz programları il müftülükleri bünyesinde oluşturulan “Vaaz ve İrşat Kurulu” tarafından hazırlanmakta, vaaz konuları bu kurullar tarafından belirlenmektedir.

Vaiz, vaaz konusunu seçerken cemaatin ilgi duyacağı, insanların yaşadığı güncel problemleri konu olarak seçebilir. Hatta daha önce işlemiş olduğu konuları farklı bir tarzda tekrar işleyebilir. Ayrıca vaaz konusunu cemaate aktarırken konunun dışına çıkmamaya özen göstermelidir. Vaiz vaazlarında Kur'an-ı Kerim'de geçen kıssaları kullanabilir. Bu hem öğrenmeyi kolaylaştırır hem de cemaatin merakını çeker.¹²⁷

Vaazın en önemli malzemeleri ayetler, hadisler ve bunların anlaşılmasına katkı sağlayan kaynak eserlerdir. Ayetler ve hadisler konu ile ilgili olmalıdır. Toplumda ayrılığa, fitneye, dedikoduya, yanlış anlamaya sevk eden söylemlerden, siyasi ve ideolojik mesajlardan uzak durulmalıdır.

Vaazlarda okunacak ayetler sûre adı, sûre numarası ve ayet numarası ile birlikte gösterilmelidir. Örneğin, Âl-i İmrân, 3/56 gibi. Aynı şekilde vaazlarda kullanılacak Hadis-i Şerifler sahih kaynaklardan alınıp, akademik sisteme uygun olarak kitap ve alınan kaynağa göre bâb, hadis veya cilt-sayfa numarasıyla gösterilmelidir. Örneğin, Buhârî, İman 15; Müslim, Salât 59; Ahmed b. Hanbel, Müsned II, 5 gibi. Vaazlarda okunacak ayet ve hadislerin tefsir ve şerhlerinde muteber kaynaklar okunmalıdır. Halk arasında ha-dis diye dolaşan sözlerden kaçınılmalıdır.¹²⁸

¹²⁵ Bekir Demirkol, “Vaizlerin Ehliyetleri Ve Mesleğe Yatkınlıkları Üzerine Deneysel Bir Araştırma”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 31 (1990): 291.

¹²⁶ Nevzat Y. Aşıkoğlu, “Vaizlerde Aranacak Temel Yeterlilikler Üzerine”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. VIII /2, (2004): 24.

¹²⁷ Cemal Tosun, “İlahiyat Fakültelerinde Vaizlik Eğitimi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 36 (1997): 192-193.

¹²⁸ Ahmet Koç, “Etkili İletişim ve Öğretim Teknikleri Açısından Vaaz”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, c. 1 (2008): 153-163.

1. 3. 3. 2. Hutbe

Hutbe, dinî bir terim olarak, Cuma ve bayram namazlarında Allah'a hamd, Peygamberine salât, selam ve Müminlere öğütten oluşan konuşmayı ifade eder.¹²⁹ Hutbeyi okuyan kimseye de hatip denir. İslâm kültür ve medeniyetinin yayılmasında önemli bir yere sahip olan camiler, toplumun ihtiyacına göre dinin anlatılması, insanlara güzel ahlâkî huyların kazandırılması bakımından önemli bir görev üstlenmiştir. Camilerde yapılan vaaz ve hutbelerle her yaştan insana bilgiler sunulmakta, toplumda görülen hata ve yanlışlar düzeltilmeye çalışılmaktadır. Camiler, Müslümanların ibadetlerini yaptığı yerler olmasının yanında insanlara iman, ibadet ve ahlâk konularının öğretildiği, müminlerin manen ve ahlâken eğitildiği eğitim merkezi niteliğindedir.¹³⁰ İslam'ın hüküm sürdüğü ve Müslümanların bulunduğu yerlerde çeşitli vesilelerle hutbeler okunmuş ve insanların aydınlatılması görevi yerine getirilmiştir.¹³¹ Bu durum, camilerde verilen vaaz ve hutbelerin yaygın din eğitimi açısından önemini gözler önüne sermektedir. Bu zaviyeden meseleye bakıldığı zaman cuma namazına önem kazandıran asıl unsurun hutbe olduğu aşikârdır. İyi bir şekilde hazırlanan ve düzgün bir telaffuzla okunan hutbelerin, cemaatin eğitilmesinde ve onlara güncel dinî bilgilerin verilmesinde etkili olacaktır. Bunun için hem hatibin bu konuda kendini yetiştirmiş olması, hem de hutbe konularının cemaatin ihtiyacına uygun olarak hazırlanması eğitimin verimliliği açısından önemlidir.

Başarılı bir hatipte sahih bir bilgi, samimiyet ve ilmiyle amel eden bir ahlâk olması gerekir. Hatibin giyim-kuşamı temiz ve şık, etkili bir konuşmaya sahip ve insanlarla etkili bir iletişim kurabilme yeteneğine sahip olmalıdır.

Hz. Peygamber hutbelerinde hem dünyevi hem de uhrevi ihtiyaçlara cevap verecek konulara değinmiş; fert ve toplumsal sorunları çözen tavsiyelerde bulunmuştur. Hutbenin bu önemine rağmen Hz. Peygamber hutbelerini kısa tutmuş.¹³²

¹²⁹ İbrahim Paçacı, *Dini Kavramlar Sözlüğü* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010), "Hutbe" md., 272.

¹³⁰ Sakıp Yıldız, "Vaaz ve Hutbelerde Din Eğitimi, Diyanet İşleri Başkanlığının Rolü.", *1.Din Eğitim Semineri*, (1981): 59.

¹³¹ Mehmet Bulut, "Diyanet İşleri Başkanlığının Yaygın Din Eğitimi Görevi", *Diyanet Aylık Dergi*, c. 4 (2005): 117.

¹³² Ahmed b.Hanbel, *Müsned*, c. 4, 263, 320.

1. 3. 3. 2. 1. Hutbenin Yeri Ve Önemi

Okunan hutbeler, insanlara dini-dünyevi alanlarda bilgiler vermekte, insanların manevî hayatlarına zenginlik katmaktadır. Hutbenin amacı öğüt vermek, insanları iyi ve güzel şeylere yöneltip kötü şeylerden vazgeçirtmektir. Geçmişte olduğu gibi bugün de hutbe önemini devam ettirmektedir. Ulaştığı insan toplulukları dikkate alındığında cami eğitiminin temelini hutbelerin oluşturduğunu söyleyebiliriz.¹³³

Hitabet geleneği, cahiliye Arap toplumundaki şeklinden İslam dininin gelişyle beraber farklı bir kimliğe bürünmüş ve sadece belli konularda Müslümanlara bilgi vermekten daha fazla görev üstlendiği görülmüştür.¹³⁴

1. 3. 3. 2. 2. İslam'ın İlk Dönemlerinde Hutbe

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Medine'ye hicret edişinden ahirete irtihaline kadar sahabesine Cuma ve bayram günleri dâhil çeşitli zaman ve mekânlarda hep hutbe irat etmiş olması, İslam tarihinde Müslümanlar için hutbenin ne kadar önemli olduğunun bir göstergesi olmuştur.¹³⁵

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hutbeleri belirli zaman ve mekânla sınırlı değildir. Sadece Cuma ve bayram günlerinde değil ne zaman ihtiyaç hissetmişse o zaman hutbe irat edilmiştir. Hz. Peygamber'in hutbesiyle ilgili olarak Hâkim, Ebu Zeyd el-Ensari'den şöyle rivayet ediyor: “Resûlullah (s.a.v) bize sabah namazını kıldırdı ve öğleye kadar cemaate hitap etti. Sonra bineğinden indi ve cemaate öğleyi kıldırdı. Sonra ikindiye kadar hitap etti. Yine bineğinden indi ve cemaate ikindiye kıldırdı. Sonra yine minbere çıktı ve akşama kadar bize hitap etti. Bütün olacakları bize anlattı. En iyi bilenimiz onu ezberleyenimizdir.”¹³⁶ Aynı şekilde savaşlardan önce orduyu motive etmek için yaptığı hitabeler de mühim bir yer tutmaktadır.¹³⁷ Bunun neticesinde şu durum anlaşılır ki hutbeler hem dinin tebliğ edilmesinde hem de Müslümanları iyi hasletlere ilemesinde önemli bir işleve sahip olmuştur.

¹³³ Yılmaz, *Din Eğitimi El Kitabı*, 328.

¹³⁴ Recai Doğan, “Cumhuriyet Öncesi Dönemde Yaygın Din Eğitimi Açısından Hutbeler”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 39 (2000): 492-493.

¹³⁵ Hasan Ali Gögüllu, “Hz. Peygamberin Hutbede İzlediği Metot ve Günümüzde Hutbe Uygulamaları”, *SDÜİFD*, sy. 3 (1996): 171.

¹³⁶ M. Yusuf Kandehlevî, *Asrı Saadet Hutbeleri*, Çev. Abdülkerim Akbaba, (İstanbul: Özgü Yayınları, 2010), 11.

¹³⁷ Kandehlevî, *Asrı Saadet Hutbeleri*, 11.

Hız. Peygamber'in irat ettiği hutbelerinin konuları ile ilgili rivayetleri değerlen- diren İbn-i Kayyim el- Cevziyye Hız. Peygamber'in çoğunlukla Kur'an-ı Kerim ayetleri ile cemaate hitap ettiği sonucuna varmıştır. Hız. Peygamber Medine'ye hicret ettikten sonra 500 civarında hutbe irat etmiştir. Ancak bu hutbelerin çok azı bize kadar rivayet olunmuştur. Bu durumun sebebini bazı âlimler "Hız. Peygamber'in hutbelerinin birçoğu- nu Kur'an ayetlerine tahsis etmesi dolayısıyla aşabın nakletme ihtiyaçı duymadığı" şeklinde belirtmişlerdir. Hız. Peygamber hutbelerinde Kur'an-ı Kerim ayetleri dışında da konuşmalar yapmıştır. Ancak bunların sayısı azdır.¹³⁸

Dört halife döneminde imam-hatiplik görevini bizzat kendileri yürüttükleri gibi tayin ettikleri valiler ve işin ehli kimseler üstlenmişlerdir. Halifeler kendilerine yapıla- cak suikast tehlikelerine rağmen imam-hatiplik görevini bizzat kendileri yapmışlardır. Halifeler, idarecilik vasıfları yanında dini önderlik görevlerini de ifa etmişlerdir.¹³⁹

Onlar da hutbelerinde idare ile ilgili konularda bilgi verme yolunu tercih etmiş- lerdir. İlk halifelerin dini konularda Hız. Peygamberin tedrisatından geçmiş olmaları ne- deniyle hitabetlerin de bu yolu takip etmeleri etkili olmuştur. Bu da bize Hız. Peygam- berin ve halifelerin hutbeyi hem dini hem de toplumsal konularda bilgi verme amacıyla kullandığına dair bir bilgi verir.¹⁴⁰

1. 3. 3. 2. 3. Cumhuriyet Öncesi ve Sonrasında Hutbe

Osmanlı da okunan hutbeler hatiplerin kabiliyetine göre musiki makamında oku- nan metinler olmuştur. Bu nedenle de iğerikleri fazla önemsenmemiştir. Dinleyenlerin anlayıp anlamamasına bakılmaksızın Arapça okunmuştur. Hatta hutbeler halk üzerinde o kadar etkili olmuştur ki cemaat okunan hutbeleri anlamasa bile huşû içerisinde dinle- meye devam etmiştir.¹⁴¹

Hız. Nebi (s.a.v.)'in kendisi ve içinde yaşadığı toplumun Arap olması nedeniyle hutbelerini Arapça okuması normal bir durumdur. Ancak hutbelerin devamlı olarak Arapça okunmasının dini bir emir ve gelenek olması düşünülemez. Çünkü hutbenin okunmasından asıl maksat sadece Cuma namazının bir rüknü olması değil; insanlara

¹³⁸ Doğan, "Cumhuriyet Öncesi Dönemde Yaygın Din Eğitimi Açısından Hutbeler", 495.

¹³⁹ Mehmet Tapalmacıoğlu, *Din Sosyoloğisi*, (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Üniversitesi Basımevi, 1963), 108-113.

¹⁴⁰ Hayrettin Karaman, "İslami Uyanışın Öncüleri", *Toplum ve Bilim* 29/30, (1985): 103.

¹⁴¹ Nesimi Yazıcı, "Osmanlı Son Döneminden Cumhuriyete Hutbelerimiz Üzerine Bazı Düşünceler", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı (1996): 211.

öğüt vermek, onları iyiye ve güzele teşvik etmektir.¹⁴² Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise bugünkü şekli ile hutbeler ülke genelinde okunmaya başlanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinde 1925 yılında hutbeler konusunda görüşmeler yapıldığında hutbe konularının zamana uygun olarak yeniden düzenlenmesi ve Türkçe okunması gerektiği hususları milletvekilleri tarafından kabul edilmiştir. Bu konuda örnek bir hutbe kitabının basılmasına karar verilmiş, ayrıca Diyanet İşleri Reisliği de hutbelerin Türkçe okunması gerektiği hususunda yurt genelinde diyanet teşkilatına genelge yayınlayarak 3 Şubat 1928 yılında hutbelerin Türkçe okunmasına resmen geçilmiştir. Diyanet İşleri Reisliği, Ahmet Hamdi Akseki'ye "Türkçe Hutbe" isminde hutbe kitabı hazırlatarak Diyanet teşkilatında Cuma günü okunacak hutbelerin bu hutbe kitabı örnek alınarak okunması istenmiştir.

Günümüzde hutbeler Diyanet İşleri Başkanlığının belirlediği konular temel alınarak hazırlanmaktadır. Önceleri Diyanet Aylık Dergisinde diyanet tarafından hazırlanan hutbeler dergi eki olarak din görevlilerine ulaştırılmıştır. Daha sonraları ise yine Diyanet İşleri Başkanlığınca belirlenen hutbe konuları müftülüklerce din görevlilerine hazırlanmış, hutbe komisyonu tarafından incelenerek hutbe üçer aylık dönemlerde hutbe dergisi şeklinde yayınlanarak il genelinde Cuma günleri imam-hatipler tarafından minberlerden cemaate okunmuştur. Bu sayede hem din görevlilerinin hutbe hazırlama becerileri geliştirilmek istenmiş hem de tek merkezden hutbelerin hazırlanarak tek düze bir sekilden kurtulma sağlanmıştır. Ancak bazen tüm ülkeyi ilgilendiren konularda hutbeler Diyanet İşleri Başkanlığınca hazırlanarak ülke genelinde okutulmuştur. Son zamanlarda merkezden hutbelerin hazırlanma uygulamasına tekrar dönülmüştür.

1. 3. 3. 2. 4. Hutbede İzlenilmesi Gereken Metot Ve Hz. Peygamber'in Hutbesi

Hz. Peygamber, bizler için örnek olacak hutbeler irat etmiştir. Çünkü Hz. Peygamber Müslümanlar için en güzel örnektir. Nitekim ayet-i kerimede "*Andolsun Allah Resûlünde sizler için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için pek güzel örnek vardır.*"¹⁴³ Buyrulmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in insanlara hitabet etmesindeki maksadı, onları doğru yola iletme ve Müslümanları güzel hasletler kazanmaya teşvik etmek bu sayede huzurlu bir toplum oluşturmaktır. Nitekim

¹⁴² Yazıcı, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı, 213-214.

¹⁴³ Ahzâb, 33/21.

yirmi üç senelik nübüvvetlik vazifesinde bu uğurda ömrünün sonuna kadar azimle ve sabırla hayatı pahasına çalışmıştır.¹⁴⁴

Hz. Peygamberin hitabeti konusunda şunları söyleyebiliriz:

1. 3. 3. 2. 4. 1. Kıyafeti

Hz. Peygamber ibadet ve hutbe için özel bir kıyafet kullanmamıştır. O'nun giyimindeki genel prensibi temiz ve sade giyinmektir. O, bazen pamuk bazen yün bazen de keten elbise giymiştir. Sahabe de giyim konusunda Hz. Peygamberi takip etmiştir.¹⁴⁵

1. 3. 3. 2. 4. 2. Minbere Çıkışı

Hz. Peygamber Cuma günü cemaat mescitte toplandıktan sonra mescide girer, hemen minbere çıkar ve selam vererek yüzünü cemaate dönerdi. Hz. Peygamber minbere oturduktan sonra Hz. Bilal ezan okumaya başlardı. Ezan bitince Hz. Peygamber hutbe irat etmeye başlar ve hutbesini ayakta okurdu.¹⁴⁶ Mescid-i Nebi'de henüz minber yapılmamışken mescide konulan hurma kütüğüne yaslanarak hutbe okumuştur. Minber yapıldıktan sonra hutbelerini minbere çıkararak okumuştur. Hz. Peygamberin eline kılıç alarak hutbe okuduğuna dair bir rivayet yoktur. Savaşlarda yayına; Cuma namazında da bir değneğe dayanarak hutbe okurdu.¹⁴⁷

1. 3. 3. 2. 4. 3. Hutbe Esnasındaki Durumu

Resûlullah hutbe sırasında ciddi ve kendinden emin konuşurdu. Kimi zaman heyecanlanır, gözleri kızarır, sesini yükseltirdi. Ashabına öğüt verir ve sözünü çok uzatmazdı. Gerekliğinde anlattıklarının daha iyi anlaşılması için el hareketleriyle işarette bulunurdu.¹⁴⁸

Hutbede ashabına İslam ve iman'a dair bilgiler verir, gerektiğinde bazı şeyleri yapın diye emreder; kimi zaman da bazı şeylerden yasaklardı. Nitekim hutbe okuduğu esnada camiye giren adamdan iki rekât namaz kılmasını istemiş,¹⁴⁹ cemaatin omuzlarından atlayarak ön saflara gitmek isteyen birini de “böyle yapma, otur” demiştir.¹⁵⁰ Hz.

¹⁴⁴ Ahmet Lütfi Kazancı, *Peygamberimizin Hitâbeti*, (İstanbul: Ensar Yayınları, 2010), 114.

¹⁴⁵ Görgülü, “Hz. Peygamber'in Hutbede İzlediği Metot ve Günümüzde Hutbe Uygulamaları”, sy. 3, 176.

¹⁴⁶ Buhârî, *el-Câmiu's Sahîh*, Cum'a 27; Müslim, Cum'a 33,35.

¹⁴⁷ Hayrettin Karaman, *İslamın Işığında Günün Meseleleri*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2000), 30.

¹⁴⁸ Müslim, *el-Câmiu's Sahîh*, Cuma 43; İbn Mâce, Mukaddime 7.

¹⁴⁹ Buhârî, *el-Câmiu's Sahîh*, Cuma 32, 33.

¹⁵⁰ İbn Mâce, *es-sünen*, İkâme 88.

Peygamber'e hutbe sırasında bir soru sorulduğu zaman hutbesini yarıda kesip sorulan soruyu cevaplar daha sonra hutbesine devam ederdi. Kim zaman gerekirse minberden inip; sonra tekrar minbere çıkarak hutbesini tamamlardı.¹⁵¹ Cemaat içerisinde ihtiyaç sahibi insanlar gördüğü zaman insanları yardım yapmaya davet ederdi.¹⁵²

Bir gün hutbesini icra ederken, torunları Hz. Hasan ve Hüseyin mescide çıkageldiler. Üzerlerinde kırmızı gömlek vardı, yürüyorlar ve tökezliyorlardı. Resûlullah onları görünce hutbeyi bıraktı, minberden aşağı indi, iki torununu kucağına alarak minbere çıktı yanı başına oturttu ve şöyle dedi: “Allah, (doğrusu, mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır)”¹⁵³ kavlinde doğru söyledi. Bu iki çocuğa baktım, yürüyorlar ve düşüyorlar, sabredemedim ve sözümü kesip onları kaldırdım.” Ve sonra Resûlullah hutbesi ni tamamladı.¹⁵⁴

Hutbe metninin hazırlanışı sırasında şu hususlara dikkat edilmesi gerekir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 06.08.2007 tarih ve 920 sayılı yayınladığı Başkanlık Hizmetleri konulu genelgede vaaz ve hutbe konularıyla ilgili olarak şu hususlara işaret edilmiştir:

“Hutbe, vaaz ve konferanslarda dinî bütünlüğü, millî birlik ve beraberliği güçlendirecek konulara ağırlık verilecektir. Yıkıcı, bölücü propagandalara, zararlı akımlara karşı gerekli tedbirler alınacaktır. Vaaz ve hutbelerde toplumun dinî, ilmî ve ahlâkî konularda bilgi ve kültürünün artırılması hedef alınacak, fitne, tefrika ve bölücülüğün kötülüğü; sevgi, acıma duygusu, af ve hoşgörü gibi hasletlerin fazileti, akraba, komşu ve insan hakları, düzenli ve tutumlu yaşama, sosyal dayanışma ve yardımlaşmanın önemi, lüks, israf ve düzensiz yaşamın zararları gibi yurt kalkınmamızın güçlenmesine yardımcı olacak ve millî bütünlüğümüzü pekiştirecek konulara yer verilecektir. Hutbe, vaaz ve konferanslarda samimî, duygulu, toplumun içinde bulunduğu manevî hastalıkları tedavi edici, ölçülü, yapıcı, uyarıcı, teşvik edici, sevdirci ve müjdeleyici ifadeler kullanılacak; aşırı, kırıcı, itham edici ifadelerden; bıktırıcı ve mesnetsiz sözlerden, dinî ve ilmî kesin bilgilere uymayan görüşlerden kaçınılacaktır. Vaaz ve hutbelerde Siyaset ve şahsiyet yapmaktan kaçınılacak, konu bütünlüğü sağlanacak, iç ve dış politik konulara kesinlikle girilmeyecektir.”

Hutbelerde dini ve milli birlik-beraberliği sağlayıcı konulara yer verilip; bölücü ve yıkıcı hususlardan kaçınılmalıdır. Toplumun dini, ilmi ve ahlâkî konularda bilgi biri-

¹⁵¹ Karaman, *İslamın Işığında Günün Meseleleri*, 30.

¹⁵² Müslim, *el-Câmiu's Sahîh*, Zekât 69.

¹⁵³ Teğabun 64/15.

¹⁵⁴ İbn Mâce, *es-sünen*, Libâs 20.

kiminin artırılmasına, güzel huylara teşvik; kötü huylardan vazgeçirmeye yönelik konulara yer verilmelidir. Hutbe esnasında ilmi ve dini konularda bilgi verilirken aslı esas ol-mayan görüşlerden kaçınılıp, siyaset ve şahsiyet yapılmamalıdır.

Hutbe hazırlanırken öncelikle konuyla ilgili ayet ve hadisler belirlenmelidir. Belirlenen tema etrafında hutbe belli bir düzene göre yazılır. Konu işlenirken anlaşılır ve sade bir dil kullanılarak anlatılmaya özen gösterilmelidir. Konuşur gibi dostça, sıcak ve sevecen olmaya gayret edilmelidir. Minberde hutbe okurken, İslam dışı konu ve düşüncelere özellikle siyasi düşüncelere asla yer verilmez. Hutbe yazılırken yabancı ve argo kelimeler, mahalli şivelerden kaçınılmalıdır.¹⁵⁵

Hazırlanan hutbe birkaç defa okunur. Okuyuş esnasında cemaatin anlamakta zorlanacağı veya hatibin telaffuz ederken zorlanacağı kelime ve cümleler anlaşılabilir, kolay okunabilir duruma getirilip hutbe hazır hale getirilir.¹⁵⁶

Hutbe hazırlanırken dikkat edilmesi gereken bir başka husus ise konu ile ilgili ayetin sûre adının ve ayet numarasının dipnotta belirtilmesi gerekir. Aynı şekilde hutbede zikredilen hadislerin ise sahih hadis kitaplarından alınmasına, hadis kitaplarındaki yerinin ise hadis tekniği ile dipnotta verilmesi gerekir. Mesela; Buhârî İman 18, Tirmizî Fezailü'l Kur'an 20 gibi. Hutbede asla uydurma hadis kullanılmamalı, sahih hadis kitaplarında geçen hadislerin seçilmesine dikkat edilmelidir.

¹⁵⁵ Komisyon, *Hitâbet ve Mesleki Uygulama Ders Kitabı*, (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2012), 38-41.

¹⁵⁶ Mehmet Soysaldı, *Dini Hitâbet*, (İstanbul: Step Ajans, 2014), 185.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇORUM İL MÜFTÜLÜĞÜ DİN GÖREVLİLERİNCE 2007-2011 YILLARI ARASINDA HAZIRLANAN HUTBELERDEKİ HADİSLERİN TAHRİCİ

2. 1. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2007 YILI OCAK-ŞUBAT-MART AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(05.01.2007): Umrenin Fazileti

الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ

“Yapılan iki umre, aralarındaki (işlenilen küçük) günahlara kefarettir (affettirir). Mebrûr (yani Allah’ın kabul ettiği) hac ibadetinin karşılığı ise ancak cennete girmektir.”¹⁵⁷

مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ

“Kim sırf Allah’ın rızasını talep ederek hacceder de bu hac esnasında bütün kötü sözleri ve Allah’ın yasakladığı davranışları işlemekten uzak durursa (kul hakları dışında) annesinin onu doğurduğu gün gibi (tertemiz ve günahlarından affedilmiş şekilde) döner.”¹⁵⁸

الْحُجَّاجُ وَالْعُمْرَارُ وَفَدَّ اللَّهُ إِنْ دَعَوْهُ أَجَابَهُمْ وَإِنْ اسْتَعْفَرُوهُ غَفَرَ لَهُمْ

“Hacca ve Umre'ye gidenler Yüce Allah'ın elçileridir. Hac ve Umre'ye gidenler Allah'a duada bulunurlarsa, Allah Teâlâ da onların yaptığı duaları kabul eder ve onlar Allah'ın, günahlarını affetmesini dilerlerse Allah da onların işlemiş oldukları günahları affeder.”¹⁵⁹

¹⁵⁷ Muvattâ, Hac 21, 65; Ahmed b. Hanbel, II, 247, 461, 462, III, 325, 334, 447; Dârimî, Menâsik 7; Buhârî, Umre 1; Müslim, Hac 437; İbn Mâce, Menâsik 3; Tirmizî, Savm 90, Hac 88 (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır); Nesâî, Menâsikü'l-Hac 3, 5.

¹⁵⁸ Ahmed b. Hanbel, II, 230, 248, 410, 484, 494; Dârimî, Menâsik 7; Buhârî, Hac 4, Muhsar 9, 10; Müslim, Hac 438; İbn Mâce, Menâsik 3; Tirmizî, Hac 2. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Menâsikü'l-Hac 4.

¹⁵⁹ İbn Mâce, Menasik 5.

عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً

“Ramazan ayında yapılan bir umre hacca denktir.”¹⁶⁰

(12.01.2007): Ahirete İman

لَا تَزُولُ قَدَمُ ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ حُمْسٍ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عِلِمَ

“Kıyamet günü insanoğluna beş husustan sorulmadıkça yerinden bir yere ayrılmaz: Ömrünü nerelerde harcadığından, gençliğini nerelerde eskittiğinden, malını hangi yerden kazanıp, hangi yerlere sarf ettiğinden, bildiğiyle ne ölçüde yaşadığından.”¹⁶¹

(19.01.2007): Müslüman İyilik Sembolüdür

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

“Sizden birisi kendisi için sevip arzu ettiği şeyi din kardeşi için de sevip arzu edene kadar (tam manasıyla) mü’min olamaz.”¹⁶²

يَا نَبِيَّ اللَّهِ عَلِمْنِي شَيْئًا أَنْتَفَعُ بِهِ قَالَ اعْزِلِ الْأَدَى عَنْ طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ

Ebû Berze (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)’e: “Yâ Resûlallah! Bana faydalanacağım bir şey öğret” dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) “Müslümanların yolundan rahatsızlık veren şeyleri gider!” buyurdular.¹⁶³

عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ فَقَالُوا يَا نَبِيَّ اللَّهِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ قَالَ يَعْمَلُ بِيَدِهِ فَيَنْفَعُ نَفْسَهُ وَيَتَصَدَّقُ قَالُوا فَإِنْ لَمْ يَجِدْ قَالَ يُعِينُ ذَا الْحَاجَةِ الْمَلْهُوفَ قَالُوا فَإِنْ لَمْ يَجِدْ قَالَ فَلْيَعْمَلْ بِالْمَعْرُوفِ وَلْيُمْسِكْ عَنِ الشَّرِّ فَإِنَّهَا لَهُ صَدَقَةٌ

“Hz. Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: Her Müslümanın sadaka vermesi gerekir. “Ya Resûlallah! Ya sadaka verecek parası olmazsa ne yapsın.” diye soruldu. Resul-i Ekrem (s.a.v.): “Çalışıp para kazanır. Hem kendisi faydalanmış olur hem de başkalarına sadaka verir.” buyurdu. “Ya çalışacak bir iş bulamazsa?” denildiğinde, Resûl-i Ekrem (s.a.v.): “İhtiyaç sahibinin ihtiyacını giderir.” buyurdu. “Ya bunu da yapamazsa?” diye sorulunca Hz. Nebî (s.a.v.): “Hayrı emreder.” Denildi ki böyle bir şey yapamazsa.”

Hz. Peygamber (s.a.v.): “Kötülüğe düşmekten kendisini korur, işte bunda da o kimse için sadaka sevabı vardır.” buyurdu.¹⁶⁴

لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنْ تُلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهِ طَلْقٍ

“Mümin kardeşinin yüzüne gülümsemekten ibaret olsa bile yaptığın hiçbir iyi

¹⁶⁰ Ahmed b. Hanbel, I, 308; Dârimî, Menâsik 40; İbn Mâce, Menâsik 45; Ebû Dâvûd, Menâsik, 80; Tirmizî, Hac 95. (Tirmizî bu hadis için “Sahih” demiştir); Nesâî, Sıyam 6.

¹⁶¹ Tirmizî, Kıyâme 1. Tirmizî bu hadisle ilgili “Garip” tabirini kullanmıştır.

¹⁶² Ahmed b. Hanbel, III, 176, 206, 251, 272, 279, 289; Dârimî, Rikâk 29; Buhârî, İmân 7; Müslim, İmân 71, 72; İbn Mâce, Mukaddime 9; Tirmizî, Kıyâme 59. (Tirmizî bu hadisin “Sahih” olduğunu ifade etmiştir.) Nesâî, İmân 19

¹⁶³ Ahmed b. Hanbel, IV, 420, 422, 424; Müslim, Birr 131, 132, Zekât 54; İbn Mâce Edep 7.

¹⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, IV, 395, 412; Dârimî, Rikâk 34; Buhârî, Zekât 30, Edeb 33; Müslim, Zekât 55; Nesâî, Zekât 56.

davranışı küçük görüp te terk etme.”¹⁶⁵

(26.01.2007): Muharrem Ayının Fazileti

أَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ الْمُحَرَّمِ

“Ramazan ayı haricinde tutulan ve sevabı en çok olan oruç, Allah'ın ayı denilen Muharrem ayında tutulan oruçtur.”¹⁶⁶

كَانَ أَهْلُ حَبِيرٍ يَصُومُونَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ يَتَّخِذُونَهُ عِيدًا وَيُنْبِسُونَ نِسَاءَهُمْ فِيهِ حُلِيِّهِمْ وَشَارَتَهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصُومُوهُ أَنْتُمْ

Hayberliler Aşûra günü oruç tutar, Aşûra gününü bayram kabul ederler, Aşûra gününde hanımlarına süs eşyalarını taktırırlar ve güzel giysilerini giydirirlerdi. Hz. Nebî (s.a.v.): “O günde siz oruçlu olun” buyurdular.¹⁶⁷

كَانَ يَوْمُ عَاشُورَاءَ يَوْمًا تَصُومُهُ قُرَيْشٌ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُهُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَلَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ صَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ فَلَمَّا فَرَضَ رَمَضَانَ كَانَ هُوَ الْفَرِيضَةُ وَتَرَكَ عَاشُورَاءَ فَمَنْ شَاءَ صَامَهُ وَمَنْ شَاءَ تَرَكَهُ

Hazreti Âişe (r.a.)’nin rivayet ettiğine göre İslam dini henüz gelmeden evvel “aşûra” gününde Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’de ve Mekke halkı da oruç tutuyordu. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Medine’ye hicret ettikten sonra da aşûra gününün orucunu tutmayı sürdürdü ve sahabenin de bu oruca devam etmesini emretti. Ramazan orucu farz olunca Resûlullah buyurdular ki: “Dileyen tutabilir, dileyen de bırakabilir.”¹⁶⁸

عَنْ الْحَكَمِ بْنِ الْأَعْرَجِ قَالَ أَنْتَهَيْتُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ رِدَاءَهُ فِي رَمَزٍ فَقُلْتُ أَخْبِرْنِي عَنْ يَوْمِ عَاشُورَاءَ أَيُّ يَوْمٍ أَصُومُهُ قَالَ إِذَا رَأَيْتَ هِلَالَ الْمُحَرَّمِ فَأَعْدُدْ ثُمَّ أَصْبِحْ مِنَ التَّاسِعِ صَائِمًا قَالَ فَقُلْتُ أَهَكَذَا كَانَ يَصُومُهُ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نَعَمْ

Hakem b. A’rec (r.a.) diyor ki, İbn Abbâs (r.a.), Zemzem kuyusunun yanında el-bisesini başına yastık yapmış halde otururken onun yanına geldim. O’na: “Aşûrâ günü ne zaman, bana haber ver de o gün ben oruç tutacağım.” dedim O da şöyle dedi: “Muharrem ayının hilâlini gördüğünde günleri say ve Muharrem ayının dokuzuncu günü

¹⁶⁵ Ahmed b. Hanbel III, 483, V, 63, 64, 173; Müslim, Birr 144; Ebû Dâvûd Libas 24; Tirmizî Et’ime 30. (Tirmizî bu hadisin “Sahih” olduğunu ifade etmiştir.)

¹⁶⁶ Ahmed b. Hanbel, II, 303, 342, 345; Dârimî, Savm 45; Müslim, Sıyâm 202, 203; İbn Mâce, Sıyâm 43; Ebû Dâvûd, Sıyâm 55; Tirmizî, Salât 324, Savm 40. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Kıyâmu’l-Leyl6.

¹⁶⁷ Ahmed b. Hanbel, I, 291, 310, 336, 340, II, 359, IV, 409; Dârimî, Savm 46; Buhârî, Savm 69, Menâkıbu’l Ensar 52, Tefsîru’s -Sûre 10, 20, Enbiyâ 24; Müslim, Sıyam 127, 130; Ebû Dâvûd, Savm 63.

¹⁶⁸ Muvattâ, Sıyam, 11; Ahmed b. Hanbel II, 57,143, VI, 50, 162, 243; Buhârî, Savm, 69; Müslim, Sıyam, 113- 128; Ebu Davud, Savm, 64; İbn Mace, Sıyam, 41; Tirmizî, Savm, 49. (Tirmizî’nin belirttiğine göre hadis “Sahihtir.”)

oruç tut.” dedi. Ben de: “Peygamberimiz (s.a.v.) de Aşûrâ orucunu bu şekilde mi tutardı?” dedim. İbn Abbâs (r.a.) şöyle cevap verdi: “Evet böyle tutardı.”¹⁶⁹

(02.02.2007): Rüşvet ve Yolsuzluk

لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ

Allah Resûlü (s.a.v.) rüşvet alana ve verene lanet etti.¹⁷⁰

الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ فِي النَّارِ

“Rüşveti alan da veren de cehennemdedir.”¹⁷¹

(09.02.2007): Şükür Nimetleri Artırır.

قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى تَوَرَّمَتْ قَدَمَاهُ فَوَيْلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ
قَالَ أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا

Resûlullah (s.a.v.) efendimiz namaz kıldığında ayakları şişene dek ayakta durdu. Kendisine “Ya Resûlallah, senin geçmişteki ve gelecekteki günahların mağfiret olduğu halde neden bu kadar çok ibadet ediyorsun?” denildiğinde. Resûlullah (s.a.v.) da “Rabbime çokça şükreden bir kul olmayayım mı” buyurdu.¹⁷²

“Şükür, gönlün nimeti verene bağlanmasıdır.”¹⁷³

(16.02.2017): Hz. Peygamber Sevgisi

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

“Sizlerden biri, beni anne-babasından, evlâdından ve tüm insanlardan daha da çok sevmediği sürece olgun Mümin olamaz.”¹⁷⁴

(23.02.2007): Dedi-Kodu Büyük Günahdır

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ

¹⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, I, 239, 247, 280, 344, 360; Müslim, Sıyâm 132, 133; Ebû Dâvûd, Savm 65; Tirmizî, Savm 50. (Tirmizî bu hadis için “Hasen” demiştir.)

¹⁷⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 164, 191, 195, 212, 387, V, 279; İbn Mâce, Ahkâm 2; Ebû Dâvûd, Akziye 4; Tirmizî, Ahkâm 9. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

¹⁷¹ Tabarânî, el-Mu’cemu’s Sagîr, I, 41.

¹⁷² Ahmed b. Hanbel, IV, 252, 254, VI, 115; Buhârî, Teheccüd 6; Tefsîr-u Sûre, (48), 2, Rikâk 20; Müslim, Sıfatü'l-Münâfıkın 79, Sıfatü-l Münâfıkın 80, 81; İbn Mâce, İkâmetü's-Salât 200; Tirmizî, Salât 304. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Kıyâmu'l- Leyl 17.

¹⁷³ Ulaşabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde bu hadise rastlayamadık.

¹⁷⁴ Ahmed b. Hanbel, III, 178, 207, 275, 279; Dârimî, Rikâk 29; Buhârî, İmân 8; Müslim, İman 69, 70; İbn Mâce, Mukaddime 9; Nesâî, İmân 19.

“Kim Allah’a ve ahiret gününe iman ediyorsa komşusuna sıkıntı vermesin, Kim Allah’a ve ahiret gününe iman ediyorsa misafirine izzet ve ikramda bulunsun. Kim de Allah’a ve ahiret gününe iman ediyorsa ya hayırlı bir söz söylesin ya da sükût etsin.”¹⁷⁵

(02.03.2007): İçki ve Uyuşturucu

اجْتَنِبُوا الْخَمْرَ فَإِنَّهَا أُمُّ الْخَبَائِثِ

“İçki içmekten uzak durun, çünkü içki içmek tüm kötülüklerin anasıdır.”¹⁷⁶

(09.03.2007): İslâm’da Kadın Hakları

أَلَا وَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا فَإِنَّمَا هُنَّ عَوَانٌ لِّكُمْ لَيْسَ لَكُمْ عَلَيْهِنَّ شَيْئٌ مِّنْهُنَّ شَيْنًا غَيْرَ ذَلِكَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ فَإِنْ فَعَلْنَ فَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرِحٍ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا أَلَا إِنَّ لَكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًّا وَلِنِسَائِكُمْ عَلَيْكُمْ حَقًّا فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ فَلَا يُؤْتِنَنَّ فُرْشَكُمْ مِنْ تَكْرَهُونَ وَلَا يَأْذَنَنَّ فِي بُيُوتِكُمْ لِمَنْ تَكْرَهُونَ أَلَا وَحَقُّهُنَّ عَلَيْكُمْ أَنْ تُحْسِنُوا إِلَيْهِنَّ فِي كِسْوَتِهِنَّ وَطَعَامِهِنَّ

“Hanımlarınızın hak ve hukuklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah’ın çizdiği sınırları aşmaktan korkmanızı tavsiye ederim. Sizler hanımlarınızı, Allah’tan bir emanet olarak aldınız ve hanımlarınızın namuslarını Allah’ın emriyle kendinize helal edindiniz. Sizlerin hanımlarınız üzerlerinde haklarınız olduğu kadar hanımlarınızın da sizlerin üzerlerinizde hakları vardır. Sizlerin hanımlarınız üzerlerindeki haklarınız şunlardır: Namusunuza halel getirmemeleri, hoşlanıp istemediğiniz kişileri izniniz olmadan evinize almamalarıdır. Şayet sevmediğiniz ve hoşlanmadığımız kişileri sizin izniniz dışında evlerinizden içeri alırlarsa, Allah, size onların yataklarını ayırmanızı ve incitmek sizin döverek sakındırmanıza izin vermiştir. Sizin üzerinizdeki hanımlarınızın hakları ise şunlardır: Ülkenizin örf ve âdeti gereğince yiyecek ve kıyafetlerini karşılamandır.”

177

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ صَحَابَتِي قَالَ أُمَّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ أُمَّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ أَبُوكَ

Hiz. Nebî (s.a.v.)’e bir kişi geldi “Ya Resûlallah! İyilik etmeme en layık olan kişi kimdir?” diye sordu. Peygamber (s.a.v.): “Annendir.” Dedi. O kişi: “Ondan sonra daha layık kimdir.” Dedi Hiz. Peygamber (s.a.v.) sonra yine “Annendir.” Dedi. Peygamber

¹⁷⁵ Muvattâ, Sıfatu’n-Nebî 22; Ahmed b. Hanbel, II, 174, IV, 31, V, 25, 413, VI, 384, 386; Dârimî, Et’ime 11; Buhârî, Edeb 31; Müslim, İman 74, 77; İbn Mâce, Edeb 4.

¹⁷⁶ Nesâî, Eşribe, 44. Bu hadis sadece Nesâî’de geçmektedir. Osman b. Affan’a ait “Mevkuf” bir hadistir.

¹⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, V, 72; Dârimî, Menâsik 34; Müslim, Hac 147, 148; İbn Mâce, Nikâh 3, Menâsik 84; Ebû Dâvûd, Menâsik 57; Tirmizî, Radâ 11, Tefsîr-u Sûre, (9), 10.(Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

(s.a.v.) adamın üçüncü sorusuna yine “Annen” cevabını verdi. O kişi “Sonra kimdir?” diye sorunca, Hz. Peygamber (s.a.v.) “Sonra babandır.” cevabını vermiştir.¹⁷⁸

(16.03. 2007): Çanakkale Savaşı

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوِدِدْتُ أَنِّي أَقْتُلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ أَحْيَا ثُمَّ أَقْتُلُ ثُمَّ أَحْيَا ثُمَّ أَقْتُلُ

“Canımı elinde bulunduran Allah’a yemin olsun, Allah yolunda savaşarak öldürülmeyi, sonra hayata döndürülmeyi, sonra tekrar öldürülmeyi, sonra tekrar hayata döndürülmeyi ne kadar çok isterdim.”¹⁷⁹

(23.03. 2007): Yaşlılara Saygı

مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ لَا يَرْحَمُهُ اللَّهُ

“İnsanlara merhamet etmeyene, Allah merhamet etmez.”¹⁸⁰

رَأْسُ الْعَقْلِ بَعْدَ الْإِيمَانِ بِاللَّهِ التَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ

“İnsanlara sevgi göstermek Allah’a imandan sonra aklın başıdır.”¹⁸¹

مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرَنَا فَلَيْسَ مِنَّا

“Küçüğümüze şefkat, büyüğümüze saygı göstermeyen bizden değildir.”¹⁸²

الْبِرُّ لَا يَبْلَى وَالْإِنَّمُ لَا يُنْسَى وَالذِّيَّانُ لَا يَمُوتُ فَكُنْ كَمَا شِئْتَ كَمَا تَدِينُ تُدَانُ

“İyilik eskimez, günah unutulmaz. Deyyân (Hesap soran Allah) ölmez. Öyleyse dilediğini yap, yaptığın gibi cezalandırılırsın.”¹⁸³

(30.03. 2007): Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed (s.a.v.)

جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ تَقْبَلُونَ الصَّبِيَّانَ فَمَا نَقَبَلُهُمْ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
أَوْ أَمَلِكُ لَكَ أَنْ تَزَعَ اللَّهُ مِنْ قَلْبِكَ الرَّحْمَةَ

Resûlallah (s.a.v.)'e bedevî bir Arap gelerek: “(Ya Resûlallah!) Çocuklarınızı sizler öper (sever) misiniz? Bizler böyle yapmayız” deyince Peygamber (s.a.v.): “Allah kalbinden merhamet ve şefkati çekip almışsa, ben sana ne yapabilirim ki?” diye cevap verdi.¹⁸⁴

¹⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, II, 328, 392, 401, V, 3, 6; Buhârî, Edeb 2; İbn Mâce, Vasâyâ 4, Edeb 1; Ebû Dâvûd, Edeb 129; Tirmizî, Birr 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

¹⁷⁹ Muvattâ, Cihâd 27, Cihâd 40; Ahmed b. Hanbel, II, 230, 384, 425, 496, 502; Buhârî, İmân 27, Cihâd 7, 119, Temennî 1; Müslim, İmâre 103; İbn Mâce, Cihâd 1; Nesâî, Cihâd 3, 18, 30.

¹⁸⁰ Ahmed b. Hanbel, III, 40, IV, 358, 359, 360, 362, 366, 367; Buhârî, Tevhîd 2; Müslim, Fedâil 66; Tirmizî, Birr 16, Zühd 48. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

¹⁸¹ Taberânî, Mu’cemu’s-Sağir, I. 278; Aclûnî, Keşfu’l Hafâ, I. 421; Münzirî, Et-Teğib ve’t –Terhib, III. 224.

¹⁸² Ahmed b. Hanbel, II, 185, 208, 222; Ebû Dâvûd, Edeb 66; Tirmizî, Birr 15. (Tirmizî bu hadisle ilgili “garib” tabirini kullanmıştır.)

¹⁸³ Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, I. 197.

¹⁸⁴ Ahmed b. Hanbel, II, 56, 70; Buhârî, Edep 18; Müslim, Fedâil 64; İbn Mâce Edep 3.

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ سَرِيَّةً يَوْمَ حُنَيْنٍ فَقَاتَلُوا الْمُشْرِكِينَ فَأَفْضَى بِهِمُ الْقَتْلُ إِلَى الذَّرِيَّةِ فَلَمَّا جَاءُوا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا حَمَلَكُمْ عَلَى قَتْلِ الذَّرِيَّةِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّمَا كَانُوا أَوْلَادَ الْمُشْرِكِينَ قَالَ أَوَهْلَ خِيَارِكُمْ إِلَّا أَوْلَادَ الْمُشْرِكِينَ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ مَا مِنْ نَسَمَةٍ تُولَدُ إِلَّا عَلَى الْفِطْرَةِ حَتَّى يُعْرَبَ عَنْهَا لِسَانُهَا

Bir savaş esnasında bazı çocukların savaştan iki ordu arasında kalıp öldüğünü görünce Hz. Peygamber (s.a.v.) bu duruma çok üzülmüştü. “Ey Allah’ın Resûlü! Bunlar müşrik çocuklarıdır niçin üzülüyorsunuz.” dediklerinde buyurdular ki. “Müşrik çocukları da olsa bile onlar masumdur. Sakın çocukları öldürmeyin! Her insan temiz fitrat üzere doğar.”¹⁸⁵

الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ ارْحَمُوا أَهْلَ الْأَرْضِ يَرْحَمَكُم مِّنْ فِي السَّمَاءِ

“Rahman (olan Allah) merhametli olan insanlara merhamet eder. (O halde siz) yeryüzündeki canlılara merhametli olasınız ki göktekiler de size merhametli olsun.”¹⁸⁶

مَنْ قَتَلَ عُصْفُورًا فَمَا فَوْقَهَا بِغَيْرِ حَقِّهَا سَأَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Kim haksız yere serçeyi veya daha da ufak bir kuşu öldürürse, Allah kıyamet günü onun hesabını soracaktır.”¹⁸⁷

2.2. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2007 YILI NİSAN-MAYIS-HAZİRAN AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(06.04. 2007): İslam’ın Sağlığa Verdiği Önem

اَعْتَنِمِ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسِ حَيَاتِكَ قَبْلَ مَوْتِكَ وَصِحَّتِكَ قَبْلَ سَقَمِكَ وَفِرَاعَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَشَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَغِنَاكَ قَبْلَ فُقْرِكَ

“Şu beş şeyin değerini, şu beş şey gelmeden önce bil. Ölmeden önce hayatının, hastalanmadan önce sağlığının, meşgul olmadan önce boş zamanının, ihtiyarlamadan önce gençliğinin ve fakir olmadan önce zenginliğinin değerini bil.”¹⁸⁸

لَا تَزُولُ قَدَمُ ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ عَنْ عُمُرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عِلِمَ

¹⁸⁵ Ahmed b. Hanbel III, 435.

¹⁸⁶ Ahmed b. Hanbel, II, 161; Ebû Dâvûd, Edep, 66; Tirmizî, Birr 16. (Tirmizî’ye göre hadis “Hasen sahihtir.”)

¹⁸⁷ Ahmed b. Hanbel, II, 166, 197, 210, IV, 389; Dârimî, Edâhî 16; Nesâî, Dahâyâ 42, Sayd 34.

¹⁸⁸ İbn Ebî Şeybe, Musannef, VII. 77; Süyûtî, el-Câmiu’s-Sagır, II. 16. (Süyûtî bu hadis için “Hasen” demiştir.)

“Kıyamet günü insanoğluna, beş husustan sorulmadıkça yerinden bir yere ayrılmaz: Ömrünü nerelerde harcadığından, gençliğini nerelerde eskittiğinden, malını hangi yerden kazanıp, hangi yerlere sarf ettiğinden, bildiğiyle ne ölçüde yaşadığından.”¹⁸⁹

بَرَكَهُ الطَّعَامِ الوُضُوءُ قَبْلَهُ وَ الوُضُوءُ بَعْدَهُ

“Yemeği yemeden önce ve yemekten sonra elleri yıkamak yemeğin bereketidir.”¹⁹⁰

فِي يَدِي أَوْ فِي يَدِهِ النَّسْبِيحُ نِصْفُ الْمِيزَانِ وَالْحَمْدُ يَمْلُؤُهُ وَالتَّكْبِيرُ يَمْلَأُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَالصَّوْمُ نِصْفُ الصَّبْرِ وَالطَّهْوَرُ نِصْفُ الْإِيمَانِ

“Sübhanelillah demek terazinin yarısını doldurur ve elhamdülillah onu doldurur. Tekbir ise gökyüzü ile yeryüzünün arasını kaplar. Oruç tutmak sabretmenin yarısıdır, imanın yarısı da temizliktir.”¹⁹¹

حَقٌّ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَغْتَسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ يَغْسِلُ رَأْسَهُ وَجَسَدَهُ

“Haftada bir gün gusül abdesti alarak, kafasını ve vücudunu yıkayıp temizlenmek Allah’ın her Müslüman üzerindeki hakkıdır.”¹⁹²

الطَّاعُونَ رَجَسَ أَرْضَ عَلِيٍّ طَائِفَةً مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَوْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَإِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدُمُوا عَلَيْهِ وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ

“Veba, İsrâil oğullarından bir grup üzerine yahut sizden önceki bir topluluğa gönderilmiş bir azaptır. Bir bölgede veba hastalığı ortaya çıktığını duyduğunuzda, veba bulunan o bölgeye girmeyiniz. Bulduğunuz bölgede de veba hastalığı ortaya çıkarsa, vebadan kurtulmak için orayı terk etmeyiniz.”¹⁹³

لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي أَوْ عَلَى النَّاسِ لِأَمْرَتِهِمْ بِالسَّوَالِكِ مَعَ كُلِّ صَلَاةٍ

“Ümmetime zor gelmeyeceğini bilseydim, her namaz için abdest alırken onlardan dişlerini misvak ile temizlemelerini isterdim.”¹⁹⁴

¹⁸⁹ Tirmizî, Kıyâme 1. Tirmizî bu hadisle ilgili “Garip” tabirini kullanmıştır.

¹⁹⁰ Ahmed b. Hanbel, V, 441; Ebû Dâvûd, Et’ime 12; Tirmizî, Et’ime 39. (Tirmizî bu hadis için “zayıf” demiştir.)

¹⁹¹ Ahmed b. Hanbel, IV, 260, V, 342, 344, 363, 372; Dârimî, Tahâret 2; Müslim, Tahâret 1; Tirmizî, Deavât 90. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

¹⁹² Ahmed b. Hanbel, II, 342; Buhârî, Cum’a 12, Enbiyâ 54; Müslim, Cuma 9.

¹⁹³ Muvattâ, Medine 23; Ahmed b. Hanbel, I, 173, 177, 182, IV, 195, 196, V, 202, 207, 209, 213; Buhârî, Enbiyâ 54, Hill 13; Müslim, Selam 92, 94, 95, 98; Tirmizî, Cenâiz 67. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

¹⁹⁴ Muvattâ, Tahâre 114, 115; Ahmed b. Hanbel, I, 180, 120, 214, 245, 250, 259, 287, 399, 400, 429, 433, 460, 509, 517, 531, IV, 114, 116, V, 193, 410, VI, 320, 429; Dârimî, Salât 168; Buhârî, Savm 27, Cum’a 8, Temennâ 9; Müslim, Tahâre 42; İbn Mâce, Tahâre 6; Ebû Dâvûd, Tahâre 35; Tirmizî, Tahâre 18; Nesâî, Tahâre 6, Mevâkit 20. (Tirmizî bu hadis için “Hasen” demiştir.)

مَا مَلَأَ أَدَمِيَّ وَعَاءَ شَرًّا مِنْ بَطْنٍ بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أَكَلَتْ يُعْمَنُ صُلْبُهُ فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ فَتَلَّتْ لِطَعَامِهِ وَتَلَّتْ لِشَرَابِهِ وَتَلَّتْ لِنَفْسِهِ

“İnsan midesinden daha şerli bir kabı doldurmamıştır. İnsana, vücudunun ayakta kalmasını sağlayacak kadar yiyip içmesi yeterli gelir. Eğer bundan daha fazla yiyip içmek zorunda kalırsa midesini üç bölüme taksim etsin; bir kısmını yemeğe bir kısmını suya bir kısmını da nefes almak için ayırsın.”¹⁹⁵

(13.04. 2007): İnsan Sevgisi

لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْ لَا أَدْرَأُكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ

“Sizler iman etmediğiniz sürece cennete giremezsiniz. Birbirlerinizi sevmediğiniz takdirde de (tam manasıyla) iman etmiş sayılmazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi sevmiş olacağınız bir şeyi size göstereyim mi? Aranızda selamı yayınız.”¹⁹⁶

مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادُّهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهْرِ وَالْحَمَى

“Müminler birbirlerini sevmeye, birbirlerine acıma ve birbirlerini koruma yönüyle bir beden gibidirler. Bedenden bir organ hastalanıp rahatsızlanınca, bu hastalık nedeniyle diğer organlar da uykusuz kalıp ateşli hastalığa yakalanırlar.”¹⁹⁷

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

“Sizden birisi kendisi için sevip istediğini din kardeşi için de sevip isteyene kadar (tam manasıyla) mümin olamaz.”¹⁹⁸

(20.04. 2007): Çocuklarımızı Kötü Alışkanlıklardan Koruyalım

Kur’an-ı Kerim’de Allah “Ey İnananlar! Yakıtı insanlardan ve taşlardan oluşan cehennemden ateşinden kendinizi ve aile fertlerinizi koruyun.” buyurunca Hz. Ömer (r.a.) Peygamberimiz (s.a.v.)’e: “Ey Allah’ın Nebisi! Kendi nefsimizi Allah’ın ve Peygamberinin emirlerine itaat edip haramlarından da sakınarak koruyabiliriz. Ancak aile fertlerimizi cehennemden ateşinden nasıl esirgeyebiliriz?” diye sorunca Peygamberimiz (s.a.v.) de cevap olarak; “Allah’ın size emrettiği şeyleri, siz de aile fertlerinize emredersiniz.

¹⁹⁵ Ahmed b. Hanbel, IV, 132; İbn Mâce, Et’ime 50; Tirmizî, Zühd 47. (Tirmizî bu Hadis için “Sahih” demiştir.)

¹⁹⁶ Ahmed b. Hanbel, I, 167, II, 392, 442, 478, 495, 513; Müslim, İmân 93, 94; İbn Mâce, Mukaddime 9, Edeb 11; Ebû Dâvûd, Edeb 142; Tirmizî, Kıyâme 54, İsti’zân 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

¹⁹⁷ Ahmed b. Hanbel, IV, 271; Buhârî, Edeb 27; Müslim, Birr 65.

¹⁹⁸ Ahmed b. Hanbel, III, 176, 206, 251, 272, 279, 289; Dârimî, Rikâk 29; Buhârî, İmân 7; Müslim, İmân 71, 72; İbn Mâce, Mukaddime 9; Tirmizî, Kıyâme 59. (Tirmizî bu hadisin “Sahih” olduğunu ifade etmiştir.) Nesâî, İmân 19.

Allah'ın size yasak kıldığı şeyleri siz de aile fertlerinize yasaklıyorsunuz. Böyle yaparsanız onları cehennem ateşinden esirgemiş olursunuz.”¹⁹⁹

أَكْرِمُوا أَوْلَادَكُمْ وَأَحْسِنُوا أَدَبَهُمْ

“Evlatlarınıza güzel davranışta bulunun ve çocuklarınızı güzel bir terbiye ile eğitin.”²⁰⁰

مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدًا مِنْ نَحْلٍ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنِ

“Bir anne-baba evladına iyi edepten daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır”²⁰¹

(27.04. 2007): Müminler Kardeştir

الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَخُونُهُ وَلَا يَكْذِبُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ عَرَضُهُ وَمَالُهُ وَدَمُهُ التَّقْوَى هَاهُنَا بِحَسَبِ امْرئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْتَقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ

“Müslüman, Müslüman’a dinde kardeştir, ona ihanet edemez, onu yalan söyleyerek kandırmaz, onu yarı yolda bırakmaz. Müslüman’ın diğer Müslüman kardeşine namusu, malı mülkü ve kanını dökmesi haramdır. Allah’tan hakkı ile sakınma, insanın şurasında tam kalbindedir. Müslüman’ın diğer Müslüman kardeşini hor görüp aşağılaması ona günah olarak yeterlidir.”²⁰²

(04.05. 2007): İşçi-İşveren İlişkileri

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ أَعْطَى بِي ثُمَّ عَدَرَ وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ وَرَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا فَاسْتَوْفَى مِنْهُ وَلَمْ يُعْطِهِ أَجْرَهُ

“Allah şöyle buyurdu; Üç grup insan vardır ki, kıyamet günü olduğunda ben onların hasmı olacağım: Birincisi, benim adıma yemin edip de yeminini bozan kimse. İkincisi, hür bir insanı köle diyerek başkasına satıp onun parasını yiyen kimse. Üçüncüsü ise bir işçi tutup, onu çalıştıran fakat onun yevmiyesini vermeyen kimsedir.”²⁰³

إِنَّ اللَّهَ جَلٌّ وَعَزٌّ يُحِبُّ إِذَا عَمِلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا أَنْ يُتَّقِيَهُ

“Allah Teâlâ, bir iş yaptığınız zaman o işi sağlam ve güzel yapmanızdan razı olur.”²⁰⁴

أَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ

“İşçinin yevmiyesini, işçinin teri kurumadan önce ödeyiniz.”²⁰⁵

¹⁹⁹ Ulaşabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde bu hadise rastlayamadık.

²⁰⁰ İbn Mâce, Edeb 3.

²⁰¹ Ahmed b. Hanbel, III, 412, IV, 77, 78; Tirmizî, Birr 33. (Tirmizî hadisle ilgili “garib” tabirini kullanmıştır.)

²⁰² Ahmed b. Hanbel, II, 277, 311, 360, III, 492; Müslim, Birr 32; İbn Mâce, Zühd 23; Ebû Dâvûd, Edeb 40; Tirmizî, Birr 18. Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.

²⁰³ Ahmed b. Hanbel, II, 358; Buhârî, İcâre 10; Buyû 106; İbn Mâce, Rühun 4.

²⁰⁴ Beyhakî, Şuâbu'l-İman IV, 334, 335; Aclûnî, Keşfu'l-Hafa I, 280.

²⁰⁵ İbn Mâce, Rühun 4.

(11.05.2007): Vakıflara Verilen Önem

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ

“İnsan vefat ettiğinde, amel defteri kapanır. Ancak şu üç kimsenin amel defteri açık kalıp sevap yazılmaya devam eder. Sürekli sadaka (sadaka-i câriye) ortaya koyanlar, insanların faydalanacağı bir ilim eseri bırakanlar ve kendisi öldüğünde arkasından hayır duada bulunan evlat büyütenler.”²⁰⁶

(18.05.2007): Gençliğin Önemi

“İnsanlar arasında Allah’ın en çok muhabbet duyduğu kişi, kötü işleri yapmayı bırakarak güzel işler yapmaya yönelmiş olan gençtir.”²⁰⁷

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ تَعَالَى فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ إِمَامٌ عَدْلٌ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالَ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهَا مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ

“Allah şu yedi gruptan olan insanları kıyamet gününde kendi arşının gölgesinde gölgelendirecektir. O kıyamet gününde ise Allah’ın kendi arşının gölgesinden başka gölgelenecek hiçbir gölge olmayacaktır. Bu yedi grup insan şunlardır: Halkını adaletle idare eden devlet yöneticisi, genç yaşında kendini Allah’a ibadet etmeye adanmış kişi, camilere gönlünü bağlamış olan kişi, herhengi bir menfaat ilişkisi olmadan sırf Allah rızası için birbirlerine muhabbet duyan, Allah’ın rızasını kazanmak için birleşen ve yine Allah’ın rızasını kazanmak için ayrılan iki kişi ve tek başına kaldığı zamanlarda Allah’ı hatırlayarak gözlerinden yaş akıtan kişi.”²⁰⁸

لَا تَزُولُ قَدَمُ ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ عَنْ عُمُرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عَمِلَ

“Kıyamet günü insanoğluna beş husustan sorulmadıkça yerinden bir yere ayrılmaz: Ömrünü nerelerde harcadığından, gençliğini nerelerde eskittiğinden, malını hangi yerden kazanıp, hangi yerlere sarf ettiğinden, bildiğiyle ne ölçüde yaşadığından.”²⁰⁹

(25.05.2007): İstanbul’un Fethi

لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ فَلَنَعِمَّ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنَعِمَّ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ

²⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, II, 371; Dârimî, Mukaddime 46, Müslim, Vasâyâ 14; İbn Mâce, Mukaddime 20; Ebû Dâvûd, Vasâyâ 14; Tirmizî, Ahkâm 36. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Vasâyâ 8.

²⁰⁷ Ulaşabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde bu hadise rastlayamadık.

²⁰⁸ Muvattâ, Şe’r 5; Ahmed, II, 439; Buhârî, Ezan, 36; Müslim, Zekât, 91; Tirmizî, Zühhd, 53; Nesâi, Kudât 2. (Tirmizî’ye göre hadis “Hasen sahihtir.”)

²⁰⁹ Tirmizî, Kıyâme 1. Tirmizî bu hadisle ilgili “Garip” tabirini kullanmıştır.

“Elbette ki İstanbul fethedilecektir. İstanbul’u fetheden komutan ve o komutanın ordusu ne güzeldir.”²¹⁰

(01.06.2007): Peygamberimizin Vefatı

تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ

“Siz ümmetime şu iki şeyi bırakıyorum. Bu iki şeye sıkı sıkıya sarıldığınız müddetçe asla yolunuzu şaşırırmazsınız. Bunlar, Allah'ın kitabı ve O'nun Nebî'sinin sünnetidir.”²¹¹

(08.06.2007): Ana-Babaya Saygı

رَضَى الرَّبُّ فِي رِضَى الْوَالِدِ وَسَخَطَ الرَّبُّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِ

“Allah’ın rızasını kazanmak anne ve babanın rızasını elde etmekten geçer. Allah’ın gazabı ise anne ve babanın gazaplanmasıdır.”²¹²

مَنْ الْكَبَائِرِ شَتَمَ الرَّجُلِ وَالِدَيْهِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَهَلْ يَشْتُمُ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ قَالَ نَعَمْ يَسُبُّ أَبَا الرَّجُلِ فَيَسُبُّ أَبَاهُ وَيَسُبُّ أُمَّهُ فَيَسُبُّ أُمَّهُ

Hiz. Peygamber (s.a.v.) bir gün: “Bir kimsenin kendi ana-babasına küfretmesi büyük günahlardan bir günahdır.” buyurdular. Sahâbe-i Kiram: “Ey Allah’ın Nebî’si! Hiç insan ana-babasına küfreder mi?” diye sorduklarında “Evet, adam başka bir adamın babasına küfreder diğer adam da bu sefer onun ana-babasına küfretmek suretiyle karşılık verir, yine aynı adam bir başka adamın annesine küfreder de o da karşılık olarak onun annesine küfreder.” buyurdu.²¹³

(15.06.2007): Yeşili Koruma ve Çevrecilik

مَنْ قَتَلَ عُصْفُورًا فَمَا فَوْقَهَا بِغَيْرِ حَقِّهَا سَأَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Kim haksız yere serçeyi veya daha da ufak bir kuşu öldürürse, Allah kıyamet günü onun hesabını soracaktır.”²¹⁴

إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ وَيَرْضَى بِهِ

“Muhakkak ki Allah Teâlâ uysallıktan hoşlanır ve kabalığa vermediğini uysallık için verir.”²¹⁵

(22.06.2007): Çocuklarımızın Din Eğitimi

²¹⁰ Ahmed b. Hanbel, IV, 335.

²¹¹ Muvattâ, Kader 3; Ahmed b. Hanbel, III, 15, 17, 26, 59, V, 182; İbn Mâce, Menâsik 84; Ebû Dâvûd, Menâsik 57; Tirmizî, Menâkib 31. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

²¹² Tirmizî, Birr ve Sıla 3. Tirmizî bu hadisle ilgili “sahih” ifadesini kullanmıştır.

²¹³ Ahmed b. Hanbel, II, 164, 195, 214, 216; Müslim, İman 145; Tirmizî, Birr 4. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.)

²¹⁴ Ahmed b. Hanbel, II, 166, 197, 210, IV, 389; Dârimî, Edâhî 16; Nesâî, Dahâyâ 42, Sayd 34.

²¹⁵ Muvattâ, İsti’zan 38; Ahmed b. Hanbel, I, 112, IV, 87, VI, 37, 85, 199; Darimi, Rikak75; Buhârî, İstîtâbe 4, İsti’zan 22, Deavât 58, Edep 35; Müslim, Birr 47, Selam 10; İbn Mâce, Edep 9; Ebû Dâvûd, Edep 11; Tirmizî, İsti’zan 12. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدًا مِنْ نَحْلِ أَفْضَلٍ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ

“Bir anne-baba evladına iyi edepten daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır.”²¹⁶

(29.06.2007): Hayır ve İyilikte Yarışalım

لَنْ يَشْبَعَ الْمُؤْمِنُ مِنْ خَيْرٍ يَسْمَعُهُ حَتَّىٰ يَكُونَ مِنْهَا الْجَنَّةَ

“Mümin kişinin sonu Cennet oluncaya dek kulağına ulaşan güzel işlere asla kanmaz.”²¹⁷

الْبِرُّ لَا يَبُلَىٰ وَالْإِثْمُ لَا يَنْسَىٰ وَالِدَيَّانُ لَا يَمُوتُ فَكُنْ كَمَا شِئْتَ كَمَا تَدِينُ تَدَانُ

“İyilik eskimez, günah unutulmaz. Deyyân (Hesap soran Allah) ölmez. Öyleyse dilediğini yap, yaptığın gibi cezalandırılırsın.”²¹⁸

2. 3. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2007 YILI TEMMUZ-AĞUSTOS-EYLÜL AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(06.07.2007): Evlilik Kutsal Müessesedir

أبْغَضَ الْحَلَالِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى الطَّلَاقِ

“Allah katında en sevimsiz helal, boşamaktır.”²¹⁹

خَيْرُ النِّكَاحِ أَيْسَرُهُ

“Nikâhın en hayırlısı kolay olanıdır.”²²⁰

(13.07.2007): Üç Aylar ve Regaip

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ رَجَبٌ قَالَ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبٍ وَشَعْبَانَ، وَبَارِكْ لَنَا فِي رَمَضَانَ

Hz. Nebî (s.a.v.) Recep ayına girdiğinde duası şu okurdu: “Allah’ım! Recep ayını ve Şaban ayını hakkımızda uğurlu eyle, bizleri Ramazan ayına erdir.”²²¹

خَمْسُ لَيَالٍ لَا تَرُدُّ فِيهِنَّ الدَّعْوَةَ أَوْلَىٰ لَيْلَةٍ مِنْ رَجَبٍ وَلَيْلَةَ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ وَلَيْلَةَ الْجُمُعَةِ وَلَيْلَةَ الْفِطْرِ وَلَيْلَةَ النَّحْرِ

“Yapılan duaların ret olunmadığı beş gece vardır. Bunlar; Recep ayının birinci gecesi, Şaban’ın on beşinci gecesi olan Berat gecesi, Cuma gecesi ve Bayram geceleridir.”²²²

(20.07.2007): Allah’ın Raza Olacağı Salih Ameller²²³

²¹⁶ Ahmed b. Hanbel, III, 412, IV, 77, 78; Tirmizî, Birr 33. (Tirmizî hadisile ilgili “Garib” tabirini kullanmıştır.)

²¹⁷ Tirmizî, İlim 19. Tirmizî bu Hadis için “Hasen garip” demiştir.

²¹⁸ Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, I, 197.

²¹⁹ İbn Mâce, Talak 1; Ebû Dâvûd, Talak, 3.

²²⁰ Ebû Dâvûd, Nikâh 32.

²²¹ Ahmed b. Hanbel, I, 259.

²²² Süyûtî, el-Câmiu’s-Sağır, I, 610. (Süyûtî bu hadisile ilgili “Zayıf” tabirini kullanmıştır.)

(27.07.2007): Dürüstlük Bir Erdemdir

عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ التَّقْفِيِّ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا بَعْدَكَ وَفِي حَدِيثِ أَبِي أُسَامَةَ غَيْرِكَ قَالَ قُلْ أَمَنْتُ بِاللَّهِ فَاسْتَقَمَّ

Süfyan İbni Abdullah es-Sakafî şöyle nakletmektedir: “Ya Resûlallah bana İslâm dini hakkında öyle bir kelime söyle, artık senden başka kimseye sormaya ihtiyaç duymayayım.” dedim. Bunun üzerine Resûlallah dedi ki: “Allaha iman ettim de, dosdoğru ol.”²²⁴

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى صَبْرَةَ طَعَامٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا، فَتَأَلَّتْ أَصَابِعُهُ بَلًّا فَقَالَ مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ قَالَ أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَمَا يَرَاهُ النَّاسُ مِنْ عَشْنٍ فَلَيْسَ مِنِّي

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) pazarda dolaşırken zahire ticareti yapan bir adamın yanına uğramış, bir yiyecek yığınının içine elini sokmuş ve eline yaşlık dokunduğunda; “Bu yaşlık nedir?” deyince, zahireci “Yağmur yağdı da bu sebepten dolayı yaşardı” dedi. Hz. Nebî (s.a.v.), “Müşterilerin görüp farkına varabilmesi için yaş olan kısmı neden üstüne çevirmedin?” dedikten sonra: “Kim bizi kandırırsa bizden değildir.” Buyurmuşlardır.²²⁵

الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ وَلَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ بَاعَ مِنْ أَخِيهِ بَيْعًا فِيهِ عَيْبٌ إِلَّا بَيَّنَّهُ لَهُ

“Müslüman Müslüman’a dinde kardeştir. Özürlü malı Müslüman kardeşine satan kimseye bu satıştan elde ettiği kazanç helal değildir. Satarken bu kusuru ona açıklarsa müstesna.”²²⁶

لَا يَسْتَقِيمُ إِيمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يَسْتَقِيمَ قَلْبُهُ وَلَا يَسْتَقِيمُ قَلْبُهُ حَتَّى يَسْتَقِيمَ لِسَانُهُ وَلَا يَدْخُلُ رَجُلُ الْجَنَّةِ لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ

“İnsanın kalbi doğruluk üzere olmadığı sürece imanı da doğru olamaz. Dili doğruyu söylemedikçe kalbi de doğrulukta karar kılmaz. Komşusu, zarar vereceğinden güvende olmadığı sürece o kişi cennete giremez.”²²⁷

(03.08.2007): İffet ve Hayâ

الْحَيَاءُ لَا يَأْتِي إِلَّا بِخَيْرٍ

“Hayâ ancak hayır getirir.”²²⁸

²²³ Hutbede Hadis kullanılmamıştır.

²²⁴ Ahmed b. Hanbel, III, 413, IV, 385; Müslim, İmân 62; Dârimî, Rikâk 4; İbn Mâce, Fiten 12; Tirmizî, Zühd 61. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

²²⁵ Ahmed b. Hanbel, II, 50, 242, 417, III, 466, IV, 46; Dârimî, Buyû 10; Müslim, İmân 164; İbn Mâce, Ticârât 36; Ebû Dâvûd, Buyû 52; Tirmizî, Buyû 74. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

²²⁶ İbn Mâce, Ticârât 45.

²²⁷ Ahmed b. Hanbel, III, 198.

²²⁸ Buhârî Edep 77; Müslim, İman 60.

“Hayânın hepsi hayırdır.”²²⁹

أَرْبَعٌ مِنْ سُنَنِ الْمُرْسَلِينَ الْحَيَاءُ وَالنَّعْطُ وَالسِّوَاكُ وَالنِّكَاحُ

“Şu dört husus bütün peygamberlerin sünnetlerinden olmuştur. Utanma hissiyatı, hoş koku kullanmak, dişleri misvakla temizlemek ve nikâhlanmak.”²³⁰

أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُضْطَجِعًا فِي بَيْتِي كَاشِفًا عَنْ فَخْدَيْهِ أَوْ سَاقَيْهِ فَاسْتَأْذَنَ أَبُو بَكْرٍ فَأَذِنَ لَهُ وَهُوَ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ فَتَحَدَّثَتْ ثُمَّ اسْتَأْذَنَ عُمَرُ فَأَذِنَ لَهُ وَهُوَ كَذَلِكَ فَتَحَدَّثَتْ ثُمَّ اسْتَأْذَنَ عُثْمَانُ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسَوَى ثِيَابِهِ قَالَ مُحَمَّدٌ وَلَا أَقُولُ ذَلِكَ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ فَدَخَلَ فَتَحَدَّثَتْ فَلَمَّا خَرَجَ قَالَتْ عَائِشَةُ دَخَلَ أَبُو بَكْرٍ فَلَمْ تَهْتَشْ لَهُ وَلَمْ تُبَالِهِ ثُمَّ دَخَلَ عُمَرُ فَلَمْ تَهْتَشْ لَهُ وَلَمْ تُبَالِهِ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ فَجَلَسَتْ وَسَوَيْتُ ثِيَابَكَ فَقَالَ أَلَا اسْتَحَى مِنْ رَجُلٍ تَسْتَحِي مِنْهُ الْمَلَائِكَةُ

Âişe (r.a.) şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.v.) evimde iken uylukları ya da baldırları açık halde sırtını dayamıştı. O esnada Ebû Bekir izin talep ederek odaya girmek istedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) o hal üzere müsaade verdi. Ve sohbet ettiler. Ardından Ömer izin talep ederek odaya girmek istedi. Ona da içeri girmesi için müsaade etti. Onunla da sohbet ettiler. Sonra Osman izin talep ederek odaya girmek istedi. Resûlullah (s.a.v.) hemen doğruldu, elbisesini düzeltilti. Ve Osman odaya geldi. Osman ile de sohbet etti. O odadan çıktığında Âişe (r.a.): “Ebû Bekir geldi. O’nun yüzüne gülmedin ve ilgi göstermedin. Sonra Ömer girdi. Ömer’e de güler yüzlü davranmadın, alaka göstermedin. Sonra Osman girince oturduğun yerden doğruldun ve kıyafetini düzenledin.” De-yince Resûlullah (s.a.v.): “Meleklerin bile kendisinden hayâ ettiği bir zattan ben hayâ etmeyeyim mi?” buyurdular.²³¹

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَشَدَّ حَيَاءً مِنْ عَدْرَاءٍ فِي خَدْرِهَا وَكَانَ إِذَا كَرِهَ شَيْئًا رُبِّيَ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ

Resûlullah (s.a.v.), örtülü olarak köşesinde duran bakire bir kızdan daha çok utangaçtı ve bir şeyden hoşlanmadı mı onu yüzünden anlardık.²³²

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقَى وَالعَفَافَ وَالعِنْيَ

“Allah’ım! Senden ben hidayeti, takvayı, iffeti ve (gönülce) zenginliği istiyorum.”²³³

²²⁹ Ahmed b. Hanbel, IV, 426, 435, 441, 442, 444, 446; Buhârî, Edeb 77; Müslim, İmân 60, 61; Ebû Dâvûd, Edeb 7.

²³⁰ Ahmed b. Hanbel, V, 421; Tirmizî, Nikâh 1. (Tirmizî bu hadis için “Hasen garip” demiştir.)

²³¹ Ahmed b. Hanbel, I, 71, VI, 62, 155, 288; Müslim, Fezâilü’s-Sahâbe 26.

²³² Ahmed b. Hanbel, III, 71, 79, 88, 91, 92; Buhârî, Edep, 77, Menâkıb 23; Müslim, Fedâil 67; İbn Mâce, Zühd 17.

²³³ Ahmed b. Hanbel, I, 389, 411, 416, 434, 437, 443; Müslim, Zikir 72; İbn Mâce, Duâ 2; Tirmizî, Deavât 73. (Tirmizî bu hadis için “Sahih” terimini kullanmıştır.)

(10.08.2007): İsrâ ve Miraç²³⁴

(17.08.2007): İslam'da Sabrın Önemi

الصَّبْرُ نِصْفُ الْإِيمَانِ

“Sabır imanın yarısıdır.”²³⁵

مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِامْرَأَةٍ عِنْدَ قَبْرِ وَهْيَ تَبْكِي فَقَالَ اتَّقِي اللَّهَ وَاصْبِرِي

Peygamber (s.a.v.) çocuğunun ölümünden dolayı gözyaşı döken bir kadını görünce ona: “Allah'a karşı gelmekten çekin, sabırlı ol.” buyurdu.²³⁶

(24.08.2007): Berat Kandili

أَتَانِي جِبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ هَذِهِ لَيْلَةُ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ وَاللَّهُ فِيهَا عُتْقَاءُ مِنَ النَّارِ بَعْدَ شُعُورِ غَمِّ كَلْبٍ وَلَا يَنْظُرُ اللَّهُ فِيهَا إِلَى مُشْرِكٍ وَلَا إِلَى مُشَاجِنٍ وَلَا إِلَى قَاطِعِ رَحِمٍ وَلَا إِلَى مُسْبِلٍ وَلَا إِلَى عَاقٍ لَوَالِدِيهِ وَلَا إِلَى مَدْمَنٍ خَمْرٍ

“Bana Cebrail (a.s.) gelerek dedi ki: “Bu gece Şaban ayının on beşinci gecesi. Allah bu gece Kelp Kabilesinin sürüsünün tüyleri sayısınca kimseyi affederek cehennemden çıkarır. Fakat Allah şu insanlara bu gece merhametiyle nazar etmez. Müşriklerle, münafıklara, akrabalık bağlarını kesip gözetmeyenlere, büyüklük taslayanlara, ana babasına asi olanlara ve şarap içmeye devam edenlere.”²³⁷

إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَقومُوا لَيْلَهَا وَصوموا يَوْمَهَا فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَنْزِلُ فِيهَا لَغُروبِ الشَّمْسِ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَقُولُ أَلَا مِنْ مُسْتَعْفِرٍ فَأَعْفِرْ لَهُ أَلَا مِنْ مُسْتَرْزَقٍ فَأَرْزُقْهُ أَلَا مِنْ مُبْتَلَى فَأَعافيه أَلَا كَذَا كَذَا حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ

“Şaban’ın 15. gecesini ibadet ederek değerlendirin, Şaban’ın on beşinci gününü de oruçlu geçirin. Zira Yüce Mevla, güneş doğana dek bu gecede dünya göğüne tecelli eder ve ortalık aydınlana dek ‘af dileyen yok mu, onu bağışlayayım; rızık dileyen yok mu, onu rızıklandırayım; şifa dileyen yok mu, onun hastalığına şifa vereyim. Daha ne isterlerse istesinler, istediklerini veriyim’ buyurur.”²³⁸

(31.08.2007): Zafer Ayı Ağustos²³⁹

(07.09.2007): Ramazan’a Hazırlık

أَيُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ قَالَ أَدْوَمُهَا وَإِنْ قَلَّ

²³⁴ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

²³⁵ Süyûtî, el- Câmiu’s-Sagîr, IV. 233. Süyûtî bu hadis için “Zayıf” demiştir.

²³⁶ Ahmed b. Hanbel, III, 143; Buhârî, Cenâiz 7, 31, Ahkâm 11; Müslim, Cenâiz 15; Ebû Dâvûd, Cenâiz 27.

²³⁷ İbn Mâce, İkâme 191. (Burada sadece Allahu Teâlâ bu gece bütün yarattıklarını affeder, ancak şirk koşanlar hariç ifadesi geçmektedir.)

²³⁸ İbn Mâce, İkâmetü’s-Salât 191. Muhakkik zevaidde bu hadisin senedinin “Zayıf” olduğunu bildirmiştir.

²³⁹ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

Peygamber (s.a.v.)’e “Allah’ın en sevdiği ibadet hangisidir” diye sorulunca O (s.a.v.): “Az bile olsa devamlı olarak yapılamdır.” buyurmuşlardır.²⁴⁰

(14.09.2007): Çocuklarımız ve Eğitim

أَكْرِمُوا أَوْلَادَكُمْ وَأَحْسِنُوا أَدَبَهُمْ

“Evladlarınıza güzel davranışta bulunun ve çocuklarınızı güzel bir terbiye ile eğitin.”²⁴¹

(21.09.2007): Şehitlik ve Gazilik

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْلَا أَنَّ رِجَالًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَا تَطِيبُ أَنْفُسُهُمْ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنِّي وَلَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُهُمْ عَلَيْهِ مَا تَخَلَّفْتُ عَنْ سَرِيَّةٍ تَغْزُو فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوِدِدْتُ أَنِّي أُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ أَحْيَا ثُمَّ أُقْتَلُ ثُمَّ أَحْيَا ثُمَّ أُقْتَلُ

“Canımı elinde bulunduran Allah’a yemin erdim ki, Allah yolunda savaşarak öldürülmeyi, sonra diriltilmeyi, sonra tekrar öldürülmeyi, sonra tekrardan diriltilmeyi ne kadarda çok isterdim.”²⁴²

مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ بَلَغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ وَإِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ

“Samimiyetle Allah'tan şehit olmayı dileyen kimse, yatağında yatarak vefat etse bile Allah onu şehadet derecesine kavuşturur.”²⁴³

(28.09.2007): Camilerin Fonksiyonu

مَنْ بَنَى مَسْجِدًا بَنَى اللَّهُ لَهُ مِثْلَهُ فِي الْجَنَّةِ

“Allah’ın rızasını talep ederek bir mescit yaptıran kimseye, Allah da buna karşılık o kimse için cennette onun misli bir köşk yapar.”²⁴⁴

أَقِيمُوا الصَّفُوفَ وَحَاذُوا بَيْنَ الْمَنَاقِبِ وَسَدُوا الْخُلُلَ وَلِينُوا بِأَيْدِي إِخْوَانِكُمْ لَمْ يَقُلْ عَيْسَى بِأَيْدِي إِخْوَانِكُمْ وَلَا تَدْرُوا فُرْجَاتَ لِلشَّيْطَانِ وَمَنْ وَصَلَ صَفًا وَصَلَهُ اللَّهُ وَمَنْ قَطَعَ صَفًا قَطَعَهُ اللَّهُ

“Namazda safları düzgün yapınız, omuzlarınızı bir hizalayınız, boşlukları doldurunuz, din kardeşlerinize yumuşak davranınız. Şeytana saflarınızda boşluk bırakmayınız. Safları sıklaştıran Allah rahmet eder. Safları sıklaştırmayan kimseye de rahmet etmez.”²⁴⁵

²⁴⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 350, VI, 165, 180, 199, 267, 272; Buhârî, Libâs 43, Rikâk 18; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 215, 216, 218, Sıyâm 177, Sıfatü'l-Münâfikîn 78; İbn Mâce, Zühd 28; Ebû Dâvûd, Salât 317; Nesâi, Kible 13.

²⁴¹ İbn Mâce, Edeb 3.

²⁴² Muvattâ, Cihâd 27, Cihâd 40; Ahmed b. Hanbel, II, 230, 384, 425, 496, 502; Buhârî, İmân 27, Cihâd 7, 119, Temennî 1; Müslim, İmâre 103; İbn Mâce, Cihâd 1; Nesâi, Cihâd 3,18, 30.

²⁴³ Müslim, İmâre 157.

²⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, I, 20, 53, 61, 70, 242, III, 490, IV, 386, VI, 461; Dârimî, Salât 113; Buhârî, Salât 65; Müslim, Mesâcid 24, 25, Zühd 43, 44; İbn Mâce, Mesâcid 1; Tirmizî, Salât 237. (Tirmizî bu hadis için “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Mesâcid 1.

²⁴⁵ Ebû Dâvûd, Salât 94.

مَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ مَشَى إِلَى بَيْتِ مَنْ بُيُوتِ اللَّهِ لِيَقْضِيَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ كَانَتْ خَطْوَتَاهُ إِحْدَاهُمَا تَحُطُّ
خَطِيئَةً وَالْأُخْرَى تَرْفَعُ دَرَجَةً

“Bir kimse, evinde güzelce abdest alarak temizlenir, Allah'ın farzlarından bir farzı ifa etmek amacıyla camiye giderse, camiye giderken attığı adımlardan biri günahını siler, diğer adımı da onun manevî derecesini yükseltir.”²⁴⁶

مَنْ عَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ أَوْ رَاحَ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُ فِي الْجَنَّةِ نَزْلًا كَلَّمَا عَدَا أَوْ رَاحَ

“Allah Teâlâ, sabahleyin ve akşamleyin (beş vakit namazı kılmak için) camiye giden kimse için, camiye bu gidiş ve gelişlerine karşılık cennetteki köşkünü hazırlar.”²⁴⁷

2. 4. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2007 YILI EKİM-KASIM-ARALIK AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(05.10.2007): Kadir Gecesi

مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

“Her kim, iman ederek ve ecrini de Yüce Mevla'dan ümit ederek, Kadir gecesini ibadet ederek değerlendirirse, onun önceki günahları affedilir.”²⁴⁸

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ وَافَقْتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ مَا أَدْعُو قَالَ تَقُولِينَ اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ
فَاعْفُ عَنِّي

Hiz. Âişe (r.a.), Hiz. Peygamber'e “Ya Resûlallah eğer Kadir gecesi olduğunu anlarsam nasıl dua edeyim” diye sorunca Hiz. Peygamber şu şekilde dua etmesini istedi: “Rabbim! Sen çok bağışlayıcısın, bağışlamayı seversin, beni de bağışla.”²⁴⁹

(12.10.2007): Ramazan Bayramı

لَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا وَلَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ

“Birbirinize arkanızı dönmeyiniz, birbirinize küskün olmayınız, birbirinize hasımlık ve birbirinize hasetlik etmeyiniz. Ey Allah'ın yarattığı kulları! Kardeş olunuz.

²⁴⁶ Müslim, Mesâcid 282; İbn Mâce, Tahâre 6, Mesâcid 14; Tirmizî, Cumu'a 423. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” terimini kullanmıştır.)

²⁴⁷ Ahmed b. Hanbel, II, 509; Buhârî, Ezan, 37; Müslim, Mesâcid, 285.

²⁴⁸ Ahmed b. Hanbel, II, 239, 348, 409, 423, 473, 503; Dârimî, Savm 54; Buhârî, İmân 26, Savm 6, Terâvih 1; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirin 175; Ebû Dâvûd, Salât 218; Tirmizî, Savm 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Sıyâm 39, 40, İmân 22.

²⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, VI, 171, 183, 208, 258; İbn Mâce, Duâ 5; Tirmizî, Deavât 88. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

Bir Müslüman'ın diğer Müslüman'la üç günden ziyade küskün kalması helal değildir.²⁵⁰

(12.10.2007): Bayramlar ve Sıla-i Rahim

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ

“Akrabasıyla ilgisini kesen cennete giremez.”²⁵¹

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ قَالَ اللَّهُ أَنَا الرَّحْمَنُ وَهِيَ الرَّحْمُ شَقَقْتُ لَهَا اسْمًا مِنْ اسْمِي مَنْ وَصَلَهَا وَصَلْتُهُ وَمَنْ قَطَعَهَا بَتَّئْتُهُ

Hız. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki, Allah şöyle buyuruyor: “Ben Rahman’ım, akrabalığı yaratan da benim. Kendi adımdan ona ismimi verdim. Akrabalık ilişkilerini kesmeyerek devam ettiren kimseyle alakamı kesmez devam ettiririm. Akrabalık ilişkilerini kopararak alakayı kesenle de alakamı keserim.”²⁵²

(19.10.2007): İsrâf ve Cimrilik

خَصَلْتَانِ لَا تَجْتَمِعَانِ فِي مُؤْمِنٍ الْبُخْلُ وَسُوءُ الْخُلُقِ

“İki kötü nitelik olan pintilik ve kötü huy, Mümin olan kişide birlikte bulunmaz.”²⁵³

(26.10.2007): Cumhuriyet Fazilettir.

الناس مستوون كأسنان المشط ليس لأحد على أحد فضل إلا بتقوى الله

“İnsanlar taraktaki dişler misali biri diğerine eşittir. Allah’tan gereği gibi çekinme dışında birinin diğer kişiye üstünlüğü yoktur.”²⁵⁴

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَا إِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ وَإِنَّ آبَاءَكُمْ وَاحِدٌ أَلَا لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَمِيٍّ وَلَا لِعَجَمِيٍّ عَلَى عَرَبِيٍّ، وَلَا أَحْمَرَ عَلَى أَسْوَدَ وَلَا أَسْوَدَ عَلَى أَحْمَرَ إِلَّا بِالتَّقْوَى أَبْلَغْتُ قَالُوا بَلَّغْ رَسُولُ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ أَيُّ يَوْمٍ هَذَا قَالُوا يَوْمَ حَرَامٍ ثُمَّ قَالَ أَيُّ شَهْرٍ هَذَا قَالُوا شَهْرُ حَرَامٍ قَالَ ثُمَّ قَالَ أَيُّ بَلَدٍ هَذَا قَالُوا بَلَدُ حَرَامٍ قَالَ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَ بَيْنَكُمْ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ قَالَ وَلَا أَدْرِي قَالَ أَوْ أَعْرَاضَكُمْ أَمْ لَا كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا أَبْلَغْتُ قَالُوا بَلَّغْ رَسُولُ اللَّهِ قَالَ لِيُبَلِّغَ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ

“Ey insanlar Rabbiniz tektir, babanız da tektir. Arap’ın Acem’e, Acem’in de Arap’a, beyaz tenlinin siyah tenliye ve siyah tenlinin de beyaz tenliye hiçbir üstünlüğü yoktur. Üstünlük Allah’tan gereği gibi çekinme ilemdir.” Resûlullah bunun üzerine “tebliğ ettim mi?” diye sordu. “Tebliğ ettin” dediler. Sonra Resûlullah “bugün hangi gün-

²⁵⁰ Ahmed b. Hanbel, III, 110, 166, 199, 209, 225; Buhârî, Edeb 57, Edeb 62; Müslim, Birr 23, 24, Ebû Dâvûd, Edeb 55; Tirmizî, Birr 24. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

²⁵¹ Ahmed b. Hanbel, IV, 80, 84; Buhârî, Edeb 11; Müslim Birr 18, 19; Ebû Dâvûd, Zekât 46; Tirmizî, Birr 10.(Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

²⁵² Ahmed b. Hanbel, I, 191, 194, II, 160, 498; Buhârî, Edep 13; Ebû Dâvûd, Zekât 45 Tirmizî, Birr 9. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Sahih” terimini kullanmıştır.)

²⁵³ Tirmizî, Birr 41.Tirmizî bu hadis için “garip” demiştir.

²⁵⁴ Aclûnî, Keşfu’l-Hafâ, II. 326.

dür?” dedi. Oradakiler, “bugün haram gündür” dediler. Resûlullah, “bugün hangi aydır?” dedi. “Haram aydır” dediler. Resûlullah, “bu hangi beldedir?” dedi. “Haram beldedir” dediler. Bunun üzerine Resûlullah: “Allah, bu beldenin, bu ayın, bugünün haram olması gibi kanlarınızı ve mallarınızı birbirinize haram kıldı. Bildirdim mi?” dedi. “Bildirdin” dediler. Resûlullah da “Burada olan olmayanınıza iletin” buyurdu.”²⁵⁵

(02.11.2007): Organ Nakli

المُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبَاتِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Müslüman Müslüman’ın dinde kardeşidir. Müslüman Müslüman’a eziyet etmez, Müslüman Müslüman’ı tehlikede tek başına bırakmaz. Müslüman kardeşinin kim ki ihtiyacını giderirse Yüce Mevla da onun ihtiyacını giderir. Müslüman’ın kim sıkıntısını giderirse, Yüce Mevla da kıyamet gününün sıkıntılarında birini gidererek onu rahatlatır. Müslüman’ın kim ayıbını gizlerse, Yüce Mevla da kıyamet gününde onun günahlarını örter.”²⁵⁶

(09.11.2007): Haccın Fazileti

مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ

“Kim sırf Allah’ın rızasını talep ederek hacceder de bu hac esnasında bütün kötü sözleri ve Allah’ın yasakladığı davranışları işlemekten uzak durursa (kul hakları dışında) annesinin onu doğurduğu gün gibi (tertemiz ve günahlarından affedilmiş şekilde) döner.”²⁵⁷

(16.11.2007): Çocuklarımıza Şefkatle Yaklaşalım

أَكْرِمُوا أَوْلَادَكُمْ وَأَحْسِنُوا أَدَبَهُمْ

“Evlatlarınıza güzel davranışta bulunun ve çocuklarınızı güzel bir terbiye ile eğitin.”²⁵⁸

(23.11.2007): İlim ve Âlim

الْكَلِمَةُ الْحَكِيمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ فَحَيْثُ وَجَدَهَا فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا

“Hikmetli söz, mümin’in yitiğidir. O yitiğiyle nerede karşılaşırsa onu elde etmeye en çok onun hakkı vardır.”²⁵⁹

²⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, V, 411.

²⁵⁶ Ahmed b. Hanbel, II, 92, 252, 274, IV, 104; Buhârî, Mezâlim 3, İkrâh 7, Müslim, Birr 58, Zikir 38, İbn Mâce, Mukaddime 17; Ebû Dâvûd, Edeb 46; Tirmizî, Hudûd 3, Birr 19, Kıraât 12. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

²⁵⁷ Ahmed b. Hanbel, II, 230, 248, 410, 484, 494; Dârimî, Menâsik 7; Buhârî, Hac 4, Muhsar 9, 10; Müslim, Hac 438; İbn Mâce, Menâsik 3; Tirmizî, Hac 2. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Menâsikü’l-Hac 4.

²⁵⁸ İbn Mâce, Edeb 3.

مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَبْتَغِي فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللَّهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا رِضَاءً لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ الْعَالِمَ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ حَتَّى الْجِبْتَانِ فِي الْمَاءِ وَفَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوْرَثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَ بِهِ أَخَذَ بِحِطِّهِ وَإِفْرِ

“İlim bellemek maksadıyla bir yola koyulan kimseyi Allah Cennete çıkan yola ulaştırır. İlim öğrencisini hoşnut etmek için melekler kanatlarını yayarlar. İlim adamı hakkında gök ve yer ehli ayrıca denizde bulunan canlılar bile ilim adamının bağışlanması için Allah’a yakarırlar. İlim adamının bilgisiz çok ibadet eden kişiye karşı fazileti, gökteki ayın yıldızlara olan fazileti gibidir. İlim adamları peygamberlerin mirasçılarıdır. Nebiler tereke olarak dinar ve dirhem bırakmamışlardır; ancak tereke olarak geride ilim koymuşlardır. İlme sahip olan kişi çok büyük bir kısmet edinmiş olur.”²⁶⁰

العلماء مصابيح الأرض وخلفاء الأنبياء وورثتي وورثة الأنبياء

“Âlimler yeryüzünün kandilleri, Peygamberlerin halifeleri ve varisleridir.”²⁶¹

(30.11.2007): Dinimizin Engellilere Bakışı

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلُّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنَّ أَصَابَتَهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتَهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ

“Şaşkınlığımdan dolayı Mümin kişinin davranışına (gülerim). Mümin’in her amelinde hayır bulunur. Bu hususiyet Mümin’den başkasında bulunmaz. Mümin bir iyiliğe rastlasa şükreder, bu husus onun hakkında hayır getirir. Hoşlanmadığı kötülüğe rastlasa sabır gösterir, bu husus da onun hakkında hayır getirir.”²⁶²

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُوعَكُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ لَتُوعَكُ وَعَكًا شَدِيدًا قَالَ أَجَلٌ إِنِّي أُوْعَكُ كَمَا يُوعَكُ رَجُلَانِ مِنْكُمْ قُلْتُ ذَلِكَ أَنْ لَكَ أَجْرَيْنِ قَالَ أَجَلٌ ذَلِكَ كَذَلِكَ، مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَدَى شَوْكَةٍ فَمَا فَوْقَهَا إِلَّا كَفَرَ اللَّهُ بِهَا سَيِّئَاتِهِ كَمَا تَحْطُ الشَّجَرَةُ وَرَقَهُ

Abdullah İbn Mes'ûd (r.a.) diyor ki: Resûlullah şiddetli ateşli hastalık sebebiyle titrerken huzuruna girdim ve “Ya Resûlallah, şübhesiz ki ateş hararetinden dolayı ızdırıp çekmekteisin.” dedim. Hz. Peygamber (s.a.v.): “Doğru, şu anda ben iki kişinin harreti kadar ateşlerdeyim” buyurdu. Ben: “Şübhesiz iki kat hararete maruz kalmanızın iki kat da mükâfatı vardır” dedim. Resûlullah (s.a.v.): “Evet, iki kat ateşlenmenin karşılığı da

²⁵⁹ İbn Mâce, Zühd, 15; Tirmizî, İlim, 19. (Bu hadisin senedi Garibtir ve Tirmizî'nin belirttiğine göre seneddeki İbrahim b. Fazl zayıf kabul edilmektedir.)

²⁶⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 252, 326,407, V, 197; Dârimî, Mukaddime 32; Buhârî, İlim 10, Hadis bab başlığı altında senedî verilmeden zikredilmiştir. I, 54; Müslim, Zikir 38; İbn Mâce, Mukaddime 17; Ebû Dâvûd, İlim 1; Tirmizî, İlim 2. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

²⁶¹ Aclûnî, Keşfü'l Hafâ, II, 65.

²⁶² Dârimî, Rikak 61; Müslim, Zühd 64.

iki kat o sevaptır. Müslüman'a diken batması veya çok küçük bir eziyet da çekse Allah bu çektiği eziyete mukabil, o kişinin günahlarını, ağacın yapraklarının düşmesi gibi döker.” buyurdu ²⁶³

مَا يَزَالُ الْبَلَاءُ بِالْمُؤْمِنِ وَالْمُؤْمِنَةِ فِي نَفْسِهِ وَوَلَدِهِ وَمَالِهِ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ وَمَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ

“Mümin erkek ve kadınların başlarına Allah'a ulaşmaya dek kendisi, çocukları yahut malı-mülkü sebebiyle eza ulaşmaya devam eder.”²⁶⁴

(07.12.2007): Veda Hutbesi

لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْلَ الرَّبَا وَمَوْلَاهُ وَشَاهِدَهُ وَكَاتِبَهُ

“Resûlullah (s.a.v.), faizi yiyen ile faizi yedireni, faize şahitlik yapanı ve faiz muamelesini yazanı lanetlemiştir.²⁶⁵

أَلَا إِنَّ كُلَّ رَبٍّ مِنْ رَبِّ الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ لَكُمْ رُءُوسٌ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ أَلَا وَإِنَّ كُلَّ دَمٍ مِنْ دَمِ الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ وَأَوَّلُ دَمٍ أَضْعَ مِنْهَا دَمُ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ

“Dikkat edin, cahiliye zamanı faizlerinin hepsi hükümsüzdür. Anaparalarınız sizindir. Siz başkalarına eziyet etmeyiniz, başkalarının eziyetine de maruz kalmayınız. Dikkat edin, cahiliyen kalma kan davası düşmanlıklarının hükmü kalmamıştır. Hükümsüz kıldığım kan davası Abdülmuttalip'in oğlu Hâris'in kan davasıdır.”²⁶⁶

أَلَا وَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا فَإِنَّمَا هُنَّ عَوَانٌ عِنْدَكُمْ لَيْسَ تَمْلِكُونَ مِنْهُنَّ شَيْئًا غَيْرَ ذَلِكَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ فَإِن فَعَلْنَ فَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرِحٍ فَإِن أَطَعْتَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا أَلَا إِنَّ لَكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًّا فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ فَلَا يُؤْتِنَنَّ فُرْشَكُمْ مِنْ تَكْرَهُونَ وَلَا يَأْذَنَنَّ فِي بُيُوتِكُمْ لِمَنْ تَكْرَهُونَ أَلَا وَحَقُّهُنَّ عَلَيْكُمْ حَقًّا فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ فَلَا يُؤْتِنَنَّ فُرْشَكُمْ مِنْ تَكْرَهُونَ وَلَا يَأْذَنَنَّ فِي بُيُوتِكُمْ لِمَنْ تَكْرَهُونَ

“Hanımlarınızın hak ve hakuklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah'ın çizdiği sınırları aşmaktan korkmanızı tavsiye ederim. Sizler hanımlarınızı, Allah'tan bir emanet olarak aldınız ve hanımlarınızın namuslarını Allah'ın emriyle kendinize helal edindiniz. Sizlerin hanımlarınız üzerlerinde haklarınız olduğu kadar hanımlarınızın da sizlerin üzerlerinizde hakları vardır. Sizlerin hanımlarınız üzerlerindeki haklarınız şunlardır: Namusunuza halel getirmemeleri, hoşlanıp istemediğiniz kişileri izniniz olmadan evinize almamalarıdır. Şayet sevmediğiniz ve hoşlanmadığımız kişileri sizin izniniz dı-

²⁶³ Muvattâ, Ayn,6; Ahmed b. Hanbel, I, 441, IV, 56, VI, 39, 42, 43, 160, 173, 175, 185, 203, 215, 255, 257, 278, 279; Buhârî, Merdâ 2, 3; Müslim, Birr 46, 47, 48; Timizî, Cenâiz 1. Tirmizî bu hadis için “Hasen Sahih” demiştir.

²⁶⁴ Muvattâ, Cenâiz 40 Ahmed b. Hanbel II.287,450; Tirmizî, Zühd 56. (Tirmizî bu hadis için “Hasen Sahih” demiştir.)

²⁶⁵ Ahmed b. Hanbel, I, 83, 88, 93, 107, 121, 133, 150, 158, 393, 402, 409, 453; Dârimî, Buyû 4; Buhârî, Libas 86, 96; Müslim, Mûsâkât, 106; İbn Mâce, Ticârât 58; Ebû Dâvûd, Buyû 4; Tirmizî, Buyû 2. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Zînet 25.

²⁶⁶ Müslim, Hac, 147; Ebû Dâvûd, Hac, 57.

şında evlerinizden içeri alırlarsa, Allah, size onların yataklarını ayırmanızı ve incitmek-
sizin döverek sakındırmanıza izin vermiştir. Sizin üzerinizdeki hanımlarınızın hakları
ise şunlardır: Ülkenizin örf ve âdeti gereğince yiyecek ve kıyafetlerini karşılamanız-
dır.”²⁶⁷

تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ

“Siz ümmetime şu iki şeyi bırakıyorum. Bu iki şeye sıkı sıkıya sarıldığınız müd-
detçe asla yolunuzu şaşırmasınız. Bunlar, Allah'ın kitabı ve O'nun Nebi'sinin sünneti-
dir.”²⁶⁸

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَا إِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ وَإِنَّ أَبَاكُمْ وَاحِدٌ أَلَا لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَمِيٍّ وَلَا لِعَجَمِيٍّ عَلَى عَرَبِيٍّ وَلَا أَحْمَرَ
عَلَى أَسْوَدَ وَلَا أَسْوَدَ عَلَى أَحْمَرَ إِلَّا بِالْتَّقْوَى

“Ey insanlar Rabbiniz tektir, babanız da tektir. Arap'ın Acem'e, Acem'in de
Arap'a, beyaz tenlinin siyah tenliye ve siyah tenlinin de beyaz tenliye hiçbir üstünlüğü
yoktur. Üstünlük Allah'tan gereği gibi çekinme ilemdir.”²⁶⁹

(14.12.2007): Mevlana'nın İnsan Sevgisi

لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْ لَا أَدَلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمْوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ

“Sizler iman etmediğiniz sürece cennete giremezsiniz. Birbirlerinizi sevmediği-
niz takdirde de (tam manasıyla) iman etmiş sayılmazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi
sevmiş olacağınız bir şeyi size göstereyim mi? Aranızda selamı yayınız.”²⁷⁰

(21.12.2007): Haset ve Kıskançlık

إِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ

“Hasetten sakının. Çünkü haset kuru odunu ateşin yakarak kül etmesi gibi kıs-
kançlıkta de sevapları yok eder.”²⁷¹

(28.12.2007): Nefis Muhasebesi

إذا أراد الله بعدد خيرا ففقهه في الدين وزهده في الدنيا وبصره عيوبه

“Allah bir kul için hayır dilerse onu dinde fakih, dünyada züht sahibi kılar ve
ona kusurlarını gösterir.”²⁷²

²⁶⁷ Ahmed b. Hanbel, V, 72; Dârimî, Menâsik 34; Müslim, Hac 147, 148; İbn Mâce, Nikâh 3, Menâsik 84; Ebû Dâvûd, Menâsik 57; Tirmizî, Radâ 11, Tefsîr-u Sûre, (9), 10. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

²⁶⁸ Muvattâ, Kader 3; Ahmed b. Hanbel, III, 15, 17, 26, 59, V, 182; İbn Mâce, Menâsik 84; Ebû Dâvûd, Menâsik 57; Tirmizî, Menâkib 31. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

²⁶⁹ Ahmed b. Hanbel V, 411.

²⁷⁰ Ahmed b. Hanbel, I, 167, II, 392, 442, 478, 495, 513; Müslim, İmân 93, 94; İbn Mâce, Mukaddime 9, Edeb 11; Ebû Dâvûd, Edeb 142; Tirmizî, Kıyâme 54, İsti'zân 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

²⁷¹ İbn Mâce, Zühd 22; Ebû Dâvûd, Edeb 52.

لَا تَزُولُ قَدَمُ ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ وَمَالِهِ
مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عَلِمَ

“Kıyamet günü insanogluna beş husustan sorulmadıkça yerinden bir yere ayrılmaz: Ömrünü nerelerde harcadığından, gençliğini nerelerde eskittiğinden, malını hangi yerden kazanıp, hangi yerlere sarf ettiğinden, bildiğiyle ne ölçüde yaşadığından.”²⁷³

2. 5. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2008 YILI OCAK-ŞUBAT-MART AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(04.01.2008): Allah’a İman ve Salih Amel

يَتَّبِعُ الْمَيِّتَ ثَلَاثَةَ أَهْلُهُ وَمَالُهُ وَعَمَلُهُ فَيَرْجِعُ اثْنَانِ وَيَبْقَى وَاحِدٌ يَرْجِعُ أَهْلُهُ وَمَالُهُ وَيَبْقَى عَمَلُهُ

“Şu üç şey Cenazeyi mezarlığa kadar izler: Aile ve akrabaları, malı-mülkü ve yapmış olduğu amelleri. Cenazeyi izleyenlerden ikisi geri döner, birisi onunla orada kalır. Ailesi-akrabaları ve malı geri döner, cenaze yaptığı amelleriyle baş başa kalır.”²⁷⁴

(11.01.2008): Haram-Helâl Sınırlarına Riayet

الْحَلَالُ بَيْنَ وَالْحَرَامِ بَيْنٌ وَبَيْنَهُمَا مُشَبَّهَاتٌ لَا يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ فَمَنْ اتَّقَى الْمُشَبَّهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ
وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ كَرَّاعٍ يَزْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يُوَاقِعَهُ أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمَى أَلَا إِنَّ حِمَى اللَّهِ فِي أَرْضِهِ
مَحَارِمُهُ أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ

“Helal ortada, haram da ortada bellidir. Bu ikisinin arasında çoğu kimsenin bilemeyeceği kuşkuolu olanlar vardır. Bunlardan kim kaçınırsa dinini ve namusunu muhafaza etmiş olur. Kuşkuolu hususlardan çekinmeyenler, koruluğun yanında sürüsünü yayan kişi gibidir. Otlanan sürünün her zaman koruluğa girebilir. O halde dikkatli olun, her devlet adamının bir koruluğu vardır, Allah’ın koruluğu da haramlarıdır. Dikkat edin, Bedende bir et parçası vardır ki; o güzel ise bütün beden de güzel olur. O kötüyse bütün beden kötü olur. İşte o kalptir.”²⁷⁵

اللَّهُمَّ اكْفِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ

²⁷² Muvattâ, Kader 8; Ahmed b. Hanbel, I, 306, II, 234, IV, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101; Dârimî, Mukaddime 24, Rikâk 1; Buhârî, İlim 10, Humus 7, İ’tisam 10; Müslim, İmâre 175, Zekât 98, 100; İbn Mâce, Mukaddime 17; Tirmizî, İlim 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tâbirini kullanmıştır.)

²⁷³ Tirmizî, Kıyâme 1. Tirmizî bu hadisle ilgili “garip” tabirini kullanmıştır.

²⁷⁴ Ahmed b. Hanbel, III, 110; Buhârî, Rikâk 42; Müslim, Zühd 5, Tirmizî, Zühd 46. (Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen sahih” terimini kullanmıştır.) Nesâî, Cenâiz 52.

²⁷⁵ Ahmed b. Hanbel, IV, 269, 270; Buhârî, İman, 39, Buyû, 2; Müslim, Müsakat, 107, 108; Darimi, Buyû, 1; Ebû Dâvûd, Buyû, 3; İbn Mâce, Fiten, 14; Tirmizî, Buyû, 1. (Tirmizî’ye göre hadis “Hasen sahihtir.”) Nesâî, Buyû 2, Kudat 11.

“Ya Rabbi! Beni haram şeylerden uzaklaştır, helal olan şeylerle yetindir. İhsanla kimseye muhtaç duruma beni düşürme.”²⁷⁶

(18.01.2008): İslam Allah Katında Geçerli Olan Dindir ²⁷⁷

(25.01.2008): Umrenin Önemi

الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ تَكْفِيرٌ مَا بَيْنَهُمَا وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ

“Yapılan iki umre, aralarındaki (işlenilen küçük) günahlara kefarettir (affettirir). Mebrûr (yani Allah’ın kabul ettiği) hac ibadetinin karşılığı ise ancak cennete girmektir.”²⁷⁸

مَنْ زَارَ قَبْرِي بَعْدَ مَوْتِي كَانَ كَمَنْ زَارَنِي فِي حَيَاتِي

“Ölümünden sonra kabrimi ziyaret eden kimse beni yaşarken ziyaret etmiş gibi olur.”²⁷⁹

من زار قبري وجبت له شفاعتي

“Kabrimi ziyaret eden kimseye şefaati ulaştır.”²⁸⁰

عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً

“Ramazan ayında yapılan umrenin sevabı hac sevabına bedeldir.”²⁸¹

(01.02.2008): Ahiret İnançının İnsan Hayatındaki Yeri

جَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَفْضَلُ قَالَ أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا قَالَ فَأَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَكْثَرُهُمْ لِلْمَوْتِ ذِكْرًا وَأَحْسَنُهُمْ لِمَا بَعْدَهُ اسْتَعْدَادًا أَوْلَيْكَ الْأَكْيَاسُ

Ensar'dan bir adam geldi ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'e selâm verdikten sonra: “Ya Resûlallah! Müminlerin hangisi daha faziletlidir?” diye sordu. Resûl-i Ekrem (s.a.v.): “Huy bakımından en güzel olanı” buyurdu. Adam: “Peki, müminlerin hangisi daha akıllıdır?” diye sordu. Resûl-i Ekrem (s.a.v.): “Ölümü en çok hatırlayan ve ölümden sonraki hayatı için en güzel şekilde hazırlanan. İşte onlar en akıllı olanlardır.” buyurdu.²⁸²

(08.02.2008): Veda Hutbesinin Çağrıştırdıkları

يَا أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ، كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي بِلَادِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا

²⁷⁶ Ahmed b. Hanbel I.153; Tirmizî, Deavât 111. (Tirmizî'ye göre hadis “Hasen gariptir.”)

²⁷⁷ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

²⁷⁸ Muvattâ, Hac 21, 65; Ahmed b. Hanbel, II, 247, 461, 462, III, 325, 334, 447; Dârimî, Menâsik 7; Buhârî, Umre 1; Müslim, Hac 437; İbn Mâce, Menâsik 3; Tirmizî, Savm 90, Hac 88. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tâbirini kullanmıştır.) Nesâi, Menâsikü'l-Hac 3, 5,77.

²⁷⁹ Dârekutnî, Sünen II. 278; Beyhakî, Sünen-i Kübrâ V. 403, Şuabu'l İman VI. 48.

²⁸⁰ Taberânî, Mu'cemü'l -Evsat V. 16; Dârekutnî, Sünen II. 278; Beyhakî, Şuabu'l İman VI. 51; Aclünî, Keşfu'l Hafâ II. 250.

²⁸¹ Ahmed b. Hanbel, I, 308; Dârimî, Menâsik 40; İbn Mâce, Menâsik 45; Ebû Dâvûd, Menâsik, 80; Tirmizî, Hac 95. (Tirmizî bu hadis için “Sahih” demiştir.) Nesâi, Sıyam 6.

²⁸² Dârimî, Mukaddime 56; İbn Mâce, Zühd 31.

“Ey insanlar! Bugününüz, bu ayınız, bu şehriniz (Mekke) nasıl ki kutsal, canla-
rınız, mallarınız, namuslarınız da aynı şekilde kutsaldır, her türlü saldırıdan korunmuş-
tur.”²⁸³

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَا إِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ وَإِنَّ أَبَاكُمْ وَاحِدٌ أَلَا لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَمِيٍّ وَلَا لِعَجَمِيٍّ عَلَى عَرَبِيٍّ وَلَا أَحْمَرَ
عَلَى أَسْوَدَ وَلَا أَسْوَدَ عَلَى أَحْمَرَ إِلَّا بِالتَّقْوَى

"Ey insanlar Rabbiniz tektir, babanız da tektir. Arap'ın Acem'e, Acem'in de
Arap'a, beyaz tenlinin siyah tenliye ve siyah tenlinin de beyaz tenliye hiçbir üstünlüğü
yoktur. Üstünlük Allah'tan gereği gibi çekinme ileidir.”²⁸⁴

أَلَا وَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا فَإِنَّمَا هُنَّ عَوَانٌ عِنْدَكُمْ لَيْسَ تَمْلِكُونَ مِنْهُنَّ شَيْئًا غَيْرَ ذَلِكَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ
فَإِنْ فَعَلْنَ فَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاصْرُبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرَحٍ فَإِنْ أَطَعْتَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا أَلَا إِنَّ لَكُمْ
عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًّا وَلِنِسَائِكُمْ عَلَيْكُمْ حَقًّا فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ فَلَا يُؤْتِنَنَّ فُرُشَكُمْ مَنْ تَكَرَّهُونَ وَلَا يَأْدَنَنَّ فِي بُيُوتِكُمْ
لِمَنْ تَكَرَّهُونَ أَلَا وَحَقُّهُنَّ عَلَيْكُمْ أَنْ تُحْسِنُوا إِلَيْهِنَّ فِي كِسْوَتِهِنَّ وَطَعَامِهِنَّ

“Hanımlarınızın hak ve hukuklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah'ın çizdi-
ği sınırları aşmaktan korkmanızı tavsiye ederim. Sizler hanımlarınızı, Allah'tan bir ema-
net olarak aldınız ve hanımlarınızın namuslarını Allah'ın emriyle kendinize helal edin-
diniz. Sizlerin hanımlarınız üzerlerinde haklarınız olduğu kadar hanımlarınızın da sizle-
rin üzerlerinizde hakları vardır. Sizlerin hanımlarınız üzerlerindeki haklarınız şunlardır:
Namusunuza hanel getirmemeleri, hoşlanıp istemediğiniz kişileri izniniz olmadan evini-
ze almamalarıdır. Şayet sevmediğiniz ve hoşlanmadığınız kişileri sizin izniniz dışında
evlerinizden içeri alırlarsa, Allah, size onların yataklarını ayırmanızı ve incitmeksizin
döverek sakındırmanıza izin vermiştir. Sizin üzerinizdeki hanımlarınızın hakları ise şun-
lardır: Ülkenizin örf ve âdeti gereğince yiyecek ve kıyafetlerini karşılamandır.”²⁸⁵

لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ

“Asla benim ardımdan eski sapık davranışlarınıza dönmeyiniz ve birbirinizi öl-
dürmeyin!”²⁸⁶

تَرَكَتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ

²⁸³ Ahmed b. Hanbel, III, 485, IV, 305, 337; Buhârî, İlim 9, 37, Hac 132, Tevhid, 24; Müslim, Hac 147, Kasâme 29, 30; Ebû Dâvûd, Tatavvû 10; İbn Mâce, Menâsik 76, 84, Fiten 2; Nesâi, Kudat, 36.

²⁸⁴ Ahmed b. Hanbel, V, 411.

²⁸⁵ Ahmed b. Hanbel, V, 72; Dârimî, Menâsik 34; Müslim, Hac 147, 148; İbn Mâce, Nikâh 3, Menâsik 84; Ebû Dâvûd, Menâsik 57; Tirmizî, Radâ 11, Tefsîr-u Sûre, (9), 10.(Tirmizî bu hadisile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

²⁸⁶ Buhârî, İlim 43, Megâzi 75; Müslim, Hac 147.

“Siz ümmetime şu iki şeyi bırakıyorum. Bu iki şeye sıkı sıkıya sarıldığınız müddetçe asla yolunuzu şaşırılmazsınız. Bunlar, Allah'ın kitabı ve O'nun Nebî'sinin sünnetidir.”²⁸⁷

(15.02.2008): Yaşlılara Saygı

لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْ لَا أَدْلُكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمْوَهُ تَحَابَّبْتُمْ أَفْسُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ

“Sizler iman etmediğiniz sürece cennete giremezsiniz. Birbirlerinizi sevmediğiniz takdirde de (tam manasıyla) iman etmiş sayılmazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi sevmiş olacağınız bir şeyi size göstereyim mi? Aranızda selamı yayınız.”²⁸⁸

مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ لَا يَرْحَمُهُ اللَّهُ

“İnsanlara merhamet etmeyene, Allah merhamet etmez.”²⁸⁹

مِثْلَ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادُّهِمْ وَتَرَاحِمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مِثْلَ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهْرِ وَالْحَمَى

“Müminler birbirlerini sevmeye, birbirlerine acıma ve birbirlerini koruma yönüyle bir beden gibidirler. Bedenden bir organ hastalanıp rahatsızlanınca, bu hastalık nedeniyle diğer organlar da uykusuz kalıp ateşli hastalığa yakalanırlar.”²⁹⁰

لَيْسَ مِنْهُ مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيُوقِرْ كَبِيرَنَا

“Küçüklerimize merhamet göstermeyen büyüklerimize de hürmet etmeyen bizden değildir.”²⁹¹

(22.02.2008): Nimetlere Şükür

اللَّهُمَّ أَعْنِي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ

“Allah'ım! İsmi düşünüp anmakta, lütfuna şükretmekte ve sana hakkıyla kullukta bana inayet eyle.”²⁹²

(29.02.2008): İçki ve Uyuşturucu

اجْتَنِبُوا الْخَمْرَ فَإِنَّهَا أُمُّ الْخَبَائِثِ

“İçki kullanmaktan kaçının, zira içki bütün şerhlerin başıdır.”²⁹³

²⁸⁷ Muvattâ, Kader 3; Ahmed b. Hanbel, III, 15, 17, 26, 59, V, 182; İbn Mâce, Menâsik 84; Ebû Dâvûd, Menâsik 57; Tirmizî, Menâkıb 31.(Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

²⁸⁸ Ahmed b. Hanbel, I, 167, II, 392, 442, 478, 495, 513; Müslim, İmân 93, 94; İbn Mâce, Mukaddime 9, Edeb 11; Ebû Dâvûd, Edeb 142; Tirmizî, Kıyâme 54, İsti'zân 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

²⁸⁹ Ahmed b. Hanbel, III, 40, IV, 358, 359, 360, 362, 366, 367; Buhârî, Tevhid 2; Müslim, Fedâil 66; Tirmizî, Birr 16, Zühd 48. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

²⁹⁰ Ahmed b. Hanbel, IV, 271; Buhârî, Edeb 27; Müslim, Birr 65.

²⁹¹ Ahmed b. Hanbel, II, 185, 208, 222; Ebû Dâvûd, Sünen, Edeb 66; Tirmizî, Sünen, Birr 15. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Garib” tabirini kullanmıştır.)

²⁹² Ahmed b. Hanbel, II, 299; Ebû Dâvûd, Vitir, 26; Nesai, Sehv 60.

²⁹³ Nesâi, Eşribe, 44. Bu hadis sadece Nesai'de geçmektedir. Osman bin Affan'a ait “Mevkuf” bir hadistir.

أَنَّ طَارِقَ بْنَ سُؤَيْدِ الْجُعْفِيِّ سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْخَمْرِ فَنَهَاهُ أَوْ كَرِهَهُ أَنْ يَصْنَعَهَا فَقَالَ إِنَّمَا أَصْنَعُهَا لِلدَّوَاءِ فَقَالَ إِنَّهُ لَيْسَ بِدَوَاءٍ وَلَكِنَّهُ دَاءٌ

Tarık bin Süveyd el-Cufi, Resûlullah'a şarabın hükmü hakkında sordu. Resûlullah onu yasakladı ya da onun yapımını kerih gördü. Adam, “ben deva için yapıyorum,” dediğinde Resûlullah (s.a.v.): “Sarhoşluk veren şeyler, deva değil bilakis derttir.” buyurdular.²⁹⁴

(07.03.2008): İslam’da Kadın Hakları

مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتَّى تَبْلُغَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَا وَهُوَ وَصَمَّ أَصَابِعَهُ

“Kimin iki kızı olup ta onları ergenlik vaktine kadar büyütüp güzel terbiye verirse kıyamet gününde o kişiyle ben şöyle birlikte olacağız.” Buyurarak işaret ve orta ve parmağını bir araya getirdi.²⁹⁵

أَلَا وَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا فَإِنَّمَا هُنَّ عَوَانٌ عِنْدَكُمْ

“Hanımlarınızın hak ve hukuklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah’ın çizdiği sınırları aşmaktan korkmanızı tavsiye ederim. Sizler hanımlarınızı, Allah’tan bir emanet olarak aldınız ve hanımlarınızın namuslarını Allah’ın emriyle kendinize helal edindiniz.”²⁹⁶

أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ

“İman bakımından müminlerin en kâmilî, huy bakımından en iyi olanıdır. En hayırlı olanınız da eşine iyi davranışta bulunandır.”²⁹⁷

(14.03.2008): Çanakkale Zaferi ve Şehitlere Saygı²⁹⁸

(21.03.2008): Mevlit Kandili

إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ وَلَا تَحَسَّسُوا وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَدَابَّرُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا

“Kötü zanda bulunmaktan kaçınmın, zira kötü zanda bulunma sözlerin en kötü olanıdır. Biri diğerinizin hatalarını araştırmasın, biri diğerinizin saklı işlerini araştırma-

²⁹⁴ Ahmed b. Hanbel, V, 317; Müslim, Eşribe 12; Tirmizî, Tıp 8. (Tirmizî’ye göre hadis “Hasen sahihtir.”)

²⁹⁵ Müslim, Birr 149.

²⁹⁶ Ahmed b. Hanbel, V, 72; Dârimî, Menâsik 34; Müslim, Hac 147, 148; İbn Mâce, Nikâh 3, Menâsik 84; Ebû Dâvûd, Menâsik 57; Tirmizî, Radâ 11, Tefsîr-u Sûre, (9), 10, (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

²⁹⁷ Ahmed b. Hanbel, II, 250; Dârimî, Rikâk 74; Ebû Dâvûd, Sünnet 16; Tirmizî, İmân 6, Rada 11. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

²⁹⁸ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

sın, birbirinizle kibir rekabetine girmeyin, birbirinize kıskançlık yapmayın, biriniz diğ-
erinizden nefret etmesin, birbirinize darılmayın. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun.”²⁹⁹

(28.03.2008): Kamu Hukukuna Riayet

عَلَى الْيَدِ مَا أَخَذْتُ حَتَّى تُؤَدِّي

“Kişi başkasından emanet aldığı bir malı iade edinceye kadar o malın koruma-
sından mesuldür.”³⁰⁰

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ خَيْبَرَ فَلَمْ نَعْنَمْ ذَهَبًا وَلَا وَرَقًا إِلَّا التِّيَابَ
وَالْمَتَاعَ وَالْأَمْوَالَ قَالَ فَوَجَّهَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَ وَادِي الْقُرَى وَقَدْ أَهْدَى لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ عَبْدٌ أَسْوَدٌ يُقَالُ لَهُ مَدْعَمٌ حَتَّى إِذَا كَانُوا بِوَادِي الْقُرَى فَبَيْنَا مَدْعَمٌ يَحْطُ رَحْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ
جَاءَهُ سَهْمٌ فَقَتَلَهُ فَقَالَ النَّاسُ هِنِينًا لَهُ الْجَنَّةُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَلَّا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ الشُّمْلَةَ الَّتِي
أَخَذَهَا يَوْمَ خَيْبَرَ مِنَ الْمَغَانِمِ لَمْ تُصِبْهَا الْمَقَاسِمُ لَتَشْتَعِلَ عَلَيْهِ نَارًا

Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivayet ettiğine göre: Resûlullah (s.a.v.)’la beraber Hay-
beri fethetmeye çıktık ve Allah'ın inayetiyle de Hayber'i fethettik. Fakat savaşta ganimet
olarak bir şey alamadık. Sadece az bir şeyler aldık. O sırada Hz. Peygamber (s.a.v.) Va-
di'l-Kura cihetine gitti ve orada kendisine Mi'dam adında siyahî bir köle armağan edil-
di. Bu köle Resûlullah (s.a.v.)'in devesinin palasını indirirken aniden bir ok gelip köleyi
oracıkta öldürdü. Bunun üzerine oradakiler “şehitliğin hayırlı olsun” dediler. Hz. Pey-
gamber (s.a.v.) de: “Canımı elinde bulunduran Allah'a kasem ederim ki Hayberin fethi
günü daha taksim edilmeyen ganimetlerin içinden aldığı hırka onun üzerinde alevli hal-
de yanıyor.” buyurdu.³⁰¹

2. 6. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2008 YILI NİSAN-MAYIS-HAZİRAN AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(04.04.2008): İslam'ın Sağlığa Verdiği Önem

لَا تَزُولُ قَدَمُ ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ حَمْسٍ عَنْ عُمُرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ وَمَالِهِ
مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عِلْمٍ

²⁹⁹ Muvattâ, Husnu'l-Huluk 15; Ahmed b. Hanbel, II, 245, 288, 313, 342, 465, 470, 482, 492, 504, 517, 539; Buhârî, Nikâh 46, Edeb 57, Edeb 58, Ferâiz 2; Müslim, Birr 28; Ebû Dâvûd, Edeb 56; Tirmizî, Birr 56. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

³⁰⁰ Ahmed b. Hanbel, V, 8, 12, 14; Dârimî, Buyû 56; İbn Mâce, Sadakât 5; Ebû Dâvûd, Buyû 90; Tirmizî, Buyû 39. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

³⁰¹ Muvattâ, Cihâd 23; Ahmed b. Hanbel, I, 30, 46, II, 160, 310, III, 151, 180, V, 33, 77; Dârimî, Siyer 48; Buhârî, Megâzî 39, Eymân 33, Cihâd 190; Müslim, İmân 182, 183; İbn Mâce, Cihâd 34; Ebû Dâvûd, Cihâd 143; Tirmizî, Siyer 21. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih garib” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Cenâiz 66, Eymân 38.

“Kıyamet günü insanoğluna beş husustan sorulmadıkça yerinden bir yere ayrılmaz: Ömrünü nerelerde harcadığından, gençliğini nerelerde eskittiğinden, malını hangi yerden kazanıp, hangi yerlere sarf ettiğinden, bildiğiyle ne ölçüde yaşadığından.”³⁰²

اَعْتَمِ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسِ حَيَاتِكَ قَبْلَ مَوْتِكَ وَصِحَّتِكَ قَبْلَ سَقَمِكَ وَفِرَاعِكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَشَبَابِكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَغِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ

“Şu beş şeyin değerini, şu beş şey gelmeden önce bil. Ölmeden önce hayatının, hastalanmadan önce sağlığının, meşgul olmadan önce boş zamanının, ihtiyarlamadan önce gençliğinin ve fakir olmadan önce zenginliğinin değerini bil.”³⁰³

الطَّاعُونَ رَجَسٌ أُرْسِلَ عَلَى طَائِفَةٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَوْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَإِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدُمُوا عَلَيْهِ وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ

“Veba, İsrail oğullarından bir grup üzerine yahut sizden önceki bir topluluğa gönderilmiş bir azaptır. Bir bölgede veba hastalığı ortaya çıktığında duyduğunuzda, veba bulunan o bölgeye girmeyiniz. Bulduğunuz bölgede de veba hastalığı ortaya çıkarsa, vebadan kurtulmak için orayı terk etmeyiniz.”³⁰⁴

الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ

“Temizlik imanın yarısıdır.”³⁰⁵

(11.04.2008): Milli ve Manevi Değerlerimiz

لَيْسَ مِنْ مَنْ تَشَبَّهَ بِغَيْرِنَا

“Bizden başkalarına benzeyenler bizden değildir.”³⁰⁶

(18.04.2008): Çocuklara İyi Davranalım

أَكْرِمُوا أَوْلَادَكُمْ وَأَحْسِنُوا أَدَبَهُمْ

“Evlatlarınıza güzel davranışta bulunun ve çocuklarınızı güzel bir terbiye ile eğitin.”³⁰⁷

(25.04.2008): İslam’ın Şehitlere Verdiği Önem

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوَدِدْتُ أَنِّي أَقْتُلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ أَحْيَا ثُمَّ أُقْتَلُ ثُمَّ أَحْيَا ثُمَّ أُقْتَلُ ثُمَّ أَحْيَا ثُمَّ أُقْتَلُ

³⁰² Tirmizî, Kıyâme 1. Tirmizî bu hadisle ilgili “Garip” tabirini kullanmıştır.

³⁰³ Beyhakî, Şuabu’l İman XII. 148.

³⁰⁴ Muvattâ, Medine 23; Ahmed b. Hanbel, I. 173, 177, 182, IV, 195, 196, V, 202, 207, 209, 213; Buhârî, Enbiyâ 54, Hill 13; Müslim, Selam 92, 94, 95, 98; Tirmizî, Cenâiz 67. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahil” tabirini kullanmıştır.)

³⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, IV, 260, V, 342, 344, 363, 372; Dârimî, Tahâret 2; Müslim, Tahâret 1; Tirmizî, Deavât 90. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

³⁰⁶ Tirmizî, İsti’zan 7. Tirmizî bu hadis için “İsnadı zayıf” demiştir.

³⁰⁷ İbn Mâce, Edeb 3.

“Canımı elinde bulunduran Allah’a yemin olsun, Allah yolunda savaşarak öldürülmeyi, sonra hayata döndürülmeyi, sonra tekrar öldürülmeyi, sonra tekrar hayata döndürülmeyi ne kadar çok isterdim.”³⁰⁸

(02.05.2008): İşçi ve İşveren İlişkileri

أَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَجِيفَ عَرَقُهُ

“İşçinin yevmiyesini, işçinin teri kurumadan önce ödeyiniz.”³⁰⁹

إِنَّ اللَّهَ جَلٌّ وَعَزٌّ يُحِبُّ إِذَا عَمِلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا أَنْ يُتَّقَتَهُ

“Yüce Allah, bir iş yaptığınızda o işi kaliteli ve güzel yapmanızdan hoşnut olur.”³¹⁰

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ أَعْطَى بِي ثُمَّ عَدَرَ وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ وَرَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا فَاسْتَوْفَى مِنْهُ وَلَمْ يُعْطِهِ أَجْرَهُ

“Allah şöyle buyurdu; Üç grup insan vardır ki, kıyamet günü olduğunda ben onların hasmı olacağım: Birincisi, benim adıma yemin eder sonra da yeminini bozan kimse. İkincisi, hür bir insanı köle diyerek başkasına satıp onun parasını yiyen kimse. Üçüncüsü ise, bir işçi tutup, onu çalıştıran fakat onun yevmiyesini vermeyen kimse- dir.”³¹¹

(09.05.2008): Vakfın Önemi

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ

“İnsan vefat ettiğinde, amel defteri kapanır. Ancak şu üç kimsenin amel defteri açık kalıp sevap yazılmaya devam eder. Sürekli sadaka (sadaka-i câriye) ortaya koyanlar, insanların faydalanacağı bir ilim eseri bırakanlar ve kendisi öldüğünde arkasından hayır duada bulunan evlat büyütenler.”³¹²

لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسَلِطَ عَلَيْهِ هَلَكَتِهِ فِي الْحَقِّ وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْحِكْمَةَ فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعَلِّمُهَا

“Gıpta edilecek kişi sadece şu iki kimsedir: Allah’ın fazlından kendisine verilen malı iyilik namına harcayan kişi ve yine Allah’ın kereminden kendisine verilen hikmeti yaşayıp ve o hikmeti başkalarına da öğreten kişi.”³¹³

(16.05.2008): Engelliler de Bu Toplumun Bir Parçasıdır

³⁰⁸ Muvattâ, Cihâd 27, 40; Ahmed b. Hanbel, II, 230, 384, 425, 496, 502; Buhârî, İmân 27, Cihâd 7, 119, Temennî I; Müslim, İmâre 103; İbn Mâce, Cihâd 1; Nesâî, Cihâd 3, 18, 30.

³⁰⁹ İbn Mâce, Rühun 4.

³¹⁰ Beyhakî, Şuâbu’l-İman IV, 334, 335; Aclûnî, Keşfu’l-Hafâ I, 280.

³¹¹ Ahmed b. Hanbel, II, 358; Buhârî, İcâre 10; Buyû 106; İbn Mâce, Rühun 4.

³¹² Ahmed b. Hanbel, II, 371; Dârimî, Mukaddime 46, Müslim, Vasâyâ 14; İbn Mâce, Mukaddime 20; Ebû Dâvûd, Vasâyâ 14; Tirmizî, Ahkâm 36. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Vasâyâ 8.

³¹³ Ahmed b. Hanbel, I, 385, 432; Buhârî, İlim 15, Zekât 5, Ahkâm 3, İ’tisam 13; Müslim, Müsâfirin 268; İbn Mâce, Zühd 22.

مَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ مِنْ وَصَبٍ وَلَا نَصَبٍ وَلَا سَقَمٍ وَلَا حَزَنٍ حَتَّىٰ الٰهُمَّ يَهْمُهُ إِلَّا كَفَرَ بِهِ مِنْ سَيِّئَاتِهِ

“Bir Mümin’e yorgunluk, gam, dert ve keder musallat olursa, buna karşılık günahlarının bir kısmı bağışlanır.”³¹⁴

أَنَّ عَتْبَانَ بْنَ مَالِكٍ كَانَ يَوْمَ قَوْمِهِ وَهُوَ أَعْمَىٰ وَأَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهَا تَكُونُ الظُّلْمَةُ وَالسَّيْلُ وَأَنَا رَجُلٌ ضَرِيرٌ الْبَصَرِ فَصَلِّ يَا رَسُولَ اللَّهِ فِي بَيْتِي مَكَانًا أَتَّخِذُهُ مُصَلًّى فَجَاءَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَيْنَ تُحِبُّ أَنْ أُصَلِّيَ فَأَشَارَ إِلَىٰ مَكَانٍ مِنَ الْبَيْتِ فَصَلَّىٰ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

İtbân ibn Mâlik gözleri görmüyordu ve kendi kavmine namaz kıldırırdı. O bir gün Peygamber (s.a.v.)’e: “Ya Resûlallah, gece ortalık karanlık oluyor, yağmur yağıyor sel oluyor; ben ise gözleri âmâ bir adamım, benim evimde bir köşede namaz kıldırırsanız da ben orada namaz kılayım” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber onun evine gitti ve: “Namazı nerede kılmak istersin?” buyurdu. İtbân, evde bir gösterdi. Resûlullah (s.a.v.) orada namaz kıldırdı.³¹⁵

(23.05.2008): İstanbul’un Fethi

تَلَقَّتْكَ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ فَلَنِعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنِعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ

“Elbette ki İstanbul fethedilecektir. İstanbul’u fetheden komutan ve o komutanın ordusu ne güzeldir.”³¹⁶

(30.05.2008): Sokak Çocuklarına Şefkat

أَكْرِمُوا أَوْلَادَكُمْ وَأَحْسِنُوا أَدَبَهُمْ

“Evlatlarınıza güzel davranışta bulunun ve çocuklarınızı güzel bir terbiye ile eğitin.”³¹⁷

(06.06.2008): Çalışmak Onur, Dilencilik Zillettir

خَيْرُكُمْ مَنْ لَمْ يَثْرِكْ آخِرَتَهُ لِدُنْيَاہِ وَلَا دُنْيَاہِ لِآخِرَتِهِ وَلَمْ يَكُنْ كَلًّا عَلَى النَّاسِ

“Hayırlı olanlarınız; dünyası uğruna ahiretini, ahireti uğruna da dünyasını ihmal etmeyip her ikisini de kazanmaya çabalayandır. Öyle ise başka insanlara yük olmayın.”³¹⁸

مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ

³¹⁴ Ahmed b. Hanbel, III, 4, 24; Buhârî, Merdâ 1; Müslim, Birr 52; Tirmizî, Cenâiz 1. (Tirmizî bu hadis için “Hasen sahih” demiştir.)

³¹⁵ Muvattâ, Sefer 86; Buhârî, Ezan 40, Salât 46; Nesâi, İmâmet 10.

³¹⁶ Ahmed b. Hanbel, IV, 335.

³¹⁷ İbn Mâce, Edeb 3.

³¹⁸ Süyûtî, el-Câmiu’s Sağîr, I. 633. (Süyûtî bu hadisle ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.) Keşful-Hafâ, I. 393, Deylemi, Enes (r.a.)’den nakletmektedir.

“Sizlerden kimse, el emeği ile çalışarak kazandığı lokmadan daha güzel bir yiyecek katiyen yememiştir. Allah'ın Resûlü Davut (a.s.)’da el emeği ile çalışarak kazandığı lokmayı yer idi.”³¹⁹

مَنْ سَعَى عَلَى عِيَالِهِ فَبِي سَبِيلِ اللَّهِ

“Rızkını arayan, rızkını elde etmek için de gayret sarf eden kimse; Allah’ın yolunda savaştan kişi gibidir.”³²⁰

“Başkalarına muhtaç duruma düşmemek, aile fertlerinin mutluluğu sağlamak için ve komşularına yardım niyeti ile çalışan ve helal yoldan para kazananlar, yüzleri ak olarak Allah’a kavuşacaklardır.”³²¹

لَا تُحْفُوا فِي الْمَسْأَلَةِ فَوَاللَّهِ لَا يَسْأَلُنِي أَحَدٌ مِنْكُمْ شَيْئًا فَنُخْرِجَ لَهُ مَسْأَلَتَهُ مِنِّي شَيْئًا وَأَنَا لَهُ كَارَةٌ فَيُبَارِكَ لَهُ فِي مَا أُعْطِيَتْهُ

“Bir şeyler istemede ısrarcı olmayın! Sizden biriniz benden bir şey istersiniz, ben de gönlümden istemediğim halde bir şey versem, verdiğim malın katiyen bereketini bulamaz.”³²²

مَنْ سَأَلَ النَّاسَ أَمْوَالَهُمْ تَكَثُّرًا فَإِنَّمَا يَسْأَلُ جَمْرًا فَلْيَسْتَقِلَّ أَوْ لِيَسْتَكْثِرْ

“Malının üstüne mal katmak için insanlardan dilenen kimse ancak Cehennem ateşinin korlarını toplamış olur. Artık bunu ister azaltsın veya isterse de artırsın.”³²³

مَنْ يَكْفُلُ لِي أَنْ لَا يَسْأَلَ النَّاسَ شَيْئًا وَأَتَكْفَلَ لَهُ بِالْجَنَّةِ

“Kim bana insanlardan mal dilenmeyeceğine dair söz verirse, ben de ona cennete girme sözü veririm.”³²⁴

مَنْ أَمْسَى كَالَأَمْسَى مِنْ عَمَلٍ يَدِيهِ أَمْسَى مَغْفُورًا لَهُ

“Helal yoldan gayret sarf ederek, yorulmuş halde akşam uyuyan kişinin işlediği günahları bağışlanır.”³²⁵

(13.06.2008): Çevrecilik ve Çevre Temizliği

الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ

“Müslüman, konuşmasında ve fiillerinde diğer Müslümanlara zararı dokunmayan kişidir. Muhacir de Allah'ın yasakladığı şeyleri terk edip onlardan kaçınan kişi-

³¹⁹ Buhârî, Buyû 15.

³²⁰ Beyhakî, Şuabu'l-Îmân, VI. 413.

³²¹ Ulaşabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde bu hadise rastlayamadık.

³²² Ahmed b. Hanbel IV, 98; Müslim, Zekât 99; Nesâi, Zekât 88.

³²³ Ahmed b. Hanbel, II, 231, VI, 454; Müslim, Zekât 105; İbn Mâce, Zekât 26; Ebû Dâvûd, Zekât 24.

³²⁴ Ahmed b. Hanbel, V, 275, 276; Ebû Dâvûd, Zekât 27; Nesâi, Zekât 86.

³²⁵ Tabarânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, VIII, 257; Süyûtî, el-Câmiu's-Sağir, II. 584. (Süyûtî bu hadisle ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.)

dir.”³²⁶

هَذَا جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ ثُمَّ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أُحْرِمُ مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا كِتْحَرِيمِ إِبْرَاهِيمَ مَكَّةَ اللَّهُمَّ بَارِكْ
لَنَا فِي صَاعِنَا وَمَدِينَا

“Şu Uhud dağıdır, O bizden hoşnuttur, biz de ondan hoşnuduz.” buyurdu. Ardından Peygamber (s.a.v.) mübarek eliyle Medine şehrini göstererek şöyle buyurdu: “Allah’ım! Ben Medine şehrinin şu iki siyah kayalık arasındaki yerini, İbrahim Peygamber’in Mekke şehrini hürmete layık kılması gibi, saygı gösterilmesi gereken bir şehir kılıyorum. Allah’ım! Bizim sâ' ve müdd ölçeğimizle tartılan yiyeceklerimizi bize bereketli kıl!”³²⁷

(20.06.2008): Ana- Babaya Saygı

رَضِيَ الرَّبُّ فِي رَضَى الْوَالِدِ وَسَخَطَ الرَّبُّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِ

“Allah’ın rızasını kazanmak, anne ve babanın rızasını elde etmekten geçer. Allah’ın gazabı ise anne ve babanın gazaplanmasıdır.”³²⁸

أَلَا أَنْتُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ قُلْنَا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْإِشْرَاقُ بِاللَّهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ

“Büyük günahların en büyüğünün hangisi olduğunu size söyleyeyim mi?” buyurdu. “Buyur Ya Resûlallah!” denildiğinde. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Allah'a şerik koşmak, anne ve babaya karşı gelmek ve onlara eza etmektir.”³²⁹

رَغِمَ أَنْفٌ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفٌ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفٌ قِيلَ مَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَنْ أَدْرَكَ أَبَوَيْهِ عِنْدَ الْكَبْرِ أَحَدَهُمَا أَوْ كِلَيْهِمَا فَلَمْ يَدْخُلِ
الْجَنَّةَ

Hz. Peygamber bir gün: “Burnu yerde sürtünsün! Burnu yerde sürtünsün! Burnu yerde sürtünsün!” buyurdu. Kimin Yâ Resûlallah? Denildiğinde. “Yanında Anne-babasından biri veya her ikisi yaşlanıpta, onların rızasını alamayarak cennete girmeyi başaramayan kimsenin.” buyurmuşlar.³³⁰

من بر والديه طوبى له زاد الله في عمره

³²⁶ Ahmed b. Hanbel, II, 163, 192, 194, 205, 207, 210, 212, 215, 224, III, 154, 392, 412; Buhârî, İmân 4, Rikâk 26; Ebû Dâvûd, Salât 347, Cihâd 2; Nesâi, Zekât 49, İmân 9.

³²⁷ Muvattâ, Medine 10; Ahmed b. Hanbel, I, 119, 169, 181, 185, III, 23, 149, 159, 240, 243, 336, 343, 393, IV, 31, 32, 40, 77, 141, V, 181, 192, 309, 318, 329; Buhârî, Cihad, 71, 74, Medine 1, Buyû 53, Enbiyâ 10, Megâzî 27, Deavât 36, İ'tsâm 6; Müslim, Hac 445, 446, 455, 457, 459, 462, 463, 464, 475, 476, 478; İbn Mâce, Menâsik 104; Ebû Dâvûd, Menâsik 96; Tirmizî, Menâkıb 68. (Tirmizî bu hadis ile ilgili “Hasen sahih” terimini kullanmıştır.) Nesâi, Hac 110, 111, 120.

³²⁸ Tirmizî, Birr ve Sıla 3. (Tirmizî bu hadis ile ilgili “Sahih” terimini kullanmıştır.)

³²⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 202, III, 131, 134; Dârimî, Diyet 9; Buhârî, Sehâdât 10, Edeb 6, Eymân 16, Diyet 1, Mürteddîn 1; Müslim, İmân 143, 144; Tirmizî, Buyû 3, Birr 4, Tefsîr-u Süre, (4), 5. (Tirmizî bu hadis ile ilgili “Hasen sahih garib” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Tahrîm-üdem 3, Kasâme 49.

³³⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 254; Müslim, Birr 9, 10.

“Anne ve babasının sözünü dinleyip onlara ikram da bulunarak iyilik eden kişi ne bahtiyardır. Allah onun ömrünü uzatsın.”³³¹

(27.06.2008): Regaip Kandili

الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنَّى عَلَى اللَّهِ

“Gerçek akıllı kimse, nefsinin fena isteklerine mâni olup ölüm sonrası hayatı için çaba gösterendir. Beceriksiz kişi ise, nefsinin bütün isteklerinin peşinden gidip, Allah’tan olur olmaz her şeyi ve Cennete girmeyi arzulayan kişidir.”³³²

2. 7. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2008 YILI TEMMUZ-AĞUSTOS-EYLÜL AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(04.07.2008): Mana Mevsimi Üç Aylar

إِذَا دَخَلَ رَجَبٌ قَالَ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبٍ وَشَعْبَانَ، وَبَارِكْ لَنَا فِي رَمَضَانَ

Hz. Nebî (s.a.v.) Recep ayına girdiğinde duası şu okurdu: “Allah’ım! Recep ayını ve Şaban ayını hakkımızda uğurlu eyle, bizleri Ramazan ayına erdir.”³³³

بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ سَبْعًا هَلْ تَنْظُرُونَ إِلَّا إِلَى فِقْرِ مَنْسٍ أَوْ غِنَى مُطْعٍ أَوْ مَرَضٍ مُفْسِدٍ أَوْ هَرَمٍ مُفْنِدٍ أَوْ مَوْتٍ مُجْهِزٍ أَوْ
الدَّجَالِ فَشَرُّ غَائِبٍ يُنْتَظَرُ أَوْ السَّاعَةِ فَالسَّاعَةُ أَدَهَى وَأَمْرٌ

“Allah’a olan ibadet görevlerinizi ifa etmede çabuk davranınız! İnsana kendisinden başka her şeyi unutturan yoksulluk, azdıran zenginlik, sağlığı kötü hale getiren hastalık, gücüsüz bırakan ihtiyarlık, yaşama son veren ölüm, geleceği bilinen fakat zamanı bilinmeyen Deccal’ın şerri ve ürperici ve çok acıklı bir gün olan kıyamet.”³³⁴

(11.07.2008): Hicret ve Önemi

الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ

“Müslüman, konuşmasında ve fiillerinde diğer Müslümanlara zararı dokunmayan kişidir. Muhacir de Allah’ın yasakladığı şeyleri terk edip onlardan kaçınan kişidir.”³³⁵

قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْهَجْرَةِ أَفْضَلُ قَالَ أَنْ تَهْجُرَ مَا كَرِهَ رَبُّكَ عَزَّ وَجَلَّ

³³¹ Heysemî, Mecmau’z Zevâid, VIII. 140.

³³² Ahmed b. Hanbel, IV.124; İbn Mace, Zühd 31; Tirmizî, Kıyâmet 25. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

³³³ Ahmed b. Hanbel, I, 259.

³³⁴ Tirmizî, Zühd 3. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

³³⁵ Ahmed b. Hanbel, II, 163, 192, 194, 205, 207, 210, 212, 215, 224, III, 154, 392, 412; Buhârî, İmân 4, Rikâk 26; Ebû Dâvûd, Salât 347, Cihâd 2, Nesâi, Zekât 49, İmân 9.

Bir adam, Resûlullah (s.a.v.)'e “En değerli hicret hangisidir?” diye sordu. Peygamber (s.a.v.) de: “Allah’ın yasakladığı şeyleri terk etmendir.” buyurdu.³³⁶

(18.07.2008): Dügünlerde Ölçülü Olmak

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنِ اسْتَطَاعَ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَعْضُ لِلْبَصْرِ وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ

“Ey gençler grubu, kimin evlenmeye imkânı el veriyorsa evlensin; çünkü evlilik harama bakmaktan gözü korur. Ayrıca ırz ve namusu da daha iyi muhafaza eder. Evlenmeye imkânınız el vermeyeninize ise oruç tutsun çünkü oruç cinsel isteği azaltır.”³³⁷

أَعْلِنُوا هَذَا النِّكَاحَ وَاجْعَلُوهُ فِي الْمَسَاجِدِ وَاضْرِبُوا عَلَيْهِ بِالذُّفُوفِ

Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur. “Nikâhı gizleyerek değil, alenî olarak kıyın. İnsanların kalabalık olduğu mekânlar olan mescitler gibi topluluklar içinde yapın; nikâhın kıyıldığı için anlaşılması için def çalın.”³³⁸

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى عَلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَثَرَ صَفْرَةٍ فَقَالَ مَا هَذَا فَقَالَ إِنِّي تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ فَقَالَ بَارَكَ اللَّهُ لَكَ أَوْلِمَ وَلَوْ بِشَاةٍ

Resûlullah (s.a.v.) Abdurrahman b. Avf’ın üstünde düğünü olanların üstlerine süründükleri sarı boya emaresi gördü ve “bu nedir” diye sordu. Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf: “Ya Resûlallah! Beş dirhem altın mehir vererek bir hanım ile nikâh kıydım” dedi. Resûlullah (s.a.v.): “Allah evliliğini hayırlı etsin, bir koyun olsun keserek düğününe gelenleri ağırla.” buyurdular.³³⁹

خير النكاح أيسره

“Nikâhın en hayırlısı, kolay (külfetsiz) olandır.”³⁴⁰

تَنْكِحُ الْمَرْأَةَ لَارْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسْبِهَا وَلِجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَاطْفِرُ بِذَاتِ الدِّينِ تَرَبَّتْ يَدَاكَ

“Bir kadın ile dört hususiyeti sebebiyle evlenilir; Malı sebebiyle, soyluluğu sebebiyle, güzelliği sebebiyle ve dindarlığı sebebiyle. Sen dindar olanı tercih et, evin bere-

³³⁶ Ahmed b. Hanbel, II, 163, 192, 194, 205, 207, 210, 212, 215, 224, III, 154, 392, 412; Dârimî, Salât 135; Buhârî, İmân 4, Rikâk 26; Ebû Dâvûd, Salât 347 Vitir 11, Cihâd 2; Zekât 49, İmân 9, Bey’at 12.

³³⁷ Ahmed b. Hanbel, I, 58, 379, 423, 425, 432, 448; Dârimî, Nikâh 2; Buhârî, Savm 10, Nikâh 2, 3; Müslim, Nikâh 1, 3; İbn Mâce, Nikâh 1; Ebû Dâvûd, Nikâh 1; Tirmizî, Nikâh 1. (Tirmizî bu hadis ile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Sıyâm 43, Nikâh 3.

³³⁸ Ahmed b. Hanbel IV, 5; İbn Mâce, Nikâh 20; Tirmizî, Nikâh 6. (Tirmizî bu hadis için “Hasen garip” demiştir.) Nesâi, Nikâh 72.

³³⁹ Muvattâ, Nikâh 47; Ahmed b. Hanbel, III, 165, 190, 204, 226, 271; Dârimî, Et’ime 28, Nikâh 22; Buhârî, Buyû 1, Menâkıb-ı Ensar 3, Nikâh 7, 54, 56, 67, 68, Edep 67, Deavât 53; Müslim, Nikâh 79, 80, 81; İbn Mâce, Nikâh 24; Ebû Dâvûd, Nikâh 30; Tirmizî, Nikâh 10, Birr 22. (Tirmizî bu Hadis için “Hasen sahih” demiştir.)

³⁴⁰ Ebû Dâvûd, Nikâh 32.

ket görsün!”³⁴¹

(25.07.2008): Miraç Kandili³⁴²

(01.08.2008): İslam’da Tevekkül ve Tedbir

قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعْفَلُهَا وَأَتَوَكَّلُ أَوْ أُطْلِفُهَا وَأَتَوَكَّلُ قَالَ أَعْفَلُهَا وَتَوَكَّلْ

Peygamber (s.a.v.)’e birisi gelerek “Ey Allah’ın Nebisi! Devemi bağlayıpta mı tevekkül edeyim ya da devemi koyu veripte mi tevekkül edeyim” diye sordu Resûlüllah (s.a.v.) “Önce deveni bağla sonra da Allah’a tevekkül et.” buyurdu.³⁴³

لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقْتُمْ كَمَا يُرْزَقُ الطَّيْرُ تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا

“Sizler, gereği gibi Allah’a tevekkül edip güvenseydiniz, kuşların rızıklandıkları gibi siz de rızıklandırılırdınız. Kuşlar sabah yuvalarından aç olarak uçarlar, akşam yuvalarına karınları tok dönerler.”³⁴⁴

ان النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مر بجدار أو حائط مانل فأسرع المشي فقليل له فقال أني أكره موت الفوات

Hz. Peygamber (s.a.v.) yıkılmak üzere olan bir duvarın yanından geçerken hızlanıp oradan hızlıca uzaklaşması üzerine neden böyle yaptığı sorulunca Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Ansızın gelen ölümden hoşlanmam.”³⁴⁵

(08.08.2008): Allah’ın Rızasına Nail Olanlar³⁴⁶

(15.08.2008): Berat Kandili

أَتَانِي جِبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ هَذِهِ لَيْلَةُ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ وَاللَّهُ فِيهَا غُتَّاءٌ مِنَ النَّارِ بَعْدَ شُعُورِ غَنَمِ كَلْبٍ وَلَا يَنْظُرُ اللَّهُ فِيهَا إِلَى مُشْرِكٍ وَلَا إِلَى مُشَاجِنٍ وَلَا إِلَى قَاطِعِ رَحِمٍ وَلَا إِلَى مُسْبِلٍ وَلَا إِلَى عَاقٍ لَوَالِدِيهِ وَلَا إِلَى مَدْمَنِ خَمْرٍ

“Bana Cebrail (a.s.) gelerek dedi ki: “Bu gece Şaban ayının on beşinci gecesi. Allah bu gece Kelp Kabilesinin sürüsünün tüyleri sayısınca kimseyi affederek cehennemden çıkarır. Fakat Allah şu insanlara bu gece merhametle nazar etmez. Müşriklere, münafıklara, akrabalık bağlarını kesip gözetmeyenlere, büyüklük taslayanlara, ana-babasına asi olanlara ve şarap içmeye devam edenlere.”³⁴⁷

³⁴¹ Muvattâ, Nikâh 21; Ahmed b. Hanbel, II, 28, III, 80, 302; Dârimî, Nikâh 4; Buhârî, Nikâh 15; Müslim, Radâ 53; İbn Mâce, Nikâh 6; Ebû Dâvûd, Nikâh 2; Tirmizî, Nikâh 4. (Tirmizî bu hadis için “Hasen sahih” demiştir.) Nesâi, Nikâh, 10, 13.

³⁴² Hutbede hadis kullanılmamıştır.

³⁴³ Tirmizî, Kıyâme 60. Tirmizî bu hadis için “münker” demiştir.

³⁴⁴ İbn Mâce, Zühd 14; Tirmizî, Zühd 33. (Tirmizî bu hadis için “Hasen sahih” demiştir.)

³⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, II, 356.

³⁴⁶ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

³⁴⁷ İbn Mâce, İkâme, 191.(Burada sadece Allah’u Teâlâ bu gece bütün yarattıklarını affeder, ancak şirk koşanlar hariç ifadesi geçmektedir.)

إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَقَوْمُوا لَيْلَهَا وَصَوْمُوا يَوْمَهَا فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَنْزِلُ فِيهَا لَغُروبِ الشَّمْسِ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَقُولُ أَلَا مِنْ مُسْتَعْفِرٍ فَأَعْفِرْ لَهُ أَلَا مِنْ مُسْتَرْزِقٍ فَأَرْزُقْهُ أَلَا مِنْ مَبْتَلَى فَأَعَافِهِ أَلَا كَذَا أَلَا كَذَا حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ

“Şaban’ın 15. gecesini ibadet ederek değerlendirin, Şaban’ın onbeşinci gününü de oruçlu geçirin. Zira Yüce Mevlâ, güneş doğana dek bu gecede dünya göğüne tecelli e-der ve ortalık aydınlana dek ‘af dileyen yok mu, onu bağışlayayım; rızık dileyen yok mu, onu rızıklandırayım; şifa dileyen yok mu, onun hastalığını şifa vereyim. Daha ne isterlerse istesinler, istediklerini veriyim’ buyurur.”³⁴⁸

(22.08.2008): Malazgirt Zaferi ³⁴⁹

(29.08.2008): Ramazan’a Hazırlık

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

“Her kim, iman ederek ve ecrini almayı da Yüce Mevla’dan ümit ederek, Ramazan ayının orucunu tutarsa, o kimsenin önceki işlediği günahlar affedilir.”³⁵⁰

قَالَ اللَّهُ كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلَّا الصِّيَامَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ

“Allah (c.c.), Âdemoğlunun yaptığı bütün hayırlı fiiller kendi nefsi içindir, ancak oruç bunun dışındadır. Oruç tamamen benim rızam uğruna ifa edilen bir ibadettir. Onun mükâfat olarak karşılığını da sadece ben veririm, buyurur.”³⁵¹

(05.09.2008): Ahde Vefa

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا أُؤْتِمِّنَ خَانَ

“Şu üç husus Münafiğin özelliğidir, konuşunca yalan söyler, söz verince sözünden cayar, kendisine bir şey emanet edilince emanete ihanet eder.”³⁵²

لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ وَلَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ

“Emaneti koruma özelliği olmayanın imanı olmaz. Sözünden cayanın da dini olmaz.”³⁵³

(12.09.2008): İslam’da İlim

³⁴⁸ İbn Mâce, ikâmetü’s-Salât 191. Muhakkik zevaidde bu hadisin bu hadisin senedinin “zayıf” olduğunu bildirmiştir.

³⁴⁹ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

³⁵⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 232, 239, 385, 473, 503; Buhârî, İmân 29, Savm 6, Leyletü’l-Kadir 1; Müslim, Salâtü’l-Müsâfirîn 175; İbn Mâce, İkâmetü’s-Salât 173, Sıyâm 2; Ebû Dâvûd, Salât 218; Tirmizî, Savm 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Sıyâm 39, 40.

³⁵¹ Muvattâ, Sıyâm 58; Ahmed b. Hanbel, I, 446, II, 258, 266, 273, 393, 395, 410, 414, 444, 457, 458, 465, 467, 476, 480, 503, 504, 516, III, 5, 40, 396; Dârimî, Savm 50; Buhârî, Savm 2, 9, Libâs 78, Tevhîd 35, Tevhîd 50; Müslim, Sıyâm 161, 163, 164, 165; İbn Mâce, Savm, Edeb 58; Tirmizî, Savm 55. (Tirmizî bu hadisin “hasen garib” olduğunu ifade etmiştir.) Nesâî, Sıyâm 41, 42.

³⁵² Buhârî, İmân 24, Mezâlim 17, Cizye 17; Müslim İmân 106. Ebû Dâvûd, Sünnet 15; Tirmizî, İmân 14. (Tirmizîye göre bu hadis Alâ hadisi olarak “Hasen garibtir.”) Nesâî, İmân 20.

³⁵³ Ahmed b. Hanbel, III, 135, 154, 210, 251.

طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ

“İlim bellemek arzusuyla çaba harcamak, her Müslüman’a borçtur.”³⁵⁴

فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ

“İlim adamının âbid kişiden üstünlüğü ayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir.”³⁵⁵

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اللَّهُمَّ زِدْنِي عِلْمًا

Hz. Peygamber (s.a.v.) duasında şöyle derdi: “Rabbim! İlmimi arttır.”³⁵⁶

أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ تَحْتَ قَدَمَيَّ مَوْضُوعٌ

“Haberiniz olsun, Cahiliye devrinden kalma kötü alışkanlıklar hükümsüzdür, ayağımın altındadır.”³⁵⁷

“Beşikten mezara kadar ilim öğreniniz.”³⁵⁸

(19.09.2008): Zekât ve Fitre ³⁵⁹

(26.09.2008): Kadir Gecesi

مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

“Her kim, iman ederek ve ecrini de Yüce Mevla’dan ümit ederek, Kadir gecesini ibadet ederek değerlendirirse, onun önceki günahları affedilir.”³⁶⁰

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ وَافَقَتْ لَيْلَةَ الْقَدْرِ مَا أَدْعُو قَالَ تَقُولِينَ اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي

Hz. Âişe (r.a.), Hz. Peygamber’e “Ya Resûlallah eğer Kadir gecesi olduğunu anlarsam nasıl dua edeyim” diye sorunca Hz. Peygamber şu şekilde dua etmesini istedi: “Rabbim! Sen çok bağışlayıcısın, bağışlamayı seversin, beni de bağışla.”³⁶¹

(30.09.2008): Ramazan Bayramı

لَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا وَلَا يَجُلُ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجَرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ

³⁵⁴ İbn Mâce, Mukaddime 17.

³⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, II, 252, 326,407, V, 197; Dârimî, Mukaddime 32; Buhârî, İlim 10, Hadis bab başlığı altında senedi verilmeden zikredilmiştir. I, 54; Müslim, Zikir 38; İbn Mâce, Mukaddime 17; Ebû Dâvûd, İlim 1; Tirmizî, İlim 2. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

³⁵⁶ İbn Mâce, Mukaddime 23; Ebû Dâvûd, Edep 99.

³⁵⁷ Müslim, Hac, 147; Ebû Dâvûd, Hac, 57.

³⁵⁸ Ulaşabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde bu hadise rastlayamadık.

³⁵⁹ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

³⁶⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 239, 348, 409, 423, 473, 503; Dârimî, Savm 54; Buhârî, İmân 26, Savm 6, Terâvîh 1; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 175; Ebû Dâvûd, Salât 21; Tirmizî, Savm 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Sıyâm 39, Sıyâm 40, İmân 22.

³⁶¹ Ahmed b. Hanbel, VI, 171, 183, 208, 258; İbn Mâce, Duâ 5; Tirmizî, Deavâ 88. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

“Birbirinize arkanızı dönmeyiniz, birbirinize küskün olmayınız, birbirinize hasımlık etmeyiniz, birbirinize hasetlik etmeyiniz. Ey Allah’ın kulları! Kardeş olunuz. Bir Müslüman’ın diğer Müslüman’la üç günden ziyade küskün kalması helal değildir.”³⁶²

2. 8. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2008 YILI EKİM-KASIM-ARALIK AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(03.10.2008): Meleklerle İman

إِنَّ لِلشَّيْطَانِ لَمَّةً بِإِذْنِ آدَمَ وَلِلْمَلَكِ لَمَّةً فَأَمَّا لَمَّةُ الشَّيْطَانِ فإِيعَادُ بِالشَّرِّ وَتَكْذِيبُ بِالحَقِّ وَأَمَّا لَمَّةُ الْمَلَكِ فإِيعَادُ بِالْخَيْرِ وَتَصْدِيقُ بِالحَقِّ فَمَنْ وَجَدَ ذَلِكَ فَلْيَعْلَمْ أَنَّهُ مِنَ اللَّهِ فَلْيُحْمَدِ اللَّهَ وَمَنْ وَجَدَ الأُخْرَى فَلْيَتَّعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ثُمَّ قَرَأَ الشَّيْطَانُ يِعْذُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالفَحْشَاءِ

“İnsana şeytan vesvese verir, melek de ilham verir. Şeytan vesvesesiyle şer işlere sevk eder ve hakikati yalanlar. Melek ilhamıyla güzel olana sevk eder, hakikati tasdik eder. Kim güzele sevk edilmeyi ve hakikati tasdik etmeyi kalbinde hissederse bu duygunun İlahî bir duygu olduğunu anlasın ve Allah’a hamd etsin. Kim de kalbinde şeytanın kötülüğe sevk kuruntusunu hissederse kovulmuş şeytandan Allah’a sığınsın”. Sonra Resûlullah (s.a.v.) Bakara suresi 268. ayetini okudu: “Şeytan sizi fakir olmakla korkutur ve size elisıkı olmayı telkin eder.”³⁶³

(10.10.2008): Camilerin Önemi

مَنْ بَنَى مَسْجِدًا قَالَ بُكَيْرٌ حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ يَبْتَغِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ بَنَى اللَّهُ لَهُ مِثْلَهُ فِي الْجَنَّةِ

“Allah’ın rızasını talep ederek bir mescit yaptıran kimseye, Allah da buna karşılık o kimse için cennette onun misli bir köşk yapar.”³⁶⁴

(17.10.2008): İslam’da Tevazu

لَا يَسْتُرُ عَبْدٌ عَبْدًا فِي الدُّنْيَا إِلَّا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Dünyada bir kul bir kulun günahını örterse, kıyamet gününde onun günahını Allah da örtbas eder.”³⁶⁵

مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ

³⁶² Ahmed b. Hanbel, III, 110, 166, 199, 209, 225; Buhârî, Edeb 57, 62; Müslim, Birr 23, 24; Ebû Dâvûd, Edeb 55; Tirmizî, Birr 24. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

³⁶³ Tirmizî, Tefsîru’s-Sûre 2. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Zayıf” demiştir.)

³⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, I, 20, 53, 61, 70, 242, III, 490, IV, 386, VI, 461; Dârimî, Salât 113; Buhârî, Salât 65; Müslim, Mesâcid 24, 25, Zühd 43, 44; İbn Mâce, Mesâcid 1; Tirmizî, Salât 237. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Mesâcid 1.

³⁶⁵ Ahmed b. Hanbel, VI, 145, 160; Müslim, Birr 72.

“Sadaka vermekle mal azalmaz, kişinin başkasını bağışlamasıyla Allah onun onurunu artırır. Allah rızası için tevazu sahibi olan bir kimsenin mertebesini Allah yüceltir.”³⁶⁶

إِذَا أُفِيْمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا تَأْتُوها تَسْعُونَ وَأَتُوها تَمْشُونَ وَعَلَيْكُمْ السَّكِينَةُ فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ فَأْتُوا

“Namaz için kamet getirildiği zaman imama yetişmek için koşar adımlarla gitmeyin, sakın ve ağır başla yavaş gidin, İmam’a yetiştiğinizi imamla kılar, yetişemediğinizi tek başınıza tamamlarsınız.”³⁶⁷

(24.10.2008): Cumhuriyet Faziletir

الناس مستوون كأسنان المشط ليس لأحد على أحد فضل إلا بتقوى الله

“İnsanlar taraktaki dişler misali biri diğerine eşittir. Allah’tan gereği gibi çekinme dışında birinin diğer kişiye üstünlüğü yoktur.”³⁶⁸

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ رَبَّكُمْ وَاجِدٌ وَإِنَّ أَبَائَكُمْ وَاجِدٌ أَلَا لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَمِيٍّ وَلَا لِعَجَمِيٍّ عَلَى عَرَبِيٍّ وَلَا لِأَحْمَرَ عَلَى أَسْوَدَ وَلَا لِأَسْوَدَ عَلَى أَحْمَرَ إِلَّا بِالتَّقْوَى

“Ey insanlar Rabbiniz tektir, babanız da tektir. Arap’ın Acem’e, Acem’in de Arap’a, beyaz tenlinin siyah tenliye ve siyah tenlinin de beyaz tenliye hiçbir üstünlüğü yoktur. Üstünlük Allah’tan gereği gibi çekinme ileldir.”³⁶⁹

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ عُبِّيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَتَعَاظَمَهَا بِأَبَائِهَا فَالْنَّاسُ رَجُلَانِ بَرٌّ تَقِيٌّ كَرِيمٌ عَلَى اللَّهِ وَفَاجِرٌ شَقِيٌّ هَيْنَ عَلَى اللَّهِ وَالنَّاسُ بَنُو آدَمَ وَخَلَقَ اللَّهُ آدَمَ مِنْ تُرَابٍ قَالَ اللَّهُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَاتُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

“Ey İnsanlar! Allah cahiliye kibrini ve atalarla iftihar etme geleneğini sizin için hükümsüz kılmıştır. İki grup insan vardır: İyi, Allah’tan gereği gibi çekinen kişi ile günahkâr, talihsiz Allah katında kıymetsiz kişi; insanların hepsi Âdem’in neslindedir. Âdem’i ise Allah topraktan yaratmıştır ve şöyle buyurmuştur. “Ey insanlar! Biz sizi, bir erkekten ve bir dişiden yarattık. Birbirinizle tanışsınız diye sizleri milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en kıymetliniz, Allah’tan gereği gibi çekinenizdir. Allah, bilendir, haberdar olandır.” (Hucurat,49/13)³⁷⁰

(31.10.2008): Musibetlere Sabir

³⁶⁶ Ahmed b. Hanbel, I, 194, II, 235, 387, 438; Dârimî, Zekât 35; Müslim, Birr 69; Tirmizî, Birr 82. (Tirmizî bu hadisile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

³⁶⁷ Muvattâ, Nidâ 4; Ahmed b. Hanbel, II, 237, 238, 239, 270, 382, 387, 427, 452, 460, 472, 529, 533; V, 306; Dârimî, Salât 59; Buhârî, Ezan 20, 21; Cum'a 18; Müslim, Mesâcid 151, 152, 153, 154, 155; İbn Mâce, Mesâcid 14; Ebû Dâvûd, Salât 55; Tirmizî, Salât 132. (Tirmizî bu hadisile ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, İmâmet 57.

³⁶⁸ Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, II, 326.

³⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, V, 411.

³⁷⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 361, 523; Ebû Dâvûd, Edeb 122; Tirmizî, Tefsir-u Sure (50), 5, Menâkıb 75. (Tirmizî bu hadisile ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

مَا مِنْ عَبْدٍ تُصِيبُهُ مُصِيبَةٌ فَيَقُولُ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ اللَّهُمَّ اجْرِنِي فِي مُصِيبَتِي وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا أَجْرَهُ
اللَّهُ فِي مُصِيبَتِهِ وَأَخْلَفَ لَهُ خَيْرًا مِنْهَا

“Biriniz bir felaketle karşılaştığınız da şöyle dua etsin: “Allah’tan geldik yine O’na döneceğiz. (Bakara, 2/156) “Allah’ım başıma gelen felaketlere karşılık mükâfatlandırılacağımı umuyorum. Sabrımdan dolayı beni mükâfatlandır ve bana daha güzelini nasip et.”³⁷¹

إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى

“Sabır, hâdiselerin ilk anında yapılandır.”³⁷²

(07.11.2008): Edep Hayâ

أَرْبَعٌ مِنْ سُنَنِ الْمُرْسَلِينَ الْحَيَاءُ وَالنَّعْطُ وَالسِّوَاكُ وَالنِّكَاحُ

“Şu dört husus bütün peygamberlerin sünnetlerinden olmuştur. Utanma hissiyatı, hoş koku kullanmak, dişleri misvakla temizlemek ve nikâhlanmak.”³⁷³

أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُضْطَجِعًا فِي بَيْتِي كَاشِفًا عَن فَخْدَيْهِ أَوْ سَاقِيهِ فَاسْتَأْذَنَ أَبُو بَكْرٍ فَأَذِنَ لَهُ وَهُوَ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ فَتَحَدَّثَتْ ثُمَّ اسْتَأْذَنَ عُمَرُ فَأَذِنَ لَهُ وَهُوَ كَذَلِكَ فَتَحَدَّثَتْ ثُمَّ اسْتَأْذَنَ عُثْمَانُ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسَوَى ثِيَابِهِ قَالَ مُحَمَّدٌ وَلَا أَفْوَنُ ذَلِكَ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ فَدَخَلَ فَتَحَدَّثَتْ فَلَمَّا خَرَجَ قَالَتْ عَائِشَةُ دَخَلَ أَبُو بَكْرٍ فَلَمْ تَهْتَشْ لَهُ وَلَمْ تُبَالِهِ ثُمَّ دَخَلَ عُمَرُ فَلَمْ تَهْتَشْ لَهُ وَلَمْ تُبَالِهِ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ فَجَلَسَتْ وَسَوَّيْتُ ثِيَابَكَ فَقَالَ أَلَا أَسْتَحِي مِنْ رَجُلٍ تَسْتَحِي مِنْهُ الْمَلَائِكَةُ

Âişe (r.a.) şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.v.) evimde iken uylukları ya da baldırları açık halde sırtını dayamıştı. O esnada Ebû Bekir izin talep ederek odaya girmek istedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) o hal üzere müsaade verdi. Ve sohbet ettiler. Ardından Ömer izin talep ederek odaya girmek istedi. Ona da içeri girmesi için müsaade etti. Onunla da sohbet ettiler. Sonra Osman izin talep ederek odaya girmek istedi. Rasûlullah (s.a.v.) hemen doğruldu, elbisesini düzeltti. Ve Osman odaya geldi. Osman ile de sohbet etti. O odadan çıktığında Âişe (r.a.): “Ebû Bekir geldi. O’nun yüzüne gülmedin ve ilgi göstermedin. Sonra Ömer girdi. Ömer’e de güler yüzlü davranmadın, alaka göstermedin. Sonra Osman girince oturduğun yerden doğruldun ve kıyafetini düzenledin.” De-yince Resûlullah (s.a.v.): “Meleklerin bile kendisinden hayâ ettiği bir zattan ben hayâ etmeyeyim mi?” buyurdular.³⁷⁴

³⁷¹ Muvattâ, Cenâiz 42; Ahmed b. Hanbel, VI, 309, 313, 317, 321; Müslim, Cenâiz 3, 4; İbn Mâce, Cenâiz 55; Ebû Dâvûd, Cenâiz 22; Tirmizî, Deavât 8. (Tirmizî bu hadis için “Hasen garip” demiştir.)

³⁷² Ahmed b. Hanbel, III, 130, 143, 217; Buhârî, Cenâiz 32, 42, Ahkâm 11; Müslim, Cenâiz 14, 15; Ebû Dâvûd, Cenâiz 23; Tirmizî, Cenâiz 13. (Tirmizî bu hadis için “Garip” demiştir.) Nesâi, Cenâiz 22.

³⁷³ Ahmed b. Hanbel V.421; Tirmizî, Nikâh 1. (Tirmizî bu hadis için “Hasen garip” demiştir.)

³⁷⁴ Ahmed b. Hanbel, I, 71, VI, 62, 155, 288; Müslim, Fezâilü’s-Sahâbe 26.

(14.11.2008): İslam’da Hoşgörü ³⁷⁵

(21.11.2008): İslam’ın İlme Verdiği Önem

طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ

“İlim bellemek kadın olsun erkek olsun her Müslüman’ın üzerine farzdır.”³⁷⁶

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اللَّهُمَّ زِدْنِي عِلْمًا

Resûlullah (s.a.v.) duasında şunu derdi: “Allah’ım! İlmimi arttır.”³⁷⁷

(28.11.2008): İslam’da Kurban ve Önemi

قَالَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هَذِهِ الْأَضَاحِيُّ قَالَ سُنَّةُ إِبْرَاهِيمَ قَالُوا فَمَا لَنَا فِيهَا
يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ بِكُلِّ شَعْرَةٍ حَسَنَةٌ قَالُوا فَالْصُّوفُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ بِكُلِّ شَعْرَةٍ مِنَ الصُّوفِ حَسَنَةٌ

Resûlullah (s.a.v.)’in ashabı; “Ya Resûlallah! Bayramda kesilen kurbanlar nedir?” dediler. Resûl-i Ekrem (s.a.v.): “Atanız İbrahim’in sünnetidir.” diye cevap verdi. Sahabeler: “Peki, kurban kestiğimiz zaman sevabı nedir?” dediler. Resûl-i Ekrem (s.a.v.): “Kurbanın her tüyüne mukabil bir sevap var.” buyurdu. Sahabeler: “Ya kesilen koyun veya kuzu olursa sevap nasıl olur?” dediler. Resûl-i Ekrem (s.a.v.): “Kurbanın yününden her tanesine mukabil bir sevap vardır.” buyurdu.³⁷⁸

مَا عَمِلَ آدَمِيٌّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ إِنَّهُ لَيَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا وَأَشْعَارِهَا وَأَطْلَافِهَا
وَأَنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللَّهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ مِنَ الْأَرْضِ فَطَيَّبُوا بِهَا نَفْسًا

“İnsan Kurban Bayram’ında Allah katında kurban kanı akıtmaktan daha hoş bir iş yapmamıştır. Kestiği hayvan kıyamet gününde boynuzları, kılları ve tırnaklarıyla gelecektir. Kişinin kestiği kurbanın kanı daha yere damlamadan önce Allah katında hemen makbul olur. Bu sebeple kestiğiniz kurbanlarınızdan ötürü gönlünüz rahat olsun.”³⁷⁹

(05.12.2008): İnsan Haklarına Saygı

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَيُّ يَوْمٍ هَذَا قَالُوا يَوْمَ حَرَامٍ قَالَ فَأَيُّ بَلَدٍ هَذَا قَالُوا بَلَدٌ حَرَامٌ قَالَ فَأَيُّ شَهْرٍ هَذَا قَالُوا شَهْرٌ حَرَامٌ قَالَ
فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فَأَعَادَهَا مَرَارًا ثُمَّ
رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَغْتَ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَغْتَ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهَا لَوْصِيَّتُهُ
إِلَى أُمَّتِهِ فَلْيَبْلُغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ

“Ey insanlar! Bugün hangi gündür?” diye sordu. İnsanlar: “İçinde savaşmanın haram olduğu gündür” dediler. Resûlullah: “Burası hangi beldedir?” diye sordu. İnsanlar: “İçinde savaşmanın haram olduğu beldedir” dediler. Resûlullah: “Bu ay hangi ay-

³⁷⁵ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

³⁷⁶ İbn Mâce, Mukaddime 17.

³⁷⁷ İbn Mâce, Mukaddime 23; Ebû Dâvûd, Edep 99.

³⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, IV, 368; İbn Mâce, Edâhi 3; Tirmizî, Edâhi 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

³⁷⁹ İbn Mâce, Edâhi 3; Tirmizî, Edâhi 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

dır?” diye sordu. İnsanlar: “Haram aydır” dediler. Resûlüllah: “Şüphesiz kanlarınız, mallarınız, ırzlarınız bu şehrinizin, bu ayınızın, bu gününüzün kutsallığı gibi birbirinize haramdır.” buyurdu birkaç sefer tekrarlardı. Sonra başını kaldırdı: “Allah’ım, tebliğ ettim mi? Allah’ım, tebliğ ettim mi?” dedi. İbn Abbas diyor ki: “Canımı kudret elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, bu sözler Resûlüllah’ın ümmetine vasiyetidir. Burada bulunanlar bulunmayanlara söylesin. Arkamdan birbirinizi öldürecek kâfirlere dönmeyiniz.” dedi.³⁸⁰

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَتَدْرُونَ مَا الْمُفْلِسُ قَالُوا الْمُفْلِسُ فِينَا مَنْ لَا دِرْهَمَ لَهُ وَلَا مَتَاعَ فَقَالَ إِنَّ الْمُفْلِسَ مَنْ أَمْتِي يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ هَذَا وَقَذَفَ هَذَا وَأَكَلَ مَالَ هَذَا وَسَفَكَ دَمَ هَذَا وَضَرَبَ هَذَا فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضَى مَا عَلَيْهِ أَخَذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطَرَحَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ

Bir gün Peygamber (s.a.v.) “Müflis kime denir” diye sordu. Ashap: “Müflis bir anda malını ve parasını kaybeden kimsedir” dediler. Peygamber (s.a.v.): “Ümmetimden gerçek müflis şu kimsedir. Kıyamet günü namaz, oruç ve zekât sevaplarıyla gelir, fakat şuna küfretmiş, buna iftira atmış, başkasının malını haksız yere almış, bunun kanını akıtmış, bir başkasını dövmüştür. Yaptığı hayırların sevabı haksızlık yaptığı kişilere verilir fakat üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biter, bu seferde haksızlık yaptığı kişilerin günahları kendisine yükletilip sonra da cehenneme atılandır.” buyurdular.³⁸¹

(08.12.2008): Kurban Bayramı

مَا عَمِلَ آدَمِيٍّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ إِنَّهُ لَيَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا وَأَشْعَارِهَا وَأَظْلَافِهَا وَأَنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللَّهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ مِنَ الْأَرْضِ فَطَيَّبُوا بِهَا نَفْسًا

“İnsan Kurban Bayram’ında Allah katında kurban kanı akıtmaktan daha hoş bir iş yapmamıştır. Kestiği hayvan kıyamet gününde boynuzları, kılları ve tırnaklarıyla gelecektir. Kişinin kestiği kurbanın kanı daha yere damlamadan önce Allah katında hemen makbul olur. Bu sebeple kestiğiniz kurbanlarınızdan ötürü gönlünüz rahat olsun.”³⁸²

(12.12.2008): Yetim ve Öksüzler

مَنْ قَبِضَ يَتِيمًا مِنْ بَيْنِ الْمُسْلِمِينَ إِلَى طَعَامِهِ وَشَرَابِهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ الْبَتَّةَ إِلَّا أَنْ يَعْمَلَ ذَنْبًا لَا يُغْفَرُ لَهُ

³⁸⁰ Ahmed b. Hanbel, V, 411.

³⁸¹ Ahmed b. Hanbel, II, 371; Müslim, Birr 59; Tirmizî, Kıyâmet 2. (Tirmizî’ye göre hadis “Hasen sahihdir.”)

³⁸² İbn Mâce, Edâhî 3; Tirmizî, Edâhî. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

“Müslüman toplumunda yetim bir çocuğu sahiplenen ve onun geçimini sağlayan kimseyi Allah mutlaka cennetine koyar. Bağışlanmayacak bir günah işlenmiş ise o başka.”³⁸³

مَا قَعَدَ يَتِيمٌ مَعَ قَوْمٍ عَلَى قَصْعَتِهِمْ فَيُقْرَبُ قَصْعَتَهُمْ شَيْطَانٌ

“Sofrasında yetim bulunduran kimsenin sofrasına şeytan yaklaşamaz.”³⁸⁴

خَيْرُ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِينَ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ يُحْسَنُ إِلَيْهِ وَشَرُّ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِينَ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ يُسَاءُ إِلَيْهِ

“İslam toplumundaki en hayırlı ev, bir yetimin sahiplenerek büyütüldüğü evdir ve İslam toplumundaki en kötü ev de yetime kötü davranılan evdir.”³⁸⁵

اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ قَالَ الشِّرْكَ بِاللَّهِ وَالسَّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ

Peygamber (s.a.v.): “İnsanı helake sürükleyen şu yedi fiilden kaçınınız.” Buyurdu. Sahabeler: “Ya Resûlallah! Onlar nedir ki?” diye sordular. Resûlullah (s.a.v.): “Allah'a şerik tanımak, sihirle uğraşmak, suçsuz yere adam öldürmek, faiz yemek, yetim malına el uzatmak, düşmanla savaş esnasında harpten kaçmak, kendi halinde yaşayan namuslu mümin kadınlara zina iftirası bulunmak.” buyurdu.³⁸⁶

مَنْ مَسَحَ رَأْسَ يَتِيمٍ كَانَ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ حَسَنَةٌ

“Yetimin başını merhametle okşayan kimsenin elinin temas ettiği her saç teline mukabil ona ecir verilir.”³⁸⁷

أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا وَأَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ وَالْوَسْطَى وَفَرَجَ بَيْنَهُمَا شَيْئًا

“Yetimin bakımıyla ilgilenen kişi ile ben Cennet’te; şöyle yan yana olacağız” diyerek orta ve işaret parmağını gösterdi.³⁸⁸

(19.12.2008): Peygamberimizin Çocuk Sevgisi

أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ قَبْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ وَعِنْدَهُ الْأَفْرَعُ بْنُ حَابِسٍ النَّمِيمِيُّ جَالِسًا فَقَالَ الْأَفْرَعُ إِنَّ لِي عَشْرَةَ مِنَ الْوَالِدِ مَا قَبِلْتُ مِنْهُمْ أَحَدًا فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يَرْحَمُ

el-Akra' ibn Habis et-Temîmî, Peygamber (s.a.v.)’in torunu Hz. Hasan’ı öptüğünü görürce: “Benim on tane çocuğum var daha hiçbirini öpmedim” dedi. Resûlullah o-

³⁸³ Tirmizî, Birr 14. (Tirmizî bu hadis için “Zayıf” demiştir.)

³⁸⁴ Taberânî, Mu’cemu’l Evsat VII. 163.

³⁸⁵ İbn Mâce, Edeb 6.

³⁸⁶ Buhârî, Vasâyâ 24, Tıb 47, Hudûd 30; Müslim, İmân 145; Ebû Dâvûd, Vasâyâ 10; Nesâî, Vasâyâ 12.

³⁸⁷ Ahmed b. Hanbel V.250, 265.

³⁸⁸ Muvattâ, Si’r 5; Ahmed b. Hanbel, II, 376, V 333; Buhârî, Talâk 25, Edeb 24; Müslim, Zühd 42; Ebû Dâvûd, Edeb 131; Tirmizî, Birr 14. (Tirmizî hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

nun yüzüne baktı ve sonra da: “Merhametli olmayana merhamet edilmez.” buyurdu.³⁸⁹

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ غُلَامًا مِنَ الْيَهُودِ كَانَ مَرِيضًا فَاتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُهُ فَقَعَدَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَقَالَ لَهُ أَسَلِمَ
فَنَظَرَ إِلَى أَبِيهِ وَهُوَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَقَالَ لَهُ أَبُوهُ أَطِيعَ أَبَا الْقَاسِمِ فَأَسَلِمَ فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَقُولُ الْحَمْدُ
لِلَّهِ الَّذِي أَنْقَذَهُ مِنِّي مِنَ النَّارِ

Yahudi bir ailenin çocuğu hastalanmıştı, Resûlullah (s.a.v.) de onu ziyaret için gittiğinde çocuğa “Müslüman ol” diye teklifte bulundu. Bunun teklif üzerine çocuk babasına baktı. Babası: “Ebü'l-Kâsım'ın dediğini yap” deyince çocuk Müslüman oldu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) “Benim vasıtamla bu çocuğu cehenneme atılmaktan koruyan Allah'a hamdolsun.” Buyurmuştur.

الْوَلَدُ مِنْ رِيحَانِ الْجَنَّةِ

“Çocuk, cennet kokusudur (çiçeğidir).”³⁹⁰

مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدًا مِنْ نَحْلٍ أَفْضَلَ مِنْ آدَبٍ حَسَنِ

“Bir ana-baba evladına iyi edepten daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır.”³⁹¹

بَعَثَ سَرِيَّةَ يَوْمَ حُنَيْنٍ فَقَاتَلُوا الْمُشْرِكِينَ، فَأَفْضَى بِهِمُ الْقَتْلَ إِلَى الدَّرِيَّةِ، فَلَمَّا جَاءُوا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ مَا حَمَلَكُمْ عَلَى قَتْلِ الدَّرِيَّةِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّمَا كَانُوا أَوْلَادَ الْمُشْرِكِينَ قَالَ أَوَهَلْ خِيَارِكُمْ إِلَّا أَوْلَادُ
الْمُشْرِكِينَ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ مَا مِنْ نَسَمَةٍ تُولَدُ إِلَّا عَلَى الْفِطْرَةِ حَتَّى يُغْرَبَ عَنْهَا لِسَانُهَا

Bir savaş esnasında bazı çocukların savaştan iki ordu arasında kalıp öldüğünü görünce Hz. Peygamber (s.a.v.) bu duruma çok üzülmüştü. “Ey Allah'ın Resûlü! Bunlar müşrik çocuklarıdır niçin üzülüyorsunuz.” dediklerinde buyurdular ki. “Müşrik çocukları da olsa bile onlar masumdur. Sakın çocukları öldürmeyin! Her insan temiz fitrat üzere doğar.”³⁹²

(26.12.2008): Milli ve Manevî Değerlerimize Sahip Çıkalım

مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ

“Başka bir millete benzemeye çalışan kimse o millettendir.”³⁹³

2. 9. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2009 YILI OCAK-ŞUBAT-MART AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(02.01.2009): Muharrem Ayı ve Aşure

³⁸⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 229, 242, 270, 514, IV, 366; Buhârî, Edeb 18, Edeb 27; Ebû Dâvûd, Edeb 156; Tirmizî, Birr 12. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

³⁹⁰ Süyûtî, el- Câmiu's-Sagîr, II, 724. (Süyûtî bu hadisle ilgili “Zayıf” tabirini kullanmıştır.)

³⁹¹ Ahmed b. Hanbel, III, 412, IV, 77, 78; Tirmizî, Birr 33. (Tirmizî hadisle ilgili “Garib” tabirini kullanmıştır.)

³⁹² Ahmed b. Hanbel III, 435.

³⁹³ Ahmed b. Hanbel, II, 50; Ebû Dâvûd, Libas 5.

أَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ الْمُحَرَّمِ وَأَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلَاةُ اللَّيْلِ

“Ramazan ayı haricinde tutulan sevabı en çok olan oruç, Allah'ın ayı denilen Muharrem ayında tutulan oruçtur. Farz namazların dışında kılınan sevabı en çok olan namaz gece namazıdır.”³⁹⁴

(09.01.2009): Doğal Kaynakların Ölçülü Kullanılması³⁹⁵

(16.01.2009): Mümin Müminin Ayıbını Örtür

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

“Sizden birisi kendisi için sevip istediğini din kardeşi için de sevip isteyene kadar (tam manasıyla) mümin olamaz.”³⁹⁶

عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ بَايَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى إِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالنَّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ

Cerîr b. Abdullah (r.a.) şöyle demiştir. “Peygamber (s.a.v.)'a namaz kılmak, zekât vermek ve bütün Müslümanların iyi olmalarını istemek üzere ben söz verdim.”³⁹⁷

لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهِ طَلْقٍ

“Mümin kardeşinin yüzüne gülümsemekten ibaret olsa bile yaptığın hiçbir iyi davranışı küçük görüp te terk etme.”³⁹⁸

عَنْ أَبِي بَنْ بِنِ صَمْعَةَ حَدَّثَنِي أَبُو الْوَارِعِ حَدَّثَنِي أَبُو بَرَزَةَ قَالَ قُلْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ عَلَّمَنِي شَيْئًا أَنْتَفَعُ بِهِ قَالَ اغْرُلِ الْأَدَى عَنْ طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ

Ebû Berze (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'e: “Ya Resûlallah! Bana faydalı olacak bir amel söyle” dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.): “Müslümanların yolundan rahatsızlık veren şeyleri gider!” buyurdular.³⁹⁹

(23.01.2009): Güzel Ahlâk

مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مَنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ

³⁹⁴ Ahmed b. Hanbel, II. 303, 342, 345; Dârimî, Savm 45; Müslim, Sıyâm 202, 203; İbn Mâce, Sıyâm 43; Ebû Dâvûd, Sıyâm 55; Tirmizî, Salât 324, Savm 40. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.), Kiyâmu'l-Leyl 6.

³⁹⁵ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

³⁹⁶ Ahmed b. Hanbel, III. 176, 206, 251, 272, 279, 289; Dârimî, Rikâk 29; Buhârî, İmân 7; Müslim, İmân 71, 72; İbn Mâce, Mukaddime 9; Tirmizî, Kiyâme 59. (Tirmizî bu hadisin “Sahih” olduğunu ifade etmiştir.) Nesâi, İmân 19, İmân 33.

³⁹⁷ Dârimî, Büyü 9; Buhârî, İman 42, Mevâkütüs'salât 3, Zekât 2, Şurût 1; Müslim, İman 97-98; Nesâi, Bey'at 6,18.

³⁹⁸ Ahmed b. Hanbel, 48, V, 63-64 -173; Müslim, Birr 144; Ebû Dâvûd Libas 24; Tirmizî Et'ime 30. (Tirmizî bu hadisin “Sahih” olduğunu ifade etmiştir.)

³⁹⁹ Ahmed b. Hanbel II. 286; Müslim, Birr 131,132, Zekât 54; İbn Mâce Edep 7.

“Bir kötülük görürseniz onu eliyle düzeltmeye çalışın. Eğer üstesinden gelemeyeniz, dilinizle mâni olmaya gayret edin. Bunun da üstesinden gelemeyeniz, kalben nefret edin. Bu ise imanın en zayıf göstergesidir.”⁴⁰⁰

إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ

“Ben ancak güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.”⁴⁰¹

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اسْتَفْتَحَ الصَّلَاةَ كَبَّرَ ثُمَّ قَالَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ اللَّهُمَّ اهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَعْمَالِ وَأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ وَقَتِي سَيِّئَ الْأَعْمَالِ وَسَيِّئَ الْأَخْلَاقِ لَا يَقِي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ

Resûlüllah (s.a.v.) namaz kılmak için tekbir aldıktan sonra şöyle dua ederdi: “Kıldığım namazım, ibadetlerimin hepsi, hayatım ve ölümüm Âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur. Onun şeriki yoktur. Bana böyle dua etmem emredildi. Ve ben gerçek Müslümanlardanım. Allah’ım! Hayırlı işler yapmaya ve güzel ahlâklı olmaya sevk et. Bunları yapmayı ancak sen nasip edersin. Beni kötü işlerden ve kötü ahlâktan koru, bunlardan ancak Sen koruyabilirsin.”⁴⁰²

أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَدْعُو اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّقَاقِ وَالنَّفَاقِ وَسُوءِ الْأَخْلَاقِ

Resûlüllah (s.a.v.) şöyle dua ederdi: “Allah’ım! İhtilafa düşmekten, ikiyüzlülükten ve kötü tabiatlı olmaktan Sana sığınırım.”⁴⁰³

لَا يَسْتَقِيمُ إِيْمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يَسْتَقِيمَ قَلْبُهُ وَلَا يَسْتَقِيمَ قَلْبُهُ حَتَّى يَسْتَقِيمَ لِسَانُهُ وَلَا يَدْخُلُ رَجُلٌ الْجَنَّةَ لَا يَأْمَنُ جَارَهُ بَوَائِقَهُ

“İnsanın kalbi doğruluk üzere olmadığı sürece imanı da doğru olamaz. Dili doğruyu söylemedikçe kalbi de doğrulukta karar kılmaz. Komşusu, zarar vereceğinden güvende olmadığı sürece o kişi cennete giremez.”⁴⁰⁴

(30.01.2009): Sabır ve İmtihan

الصَّبْرُ نِصْفُ الْإِيْمَانِ

“Sabır imanın yarısıdır.”⁴⁰⁵

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ

⁴⁰⁰ Ahmed b. Hanbel, III, 20, 49, 52, 92; Müslim, İmân 78, 79; İbn Mâce, İkâmetü’s-Salât 155, Fiten 20; Ebû Dâvûd, Salât 248, Melâhim 17; Tirmizî, Fiten 11. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, İmân 17.

⁴⁰¹ Muvattâ, Husnu’l-Huluk 8; Ahmed b. Hanbel, II, 38.

⁴⁰² Müslim, Müsafirîn 201; Ebû Dâvûd, Salât 12; Nesâi, İftitah 16,17.

⁴⁰³ Ebû Dâvûd, Vitr 32; Nesâi, İstiâze 21.

⁴⁰⁴ Ahmed b. Hanbel, III, 198.

⁴⁰⁵ Süyûtî, el- Câmiu’s-Sagîr, IV, 233. (Süyûtî bu hadis için “Zayıf” demiştir.)

“Şaşkınlığımdan dolayı Mümin kişinin davranışına (gülerim). Mümin’in her amelinde hayır bulunur. Bu hususiyet Mümin’den başkasında bulunmaz. Mümin bir iyiliğe rastlasa şükreder, bu husus onun hakkında hayır getirir. Hoşlanmadığı kötülüğe rastlasa sabır gösterir, bu husus da onun hakkında hayır getirir.”⁴⁰⁶

(06.02.2009): Hayırda Yarışmak

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الصَّدَقَةِ أَكْبَرُ أَجْرًا قَالَ أَنْ تَصَدَّقَ وَأَنْتَ صَاحِبٌ شَحِيحٌ تَخْشَى الْفَقْرَ وَتَأْمَلُ الْغِنَى وَلَا تُنْمِلُ حَتَّى إِذَا بَلَغْتَ الْخُلُقُومَ قُلْتَ لِفُلَانٍ كَذَا وَلِفُلَانٍ كَذَا وَقَدْ كَانَ لِفُلَانٍ

Resûlüllah (s.a.v.)’e bir adam geldi: “Ey Allah’ın Rasûlü! Sevabı daha çok olan sadaka hangisidir” diye sordu. Resûlüllah (s.a.v.)’de: “Sağlığın yerinde ve mala olan tahmin fazla iken, fakir olma korkusu ile yaşayıp, hiç ölmeyecekmiş gibi olduğun anda verdiğin sadakanın sevabı daha çoktur. Azrail canını almaya geldiği ve sen de ‘şu malımı şuraya hayır olarak; şu malımı da şuraya hayır olarak verin’ diyeceğin güne kadar sadaka vermeyi geciktirme.” buyurdu.⁴⁰⁷

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ

“İnsan vefat ettiğinde, amel defteri kapanır. Ancak şu üç kimsenin amel defteri açık kalıp sevap yazılmaya devam eder. Sürekli sadaka (sadaka-i câriye) ortaya koyanlar, insanların faydalanacağı bir ilim eseri bırakanlar ve kendisi öldüğünde arkasından hayır duada bulunan evlat büyütenler.”⁴⁰⁸

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي أَبْذِعُ بِي فَاحْمِنِي فَقَالَ مَا عِنْدِي فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَا أَدُلُّهُ عَلَى مَنْ يَحْمِلُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ

Bir adam Peygamber (s.a.v.)’e gelerek: “Binek hayvanım vardı öldü; bana bir binek hayvanı ver” dedi. Efendimiz: “Bende de yok!” buyurunca bir adam: “Ya Resûlallah! Ona binek hayvanı verecek kimseyi biliyorum. Göstereyim” dedi. Resûlüllah (s.a.v.): “İyiliğe yol gösteren kimse, o iyiliği yapan kimsenin sevabı kadar sevaptan nasiptar olur.” buyurdular.⁴⁰⁹

(13.02.2009): Bizi Aldatan Bizden Değildir

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى صُبْرَةٍ طَعَامٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا فَتَأَلَّتْ أَصَابِعُهُ بَلًّا فَقَالَ مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ قَالَ أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَيْ يَرَاهُ النَّاسُ مِنْ عَشٍّ فَلَيْسَ مِنِّي

⁴⁰⁶ Dârimî, Rikâk 61; Müslim, Zühd 64.

⁴⁰⁷ Ahmed b. Hanbel, II, 231, 250, 415, 447; Buhârî, Zekât 11, Vesâyâ 17; Müslim, Zekât 93; İbn Mâce Vesâyâ 4; Nesâî, Vesâyâ 1.

⁴⁰⁸ Ahmed b. Hanbel, II, 37; Dârimî, Mukaddime 46, Müslim, Vasâyâ 14; İbn Mâce, Mukaddime 20; Ebû Dâvûd, Vasâyâ 14; Tirmizî, Ahkâm 36. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Vasâyâ 8.

⁴⁰⁹ Ahmed b. Hanbel, IV.120; Müslim, İmâre 133; Ebû Dâvûd, Edep 115; Tirmizî, İlim 14. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) pazarda dolaşırken zahire ticareti yapan bir adamın yanına uğramış, bir yiyecek yığınının içine elini sokmuş ve eline yaşlık dokunduğunda; “Bu yaşlık nedir?” deyince, zahireci “Yağmur yağdı da bu sebepten dolayı yaşardı” dedi. Hz. Nebî (s.a.v.), “Müşterilerin görüp farkına varabilmesi için yaş olan kısmı neden üstüne çevirmedin?” dedikten sonra: “Kim bizi kandırırsa bizden değildir.” Buyurmuşlardır.⁴¹⁰

(20.02.2009): Veda Hutbesini Anlamak

تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ

“Siz ümmetime şu iki şeyi bırakıyorum. Bu iki şeye sıkı sıkıya sarıldığımız müddetçe asla yolunuzu şaşırırmazsınız. Bunlar, Allah'ın kitabı ve O'nun Nebî'sinin sünnetidir.”⁴¹¹

(27.02.2009): Haset ve Kıskançlık

إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ وَلَا تَحَسَّسُوا وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا تَتَّجَشَّسُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَدَابَرُوا
وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا

“Kötü zanda bulunmaktan kaçının, zira kötü zanda bulunma sözlerin en kötü olanıdır. Biri diğerinizin hatalarını araştırmasın, biri diğerinizin saklı işlerini araştırmasın, birbirinizle kibir rekabetine girmeyin, birbirinize kıskançlık yapmayın, biriniz diğerinizden nefret etmesin, birbirinize darılmayın. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun.”⁴¹²

إِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ

“Hasetten sakının. Çünkü haset kuru odunu ateşin yakarak kül etmesi gibi kıskançlıkta de sevapları yok eder.”⁴¹³

(06.03.2009): Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed (s.a.v.)

قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ عَلَى الْمُشْرِكِينَ قَالَ إِنِّي لَمْ أُبْعَثْ لِعَانًا وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً

Hz. Peygamber (s.a.v.)'e “Ya Resûlallah! Müşriklere beddua etseniz!” denildiğinde “Ben lânet okuyucu olarak gelmedim. Ben merhamet edici olarak gönderildim.” Buyurdular.⁴¹⁴

⁴¹⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 50, 242, 417, III, 466, IV, 46; Dârimî, Buyû 10; Müslim, İmân 164; İbn Mâce, Ticârât 36; Ebû Dâvûd, Buyû 52; Tirmizî, Buyû 74. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁴¹¹ Muvattâ, Kader 3; Ahmed b. Hanbel, III, 15, 17, 26, 59, V, 182; İbn Mâce, Menâsik 84; Ebû Dâvûd, Menâsik 57; Tirmizî, Menâkib 31. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

⁴¹² Muvattâ, Husnu'l-Huluk 15; Ahmed b. Hanbel, II, 245, 288, 313, 342, 465, 470, 482, 492, 504, 517, 539; Buhârî, Nikâh 46, Edeb 57, Edeb 58, Ferâiz 2; Müslim, Birr 28; Ebû Dâvûd, Edeb 56; Tirmizî, Birr 56. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁴¹³ İbn Mâce, Zühd 22; Ebû Dâvûd, Edeb 52.

⁴¹⁴ Müslim, Birr 87.

أَنَّ امْرَأَةً وَجَدَتْ فِي بَعْضِ مَغَازِي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقْتُولَةً فَأَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَتْلَ
النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ

Bir savaşta kadının biri ölü bulunmuştu. Resûlullah (s.a.v.) savaşta kadınların ve çocukların katledilmesini çirkin gördü.⁴¹⁵

(13.03.2009): Çanakkale Zaferi ve Şehitlik

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ فِيهِمْ فَذَكَرَ لَهُمْ أَنَّ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْإِيمَانَ بِاللَّهِ أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فَقَامَ
رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَكْفَرُ اللَّهُ عَنِّي خَطَايَايَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
نَعَمْ إِنْ قُتِلْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَنْتَ صَابِرٌ مُحْتَسِبٌ مُقْبِلٌ غَيْرٌ مُذْبِرٌ إِلَّا الدَّيْنَ فَإِنَّ جِبْرِيْلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لِي ذَلِكَ

Resûlullah (s.a.v.) ayağa kalktı, Allah dini uğruna harp etmenin ve Allah'a imanın en değerli amellerden olduğunu söyledi. Ashapdan biri: “Ya Resülallah! Eğer bu uğurda savaşta öldürülürsem, günahlarım bağışlanır mı?” diye sordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) “Evet, eğer sabır gösterir, sevabını sadece Allah’tan bekleyerek, düşmandan korkup kaçmadan şehit olursan, günahların bağışlanır” buyurdu. Sonra Resûlullah (s.a.v.): “Nasıl demiştin?” diye sordu. Adam: “Eğer şehit olursam, günahlarım bağışlanır mı?” demiştim. Resûlullah (s.a.v.): “Evet, sabır gösterir, ecrini sadece Allah’tan umarak ve düşmandan korkup kaçmadan, şehit olursan, günahların bağışlanır. Ancak kul hakları bağışlanmaz. Bunu Cebrail söyledi.” buyurdu.⁴¹⁶

يُشَفِّعُ الشَّهِيدُ فِي سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ

“Şehit, ailesinden yetmiş kişiye şefaath edecektir”⁴¹⁷

(20.03.2009): Emeğe Saygı ve İşçi -İşveren İlişkileri

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ أَعْطَى بِي ثُمَّ عَدَرَ وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ وَرَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا
فَاسْتَوْفَى مِنْهُ وَلَمْ يُعْطِهِ أَجْرَهُ

“Allah şöyle buyurdu; Üç grup insan vardır ki, kıyamet günü olduğunda ben onların hasmı olacağım: Birincisi, benim adıma yemin edip de yeminini bozan kimse. İkincisi, hür bir insanı köle diyerek başkasına satıp onun parasını yiyen kimse. Üçüncüsü ise, bir işçi tutup, onu çalıştıran fakat onun yevmiyesini vermeyen kimsedir.”⁴¹⁸

يَا أُنْسَ أَطْبِ كَسْبَكَ تَسْتَجَابَ دَعْوَتِكَ فَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَرْفَعُ إِلَى فِيهِ اللَّقْمَةَ مِنْ حَرَامٍ فَلَا تَسْتَجَابَ لَهُ دَعْوَتُهُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا

⁴¹⁵ Ahmed b. Hanbel II.122,123; Dârimî, Seyr 25; Buhârî, Cihad 146; Müslim, Cihad 25; Ebû Dâvûd Cihad 111.

⁴¹⁶ Muvattâ, Cihad 31; Ahmed b. Hanbel, II. 308, 330, III. 352, 372, V. 297, 304, 308; Dârimî, Cihad 21; Müslim İmare, 117; Ebû Dâvûd, Vitr32; Tirmizî, Cihad 32; Nesâî, Cihad 32. (Tirmizî bu hadis hakkında “Sahih” demiştir.)

⁴¹⁷ Ebû Dâvûd, Cihad 28.

⁴¹⁸ Ahmed b. Hanbel, II. 358; Buhârî, İcâre 10; Buyû 106; İbn Mâce, Rühun 4.

“Ey Enes! Kazancın helal olursa, ettiğin dua makbul olur; haram yiyen kişinin kırk gün duası kabul olunmaz.”⁴¹⁹

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْنُونٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَإِلِمَامٌ رَاعٍ وَهُوَ مَسْنُونٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ
وَالْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا رَاعِيَةٌ وَهِيَ مَسْنُونَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْخَادِمُ فِي مَالِ سَيِّدِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْنُونٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

“Her biriniz yöneticisiniz; hepiniz idare ettiği topluluktan mesulsünüz. Devlet adamı bir yöneticidir ve idare ettiği toplumdan mesuldür. Erkek, eşi ve çocuklarının yöneticisidir ve ailesinden mesuldür. Kadın, evinin düzeninin yöneticisidir ve idare ettiği evden mesuldür. İşçi, patronunun malının yöneticisidir; o da o malın idaresinden mesuldür. Hâsılı hepiniz yöneticisiniz ve idare ettiğiniz şeylerden mesulsünüz.”⁴²⁰

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى صَبْرَةٍ طَعَامٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا فَتَأَلَّتْ أَصَابِعُهُ بِلَلًا فَقَالَ مَا هَذَا يَا صَاحِبَ
الطَّعَامِ قَالَ أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَمَا يَرَاهُ النَّاسُ مَنْ عَشَنَ فَلَيْسَ مِنِّي

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) pazarda dolaşırken zahire ticareti yapan bir adamın yanına uğramış, bir yiyecek yığınının içine elini sokmuş ve eline yaşlık dokunduğunda; “Bu yaşlık nedir?” deyince, zahireci “Yağmur yağdı da bu sebepten dolayı yaşardı” dedi. Hz. Nebî (s.a.v.), “Müşterilerin görüp farkına varabilmesi için yaş olan kısmı neden üstüne çevirmedin?” dedikten sonra: “Kim bizi kandırırsa bizden değildir.” Buyurmuşlardır.⁴²¹

(27.03.2009): İslam’ın İlme Verdiği Değer

طَلَبُ الْعِلْمِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الصَّلَاةِ وَالصِّيَامِ وَالْحَجِّ وَالْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

“İlim öğrenmek için çaba sarf etmek, Allah katında nafile olarak kılınan namazdan, tutulan oruç ve yapılan hacdan daha hayırlıdır.”⁴²²

من استوى يومه فهو مغبون

“İki günü birbirine eşit olan Müslüman aldanmıştır.”⁴²³

⁴¹⁹ Aynî, Umdetu’l Kârî, Buyû 8.

⁴²⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 6, 54, 108, 111, 121; Buhârî, Cuma 11; Cenâiz 32, İstikrâz 20, Itk 17, Itk 19, Vasâyâ 9, Nikâh 82, Nikâh 91, Ahkâm 1; Müslim, İmâre 20; Ebû Dâvûd, Harac 1; Tirmizî, Cihâd 27. (Tirmizî hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁴²¹ Ahmed b. Hanbel, II, 50, 242, 417, III, 466, IV, 46; Dârimî, Buyû 10; Müslim, İmân 164; İbn Mâce, Ticârât 36; Ebû Dâvûd, Buyû 52; Tirmizî, Buyû 74. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁴²² Süyûtî, el-Câmiu’s Sağîr, II, 132. (Süyûtî bu hadisle ilgili “Zayıf” tabirini kullanmıştır.)

⁴²³ Aclûnî, el-Keşfu’l Hafâ, II, 274. Aclûnî, bu hadisi Deylemi’nin “zayıf” bir senedle rivayet ettiğini bildirmektedir.

2. 10. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2009 YILI NİSAN-MAYIS-HAZİRAN AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(03.04.2009): İslam'ın Sağlığa Verdiği Önem

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِعْمَتَانِ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ الصِّحَّةُ
وَالْفَرَاغُ

“Sağlık ve boş vakit, çoğu insanın değerlendirme hususunda kıymetini bilmediği iki büyük nimettir.”⁴²⁴

اسْأَلُوا اللَّهَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فَإِنَّ أَحَدًا لَمْ يُعْطَ بَعْدَ الْيَقِينِ خَيْرًا مِنَ الْعَافِيَةِ

“Allah’tan bağışlanma ve sağlık isteyiniz. Çünkü sağlam bir imandan sonra sağlıklı bir bedenden daha güzel bir şey yoktur.”⁴²⁵

اللهم عافني في بدني اللهم عافني في سمعي اللهم عافني في بصري لا إله إلا أنت

“Ya Rabbi! Bedenime özellikle de kulağıma ve gözüme sağlık ver, senden başka İlâh yoktur.”⁴²⁶

مَا مَلَأَ أَدَمِيَّ وَعَاءَ شَرًّا مِنْ بَطْنٍ. بِحَسَبِ ابْنِ آدَمَ أَكَلَاتِ يُقْمَنُ صُنْبُهُ فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ فَتَلْتَلِطُ لِطَعَامِهِ وَتَلْتَلِطُ لِشَرَابِهِ
وَتَلْتَلِطُ لِنَفْسِهِ

“İnsan midesinden daha şerli bir kabı doldurmamıştır. İnsana, vücudunun ayakta kalmasını sağlayacak kadar yiyip içmesi yeterli gelir. Eğer bundan daha fazla yiyip içmek zorunda kalırsa midesini üç bölüme taksim etsin; bir kısmını yemeğe bir kısmını suya bir kısmını da nefes almak için ayırsın.”⁴²⁷

الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُنِ أَوْ تَمْلَأُ مَا بَيْنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَالصَّلَاةُ نُورٌ وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو فَبَايَعِ نَفْسَهُ فَمُعْتَفَىهَا أَوْ
مُؤَبَّهَا

“Temizlik imanın yarısıdır. Elhamdülillah mizanı ağıdır. Sübhanallâh ve Elhamdülillah gökyüzü ile yeryüzünün arasını kaplar. Namaz bir nurdur. Sadaka bir yol göstericidir. Sabır bir aydınlıktır. Kur'an da senin lehinde veya aleyhinde bir delildir.

⁴²⁴ Ahmed b. Hanbel I. 258; Dârimî, Rikak 2; Buhârî, Rikak 1; İbn Mâce, Zühd 15; Tirmizî, Zühd 1.(Tirmizî bu hadis için “Sahih” demiştir.)

⁴²⁵ Ahmed b, Hanbel, I. 3, 7, 206, 209; İbn Mâce, Duâ 5; Tirmizî, Deavât 106, 129. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” ifadesini kullanmıştır.)

⁴²⁶ Ahmed b. Hanbel, V. 46; Müslim, Zikir 33, 35; İbn Mâce, Duâ 4; Ebu Dâvud, Edep 101; Tirmizî, Deavât 66. (Tirmizî bu hadisle ilgili “İsnadı zayıftır” demiştir.)

⁴²⁷ Ahmed b, Hanbel, IV.132; İbn Mâce, Et'ime 50; (Tirmizî, Zühd 47. Tirmizî bu hadis için “Sahih” demiştir.)

Bütün insanlar sabahleyin kalkıp yeryüzüne dağılırlar, kimisi nefsinı satar, kimisi de onu ya azat eder yahut helak!”⁴²⁸

لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي أَوْ عَلَى النَّاسِ لِأَمْرِهِمْ بِالسِّوَاكِ مَعَ كُلِّ صَلَاةٍ

“Ümmetime güç gelmeyeceğini bilseydim, her namaz için abdest alırken onlardan dişlerini misvak ile temizlemelerini isterdim.”⁴²⁹

السِّوَاكِ مَطْهَرَةً لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ

“Dişleri misvak ile temizlemek, ağzın temiz ve sağlıklı kalmasına ve Rabbin rızasını kazanmaya sebeptir.”⁴³⁰

تَدَاوُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ لَهُ دَوَاءً غَيْرَ دَاءٍ وَاحِدٍ الْهَرَمُ

“Hastalandığınızda tedavi olunuz. Allah, ihtiyarlıktan başka her hastalığın dermanını yaratmıştır.”⁴³¹

إِذَا سَمِعْتُمْ بِالطَّاعُونَ بِأَرْضٍ فَلَا تَدْخُلُوهَا وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا

“Bir bölgede veba hastalığı ortaya çıktığında duyduğunuzda, veba bulunan o bölgeye girmeyiniz. Bulduğunuz bölgede de veba hastalığı ortaya çıkarsa, vebadan kurtulmak için orayı terk etmeyiniz.”⁴³²

(10.04.2009): İbadetin Özü İhlâs

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ إِلَى امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ

“Ameller niyete göre kıymet bulur. Herkese niyet ettiği şey vardır. Kim hicretini Allah ve Resulü için yaparsa onun hicreti Allah ve Resulünedir. Kim de hicretini dünya menfaati için veya evleneceği bir kadından dolayı yapmışsa, onun hicreti de bunlaradır.”⁴³³

إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى اجْسَادِكُمْ وَلَا إِلَى صُورِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَشَارَ بِأَصَابِعِهِ إِلَى صَدْرِهِ

⁴²⁸ Ahmed b. Hanbel, IV. 260, V, 342, 344, 363, 372; Dârimî, Tahâret 2; Müslim, Tahâret 1; Tirmizî, Deavât 90. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

⁴²⁹ Muvattâ, Tahâre, 114, 115; Ahmed b. Hanbel, I, 80, 120, 214, 245, 250, 259, 287, 399, 400, 429, 433, 460, 509, 517, 531, V, 193, 410, VI, 320, 429; Dârimî, Salât 16; Buhârî, Savm 27, Cuma 8, Temennâ 9; Müslim, Tahâre 42; İbn Mâce, Tahâre, 6; Ebû Dâvûd, Tahâre 35; Tirmizî, Tahâre 18; Nesâi, Tahâre 6, Mevâkıt 20. (Tirmizî bu hadis için “Hasen” demiştir.)

⁴³⁰ Ahmed b. Hanbel, I, 3, 10, VI, 47, 62, 127, 146, 238; Dârimî, Vudû 19; Buhârî, Savm 27; İbn Mâce, Tahâre7; Nesâi, Tahâre 4.

⁴³¹ Ahmed b. Hanbel, IV, 279; İbn Mâce, Tıb 1; Ebû Dâvûd, Tıb 1; Tirmizî, Tıb 2. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁴³² Muvattâ, Medine 23; Ahmed b. Hanbel, I, 173, 177, 182, IV, 195, 196, V, 202, 207, 209, 213; Buhârî, Enbiyâ 54, Hill 13, Tıp 30; Müslim, Selam 92, 94, 95, 98; Tirmizî, Cenâiz 67. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁴³³ Ahmed b. Hanbel, II. 25, 43; Buhârî, Bed’ül-vaHY 1, İman 41, Nikâh 5, Menâkıbu’l- Ensar 45, İtk 6, Eyman 23, Hiyel, 1; Müslim, İmaret 155; Ebû Dâvûd, Talak 11; İbn Mâce, Zühd 26; Tirmizî, Fezailü’l-Cihad 16. (Tirmizî’ye göre hadis “Hasen sahihtir”.) Nesâi, Tahâret 60, Talak 24, Eyman, 19.

H.z. Peygamber (s.a.v.): “Allah, sizin bedeninizin büyüklüğüne ve yüzünüzün güzelliğine bakmaz, kalbinizde taşıdığınız niyete bakar.” buyurmuş ve parmaklarıyla göğsüne işaret etmiştir.⁴³⁴

(17.04.2009): Aile Reisi Olarak H.z. Muhammed (s.av.)

المؤمنين إيماناً أحسنهم خلقاً وخيركم خيركم لئسانهم

“İman bakımından kâmil olanınız ahlâkça güzel olanınızdır. En iyileriniz de eşine nazik davrananınızdır.”⁴³⁵

(24.04.2009): Peygamberimiz ve Çocuklar

ليس منا من لم يرحم صغيرنا ويعرف شرف كبيرنا

“Küçüklerimize sevgi göstermeyip, büyüklerimize de hürmet etmeyen bizden değildir.”⁴³⁶

أَبْصَرَ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُقْبَلُ الْحَسَنَ وَقَالَ ابْنُ أَبِي عَمَرَ الْحَسَنَ أَوْ الْحُسَيْنَ فَقَالَ
إِنَّ لِي مِنَ الْوَلَدِ عَشْرَةَ مَا قَبِلْتُ أَحَدًا مِنْهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهُ مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يَرْحَمُ

el-Akra' ibn Habis et-Temîmî, Peygamber (s.a.v.)’in torunu H.z. Hasan’ı öptüğünü görünce: “Benim on tane çocuğum var daha hiçbirini öpmedim” dedi. Resûlullah onun yüzüne baktı ve sonra da: “Merhametli olmayana merhamet edilmez.” Buyurdu.”⁴³⁷

إِنْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيُخَالِطُنَا حَتَّى يَقُولَ لِأَخٍ لِي صَغِيرٍ يَا أَبَا عُمَيْرٍ مَا فَعَلَ النَّعِيرُ

Muhakkak ki, Resûlullah (s.a.v.) biz oynarken içimize katılırdı ve güler yüzle bizlerle şakalaşır. “Ya Ebâ Umeyr! Nuğayr ne yaptın?” derdi.⁴³⁸

قَالَ أَنَسٌ كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَرَّ عَلَيَّ صَبِيَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيَّهِمْ

Enes (r.a.) şöyle diyor: Ben Resûlullah (s.a.v.) ile beraber giderken çocukların yanından geçmiş ve onları selamlamıştı.⁴³⁹

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْخُذُنِي فَيُقْعِدُنِي عَلَى فَخْدِهِ، وَيُقْعِدُ الْحَسَنَ
عَلَى فَخْدِهِ الْأُخْرَى ثُمَّ يَضُمُّهُمَا ثُمَّ يَقُولُ: اللَّهُمَّ ارْحَمْهُمَا فَإِنِّي أَرْحَمُهُمَا

⁴³⁴ Ahmed b. Hanbel, II, 284, 540; Müslim, Birr 33, 34; İbn Mâce, Zühd 9.

⁴³⁵ Ahmed b. Hanbel, II, 250; Dârimî, Rikâk 74; Ebû Dâvûd, Sünnet 16; Tirmizî, İmân 6, Rada 11. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁴³⁶ Ahmed b. Hanbel, II, 185, 208, 222; Ebû Dâvûd, Edeb 66; Tirmizî, Birr 15. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Garib” tabirini kullanmıştır.)

⁴³⁷ Ahmed b. Hanbel, II, 229, 242, 270, 514; Buhârî, Edeb 18; Müslim, Fedâil 65; Ebû Dâvûd, Edeb 156; Tirmizî, Birr 12. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁴³⁸ Ahmed b. Hanbel, III, 120, 171, 188, 191, 200, 213, 279; Buhârî, Edeb 81, Edeb 112; Müslim, Edeb 30; İbn Mâce, Edeb 24; Ebû Dâvûd, Edeb 77; Tirmizî, Salât 248, Birr 57. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁴³⁹ Ahmed b. Hanbel, III, 132, 151, 169; Dârimî, İsti’zân 8; Buhârî, İsti’zân 15; Müslim, Selâm 14, 15; İbn Mâce, Edeb 14; Ebû Dâvûd, Edeb 137; Tirmizî, İsti’zân 8. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.)

Zeyd (r.a.) şöyle anlatıyor: “Allah Resûlü bir dizine beni oturtur, diğer dizine de Hasan'ı oturturdu. Bizi sıkıca kucaklayarak şöyle dua ederdi. Allah'ım! Bunlara hayır ve saadet nasip eyle. Ben bunların mutlu olmalarını diliyorum.”⁴⁴⁰

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَامِلَ الْخُسْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَى عَاتِقِهِ فَقَالَ رَجُلٌ نِعْمَ الْمَرْكَبُ رَكِبْتَ يَا عَلَامَ فَقَالَ
النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنِعْمَ الرَّكَابُ هُوَ

Resûlüllah (s.a.v.), torunu Hüseyin'i sırtına almış gidiyordu. Bunu gören bir adam: “Bineğinde ne güzelmiş” dedi. Resûlüllah (s.a.v.)’da: “Binicide ne güzelmiş” buyurdu.⁴⁴¹

عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ تَصَدَّقَ عَلَيَّ أَبِي بِبَعْضِ مَالِهِ فَقَالَتْ أُمِّي عَمْرَةَ بِنْتُ رَوَاحَةَ لَا أَرْضَى حَتَّى تُشْهَدَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَانْطَلَقَ أَبِي إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيُشْهَدَهُ عَلَى صَدَقَتِي فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفَعَلْتَ هَذَا بِوَلَدِكَ كُلِّهِمْ قَالَ لَا قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا فِي أَوْلَادِكُمْ فَرَجَعَ أَبِي فَرَدَّ تِلْكَ الصَّدَقَةَ

Nu'mân b. Beşîr şöyle diyor: Babam malının bir kısmını bana verdi. Annem; “Benim buna rıza göstermem için Resûlüllah’ın bu olaya tanıklık etmesini istiyorum” dedi. Babam da malını bana verdiği için tanıklık yapması için beraber Resûlüllah (s.a.v.)’ın yanına gittik. Hz. Peygamber (s.a.v.) babama: “Malından diğer çocuklarına da verdin mi?” diye sordu. Babam: “Hayır Ya Resûlallah! Diğer çocuklarıma vermedim.”dedi. Efendimiz: “Allah'tan korkun, çocuklarınız arasında eşit davranın!” buyurdu. Bunun üzerine babam bana malını vermekten vazgeçti.⁴⁴²

(01.05.2009): İslam’da İşçi Hakları

هُمُ إِخْوَانُكُمْ جَعَلَهُمُ اللَّهُ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ فَأَطْعِمُوهُمْ مِمَّا تَأْكُلُونَ وَالْبَسُواهُمْ مِمَّا تَلْبَسُونَ وَلَا تَكْفُرُوا لَهُمْ مَا يَغْلِبُهُمْ فَإِنْ
كَلَّفْتُمُوهُمْ فَأَعِينُوهُمْ

“Hizmetçileriniz sizin kardeşlerinizdir, Allah onları size emanet etmiştir. Kimin emrinde kardeşi bulunursa, ona yediği yemekten yedirsin, giydiği kıyafetten giydirsin. Onlara üstesinden gelemeyecekleri zor işleri vermeyin. Eğer zor işler verirseniz onlara yardımcı olunuz.”⁴⁴³

كَيْفَ يَقْدَسُ اللَّهُ أُمَّةً لَا يُؤَخِّدُ لِضَعْفِهِمْ مِنْ شَدِيدِهِمْ

⁴⁴⁰ Ahmed b. Hanbel, V, 205, 210; Buhârî, Edeb 22, Fedâilü’s-Sahâbe 18, Fedâilü’s-Sahâbe 22.

⁴⁴¹ Muvattâ, Kasru’s Salât 81; Ahmed b. Hanbel, II, 280, 440, 446, 467, IV, 284, 292, V, 303, 311; Dârimî, Salât 214; Buhârî, Salât 106, Fedâilü’s-Sahâbe 22, Edeb 18; Müslim, Mesâcid 41, 42, 43, Fedâilü’s-Sahâbe 58, 59; İbn Mâce, Tahâre 135; Ebû Dâvûd, Salât 169; Tirmizî, Menâkıb 31. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Mesâcid 19, İmame 37, Salât 13.

⁴⁴² Muvattâ, Akdiye 39; Ahmed b. Hanbel, III, 326, IV, 268, 269, 271, 273, 276; Buhârî, Sehâdât 9, Hibe 12, 13; Müslim, Hibe 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19; İbn Mâce, Hibe 1; Ebû Dâvûd, Buyû 85; Tirmizî, Ahkâm 30. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Nihal 1.

⁴⁴³ Ahmed b. Hanbel, I, 158, 161; Buhârî, İman 22, Itk 15; Müslim, Eyman 40; İbn Mâce, Edep 10; Ebû Dâvûd Edep 124; Tirmizî, Birr 29. (Tirmizî bu hadis için “Hasen sahih” demiştir.)

“Allah, zayıfın hakkı güçlüsünden alınmayan bir ümmeti nasıl takdis eder.”⁴⁴⁴

أَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرْفُهُ

“İşçinin yevmiyesini, işçinin teri kurumadan önce ödeyiniz.”⁴⁴⁵

(08.05.2009): Anne Hakkı Ödenmez

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ قَالَ الصَّلَاةُ لَوْ قَتَبْتُهَا قَالَ قُلْتُ ثُمَّ أَيُّ قَالَ بَرُّ الْوَالِدَيْنِ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ أَيُّ قَالَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمَا تَرَكَتُ أَسْتَرِيدُهُ إِلَّا إِرْعَاءَ عَلَيْهِ

Abdullah b. Mes'ud (r.a) şöyle diyor. “Resûlullah’a en faziletli amel nedir” diye sordum. Resûlullah (s.a.v.) da: “Zamanında eda edilen namazdır” buyurdu. Ben “Sonra hangisidir” dedim. “Ana-babaya yapılan iyiliktir” dedi. “Daha sonra hangisidir” dedim. “Allah’ın dini uğruna yapılan cihattır.” Buyurdu. Şayet Resûlullah’a daha ziyadesini sorsaydım yine haber verecekti.”⁴⁴⁶

أَلَا أَنْتُمْ كَبِيرِ الْكَبَائِرِ

الإِشْرَاكُ بِاللَّهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ أَوْ قَوْلُ الزُّورِ

“Büyük günahlardan en büyük olanını size söyleyeyim mi? Buyurdu ve “Allah’a ortak tanımak, ana-babaya karşı gelmek ve yalancı tanıklık etmektir ya da yalan ko- nuşmaktır.”⁴⁴⁷

رَعِمَ أَنْفٌ ثُمَّ رَعِمَ أَنْفٌ ثُمَّ رَعِمَ أَنْفٌ قِيلَ مَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَنْ أَدْرَكَ أَبَوَيْهِ عِنْدَ الْكِبَرِ أَحَدَهُمَا أَوْ كِلَيْهِمَا فَلَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ

Hz. Peygamber bir gün: “Burnu yerde sürtünsün! Burnu yerde sürtünsün! Burnu yerde sürtünsün!” buyurdu. Kimin Ya Resûlallah? Denildiğinde. “Yanında Anne-babasından biri veya her ikisi yaşlanırsa, onların rızasını alamayarak cennete girmeyi başaramayan kimsenin.” buyurmuşlar.⁴⁴⁸

(15.05.2009): İslam’ın Aileye Verdiği Önem

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَعْصَى لِلْبَصْرِ وَأَحْسَنُ لِلْفَرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ

⁴⁴⁴ İbn Mâce, Fiten 20, Zevâid’de şöyle belirtilmiştir: Bunun senedi Hasendir. Ravi Said b. Süveyd hakkında ihtilaf vardır.

⁴⁴⁵ İbn Mâce, Rühun 4.

⁴⁴⁶ Ahmed b. Hanbel I. 409, 439; Buhârî, Mevakit 5, Cihad 1, Edep 1, Tevhid 48; Müslim, İman 137-139; Tirmizî, Salât 14, Birr 2; Nesai, Mevakit 51. (Tirmizî bu hadis için “Hasen sahih” demiştir.)

⁴⁴⁷ Ahmed b. Hanbel, III, 131, 134, V, 36, 38; Buhârî, Sehâdât 10, Edeb 6, İsti’zân 35, Diyat 2, Mürteddîn 1; Müslim, İmân 143, 144; Tirmizî, Buyû 3, Birr 4, Tefsir-u Sûre, (4), 5. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih garib” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Tahrîm-ü dem 3, Kasâme 49.

⁴⁴⁸ Ahmed b. Hanbel, II. 254; Müslim, Birr 9.

“Ey gençler grubu, kimin evlenmeye imkânı el veriyorsa evlensin; çünkü evlilik harama bakmaktan gözü korur. Ayrıca ırz ve namusu da daha iyi muhafaza eder. Evlenmeye imkânınız el vermeyeninize ise oruç tutsun çünkü oruç cinsel isteği azaltır.”⁴⁴⁹

(22.05.2009): Yetim ve Kimsesizler

خَيْرُ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِينَ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ يَسَاءُ إِلَيْهِ

“İslam toplumundaki en hayırlı ev, bir yetimin sahiplenerek büyütüldüğü evdir ve İslam toplumundaki en kötü ev de yetime kötü davranılan evdir.”⁴⁵⁰

أَنَا وَكَافِلِ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا وَقَالَ بِإِصْبَعَيْهِ السَّبَّابَةِ وَالْوَسْطَى

“Yetimin bakımıyla ilgilenen kişi ile ben Cennet’te; şöyle yan yana olacağız” diyerek orta ve işaret parmağını gösterdi.”⁴⁵¹

مَنْ مَسَحَ رَأْسَ يَتِيمٍ لَمْ يَمْسَحْهُ إِلَّا اللَّهُ كَانَ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ مَرَّتْ عَلَيْهَا يَدُهُ حَسَنَاتٌ

“Yetimin başını merhametle okşayan kimsenin elinin temas ettiği her saç teline mukabil ona ecir verilir.”⁴⁵²

أَنَّ رَجُلًا شَكَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَسْوَةَ قَلْبِهِ فَقَالَ لَهُ إِنَّ أَرَدْتَ أَنْ يَلِينُ قَلْبُكَ فَأَطْعِمِ الْمُسْكِينِ
وَأَمْسَحْ رَأْسَ الْيَتِيمِ

Bir adam gelerek peygamberimize kalbinin katı oluşundan şikâyet etti. Peygamber efendimiz (s.a.v.) ona, “Kalbinin yumuşak olmasını istersen yoksulları doyur, yetimin başını okşa.” dedi.⁴⁵³

(29.05.2009): İstanbul’un Fethi

تَلْتَفَتَنَّ الْفُسْطَاطِيَّةُ فَلَنِعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنِعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ

“Elbette ki İstanbul fethedilecektir. İstanbul’u fetheden komutan ve o komutanın ordusu ne güzeldir.”⁴⁵⁴

(06.06.2009): İslam’da Çevre

الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ

“Müslüman, konuşmasında ve fiillerinde diğer Müslümanlara zararı dokunmayan kişidir. Muhacir de Allah’ın yasakladığı şeyleri terk edip onlardan kaçınan kişi-

⁴⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, I. 58, 379, 423, 425, 432, 448; Dârimî, Nikâh 2; Buhârî, Savm 10, Nikâh 2, Nikâh 3; Müslim, Nikâh 1, 3; İbn Mâce, Nikâh 1; Ebû Dâvûd, Nikâh 1; Tirmizî, Nikâh 1. (Tirmizî bu hadisile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Sıyâm 43, Nikâh 3.

⁴⁵⁰ İbn Mâce, Edep 6.

⁴⁵¹ Muvattâ, Şi’r 5; Ahmed b. Hanbel, II. 376, V. 333; Buhârî, Talâk 25, Edeb 24; Müslim, Zühd 42; Ebû Dâvûd, Edeb 131; Tirmizî, Birr 14. (Tirmizî hadisile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁴⁵² Ahmed b. Hanbel V.250, 265.

⁴⁵³ Ahmed b. Hanbel II. 263,387.

⁴⁵⁴ Ahmed b. Hanbel, IV, 335.

dir.”⁴⁵⁵

(13.06.2009): Tevazu

مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِغَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ

“Sadaka vermekle mal azalmaz. Kusurları bağışlayan kulun Allah itibarını artırır. İnsan, Allah için alçak gönüllü olursa Allah onun mertebesini yükseltir.”⁴⁵⁶

أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَكَلَّمَهُ فَجَعَلَ تَرَعْدُ فَرَانِصُهُ فَقَالَ لَهُ هَوْنٌ عَلَيْكَ فَإِنِّي لَسْتُ بِمَلِكٍ إِنَّمَا أَنَا ابْنُ
امْرَأَةٍ تَأْكُلُ الْقَدِيدَ

“Bir gün Peygamber (s.a.v.)'in yanına gelen bir adam Onunla konuşurken korkusundan titremeye başladı. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) adamı sakinleştirmek için “Korkma, rahat ol. Çünkü ben, bir kral değilim. Ben, güneşte kuruttuğu eti yiyen bir kadının oğluyum.” buyurdu.⁴⁵⁷

(20.06.2009): Üç Aylar

خَمْسُ لَيَالٍ لَا تَرُدُّ فِيهِنَّ الدَّعْوَةُ أَوَّلَ لَيْلَةٍ مِنْ رَجَبٍ وَلَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ وَلَيْلَةَ الْجُمُعَةِ وَلَيْلَةَ الْفِطْرِ وَلَيْلَةَ النَّحْرِ

“Yapılan duaların ret olunmadığı beş gece vardır. Bunlar; Recep ayının birinci gecesi, Şaban'ın on beşinci gecesi olan Berat gecesi, Cuma gecesi ve Bayram geceleridir.”⁴⁵⁸

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ رَجَبٌ قَالَ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبٍ وَشَعْبَانَ وَبَارِكْ لَنَا فِي رَمَضَانَ

Hiz. Nebî (s.a.v.) Recep ayına girdiğinde duası şu okurdu: “Allah'ım! Recep ayını ve Şaban ayını hakkımızda uğurlu eyle, bizleri Ramazan ayına erdir.”⁴⁵⁹

(27.06.2009): Yaşlılara Saygı

رَغِمَ أَنْفٌ نَمَّ رَغِمَ أَنْفٌ قِيلَ مَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَنْ أَدْرَكَ أَبُوَيْهِ عِنْدَ الْكِبَرِ أَحَدَهُمَا أَوْ كِلَيْهِمَا فَلَمْ يَدْخُلِ
الْجَنَّةَ

Hiz. Peygamber bir gün: “Burnu yerde sürtünsün! Burnu yerde sürtünsün! Burnu yerde sürtünsün!” buyurdu. Kimin Ya Resûlallah? Denildiğinde. “Yanında Anne-babasından biri veya her ikisi yaşlanırdı onların rızasını alamayarak cennete girmeyi başaramayan kimsenin.” buyurmuşlar.⁴⁶⁰

⁴⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, II, 163, 192, 194, 205, 207, 210, 212, 215, 224, III, 154, 392, 412; Buhârî, İmân 4, Rikâk 26; Ebû Dâvûd, Salât 347, Cihâd 2; Nesâî, Zekât 49, İmân 9.

⁴⁵⁶ Muvattâ, Sadaka 12; Ahmed b. Hanbel, I, 194, II, 235, 386, 438; Dârimî, Zekât 35; Müslim, Birr 69; Tirmizî, Birr 82. (Tirmizî bu hadis için “Sahih” ifadesini kullanmıştır.)

⁴⁵⁷ İbn Mâce, Et'ime 30.

⁴⁵⁸ Abdurrazzak, Musannef IV. 317; Süyûtî, el-Câmiu's-Sagır I. 610. (Süyûtî bu hadisle ilgili “Zayıf” tabirini kullanmıştır.)

⁴⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, I, 259.

⁴⁶⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 254; Müslim, Birr 9.

لَيْسَ مِمَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيُوقِرْ كَبِيرَنَا

“Küçüklerimize merhamet göstermeyen büyüklerimize de hürmet etmeyen biz-
den değildir”⁴⁶¹

2. 11. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2009 YILI TEMMUZ-AĞUSTOS-EYLÜL AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(03.07.2009): Çalışmak Onur, Dilencilik Zillettir

مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ

“Sizlerden kimse, el emeği ile çalışarak kazandığı lokmadan daha güzel bir yiyecek katiyen yememiştir. Allah'ın Resûlü Davut (a.s.)’da el emeği ile çalışarak kazandığı lokmayı yer idi.”⁴⁶²

خَيْرُكُمْ مَنْ لَمْ يَتْرِكْ آخِرَتَهُ لِدُنْيَاهِ وَلَا دُنْيَاَهُ لِآخِرَتِهِ وَلَمْ يَكُنْ كَلًّا عَلَى النَّاسِ

“Hayırlı olanlarınız; dünyası uğruna ahiretini, ahireti uğruna da dünyasını ihmal etmeyip her ikisini de kazanmaya çabalayandır. Öyle ise başka insanlara yük olmayın.”⁴⁶³

مَنْ سَعَى عَلَى عِيَالِهِ فَفِي سَبِيلِ اللَّهِ

“Rızkını arayan, rızkını elde etmek için de gayret sarf eden kimse; Allah’ın yolunda savaşıyor kişi gibidir.”⁴⁶⁴

“Başkalarına muhtaç duruma düşmemek, aile fertlerinin mutluluğu sağlamak için ve komşularına yardım niyeti ile çalışan ve helal yoldan para kazananlar, yüzleri ak olarak Allah’a kavuşacaklardır.”⁴⁶⁵

لَا تُلْحِفُوا فِي الْمَسْأَلَةِ فَوَاللَّهِ لَا يَسْأَلُنِي أَحَدٌ مِنْكُمْ شَيْئًا فَتُخْرِجَ لَهُ مَسْأَلَتُهُ مِنِّي شَيْئًا وَأَنَا لَهُ كَارِهٌ، فَيُبَارِكَ لَهُ فِي مَا أُعْطِيَتْهُ

“Bir şeyler istemede ısrarcı olmayın! Sizden biriniz benden bir şey istersiniz, ben de gönlümden istemediğim halde bir şey versem, verdiğim malın katiyen bereketini bulamaz.”⁴⁶⁶

مَنْ سَأَلَ النَّاسَ أَمْوَالَهُمْ تَكْتُرًا فَإِنَّمَا يَسْأَلُ جَمْرًا فَلْيَسْتَقِلَّ أَوْ لِيَسْتَكْتِرْ

⁴⁶¹ Ahmed b. Hanbel, II, 185, 208, 222; Ebû Dâvûd, Sünen, Edeb 66; Tirmizî, Sünen Birr 15. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Garib” tabirini kullanmıştır.)

⁴⁶² Buhârî, Buyû 15.

⁴⁶³ Süyûtî, el-Câmiu’s Sagîr I. 633. (Süyûtî bu hadisle ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.) Keşful-Hafa, I. 393. (Deylemi, Enes (r.a.)’den nakletmektedir.)

⁴⁶⁴ Beyhakî, Şuabu’l-Îmân VI. 413.

⁴⁶⁵ Ulaşabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde bu hadise rastlayamadık.

⁴⁶⁶ Ahmed b. Hanbel, IV. 98; Müslim, Zekât 99; Nesâi, Zekât 88.

“Malının üstüne mal katmak için insanlardan dilenen kimse ancak Cehennem ateşinin korlarını toplamış olur. Artık bunu ister azaltsın veya isterse de artırsın.”⁴⁶⁷

مَنْ يَغْفُلْ لِي أَنْ لَا يَسْأَلَ النَّاسَ شَيْئًا وَاتَّكَفَلَ لَهُ بِالْجَنَّةِ

“Kim bana insanlardan mal dilenmeyeceğine dair söz verirse, ben de ona cennete girme sözü veririm.”⁴⁶⁸

مَنْ أَمْسَى كَالْأَمْسَى مِنْ عَمَلٍ يَدِيهِ أَمْسَى مَغْفُورًا لَهُ

“Helal yoldan gayret sarf ederek, yorulmuş halde akşam uyuyan kişinin işlediği günahları bağışlanır.”⁴⁶⁹

(10.07.2009): Hicret

لَا هِجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ وَلَكِنْ جِهَادٌ وَبَيَّةٌ وَإِذَا اسْتَنْفَرْتُمْ فَاَنْفِرُوا

“Mekke’nin fethedilmesinden dolayı artık oradan başka bölgelere hicret etmek yoktur. Ancak dünyaya İslam’ı duyurmak için cihat ve bu maksadı taşımak vardır. Cihat için savaşa çağrıldığınız zaman hemen koşun.”⁴⁷⁰

(17.07.2009): Miraç Kandili⁴⁷¹

(24.07.2009): Namazın Hikmetleri

أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا مَا تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ شَيْئًا
قَالَ فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا

Hz. Peygamber (s.a.v.): “Kapınızın önünden bir ırmak aksa ve bu ırmaktan günde beş kere temizlenseniz sizde kir-pasak kalır mı?” diye sormuş. Oradakiler: “Kir pasak kalmaz tertemiz oluruz Ya Resûlallah.” Cevabını verince “İşte beş vakit namaz da bu ırmakta yıkanmak gibidir, Allah namaz sayesinde günahlarını bağışlar.” Buyurmuştur.⁴⁷²

(31.07.2009): Berat Kandili

إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَقُومُوا لَيْلَهَا وَصُومُوا نَهَارَهَا فَإِنَّ اللَّهَ يَنْزِلُ فِيهَا لِعُرُوبِ الشَّمْسِ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا
فَيَقُولُ أَلَا مِنْ مُسْتَغْفِرٍ لِي فَأَغْفِرَ لَهُ أَلَا مُسْتَرْزِقٌ فَأَرْزُقَهُ أَلَا مُبْتَلَى فَأَعَافِيَهُ أَلَا كَذَّاءٌ أَلَا كَذَّاءٌ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ

“Şaban’ın 15. gecesini ibadet ederek değerlendirin, Şaban’ın on beşinci gününü de oruçlu geçirin. Zira Yüce Mevla, güneş doğana dek bu gecede dünya göğüne tecelli

⁴⁶⁷ Ahmed b. Hanbel, II. 231, VI. 454; Müslim, Zekât 105; İbn Mâce, Zekât 26; Ebû Dâvûd, Zekât 24.

⁴⁶⁸ Ahmed b. Hanbel, V. 275,276; Ebû Dâvûd, Zekât 27; Nesaî, Zekât 86.

⁴⁶⁹ Tabarânî, el-Mu’cemu’l-Evsat VIII. 257; Süyûtî, el-Câmiu’s-Sagır II. 584. (Süyûtî bu hadisile ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁴⁷⁰ Ahmed b. Hanbel, I. 226, 266, 355, II, 210, III. 22, 468, V, 187; Buhârî, Menâkıb-ı Ensar 45, Cihad 1, 27, 35; Tirmizî, Seyr 33. (Tirmizî bu hadisile ilgili “Sahih hasen” tabirini kullanmıştır.)

⁴⁷¹ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

⁴⁷² Muvattâ, Kasru’s-Salât 91; Ahmed b. Hanbel, I, 71, 178, II, 378, 426, 441, III, 306, 317, 357; Dârimî, Salât 1; Buhârî, Mevâkittü’s-Salât 6; Müslim, Mesâcid 283, 284; İbn Mâce, İkâmetü’s-Salât 193; Tirmizî, Emsâl 5. (Tirmizî hadisile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Salât 7.

eder ve ortalık aydınlanana dek ‘af dileyen yok mu, onu bağışlayayım; rızık dileyen yok mu, onu rızıklandırayım; şifa dileyen yok mu, onun hastalığını şifa vereyim. Daha ne istelerse istesinler, istediklerini vereyim’ buyurur.”⁴⁷³

أَتَانِي جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لِي هَذِهِ لَيْلَةُ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ وَاللَّهِ فِيهَا عُنُقَاءٌ مِنَ النَّارِ بَعْدَ شَعْرِ غَنَمِ كَلْبٍ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ فِيهَا إِلَى مُشْرِكٍ وَلَا إِلَى مُشَاجِنٍ وَلَا إِلَى قَاطِعِ رَحِمٍ وَلَا إِلَى عَاقٍ لَوَالِدِيهِ وَلَا إِلَى مَدْمَنٍ خَمْرٍ

“Bana Cebrail (a.s.) gelerek dedi ki: “Bu gece Şaban ayının on beşinci gecesi. Allah bu gece Kelp Kabilesi’nin sürüsünün tüyleri sayısınca kimseyi affederek cehennemden çıkarır. Fakat Allah şu insanlara bu gece merhametiyle nazar etmez. Müşriklerle, münafıklara, akrabalık bağlarını kesip gözetmeyenlere, büyüklük taslayanlara, ana babasına asi olanlara ve şarap içmeye devam edenlere.”⁴⁷⁴

(07.08.2009): Cuma Namazının Önemi

خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ فِيهِ الشَّمْسُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ إِلَّا فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ

“Cuma günü, güneşin doğduğu en uğurlu gündür. Âdem (a.s.) Cuma günü yaratıldı, Cennete Cuma günü sokuldu ve yine Cennet’ten Cuma günü çıkarıldı, kıyametin kopması da Cuma günü olacaktır.”⁴⁷⁵

ان في الجمعة لساعة لا يوافقها عبد مسلم قائم يصلي يسأل الله خيرا الا أعطاه الله إياه وقال بيده قلنا يقتلها يزهده

“Cuma günü içerisinde mübarek bir saat vardır ki, o saatte dua eden kimsenin, Allah istediğini verir.”⁴⁷⁶

(14.08.2009): Ramazan’a Hazırlık

لَا تَبَاغُضُوا وَلَا تَحَاسِدُوا وَلَا تَدَابِرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا وَلَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ

“Birbirinize arkanızı dönmeyiniz, birbirinize küskün olmayınız, birbirinize hasımlık ve birbirinize hasetlik etmeyiniz. Ey Allah’ın yarattığı kulları! Kardeş olunuz. Bir Müslüman’ın diğer Müslüman’la üç günden ziyade küskün kalması helal değildir.”⁴⁷⁷

⁴⁷³ İbn Mâce, ikâmetü’s-Salât 191, II. 86. Muhakkik zevaidde bu hadisin bu hadisin senedinin “Zayıf” olduğunu bildirmiştir.

⁴⁷⁴ İbn Mâce, İkâme, 191. (Burada sadece Allah Teâlâ bu gece bütün yarattıklarını affeder ancak şirk koşanlar hariç ifadesi geçmektedir.)

⁴⁷⁵ Muvattâ, Cum’a 16; Ahmed b. Hanbel, II, 401, 418, 486, 504, 512, 540; Müslim, Cuma 17, 18; Ebû Dâvûd, Salât 207; Tirmizî, Cuma 353, 354. (Tirmizî bu hadis ile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Cuma 4, 45.

⁴⁷⁶ Muvattâ, Cuma 15; Ahmed b. Hanbel, II, 230, 256, 273, 281, 284, 285, 313, 401, 404, 457, 485, 486, 490, 498, 504, III, 39, 66, 313, V, 284, 451, 453; Dârimî, Salât 204; Buhârî, Cuma 37, Talâk 24, Deavât 61; Müslim, Cuma 13, 14, 15; İbn Mâce, İkâmetü-s Salât 79, İkâmetü-s Salât 99; Tirmizî, Cuma 354. (Tirmizî bu hadis ile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Cuma 45.

⁴⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, III, 110, 166, 199, 209, 225; Buhârî, Edeb 57, 62; Müslim, Birr 23, 24; Ebû Dâvûd, Edeb 55; Tirmizî, Birr 24. (Tirmizî bu hadis ile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الصَّوْمُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ يَدْعُ شَهْوَتَهُ وَأَكْلَهُ وَشَرِبَهُ مِنْ أَجْلِي وَالصَّوْمُ جُنَّةٌ وَلِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ
فَرْحَةٌ حِينَ يَفْطُرُ وَفَرْحَةٌ حِينَ يَلْقَى رَبَّهُ وَلِخُلُوفٍ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ

“Allah Teâlâ şöyle buyurur: Oruç benim rızam için tutulduğu için onun karşılığını sadece ben vereceğim. Oruç tutan kimse cinsel isteklerinden, yemesinden ve içmesinden benim için vazgeçer. Oruç günahlardan bir koruyucudur. Oruç tutan kimsenin iki mutlu anı vardır: İlki iftar edeceği zaman duyduğu mutluluk, ikincisi de (kıyamet günü) Rabbine ulaşıp tuttuğu orucun mükâfatını alacağı andaki mutluluğudur. Oruç tutanın ağız kokusu Allah’a misk kokusundan daha hoştur.”⁴⁷⁸

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

“Kim, iman ederek ve ecrini de Yüce Mevla’dan ümit ederek, Ramazan’da oruç tutarsa, onun önceki günahları affedilir.”⁴⁷⁹

(21.08. 2009): Oruç İbadetinin Önemi

قَالَ اللَّهُ كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلَّا الصِّيَامَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ وَالصِّيَامُ جُنَّةٌ وَإِذَا كَانَ يَوْمَ صَوْمِ أَحَدِكُمْ فَلَا يَرَفُثْ وَلَا
يَصْخَبْ فَإِنْ سَابَّهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ فَلْيَقُلْ إِنِّي امْرُؤٌ صَائِمٌ

Allah (c.c.): “İnsanın yaptığı her güzel amel kendisi içindir, oruç benim rızam için tutulduğu için onun karşılığını sadece ben vereceğim. Oruç günahlardan bir koruyucudur. Sizler oruç tuttuğunuz gün kem söz söylemesin ve kötülük etmesin veya başka birine bağırmasın. Başka birisi ona küfreder ya da onunla kavga ederse ona: Ben oruç tutuyorum, desin.” buyurmuştur.⁴⁸⁰

مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ بِاللَّهِ حَاجَةً فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ

“Oruç tutan kişi yalan konuşmaktan ve yalan konuşarak iş yapmaktan vazgeçmezse, o kimsenin yemeyi içmeyi terk edip aç kalmasının Allah katında bir değeri yoktur.”⁴⁸¹

صُومُوا تَصِحُّوا

“Oruç tutunuz sıhhat bulasınız.”⁴⁸²

⁴⁷⁸ Muvattâ, Sıyâm 58; Ahmed b. Hanbel, I, 446, II, 258, 266, 273, 393, 395, 410, 414, 444, 457, 458, 465, 467, 476, 480, 503, 504, 516, III, 5, 40, 396; Dârimî, Savm 50; Buhârî, Savm 2, 9, Libâs 78, Tevhîd 35, IV, 642- 643, Tevhîd 50; Müslim, Sıyâm 161, 163, 164, 165; İbn Mâce, Savm 1, Edeb 58; Tirmizî, Savm 55. (Tirmizî bu hadisin “Hasen garib” olduğunu ifade etmiştir.) Nesâi, Sıyâm 41, 42.

⁴⁷⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 232, 239, 385, 473, 503; Buhârî, İmân 29, Savm 6, Leyletü'l-Kadir 1; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 175; İbn Mâce, İkâmetü's-Salât 173, Sıyâm 2; Ebû Dâvûd, Salât 218; Tirmizî, Savm 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Sıyâm 39, Sıyâm 40.

⁴⁸⁰ Muvattâ, Sıyâm 57, 58; Ahmed b. Hanbel, II, 245, 272, 306; Buhârî, Savm 2, 9; Müslim, Sıyâm 160, 163; Nesâi, Sıyâm 42, 43.

⁴⁸¹ Ahmed b. Hanbel, II, 452, 505; Buhârî, Savm 8, Edeb 51; İbn Mâce, Sıyâm 21; Ebû Dâvûd, Sıyâm 26; Tirmizî, Savm 16. (Tirmizî bu hadisin “Hasen sahih” olduğunu ifade etmiştir.)

الصِيَامُ جُنَّةٌ فَلَا يَزِفْتُ وَلَا يَجْهَلُ وَإِنْ أَمْرٌ قَاتَلَهُ أَوْ شَاتَمَهُ فَلْيَقُلْ إِنِّي صَائِمٌ مَرَّتَيْنِ

“Oruç günahlara karşı bir korumadır. Oruç tutan kişi kem söz konuşmasın ve cahilce davranmasın. Başka biri onunla kavga etmeye ya da küfretmeye kalkışırsa, ona iki defa ‘Ben oruç tutuyorum’ desin.”⁴⁸³

(28.08.2009): Sosyal Yardımlaşma (Zekât ve Fitre)

حَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ وَدَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ وَأَعِدُّوا لِلْبَلَاءِ الدُّعَاءَ

“Mal ve mülkünüzü zekâtını vererek güvence altına alın, hastalarınızı fakirlere sadaka vererek tedavi edin. Kaza ve belalara dua ederek karşı koyun.”⁴⁸⁴

(04.09.2009): Komşuluk İlişkileri

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيصْمُتْ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ

“Allah'a ve ahiret gününe imanı olan kimse ya güzel söz konuşsun ya da susup konuşmasın! Allaha ve ahiret gününe imanı olan kimse komşusuna ikramda bulunsun, Allah'a ve ahiret gününe imanı olan kimse misafirini ağırlasın!”⁴⁸⁵

خَيْرُ الْأَصْحَابِ عِنْدَ اللَّهِ خَيْرُهُمْ لِصَاحِبِهِ وَخَيْرُ الْجِيرَانِ عِنْدَ اللَّهِ خَيْرُهُمْ لِجَارِهِ

“Allah katında dostların en iyisi, arkadaşına iyi davranan; komşuların en iyisi de komşusuna en iyi davranandır.”⁴⁸⁶

مَا زَالَ جَبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورِثُهُ

“Cebrail (a.s), bana komşuya lütufta bulunmayı o kadar öğütledi ki, komşumu bana mirasçı yapacak sandım.”⁴⁸⁷

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

“Sizden birisi kendisi için sevip arzu duyduğu şeyi din kardeşi için de sevip arzu duyana kadar (tam manasıyla) mümin olamaz.”⁴⁸⁸

⁴⁸² Tabarani, el-Mu'cemu'l-Evsât, VIII, 174; Aclûnî, Kesfu'l-Hafâ, I, 507; Münzirî, et-Tergîb ve-tTerhîb, II, 5. (Münzirî bu hadisin ravilerini Tabarani'nin Evsat'ta sika olarak nitelendirdiğini ifade eder.) Süyûtî, el-Câmiu's-Sagîr, II, 103. (Süyûtî bu hadisin “Hasen” olduğunu ifade etmiştir.)

⁴⁸³ Muvattâ, Sıyâm 57, 58; Ahmed b. Hanbel, II, 245, 272, 306; Buhârî, Savm 2, 9; Müslim, Sıyâm 160, 163; Nesâî, Sıyâm 42, 43.

⁴⁸⁴ Taberânî, El-Mu'cemu'l Kebir X.128; Münzirî, et-Tergîb ve-tTerhîb I.520; Suyuti, El-Camiu's-Sagîr III. 388. (Süyûtî bu hadis için “zayıf” ifadesini kullanmıştır.)

⁴⁸⁵ Muvattâ, Sıfatu'n-Nebî 22; Ahmed b. Hanbel, II, 174, IV, 31, V, 25, 413, VI, 384, 386; Dârimî, Et'ıme 11; Buhârî, Edeb 31; Müslim, İmân 74, 77; İbn Mâce, Edeb 4.

⁴⁸⁶ Ahmed b. Hanbel, II, 168; Dârimî, Siyer 3; Tirmizî, Birr 28. (Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

⁴⁸⁷ Ahmed b. Hanbel, II, 86, 160, 260, 305, 445, 458, 514, V, 32, 365, VI, 53, 91, 126, 187, 239; Buhârî, Edeb 28; Müslim, Birr 140, 141; İbn Mâce, Edeb 4; Ebû Dâvûd, Edeb 132; Tirmizî, Birr 28. (Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

(11.09.2009): Kadir Gecesi

مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

“Her kim, iman ederek ve ecrini de Yüce Mevla’dan ümit ederek, Kadir gecesini ibadet ederek değerlendirirse, onun önceki günahları affedilir.”⁴⁸⁹

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ وَافَقَتْ لَيْلَةَ الْقَدْرِ مَا أَدْعُو قَالَ تَقُولِينَ اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي

Hiz. Âişe (r.a.), Hiz. Peygamber’e “Ya Resûlallah eğer Kadir gecesi olduğunu anlarsam nasıl dua edeyim” diye sorunca Hiz. Peygamber şu şekilde dua etmesini istedi: “Rabbim! Sen çok bağışlayıcısın, bağışlamayı seversin, beni de bağışla.”⁴⁹⁰

(18.09.2009): Ramazan’ı Uğurlarken

الصِّيَامِ وَالْقُرْآنِ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَقُولُ الصِّيَامُ أَيْ رَبِّ مَنَعْتُهُ الطَّعَامَ وَالشَّهَوَاتِ بِالنَّهَارِ فَشَقِّعْنِي فِيهِ وَيَقُولُ الْقُرْآنُ مَنَعْتُهُ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ فَشَقِّعْنِي فِيهِ قَالَ فَيُشَفَّعَانِ

“Oruç ve Kur’an kıyamet günü olduğunda kula şefaet ederler. Oruç der ki: “Ya Rabbi! Ben bu kulunu gündüz bir şey yemek-içmekten ve dünya hazlarından yoksun bıraktım; beni onu üzerine şefaetçi et.” Kur’an da der ki: “Ya Rabbi! Ben onu gece uykusundan mahrum etmişim, beni hakkında şefaetçi kıl.” Sonra Hiz. Peygamber şöyle dedi: “O ikisi şefaet eder.”⁴⁹¹

(20.09.2009): Ramazan Bayramı

لَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا وَلَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ

“Birbirinize düşmanlık yapmayın, birbirinize kıskanmayın, birbirinize sırtınızı dönmeyin, birbirinizle küs durmayın. Ey Allah’ın yarattığı kullar! Birbirinizle kardeş olun. Bir Müslüman’ın din kardeşine üç günden çok küs durması helal olmaz.”⁴⁹²

(25.09.2009): İslam İnancında Faiz

لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكِلَ الرَّبَا وَمُؤَكِّلَهُ وَشَاهِدَهُ وَكَاتِبَهُ

⁴⁸⁸ Ahmed b. Hanbel, III, 176, 206, 251, 272, 279, 289; Dârimî, Rikâk 29; Buhârî, İmân 7; Müslim, İmân 71, 72; İbn Mâce, Mukaddime 9; Tirmizî, Kıyâme 59. (Tirmizî bu hadisin “Sahih” olduğunu ifade etmiştir.) Nesâî, İmân 19.

⁴⁸⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 239, 348, 409, 423, 473, 503; Dârimî, Savm 54; Buhârî, İmân 26, Savm 6, Terâvîh 1; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 175; Ebû Dâvûd, Salât 218; Tirmizî, Savm 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Sıyâm 39, Sıyâm 40, İmân 22.

⁴⁹⁰ Ahmed b. Hanbel, VI, 171, 183, 208, 258; İbn Mâce, Duâ 5; Tirmizî, Deavât 88. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁴⁹¹ Ahmed b. Hanbel, Müsned II, 174.

⁴⁹² Ahmed b. Hanbel, III, 110, 166, 199, 209, 225; Buhârî, Edeb 57, 62; Müslim, Birr 23, 24; Ebû Dâvûd, Edeb 55; Tirmizî, Birr 24. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

Resûlüllah (s.a.v.), faizi yiyen ile faizi yedireni, faize şahitlik yapanı ve faiz muamelesini yazanı lanetlemiştir.⁴⁹³

أَلَا إِنَّ كُلَّ رِبَاٍ مِنْ رَبَاِ الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ لَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلُمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ

“Ashabım! Cahiliye devrinden kalma bütün faizleri hükümsüz kıldım. Lakin anaparanız size aittir. Haksızlık etmeyiniz ve de haksızlığa uğramayınız.”⁴⁹⁴

2. 12. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2009 YILI EKİM-KASIM-ARALIK AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(02.10.2009): Camilerin Yeri ve Önemi

من تَوَضَّأَ فِي بَيْتِهِ فَأَحْسَنَ الوُضُوءِ ثُمَّ أَتَى المَسْجِدَ فَهُوَ زائرُ اللهِ وَحَقَّ على المَزرورِ أن يكرم الزائر

“Evinde iyice abdest alıp camiye namazını eda etmek amacıyla giden kişi Allah'ın misafiridir. Misafirine Allah lütufta bulunacaktır.”⁴⁹⁵

مَنْ بَنَى مَسْجِدًا قَالَ بُكَيْرٌ حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ يَبْنِي بِهِ وَجْهَ اللهِ بَنَى اللهَ لَهُ مِثْلُهُ فِي الجَنَّةِ

“Allah’ın rızasını talep ederek bir mescit yaptıran kimseye, Allah da buna karşılık o kimse için cennette onun misli bir köşk yapar.”⁴⁹⁶

عَلَيْكُمْ بِالجَمَاعَةِ وَإِيَّائِمْ وَالفَرْقَةَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ الوَاحِدِ وَهُوَ مِنَ الإِثْنَيْنِ أَبْعَدُ مَنْ أَرَادَ بِجُبوْحَةِ الجَنَّةِ فَلْيُزْمِ الجَمَاعَةَ مَنْ سَرَّتْهُ حَسَنَتُهُ وَسَاءَتْهُ سَيِّئَتُهُ فَذَلِكَ المُوْمِنُ

“İslam topluluğundan uzaklaşmayın, uyuşmazlıklardan çekinin. Şeytan cemaate iştirak etmeyip tek başına kalanlarla birlikte olur; cemaate katılan iki kişiden ise şeytan uzaktır. Kim Cennetin en güzel mekânında köşke malik olmayı arzu ediyorsa; İslam toplumundan uzaklaşmasın. Güzel işler yaptığında kim seviniyor ve kötülük yaptığında ise üzüntü duyuyorsa o kimse hakiki mümindir.”⁴⁹⁷

(09.10.2009): İslam’da Ailenin Önemi

مَا أَحَلَّ اللهُ شَيْئًا أَبْغَضَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّلَاقِ

“Allah katında en sevimsiz helal, boşamaktır.”⁴⁹⁸

لا يفرک مؤمن مؤمنة ان کره منها خلقا رضی منها آخر

⁴⁹³ Ahmed b. Hanbel, I, 83, 88, 93, 107, 121, 133, 150, 158, 393, 402, 409, 453; Dârimî, Buyû 4; Buhârî, Libas 86, 96; Müslim, Müsâkât 106; İbn Mâce, Ticârât 58; Ebû Dâvûd, Buyû 4; Tirmizî, Buyû 2. (Tirmizî, bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Zinet 25.

⁴⁹⁴ Müslim, Hac 147; Ebu Davud, Hac, 57.

⁴⁹⁵ Münzirî, Et-Terğîb ve’t-Terhib, I, 214.

⁴⁹⁶ Ahmed b. Hanbel, I, 20, 53, 61, 70, 242, III, 490, IV, 386, VI, 461; Dârimî, Salât 113; Buhârî, Salât 65; Müslim, Mesâcid 24, 25, Zühd 43, 44; İbn Mâce, Mesâcid 1; Tirmizî, Salât 237. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Mesâcid 1.

⁴⁹⁷ Ahmed b. Hanbel, I, 18, 27, III, 447; Tirmizî, Fiten 7. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih garib” tabirini kullanmıştır.)

⁴⁹⁸ Ebû Dâvûd, Talak, 3; İbn Mâce, Talak, 1.

“Bir kimse hanımına kin duygusu beslemesin, çünkü onda hoşuna gitmediği tabiatı varsa, hoşuna gideceği huyları da vardır.”⁴⁹⁹

(16.10.2009): Kıskançlık ve Hasetten Sakınalım

إِيَّائِكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ

“Hasetten sakının. Çünkü haset kuru odunu ateşin yakarak kül etmesi gibi kıskançlıkta de sevapları yok eder.”⁵⁰⁰

لَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا تَحَسَّسُوا وَلَا تَنَاجَشُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا

“Birbirinize hasetlik etmeyin! Birbirinize buğz etmeyin! Başkalarının kusurunu araştırmayın! Başkalarının konuştuğunu dinlemeyin! Müşteri kızıştırması da yapmayın! Kardeş olun ey Allah'ın kulları!”⁵⁰¹

(23.10.2009): Cumhuriyet Fazilettir⁵⁰²

(30.10.2009): İsrâf Haramdır

لَا نَدِمُ مَنْ اسْتَشَارَ وَلَا عَالَ مِنْ اقْتَصَدَ

“İstişare eden pişman olmaz, tutumlu olan fakir düşmez.”⁵⁰³

لَا تَزُولُ قَدَمُ ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خُمْسِ عَمَلِهِ فِيْمَ أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيْمَ أَبْلَاهُ وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيْمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيْمَا عِلْمَ

“Kıyamet günü insanoğluna beş husustan sorulmadıkça yerinden bir yere ayrılmaz: Ömrünü nerelerde harcadığından, gençliğini nerelerde eskittiğinden, malını hangi yerden kazanıp, hangi yerlere sarf ettiğinden, bildiğiyle ne ölçüde yaşadığından.”⁵⁰⁴

(06.11.2009): Ölüm Gerçeği

يُبْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلَى مَا مَاتَ عَلَيْهِ

“Her kul öldüğü hal üzere dirilecektir.”⁵⁰⁵

(13.11.2009): İslam’da Hoşgörü⁵⁰⁶

(20.11.2009): Eğitim ve Öğretim

طَلِبِ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ

“İlim bellemek arzusuyla çaba harcamak, her Müslüman’a borçtur.”⁵⁰⁷

⁴⁹⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 329; Müslim, Radâ 63.

⁵⁰⁰ İbn Mâce, Zühd 22; Ebû Dâvûd, Edeb 52.

⁵⁰¹ Muvattâ, Husnu'l Huluk 14; Ahmed b. Hanbel, I, 3, 5, 8, II, 277, 289, 313, 360, 394, 465, 470, 480, 492, 502, 513, 517, 539, III, 110, 166, 199, 209, 225, 277, 284; Buhârî, Edeb 57, Edeb 58, Edeb 62; Müslim, Birr 23, 24, Birr 28, 30, 32; İbn Mâce, Duâ 5; Ebû Dâvûd, Edeb 55; Tirmizî, Birr 24. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁵⁰² Hutbede hadis kullanılmamıştır.

⁵⁰³ Aclûnî, Keşfu'l Hafâ II. 189.

⁵⁰⁴ Tirmizî, Kıyâme 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Garip” tabirini kullanmıştır.)

⁵⁰⁵ Müslim, Cennet 83.

⁵⁰⁶ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

العلم ضالة المؤمن حيث وجدته أخذه

“İlim Mümin’in yitiğidir. O yitiğiyle nerede karşılaşıralsa alsın.”⁵⁰⁸

اطلبوا العلم ولو بالصين

“İlim Çin’de de olsa gidip alınız.”⁵⁰⁹

أعد عالما أو متعلما أو مستمعا أو محبا ولا تكن الخامسة فتهلك

“İlmi bilen, belleyen, ilme kulak veren veya gönül verenlerden biri ol, beşinci ki-
şi olma, aksi halde helak olursun.”⁵¹⁰

طَلَبُ الْعِلْمِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الصَّلَاةِ وَالصِّيَامِ وَالْحَجِّ وَالْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

“İlim öğrencisi olmak, Allah’ın nazarında nafile namaz, nafile oruç, nafile yapı-
lan hac ve Allah yolundaki cihattan daha iyidir.”⁵¹¹

(27.11.2009): Kurban Bayramı

مَا عَمِلَ آدَمِيٍّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ إِنَّهُ لَيَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا وَأَشْعَارِهَا وَأَظْلَافِهَا
وَأَنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللَّهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ مِنَ الْأَرْضِ فَطَيَّبُوا بِهَا نَفْسًا

“İnsan Kurban Bayram’ında Allah katında kurban kanı akıtmaktan daha hoş bir
iş yapmamıştır. Kestiği hayvan kıyamet gününde boynuzları, kılları ve tırnaklarıyla ge-
lecektir. Kişinin kestiği kurbanın kanı daha yere damlamadan önce Allah katında hemen
makbul olur. Bu sebeple kestiğiniz kurbanlarınızdan ötürü gönlünüz rahat olsun.”⁵¹²

(04.12.2009): Sosyal Yardımlaşmanın Önemi

مَا أَمَنَ بِي مَنْ بَاتَ شَبَعَاتًا وَجَارُهُ جَانِعٌ إِلَى جَنْبِهِ وَهُوَ يَعْلَمُ بِهِ

“Komşusunun karnı aç dururken kendisi doymuş halde uyuyan kişi hakiki mü-
min değildir.”⁵¹³

مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللَّهُ
عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ
أَخِيهِ

“Kim bir Mümin’in sıkıntısını giderirse; Allah da onun ahiretteki sıkıntısını gi-
derir. Kim de başı sıkıntıda olana kolaylık gösterirse, Allah da onun dünya ve ahiret sı-
kıntılarına kolaylık sağlar. Kim bir Müslüman’ın kusurunu saklarsa, Allah da onun dün-

⁵⁰⁷ İbn Mâce, Mukaddime 17.

⁵⁰⁸ Aclûnî, Keşfu’l-Hafâ, II, 80.

⁵⁰⁹ Beyhakî, Şuabu’l-İmân, II, 253; Aclûnî, Keşfu’l-Hafâ, I, 163; Süyûtî, el-Câmiu’s-Sağir, I, 168. (Süyûtî bu hadisle ilgili “Zayıf” tabirini kullanmıştır.)

⁵¹⁰ Dârimî, Mukaddime 26. Darimi’nin Süneni’nde Abdullah İbn Mesud’dan rivayet edilen metinde “bilen, öğrenen, dinleyen ol; dördüncüsü olma, helak olursun” ifadesi geçmektedir.

⁵¹¹ Süyûtî, el-Câmiu’s Sağir II, 132. Süyûtî bu hadisle ilgili “zayıf” tabirini kullanmıştır.

⁵¹² İbn Mâce, Edâhî 3; Tirmizî, Edâhî 1. (Tirmizî hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

⁵¹³ Heysemî, Mecmeu’z-Zevaid VIII, 170; Hâkim, Müstedrek II, 15.

ya ve ahiretteki kusur ve günahlarını saklar. Kul din kardeşine yardım ettikçe, Allah da o kuluna yardım eder.”⁵¹⁴

(11.12.2009): Zinaya Yaklaşmayın

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءٌ

“Ey gençler grubu, kimin evlenmeye imkânı el veriyorsa evlensin; çünkü evlilik harama bakmaktan gözü korur. Ayrıca ırz ve namusu da daha iyi muhafaza eder. Evlenmeye imkânınız el vermeyeninize ise oruç tutsun çünkü oruç cinsel isteği azaltır. Bu oruç onun için kalkan olur.”⁵¹⁵

لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَشْرِبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَنْتَهَبُ نَهْبَةً يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ أَبْصَارَهُمْ حِينَ يَنْتَهَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ

“Zina yapan kimse zina yaptığı anda mümin iken zina yapmaz, şarap içen kimse de şarap içtiği anda mümin iken şarap içmez. Hırsız da hırsızlık yaptığı anda mümin iken çalmaz. Başka birinin malını insanlar bakarken çalan kimse de bu işi açıktan gasp ettiği veya zor kullanarak aldığı anda mümin iken bu cürmü işlemez.”⁵¹⁶

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ إِمَامٌ عَادِلٌ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ تَعَالَى وَرَجُلٌ مَعَلَّقٌ قَلْبَهُ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ يَمِينُهُ امْرَأَةً دَاتٌ مَنْصِبٌ وَجَمَالٌ ، فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ

“Allah şu yedi gruptan olan insanları kıyamet gününde kendi arşının gölgesinde gölgelendirecektir. O kıyamet gününde ise Allah’ın kendi arşının gölgesinden başka gölgelenecek hiçbir gölge olmayacaktır. Bu yedi grup insan şunlardır: Halkını adaletle idare eden devlet yöneticisi, genç yaşında kendini Allah’a ibadet etmeye adanmış kişi, camilere gönlünü bağlamış olan kişi, herhangi bir menfaat ilişkisi olmadan sırf Allah rızası için birbirlerine muhabbet duyan, Allah’ın rızasını kazanmak için birleşen ve yine Allah’ın rızasını kazanmak için ayrılan iki kişi ve tek başına kaldığı zamanlarda Allah’ı hatırlayarak gözlerinden yaş akıtan kişi.”⁵¹⁷

إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُرْفَعَ الْعِلْمُ وَيَثْبُتَ الْجَهْلُ وَيُشْرَبَ الْخَمْرُ وَيُظْهَرَ الرِّئَا

⁵¹⁴ Ahmed b. Hanbel, II, 92, 252, 274, IV, 104; Buhârî, Mezâlim 3, İkrâh 7; Müslim, Birr 58, Zikir 38; İbn Mâce, Mukaddime 17; Ebû Dâvûd, Edeb 46, Edeb 68; Tirmizî, Hudûd 3, Birr 19, Kıraât 12. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁵¹⁵ Ahmed b. Hanbel, I, 424, 425, 432, 447; Dârimî, Nikâh 2; Buhârî, Nikâh 2, 3; Müslim, Nikâh 1, 3; Ebû Dâvûd, Nikâh 1; İbn Mâce, Nikâh 1; Tirmizî, Nikâh 1; Nesâî, Sıyam 43, Nikâh 3. (Tirmizî bu hadisin senedinin “Hasen sahih” olduğunu belirtmektedir.)

⁵¹⁶ Dârimî, Eşribe 11; Buhârî, Mezâlim 30, Eşribe 1, Hudud 2, 6, 20; Müslim, İman 100, 104; İbn Mâce, Fiten 3; Ebû Dâvûd, Sünnet 16; Tirmizî, İman 11. (Tirmizî bu hadisin senedinin “Sahih” olduğunu belirtmektedir.) Nesâî, Kat’us-Sarik I, Eşribe 42.

⁵¹⁷ Muvattâ, Şe’r 5; Ahmed b. Hanbel, II, 439; Buhârî, Ezan 36; Müslim, Zekât 91; Tirmizî, Zühd 53; Nesâî, Kudât 2. (Tirmizî’ye göre hadis “Hasen sahihtir.”)

“İlmin yok olması, bilgisizliğin kök salması, içkinin çokça içilmesi, gayri meşru ilişkilerin artması kıyametin belirtilerindedir.”⁵¹⁸

(18.12.2009): İslam’da İnsan Hakları

اتَّقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاتَّقُوا الشُّحَّ فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَمَلَهُمْ عَلَى أَنْ سَفَكُوا دِمَاءَهُمْ
وَاسْتَحَلُّوا مَحَارِمَهُمْ

“Haksızlık yapmaktan uzak durunuz. Çünkü haksızlık yapmak, kıyamette haksızlık eden için koyu karanlıktır. Eli sıkılıktan da kaçınınız. Çünkü pintilik etmek sizden önce gelmiş toplumları yok etmiş, birbirlerini öldürmeye, haramları helâl saymaya götürmüştür.”⁵¹⁹

إِنَّ اللَّهَ يُعَذِّبُ الَّذِينَ يُعَذِّبُونَ فِي الدُّنْيَا

“Allah, dünyada azap edenlere azap edecektir.”⁵²⁰

إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي بِلَادِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا

“Şüphesiz kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız, bu şehriniz ve içinde bulunduğunuz ayınızın haramlığı gibi birbirinize haramdır.”⁵²¹

(25.12. 2009): Dua İbadetin Özüdür

مَنْ فَتَحَ لَهُ مِنْكُمْ بَابَ الدُّعَاءِ فَتَحَتْ لَهُ أَبْوَابَ الرَّحْمَةِ وَمَا سئِلَ اللَّهَ شَيْئًا يَعْنِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَنْ يُسْأَلَ الْعَافِيَةَ

“Kime dua kapısı açılmış ise ona rahmet kapıları açılmış demektir. Allah’tan sağlık ve afiyet talep edilmesinden daha hoş bir şey istenilmemiştir.”⁵²²

الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ

“Dua ibadettir.”⁵²³

الدُّعَاءُ مَحُّ الْعِبَادَةِ

“Dua ibadetin özüdür.”⁵²⁴

إِنَّ اللَّهَ حَيِّيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحْيِي إِذَا رَفَعَ الرَّجُلُ إِلَيْهِ يَدَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا خَائِبَتَيْنِ

“Kul, ellerini kaldırırda Allah’tan hayır isterse; Allah, kulunun ellerini boş çevirmekten hayâ eder.”⁵²⁵

⁵¹⁸ Ahmed b. Hanbel, III, 202, 213, 273, 289; Buhârî, İlim 21, Nikâh 110, Eşribe 1, Hudud 20; Müslim, İlim 8, 9; İbn Mâce, Fiten 25, 26; Tirmizî, Fiten 34. (Tirmizî bu hadisin senedinin “sahih” olduğunu belirtmektedir.) Nesâi, Buyû 3.

⁵¹⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 92, 136; Müslim, Birr ve’s-Sıla 56.

⁵²⁰ Ahmed b. Hanbel, III, 403, 404, 468; Müslim, Birr ve’s-Sıla 117, 118, 119; Ebû Dâvûd, İmâre 32.

⁵²¹ Ahmed b. Hanbel, V, 411.

⁵²² Tirmizî, Deavât 102. (Tirmizî bu hadisin “Zayıf” olduğunu ifade etmiştir.)

⁵²³ Ahmed b. Hanbel, IV, 268, 271, 276; İbn Mâce, Duâ 1; Ebû Dâvûd, Salât 358; Tirmizî, Tefsîr-u Sûre (2), 3, Tefsîr-u Sûre (40), 41, Deavât 2. (Tirmizî bu hadisin “Hasen sahih” olduğunu ifade etmiştir.)

⁵²⁴ Tirmizî, Deavât 2. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Garib” tabirini kullanmıştır.)

⁵²⁵ Ahmed b. Hanbel, V, 438; İbn Mâce, Duâ 13; Ebû Dâvûd, Salât 358, Tirmizî, Deavât 108. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

2. 13. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2010 YILI OCAK-ŞUBAT-MART AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(01.01.2010): Nefis Muhasebesi

الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا ثُمَّ تَمَنَّى عَلَى اللَّهِ

“Gerçek akıllı kimse, nefsinin fena isteklerine mâni olup ölüm sonrası hayatı için çaba gösterendir. Beceriksiz kişi ise, nefsinin bütün isteklerinin peşinden gidip, Allah’tan olur olmaz her şeyi ve Cennete girmeyi arzulayan kişidir.”⁵²⁶

(08.01.2010): İsraktan Kaçınalım

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِسَعْدٍ وَهُوَ يَتَوَضَّأُ، فَقَالَ مَا هَذَا السَّرْفُ فَقَالَ فِي الْوَضُوءِ إِسْرَافٌ قَالَ نَعَمْ
وَإِنْ كُنْتَ عَلَى نَهْرٍ جَارٍ

Sa'd bir gün (r.a.) abdest alıyordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) onun yanına uğradı ve: “Nedir bu su israfı? Diye uyardı. Sa'd (r.a.) da: “Abdest alırken de israftan söz edilir mi?” diye sorunca, Resûlullah (s.a.v.): “Bir ırmağın kenarında bile abdest alsanız evet israf söz konusu olur.” buyurdu.⁵²⁷

الإِقْتِصَادُ نِصْفُ الْعَيْشِ

“Tutumluluk, masraf yapmada orta yolu izlemek geçimin yarısıdır.”⁵²⁸

(15.01.2010) – İslam Barış Dinidir

الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُؤْمِنُ مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ

“Müslüman, konuşmasında ve fiillerinde diğer Müslümanlara zararı dokunmayan kişidir. Muhacir de Allah'ın yasakladığı şeyleri terk edip onlardan kaçınan kişidir.”⁵²⁹

الْمُؤْمِنُ مَوْلَى وَلَا خَيْرَ فِيمَنْ لَا يَأْلَفُ وَلَا يُولَفُ

“Mümin kendisiyle anlaşılması kolay olan kişidir. Geçimi zor olan kişide ise hayır yoktur.”⁵³⁰

(22.01.2010): Münafık ve Münafıklık Alameti

⁵²⁶ Ahmed b. Hanbel, IV, 124; İbn Mâce, Zühd 31; Tirmizî, Kıyâmet 25. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

⁵²⁷ İbn Mâce, Tahâret 48.

⁵²⁸ Aclûnî, Keşfu'l Hafâ, I. 178.

⁵²⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 163, 186, 191, 192, 195, 202, 205, 207, 210, 212, 215, 224, 380, III, 154, 392, 440, IV, 386, VI, 22; Dârimî, Rikâk 8; Buhârî, İmân 4, Rikâk 26; Müslim, İmân 64, 65, 66; Ebû Dâvûd, Cihâd 2. Tirmizî, Kıyâmet 52, İmân 12. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, İmân 8, 9, 11.

⁵³⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 400.

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ

“Şu üç husus Münafığın özelliğidir, konuşunca yalan söyler, söz verince sözünden cayar, kendisine bir şey emanet edilince emanete ihanet eder.”⁵³¹

(29.01.2010): Ahde Vefa

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ

“Şu üç husus Münafığın özelliğidir, konuşunca yalan söyler, söz verince sözünden cayar, kendisine bir şey emanet edilince emanete ihanet eder.”⁵³²

مَا ظَهَرَ الْعُلُولُ فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا أَلْفِي فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبُ وَلَا فَشَا الرِّزْنَا فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا كَثُرَ فِيهِمُ الْمَوْتُ وَلَا نَقَصَ قَوْمٌ الْمَكْيَالَ، وَالْمِيزَانَ إِلَّا قُطِعَ عَنْهُمْ الرِّزْقُ وَلَا حَكَمَ قَوْمٌ بِغَيْرِ الْحَقِّ إِلَّا فَشَا فِيهِمُ الدَّمُ وَلَا خَتَرَ قَوْمٌ بِالْعَهْدِ إِلَّا سَلِطَ عَلَيْهِمُ الْعُدُوُّ

“Bir toplumda devlet malından hırsızlık yapmak yayılırsa, Allah o toplumun kalplerine korku salar. Bir toplumda gayri meşru ilişkiler çoğalırsa o toplumda ölümler artar. Bir toplumda, ölçü ve tartıda hile yapılmaya başlanırsa Allah o topluma darlık verir. Bir toplumun (mahkemelerinde) adalet yok olursa, o toplumda cinayetler çoğalır. Bir toplum verdiği sözleri yerine getirmezse, Allah onların düşmanlarını başlarına bela eder.”⁵³³

(05.02.2010): İçki ve Zararları

اجْتَنِبُوا الْخَمْرَ فَإِنَّهَا أُمُّ الْخَبَائِثِ

“İçki içmekten uzak durun, çünkü içki içmek tüm kötülüklerin anasıdır.”⁵³⁴

لُعِنَتِ الْخَمْرُ عَلَى عَشْرَةِ أَوْجِهٍ بِعَيْنِهَا وَعَاصِرِهَا وَمُعْتَصِرِهَا وَبَائِعِهَا وَمُبْتَاعِهَا وَحَامِلِهَا وَالْمَحْمُولَةَ إِلَيْهِ وَآكِلَ نَتْمِهَا وَشَارِبِهَا وَسَاقِيهَا

Resûlullah (s.a.v.) içki hususunda on kişiye lânet etmiştir: İçki imal edene, imal etmek isteyene, kendisi için imal edilene, taşıyana, kendisi için taşınana, satana, satın alana, ikram edene, kendisine ikram edilene.⁵³⁵

(12.02.2010): İhsan Sahibi Olmak

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَارِزًا يَوْمًا لِلنَّاسِ فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ مَا الْإِيمَانُ قَالَ الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ قَالَ مَا الْإِسْلَامُ قَالَ الْإِسْلَامُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤَدِّيَ الزَّكَاةَ الْمَقْرُوضَةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ قَالَ مَا الْإِحْسَانُ قَالَ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ

⁵³¹ Buhârî, İmân 24, Mezâlim 17, Cizye 17; Müslim İmân 106; Ebû Dâvûd, Sünnet 15; Tirmizî, İmân 14. (Tirmizîye göre bu hadis Âlâ hadisi olarak “Hasen garibtir.”) Nesâi, İmân 20.

⁵³² Buhârî, İmân 24, Mezâlim 17, Cizye 17; Müslim İmân 106; Ebû Dâvûd, Sünnet 15; Tirmizî, İmân 14. (Tirmizîye göre bu hadis Âlâ hadisi olarak “Hasen garibtir.”) Nesâi, İmân 20.

⁵³³ Muvattâ, Cihâd 13; Ahmed b. Hanbel, IV, 205.

⁵³⁴ Nesâi, Eşribe 44. Bu hadis sadece Nesâi’de geçmektedir. Osman bin Affan’a ait “mevkuf” bir hadistir.

⁵³⁵ Ahmed b. Hanbel, I, 316, II, 71, 97; İbn Mace, Eşribe 2.

قَالَ مَتَى السَّاعَةُ قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ وَسَأُخْبِرُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا إِذَا وَادَّتِ الْأُمَّةَ رَبَّهَا وَإِذَا تَطَاوَلَ رِعَاةُ الْإِبِلِ الْبُهْمُ فِي الْبُنْيَانِ فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ تَلَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ [لقمان: 34] الْآيَةَ ثُمَّ أَدْبَرَ فَقَالَ رُدُّوهُ فَلَمْ يَرَوْا شَيْئًا فَقَالَ هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَ يُعَلِّمُ النَّاسَ دِينَهُمْ

Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.) insanlarla oturuyorken yanına bir kişi geldi ve: “İman nedir?” dedi. Resûlüllah (s.a.v.): “İman Allah'a, meleklerine, kitaplarına, Allah'a kavuşmaya, peygamberlerine inanman; (öldükten sonra) tekrar dirilmeye inanmandır” diye cevap verdi. O kişi: “İslâm nedir?” diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v.): “Allah'a ibadet edip, O'na hiçbir şeyi şerik koşmaman, namazı kılman, farz olan zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutmandır” buyurdu. Sonra o adam: “İhsan nedir?” dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.): “Allah'ı görürmüşçesine ibadet etmenddir; her ne kadar sen Allah'ı görmesen de O, seni görmektedir.” buyurdu. O adam: “Kıyametin vakti ne zamandır?” dedi. Bu soru üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.): “Bu soru sorulan, sorandan daha bilgili değildir. (Şu kadar var ki kıyametten önce meydana gelecek) belirtileri sana bildireyim. Ne zaman cariyeye sahibini (yani efendisini) doğurur, kim oldukları belirsiz deve çobanları yüksek bina kurmakta birbiriyle yarışa çıkarsa kıyametin alâmetleri görülmüş olur. (Kıyametin vakti) Allah'tan başka kimsenin bilmediği beş şeyden biridir” buyurduktan sonra: “O saatin ilmi şüphesiz ki Allah'ın nezdindedir. Yağmuru (mukadder olan vakitte ve yerde) O indirir. Rahimlerde olanı O bilir. Hiçbir kimse yarın ne kazanacağını bilmez. Hiçbir kimse hangi yerde öleceğini bilmez Şüphesiz Allah (her şeyi) bilendir. Her şeyden haberdardır.” Lokman suresinin 31/34. ayetlerini okudu. Sonra o adam oradan ayrılp gitti. Peygamber (s.a.v.): “O kişiyi geri getirin” diye emretti; fakat sahabeler o kişiyi bulamadılar. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.): “İşte bu Cibril'dir. İnsanlara dinlerini öğretmek için geldi.” buyurdu.⁵³⁶

(19.02.2010): Veda Hutbesi ve İnsan Hakları ⁵³⁷

(26.02.2010): Gençlerin Uyuşturucu ve Kötü Alışkanlıklara karşı Korunması

لَا تَزُولُ قَدَمُ ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عِلِمَ

“Kıyamet günü insanoğluna beş husustan sorulmadıkça yerinden bir yere ayrılmaz: Ömrünü nerelerde harcadığından, gençliğini nerelerde eskittiğinden, malını hangi yerden kazanıp, hangi yerlere sarf ettiğinden, bildiğiyle ne ölçüde yaşadığından.”⁵³⁸

⁵³⁶ Ahmed b. Hanbel, II, 46; Buhârî, İman 37; Müslim, İman 1, 5; Ebû Dâvûd, Sünnet 16; İbn Mace, Mukaddime 9; Tirmizî, İman 4. (Tirmizî bu hadis için “Sahih” demiştir.) Nesâi, Mevakit 6.

⁵³⁷ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

(05.03.2010): İslam'ın Kadına Bakışı

الْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ

“Cennet annelerin ayağı altındadır”⁵³⁹

أَلَا وَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا فَإِنَّمَا هُنَّ عَوَانٌ عِنْدَكُمْ لَيْسَ تَمْلِكُونَ مِنْهُنَّ شَيْئًا غَيْرَ ذَلِكَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ فَإِنْ فَعَلْنَ فَأَهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاصْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرِحٍ فَإِنْ أَطَعْتَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا أَلَا إِنَّ لَكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًّا وَلِنِسَائِكُمْ عَلَيْكُمْ حَقًّا فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ فَلَا يُؤْتِنَنَّ فُرُشَكُمْ مَنْ تَكَرَّهُونَ وَلَا يَأْدَنَّ فِي بُيُوتِكُمْ لِمَنْ تَكَرَّهُونَ أَلَا وَحَقُّهُنَّ عَلَيْكُمْ أَنْ تُحْسِنُوا إِلَيْهِنَّ فِي كِسْوَتِهِنَّ وَطَعَامِهِنَّ

“Hanımlarınızın hak ve hukuklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah’ın çizdiği sınırları aşmaktan korkmanızı tavsiye ederim. Sizler hanımlarınızı, Allah’tan bir emanet olarak aldınız ve hanımlarınızın namuslarını Allah’ın emriyle kendinize helal edindiniz. Sizlerin hanımlarınız üzerlerinde haklarınız olduğu kadar hanımlarınızın da sizlerin üzerlerinizde hakları vardır. Sizlerin hanımlarınız üzerlerindeki haklarınız şunlardır: Namusunuza hanel getirmemeleri, hoşlanıp istemediğiniz kişileri izniniz olmadan evinize almamalarıdır. Şayet sevmediğiniz ve hoşlanmadığınız kişileri sizin izniniz dışında evlerinizden içeri alırlarsa, Allah, size onların yataklarını ayırmanızı ve incitmeksizin döverek sakındırmanıza izin vermiştir. Sizin üzerinizdeki hanımlarınızın hakları ise şunlardır: Ülkenizin örf ve âdeti gereğince yiyecek ve kıyafetlerini karşılamandır.”⁵⁴⁰

أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ

“İman bakımından müminlerin en kâmilî, huy bakımından en iyi olanıdır. En hayırlı olanınız da eşine iyi davranışta bulunandır.”⁵⁴¹

(12.03.2010): İstiklal Marşı ve Mehmet Akif

مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَنْ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِهِ كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ وَتَوَكَّلَ اللَّهُ لِلْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِهِ بِأَنْ يَتَوَفَّاهُ أَنْ يَدْخُلَهُ الْجَنَّةَ أَوْ يَرْجِعَهُ سَالِمًا مَعَ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ

“Allah yolunda (savaşan) mücahidin örneği -Allah, kendi uğruna savaşanları en iyi bilir-, gündüzleri oruç tutarak geçiren, geceleri namaz kılan kişinin örneği gibidir. Allah, kendi uğruna savaşan mücahidi, onu öldürüp cennete sokmayı ya da sevap ve ganimetlerle birlikte onu sağ salim evine ve ailesine döndürmeyi üzerine almıştır.”⁵⁴²

⁵³⁸ Tirmizî, Kıyâme 1. Tirmizî bu hadisle ilgili “Garip” tabirini kullanmıştır.

⁵³⁹ Süyûtî, el-Câmiu’s-Sağîr, III. 361. (Süyûtî bu Hadis hakkında “Hasen” demiştir.)

⁵⁴⁰ Ahmed b. Hanbel, V, 72; Dârimî, Menâsik 34; Müslim, Hac 147, 148; İbn Mâce, Nikâh 3, Menâsik 84; Ebû Dâvûd, Menâsik 57; Tirmizî, Radâ 11, Tefsîr-u Süre, (9), 10. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁵⁴¹ Ahmed b. Hanbel, II, 250; Dârimî, Rikâk 74; Ebû Dâvûd, Sünnet 16; Tirmizî, İmân 6, Rada 11. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁵⁴² Muvattâ, Cihad 1; Buhârî, Cihad 2; Müslim, İmare 110; İbn Mâce, Cihad 1; Nesâî, Cihad 1.

(19.03.2010): Müslüman ve Çevre

إِنْ قَامَتِ السَّاعَةُ وَفِي يَدِ أَحَدِكُمْ فَسِيلَةٌ فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ لَا تَقُومَ حَتَّى يَغْرَسَهَا فليغرسها

“Elinizde bir hurma fidanı varken kıyametin kopacağını bilseniz de yine o fidanı dikin.”⁵⁴³

الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ

“Müslüman, konuşmasında ve fiillerinde diğer Müslümanlara zararı dokunmayan kişidir.”⁵⁴⁴

(26.03.2010). İyilik Güzel Ahlâktır.

بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ حُسْنَ الْأَخْلَاقِ

“Ben ancak güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.”⁵⁴⁵

الإسلام حسن الخلق

“İslam güzel ahlâktır.”⁵⁴⁶

من أحب عباد الله إلى الله تعالى قال أحسنهم خلقا

Hz. Peygamber (s.a.v.)’e “Allah’ın en sevdiği kullar kimlerdir.” diye sorulduğunda “Ahlâkı en güzel olanlardır.” diye cevap vermiştir.⁵⁴⁷

إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا

“Huyu iyi olanlarınız, içinde en çok hoşlandığım ve kıyamet günü de bana en yakın mevkide olacak kimselerinizdir.”⁵⁴⁸

2. 14. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2010 YILI NİSAN-MAYIS-HAZİRAN AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(02.04.2010): Sağlıkın Korunması

الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ وَفِي كُلِّ خَيْرٍ احْرَصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ وَاسْتَعِزْ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجِزْ وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا وَكَذَا وَلَكِنْ قُلْ قَدَرُ اللَّهِ وَمَا شَاءَ فَعَلَ فَإِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ

“Güçlü Mümin Allah katında zayıf Müminden daha makbuldür. Ama her ikisin-

⁵⁴³ Ahmed b. Hanbel, III, 184, 191; Süyûtî, el-Camiu’s Sagîr, I, 409.(Süyûtî bu hadisin “Zayıf” olduğunu bildirmiştir.)

⁵⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, II, 163, 186, 191, 192, 195, 202, 205, 207, 210, 212, 215, 224, 380, III, 154, 392, 440, IV, 386, VI, 22; Dârimî, Rikâk 8; Buhârî, İmân 4, Rikâk 26; Müslim, İmân 64, 65, 66; Ebû Dâvûd, Cihâd 2; Tirmizî, Kıyâme 52, İmân 12. (Tirmizî bu hadis ile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, İmân 8, İmân 9, İmân 11.

⁵⁴⁵ Muvattâ, Husnu’l-Huluk 8; Ahmed b. Hanbel, II, 38.

⁵⁴⁶ Ali el-Muttakî, Kenzu’l Ummâl, III, 17.

⁵⁴⁷ Münzirî, et-Tergîb vet’Terhib III, 408.

⁵⁴⁸ Tirmizî, Birr 71. Tirmizî bu hadisle ilgili “sahih” tabirini kullanmıştır.

de de hayır vardır. Sana fayda veren şeyi elde etmeye gayret göster; Allah'ın yardımını iste ve acziyet içinde olma! Sakın başına bir şey geldikten sonra şu şekilde yapsaydım şöyle olurdu deme! Bu Allah'ın kaderi imiş, O ne dilerse öyle olur, de! Çünkü “eğer” kelimesi şeytanın işinin önünü açar.”⁵⁴⁹

إِنَّ أَوَّلَ مَا يُسْأَلُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَغْنِي الْعَبْدَ مِنَ النَّعِيمِ أَنْ يُقَالَ لَهُ أَلَمْ نُصِحَّ لَكَ جِسْمَكَ وَنُرْوِيكَ مِنَ الْمَاءِ الْبَارِدِ

“Kıyamet gününde Allah’ın verdiği nimetlerden sorulacak ilk şey, senin bedenine sağlık ve sıhhat vermedik mi? Ve soğuk suları sana içirmedik mi? denilmesidir.”⁵⁵⁰

نِعْمَتَانِ مَغْبُورٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ

“Sağlık ve boş vakit, çoğu insanın değerlendirme hususunda kıymetini bilmediği iki büyük nimettir.”⁵⁵¹

اللهم عافني في بدني اللهم عافني في سمعي اللهم عافني في بصري لا إله إلا أنت

“Ya Rabbi! Bedenime özellikle de kulağıma ve gözüme sağlık ver, senden başka ilâh yoktur.”⁵⁵²

تداووا فإن الله عز وجل لم يضع داء إلا وضع له دواء غير داء واحد الهرم

“Hastalandığınızda tedavi olunuz. Allah, ihtiyarlıktan başka her hastalığın درمانını yaratmıştır.”⁵⁵³

لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ فَإِذَا أُصِيبَ دَوَاءُ الدَّاءِ بَرَأَ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

“Her hastalığın bir çaresi vardır. Hastalığın çaresine rastlanırsa Allah (c.c.)’ın izniyle şifa bulur.”⁵⁵⁴

(09.04.2010): Sünnetin Hayatımızdaki Yeri

تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ

“Siz ümmetime şu iki şeyi bırakıyorum. Bu iki şeye sıkı sıkıya sarıldığınız müddetçe asla yolunuzu şaşırırmazsınız. Bunlar, Allah’ın kitabı ve O’nun Nebî’sinin sünnetidir.”⁵⁵⁵

(16.04.2010): Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed (s.a.v.)

أَدَّبَنِي رَبِّي فَأَحْسَنَ تَأْدِيبِي

⁵⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 366, 370; Müslim, Kader 34; İbn Mâce, Mukaddime 10, Zühd 14.

⁵⁵⁰ Tirmizî, Tefsîr-u Sûre, (5) 102. Tirmizî bu hadisle ilgili olarak “Hasen” tabirini kullanmıştır.

⁵⁵¹ Ahmed b. Hanbel, I, 344, 358; Dârimî Rikak 2; Buhârî, Rikak 1; İbn Mâce, Zühd 15; Tirmizî, Zühd 1. (Tirmizî bu hadis için “Sahih” demiştir.)

⁵⁵² Ahmed b. Hanbel, V, 46; Müslim, Zikir 33, 35; İbn Mâce, Duâ 4; Ebû Dâvûd, Edep 101; Tirmizî, Deavât 66. (Tirmizî bu hadisle ilgili “İsnadı zayıftır” demiştir.)

⁵⁵³ Ahmed b. Hanbel, IV, 279; İbn Mâce, Tıb 1; Ebû Dâvûd, Tıb 1; Tirmizî, Tıp 2. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁵⁵⁴ Müslim, Âdap 69.

⁵⁵⁵ Muvattâ, Kader 3; Ahmed b. Hanbel, III, 15, 17, 26, 59, V, 182; İbn Mâce, Menâsik 84; Ebû Dâvûd, Menâsik 57; Tirmizî, Menâkıb 31. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

“Beni Rabbim terbiye etti (eğitti) ve eğitimimi de en güzel şekilde yaptı.”⁵⁵⁶

(23.04.2010): Peygamberimiz ve Çocuklar

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ شَرَفَ كَبِيرِنَا

“Küçüklerimize merhamet göstermeyen büyüklerimize de hürmet etmeyen biz-
den değildir.”⁵⁵⁷

أَبْصَرَ الْأَفْرَعُ بْنُ حَابِسِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُقْبَلُ الْحَسَنَ وَقَالَ ابْنُ أَبِي عَمَرَ الْحَسَنَ أَوْ الْحُسَيْنَ فَقَالَ
إِنَّ لِي مِنَ الْوَالِدِ عَشْرَةَ مَا قَبِلْتُ أَحَدًا مِنْهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهُ مَنْ لَا يَرْحَمْ لَا يَرْحَمْ

el-Akra' ibn Habis et-Temîmî, Peygamber (s.a.v.)'in torunu Hz. Hasan'ı öptüğünü görünce: “Benim on tane çocuğum var daha hiçbirini öpmedim” dedi. Resûlullah onun yüzüne baktı ve sonra da: “Merhametli olmayana merhamet edilmez.” Buyurdu.”⁵⁵⁸

مَنْ لَا يَرْحَمْ النَّاسَ لَا يَرْحَمُهُ اللَّهُ

“İnsanlara merhamet etmeyene, Allah merhamet etmez.”⁵⁵⁹

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْخُذُنِي فَيُقْعِدُنِي عَلَى فَخْدِهِ وَيُقْعِدُ الْحَسَنَ
عَلَى فَخْدِهِ الْأُخْرَى ثُمَّ يَضُمُّهُمَا ثُمَّ يَقُولُ: اللَّهُمَّ ارْحَمْهُمَا فَإِنِّي أَرْحَمُهُمَا

Zeyd (r.a.) şöyle anlatıyor: “Allah Resûlü bir dizine beni oturtur, diğer dizine de Hasan'ı oturturdu. Bizi sıkıca kucaklayarak şöyle dua ederdi. Allah'ım! Bunlara hayır ve saadet nasip eyle. Ben bunların mutlu olmalarını diliyorum.”⁵⁶⁰

إِنْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيْخَالِطُنَا حَتَّى يَقُولَ لِأَخِي صَغِيرٍ يَا أَبَا عُمَيْرٍ مَا فَعَلَ النَّعِيرُ

Enes İbn Mâlik(r.a.) şöyle diyor: Resûlullah (s.a.v.) biz oynarken içimize karıştırdı oynayan biz çocuklara latife eder. “Ya Ebâ Umeyr! Nuğayr ne yaptı?” derdi.⁵⁶¹

قَالَ أَنَسٌ كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَرَّ عَلَى صَبِيَّانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمَا

Enes (r.a.) şöyle diyor: “Resûlullah (s.a.v.) ile yürüyordum, çocukların yanından geçerken onlara selam vermişti.”⁵⁶²

⁵⁵⁶ Süyûtî, El-Camius-Sağir, I. 225; Ali el-Müttakî, Kenzu'l Ummal, VIII. 406.

⁵⁵⁷ Ahmed b. Hanbel, II, 185, 208, 222; Ebû Dâvûd, Edeb 66, IV, 2105; Tirmizî, Birr 15. (Tirmizî bu hadis le ilgili “Garib” tabirini kullanmıştır.)

⁵⁵⁸ Ahmed b. Hanbel, II, 229, 242, 270, 514; Buhârî, Edeb 18; Müslim, Fedâil 65; Ebû Dâvûd, Edeb 156; Tirmizî, Birr 12. (Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁵⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, III, 40, IV, 358, 359, 360, 362, 366, 367; Buhârî, Tevhîd 2; Müslim, Fedâil 66; Tirmizî, Birr 16. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Zühd 48.

⁵⁶⁰ Ahmed b. Hanbel, V, 205, 210; Buhârî, Edeb 22, Fedâilü's-Sahâbe 18, Fedâilü's-Sahâbe 22.

⁵⁶¹ Ahmed b. Hanbel, III, 120, 171, 188, 191, 200, 213, 279; Buhârî, Edeb 81, Edeb 112; Müslim, Edeb 30; İbn Mâce, Edeb 24; Ebû Dâvûd, Edeb 77; Tirmizî, Salât 248, Birr 57. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁵⁶² Ahmed b. Hanbel, III, 132, 151, 169; Dârimî, İsti'zân 8; Buhârî, İsti'zân 15; Müslim, Selâm 14, 15; İbn Mâce, Edeb 14; Ebû Dâvûd, Edeb 137; Tirmizî, İsti'zân 8. (Tirmizî bu hadisle ilgili “sahih” tabirini kullanmıştır.)

عَنِ النَّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ تَصَدَّقَ عَلَيَّ أَبِي بَبَعْضِ مَالِهِ فَقَالَتْ أُمِّي عَمْرَةَ بِنْتُ رَوَاحَةَ لَا أَرْضَى حَتَّى تُشْهَدَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَانْطَلَقَ أَبِي إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيُشْهَدَهُ عَلَى صَدَقَتِي فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفَعَلْتَ هَذَا بِوَلَدِكَ كُلِّهِمْ قَالَ لَا قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا فِي أَوْلَادِكُمْ فَرَجَعَ أَبِي فَرَدَّ تِلْكَ الصَّدَقَةَ

Nu'mân b. Beşîr şöyle diyor: Babam malının bir kısmını bana verdi. Annem; “Benim buna rıza göstermem için Resûlullah’ın bu olaya tanıklık etmesini istiyorum” dedi. Babam da malını bana verdiğine dair tanıklık yapması için beraber Resûlullah (s.a.v.)’ın yanına gittik. Hz. Peygamber (s.a.v.) babama: “Malından diğer çocuklarına da verdin mi?” diye sordu. Babam: “Hayır Ya Resûlallah! Diğer çocuklarıma vermedim” dedi. Efendimiz: “Allah’tan korkun, çocuklarınız arasında eşit davranın!” buyurdu. Bunun üzerine babam bana malını vermekten vazgeçti.⁵⁶³

مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدًا مِنْ نَحْلِ أَفْضَلٍ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ

“Bir anne-baba evladına iyi edepten daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır”⁵⁶⁴

(30.04.2010): Eşlerin Karşılıklı Görevleri

عَنْ حَكِيمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ الْقُسَيْرِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا حَقُّ زَوْجَةٍ أَحَدِنَا عَلَيْهِ قَالَ أَنْ تُطْعِمَهَا إِذَا طَعِمْتَ وَتَكْسُوَهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ أَوْ اكْتَسَبْتَ وَلَا تَضْرِبَ الْوَجْهَ وَلَا تَقْبِخَ وَلَا تَهْجُرَ إِلَّا فِي الْبَيْتِ

Bir adam Peygamber (s.a.v.)’e: “Kadının, kocası üzerindeki hakkı nedir?” diye sordu. Efendimiz: “Kocasının yemek yediği zaman ona da yedirmesi ve elbise edindiği zaman onu da giydirmesidir. Sakın karısının yüzüne vurmasın, onu kötülemesin ve ev içi aynı yatakta yatmak müstesna onu terk etmesin.”⁵⁶⁵

إِنَّ مِنْ أَكْمَلِ الْمُؤْمِنِينَ إِيْمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَأَلَطْفَهُمْ بِأَهْلِهِ

“Müminlerin inanç bakımından en iyisi, ahlâkî bakımdan en üstün olanı ve ailesine karşı güzel davranışlı ve lütfü çok olandır.”⁵⁶⁶

أَلَا كَلُّكُمْ رَاعٍ وَكَلُّكُمْ مَسْنُونٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَالْأَمِيرُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْنُونٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَهُوَ مَسْنُونٌ عَنْهُمْ وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ بَعْلِهَا وَوَلَدِهِ وَهِيَ مَسْنُونَةٌ عَنْهُمْ وَالْعَبْدُ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْنُونٌ عَنْهُ أَلَا فَكَلُّكُمْ رَاعٍ وَكَلُّكُمْ مَسْنُونٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

“Her biriniz yöneticisiniz; hepiniz idare ettiği topluluktan mesulsünüz. Devlet adamı bir yöneticidir ve idare ettiği toplumdan mesuldür. Erkek, eşi ve çocuklarının yö-

⁵⁶³ Muvattâ, Akdiye 39; Ahmed b. Hanbel, III, 326, IV, 268, 269, 271, 273, 276; Buhârî, Şehâdât 9, Hibe 12,13; Müslim, Hibe 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19; İbn Mâce, Hibe 1; Ebû Dâvûd, Buyû 85; Tirmizî, Ahkâm 30. (Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Nihal 1.

⁵⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, III, 412, IV, 77, 78; Tirmizî, Birr 33. (Tirmizî hadisle ilgili “garib” tabirini kullanmıştır.)

⁵⁶⁵ İbn Mâce, Nikâh 3.

⁵⁶⁶ Tirmizî, İman 6.(Tirmizî bu hadis için “zayıf” demiştir.)

neticisidir ve ailesinden mesuldür. Kadın, evinin düzeninin yöneticisidir ve idare ettiği evden mesuldür. İşçi, patronunun malının yöneticisidir; o da o malın idaresinden mesuldür. Hâsılı hepiniz yöneticisiniz ve idare ettiğiniz şeylerden mesulsünüz.”⁵⁶⁷

(07.05.2010): Anne Hakkı

رَضَى الرَّبُّ فِي رِضَى الْوَالِدِ وَسَخَطَ الرَّبُّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِ

“Allah’ın rızasını kazanmak anne ve babanın rızasını elde etmekten geçer. Allah’ın gazabı ise anne ve babanın gazaplanmasıdır.”⁵⁶⁸

(14.05.2010): Peygamberimiz ve Gençlik

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ تَعَالَى فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ إِمَامٌ عَدْلٌ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهَا مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ

“Allah şu yedi gruptan olan insanları kıyamet gününde kendi arşının gölgesinde gölgelendirecektir. O kıyamet gününde ise Allah’ın kendi arşının gölgesinden başka gölgelenecek hiçbir gölge olmayacaktır. Bu yedi grup insan şunlardır: Halkını adaletle idare eden devlet yöneticisi, genç yaşında kendini Allah’a ibadet etmeye adanmış kişi, camilere gönlünü bağlamış olan kişi, herhangi bir menfaat ilişkisi olmadan sırf Allah rızası için birbirlerine muhabbet duyan, Allah’ın rızasını kazanmak için birleşen ve yine Allah’ın rızasını kazanmak için ayrılan iki kişi ve tek başına kaldığı zamanlarda Allah’ı hatırlayarak gözlerinden yaş akıtan kişi.”⁵⁶⁹

لَا تَزُولُ قَدَمُ ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عِلِمَ

“Kıyamet günü insanoğluna beş husustan sorulmadıkça yerinden bir yere ayrılmaz: Ömrünü nerelerde harcadığından, gençliğini nerelerde eskittiğinden, malını hangi yerden kazanıp, hangi yerlere sarf ettiğinden, bildiğiyle ne ölçüde yaşadığından.”⁵⁷⁰

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْنُورٌ فَالْإِمَامُ رَاعٍ وَهُوَ مَسْنُورٌ وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْنُورٌ وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ رَوْجِهَا وَهِيَ مَسْنُورَةٌ وَالْعَبْدُ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْنُورٌ أَلَا فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْنُورٌ

⁵⁶⁷ Ahmed b. Hanbel, II, 6, 54, 108, 111,121; Buhârî, Cumu’a 11; Cenâiz 32, Hadis bab başlığı altında senedi verilmeden zikredilmiştir. I, 542, İstikrâz 20, Itk 17, 19, Vasâyâ 9, Nikâh 82, 91, Ahkâm 1; Müslim, İmâre 20; Ebû Dâvûd, Harac 1; Tirmizî, Cihâd 27. (Tirmizî hadisile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁵⁶⁸ Tirmizî, Birr ve Sıla 3. (Tirmizî bu hadisile ilgili “Sahih” terimini kullanmıştır.)

⁵⁶⁹ Muvattâ, Şe’r 5; Ahmed b. Hanbel, II, 439; Buhârî, Ezan, 36; Müslim, Zekât, 91; Tirmizî, Zühd, 53; Nesâi, Kudât 2. (Tirmizî’ye göre hadis “Hasen sahihtir.”)

⁵⁷⁰ Tirmizî, Kıyâme 1. (Tirmizî bu hadisile ilgili “Garip” tabirini kullanmıştır.)

“Her biriniz yöneticisiniz; hepiniz idare ettiği topluluktan mesulsünüz. Devlet adamı bir yöneticidir ve idare ettiği toplumdan mesuldür. Erkek, eşi ve çocuklarının yöneticisidir ve ailesinden mesuldür. Kadın, evinin düzeninin yöneticisidir ve idare ettiği evden mesuldür. İşçi, patronunun malının yöneticisidir; o da o malın idaresinden mesuldür. Hâsılı hepiniz yöneticisiniz ve idare ettiğiniz şeylerden mesulsünüz.”⁵⁷¹

(21.05.2010): Kimsesiz Çocukları Sevmek

مَنْ مَسَحَ رَأْسَ يَتِيمٍ لَمْ يَمْسَحْهُ إِلَّا بِاللَّهِ كَانَ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ مَرَّتْ عَلَيْهَا يَدُهُ حَسَنَاتٌ وَمَنْ أَحْسَنَ إِلَى يَتِيمَةٍ أَوْ يَتِيمٍ عِنْدَهُ كُنْتُ أَنَا وَهُوَ فِي الْجَنَّةِ كَهَاتَيْنِ وَقَرَنَ بَيْنَ أَصْبَعَيْهِ السَّبَّابَةِ وَالْوَسْطَى

“Yetimin başını merhametle okşayan kimsenin elinin temas ettiği her saç teline mukabil ona ecir verilir. Yanındaki yetim erkek veya kız çocuğa iyi davranan kimse ile ben cennette şu ikisi gibi olacağız. (Şehadet ve orta parmağını göstererek)”⁵⁷²

خَيْرُ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِينَ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ يُحَسِّنُ إِلَيْهِ، وَشَرُّ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِينَ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ يُسَاءُ إِلَيْهِ

“İslam toplumundaki en hayırlı ev, bir yetimin sahiplenerek büyütüldüğü evdir ve İslam toplumundaki en kötü ev de yetime kötü davranılan evdir.”⁵⁷³

(28.05.2010): İstanbul’un Fethi

لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةَ فَلَنَعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنَعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ

“Elbette ki İstanbul fethedilecektir. İstanbul’u fetheden komutan ve o komutanın ordusu ne güzeldir.”⁵⁷⁴

(04.06.2010): Akraba ve Komşu Haklarına Riayet

قَالَ اللَّهُ أَنَا اللَّهُ وَأَنَا الرَّحْمَنُ خَلَقْتُ الرَّحِمَ وَشَقَقْتُ لَهَا مِنْ اسْمِي فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلْتُهُ وَمَنْ قَطَعَهَا بَتَّئْتُ

Allah şöyle buyuruyor: “Ben Rahman’ım, akrabalığı yaratan da benim. Kendi adımdan ona ismimi verdim. Akrabalık ilişkilerini kesmeyerek devam ettiren kimseyle alakamı kesmez devam ettiririm. Akrabalık ilişkilerini kopararak alakayı kesenle de alakamı keserim”⁵⁷⁵

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ

⁵⁷¹ Ahmed b. Hanbel, II, 6, 54, 108, 111,121; Buhârî, Cum’a 11; Cenâiz 32, istikrâz 20, Itk 17, Itk 19, Vasâyâ 9, Nikâh 82, Nikâh 91, Ahkâm 1; Müslim, İmâre 20; Ebû Dâvûd, Harac 1; Tirmizî, Cihâd 27. (Tirmizî hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁵⁷² Ahmed b. Hanbel, V, 250,265

⁵⁷³ İbn Mâce, Edep 6.

⁵⁷⁴ Ahmed b. Hanbel, IV, 335.

⁵⁷⁵ Ahmed b. Hanbel, I, 191, 194, II, 160, 498; Buhârî, Edep 13; Ebû Dâvûd, Zekât 45; Tirmizî, Birr 9. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Sahih” terimini kullanmıştır.)

“Allah'a ve ahiret gününe imanı olan kimse misafirini ağırlasın. Allaha ve ahiret gününe imanı olan kimse akrabası ile alakasını devam ettirsin, Allah'a ve ahiret gününe imanı olan kimse ya güzel söz konuşsun ya da susup konuşmasın!”⁵⁷⁶

قَالَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ وَيُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحْمَهُ

“Rızıkının çoğalmasını ve ömrünün uzamasını isteyen kimse akrabayla bağıni koparmasın.”⁵⁷⁷

(11.06.2010): Üç Ayların Fazileti

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ رَجَبٌ قَالَ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبٍ وَشَعْبَانَ وَبَارِكْ لَنَا فِي رَمَضَانَ

“Hz. Nebî (s.a.v.) Recep ayına girdiğinde duası şu okurdu: “Allah’ım! Recep ayını ve Şaban ayını hakkımızda uğurlu eyle, bizleri Ramazan ayına erdir.”⁵⁷⁸

(18.06.2010): Namazın Hikmeti⁵⁷⁹

(25.06.2010): Çocukların Din Eğitimi ve Yaz Kur’an Kursları

مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدًا مِنْ نَحْلٍ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ

“Bir ana-baba evladına iyi edepten daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır.”⁵⁸⁰

إِنَّ الَّذِي لَيْسَ فِي جَوْفِهِ شَيْءٌ مِنَ الْقُرْآنِ كَالْبَيْتِ الْخَرِبِ

“Yaşamında Kur’an’dan hiçbir şey bulunmayan kişinin durumu virane bir eve benzer”⁵⁸¹

خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ

“Sizin en hayırlınız, Kur’an’ı öğrenen ve öğretenidir.”⁵⁸²

مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ يَتْلُونَ كِتَابَ

اللَّهِ وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ وَعَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمْ الْمَلَائِكَةُ وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ وَمَنْ

بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ

⁵⁷⁶ Muvattâ, Sıfatu’n-Nebî 22; Ahmed b. Hanbel, II, 174, IV, 31, V, 25, 413, VI, 384, 386; Dârimî, Et’ime 11; Buhârî, Edeb 31; Müslim, Îmân 74, 77; İbn Mâce, Edeb 4.

⁵⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, I, 143, III, 156, 230, 247, 266; Buhârî, Buyû 13; Edeb 12; Müslim, Birr 20, 21; Ebû Dâvûd, Zekât 46.

⁵⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, I, 259.

⁵⁷⁹ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

⁵⁸⁰ Ahmed b. Hanbel, III, 412, IV, 77, 78; Tirmizî, Birr 33. (Tirmizî hadisle ilgili “Garib” tabirini kullanmıştır.)

⁵⁸¹ Ahmed b. Hanbel, I, 223; Darimi, Fezailü’l-Kur’an 1; Tirmizî, Sevâbü’l Kur’an 18. (Tirmizî bu hadis için “Hasen sahih” demiştir.)

⁵⁸² Ahmed b. Hanbel, I, 58, 70, 153; Dârimî, Fedâilü’l-Kur’an 2; Buhârî, Fedâilü’l-Kur’an 21; İbn Mâce, Mukaddime 16; Ebû Dâvûd, Salât 349; Tirmizî, Fedâilü’l-Kur’an 15. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

“Bir yola girerek ilim arayan kimseyi Allah da cennete götüren bir yola sokar. Bir grup Allah'ın evinde bir araya gelerek Kur'an'ı okuyup ve fikir alışverişinde bulurlarsa; oraya huzur iner. Allah'ın rahmeti onları çepeçevre kuşatır. Melekler de etraflarını sarmalarlar. Allah onları nezdindekilerle birlikte anar. Bir kimseyi ibadetleri geride bırakırsa, nesebi öne geçirmez.”⁵⁸³

أَقْرَأُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيعًا لِأَصْحَابِهِ

“Kur'an'ı okuyun! Çünkü Kur'an, onu okuyanlara kıyamet günü şefaatçi olarak gelecektir.”⁵⁸⁴

2. 15. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2010 YILI TEMMUZ-AĞUSTOS-EYLÜL AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(02.07.2010): Miraç Kandili⁵⁸⁵

(09.07.2010): Zamanı Değerlendirme Bilinci

لَا تَزُولُ قَدَمَا عَبَدَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عُمُرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ، وَعَنْ عِلْمِهِ فِيمَا فَعَلَ وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَا أَنْفَقَهُ وَعَنْ جِسْمِهِ فِيمَا أَبْلَاهُ

“Kıyamet günü insanoğluna beş husustan sorulmadıkça yerinden bir yere ayrılmaz: Ömrünü nerelerde harcadığından, gençliğini nerelerde eskittiğinden, malını hangi yerden kazanıp, hangi yerlere sarf ettiğinden, bildiğiyle ne ölçüde yaşadığından.”⁵⁸⁶

من استوى يومه فهو مغبون

“İki gününü birbirine eşit geçiren aldanmıştır.”⁵⁸⁷

نِعْمَتَانِ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ

“Sağlık ve boş vakit, çoğu insanın değerlendirme hususunda kıymetini bilmediği iki büyük nimettir.”⁵⁸⁸

(16.07.2010): Hicretin Anlam ve Önemi

الْمُؤْمِنُ مَنْ آمَنَهُ النَّاسُ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ الْخَطَايَا وَالذُّنُوبَ

“Mümin o kimsedir ki, insanlar malları ve canları bakımından ondan (yani şer-

⁵⁸³ Ahmed b. Hanbel, II, 92, 252, 274, IV, 104; Buhârî, Mezâlim 3, İkrâh 7; Müslim, Birr 58, Zikir 38; İbn Mâce, Mukaddime 17; Ebû Dâvûd, Edeb 46, Edeb 68; Tirmizî, Hudûd 3, Birr 19, Kıraât 12. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁵⁸⁴ Ahmed b. Hanbel, V, 249, 251; Müslim, Salatü'l Müsafirin 252.

⁵⁸⁵ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

⁵⁸⁶ Dârimî, Mukaddime 45; Tirmizî, Kıyâme 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁵⁸⁷ Aclûnî, el-Keşfu'l Hafâ, II, 274. Aclûnî, bu hadisi Deylemi'nin “Zayıf” bir senedle rivayet ettiğini bildirmektedir.

⁵⁸⁸ Ahmed b. Hanbel, I, 258; Dârimî Rikak 2; Buhârî, Rikak 1; İbn Mâce, Zühd 15; Tirmizî, Zühd 1. (Tirmizî bu hadis için “Sahih” demiştir.)

rinden) emindirler. Muhacir de hataları ve günahları terk eden kimsedir.”⁵⁸⁹

المُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ

“Müslüman, diliyle ve eliyle diğer Müslümanların selâmette kaldığı kişidir. Muhacir de Allah'ın nehiy ettiği şeyleri terk edendir.”⁵⁹⁰

(23.07.2010): Berat Kandili

إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَقُومُوا لَيْلَهَا وَصُومُوا نَهَارَهَا فَإِنَّ اللَّهَ يَنْزِلُ فِيهَا لِعُرُوبِ الشَّمْسِ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا فَيَقُولُ أَلَا مِنْ مُسْتَغْفِرٍ لِي فَأَغْفِرَ لَهُ أَلَا مُسْتَرْزِقٌ فَارْزُقْهُ أَلَا مُبْتَلَى فَأَعَافِيهِ أَلَا كَذَّاءٌ أَلَا كَذَّاءٌ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ

“Şaban’ın 15. gecesini ibadet ederek değerlendirin, Şaban’ın on beşinci gününü de oruçlu geçirin. Zira Yüce Mevla, güneş doğana dek bu gecede dünya göğüne tecelli eder ve ortalık aydınlana dek ‘af dileyen yok mu, onu bağışlayayım; rızık dileyen yok mu, onu rızıklandırayım; şifa dileyen yok mu, onun hastalığını şifa vereyim. Daha ne istelerse istesinler, istediklerini vereyim’ buyurur.”⁵⁹¹

(30.07.2010): Faiz ve Tefecilikten Korunalım⁵⁹²

(06.08.2010): Kur’an Ayı Ramazan’a Hazırlık

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ أَظْلَمَكُمْ شَهْرٌ عَظِيمٌ مَبَارَكٌ شَهْرٌ فِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ جَعَلَ اللَّهُ صِيَامَهُ فَرِيضَةً وَقِيَامَهُ لِيْلَهُ تَطَوُّعًا مِنْ تَقَرُّبٍ فِيهِ بِخَصْلَةٍ مِنَ الْخَيْرِ كَانَتْ كَمَنْ أَدَّى فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ وَمَنْ أَدَّى فَرِيضَةً فِيهِ كَانَتْ كَمَنْ أَدَّى سَبْعِينَ فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ وَهُوَ شَهْرُ الصَّبْرِ وَالصَّبْرُ تَوَابُهُ الْجَنَّةُ وَشَهْرُ الْمَوَاسَاةِ وَشَهْرٌ يُزَادُ فِي رِزْقِ الْمُؤْمِنِ فِيهِ مِنْ فَطْرِ فِيهِ صَانِمًا كَانَتْ مَغْفَرَةً لِدُنُوبِهِ وَعَتَقَ رَقَبَتَهُ مِنَ النَّارِ وَكَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْءٌ

“Ey insanlar! Büyük ve mübarek bir ayın gölgesi üzerinize düştü. Bu ayın içinde, bin aydan kıymetli olan Kadir Gecesi bulunur. Bu ayda Allah, gündüzün oruçlu olmayı farz kıldı, ben de bu ayın gecesinde teravih namazı kılmayı sünnet kıldım. Bu ayda bir iyilik eden, diğer aylarda bir farz yapmış gibi sevap kazanır. Bu ayda bir farz yapan kimsede, diğer aylarda yetmiş farz yapmış gibi sevap alır. Ramazan sabretme ve fakirlere yardım yapma ayıdır, sabrın ve yardım yapmanın sevabı ise cennettir. Ramazan bereket ayıdır, Müminin rızkının fazlalaştığı bir aydır. Bu ayda bir oruçlunun orucunu açtıran kimsenin günahları bağışlanır, cehennemden kurtulur ve orucunu açtırdığı

⁵⁸⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 206, 215, III, 154, VI, 21, 22; İbn Mâce, Fiten 2; Tirmîzî, İman 12. Tirmîzî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, İman 8.

⁵⁹⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 163, 192, 194, 205, 207, 210, 212, 215, 224, III, 154, 392, 412; Buhârî, İmân 4, Rikâk 26; Ebû Dâvûd, Salât 34, Cihâd 2; Nesâi, Zekât 49, İmân 9.

⁵⁹¹ İbn Mâce, İkâmetü’s-Salât 191. Muhakkik zevaidde bu hadisin bu hadisin senedinin “Zayıf” olduğunu bildirmiştir.

⁵⁹² Hutbede hadis kullanılmamıştır.

kimsenin tuttuğu orucun sevabı kadar ecir alır. Oruçlunun sevabından da eksilen olmaz.⁵⁹³

أَعْطَيْتِ أُمَّتِي فِي شَهْرِ رَمَضَانَ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي
أَمَّا وَاحِدَةٌ فَإِنَّهُ إِذَا كَانَ أَوَّلَ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ نَظَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِمْ وَمَنْ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ لَمْ يَعْذِبْهُ أَبَدًا
وَأَمَّا الثَّانِيَةُ فَإِنَّ خُلُوفَ أَفْوَاهِهِمْ حِينَ يَمْسُونَ أَطِيبَ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمَسْكِ
وَأَمَّا الثَّالِثَةُ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ
وَأَمَّا الرَّابِعَةُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَأْمُرُ جَنَّتَهُ فَيَقُولُ لَهَا اسْتَعْدِي وَتَزِينِي لِعِبَادِي أَوْشَكَ أَنْ يَسْتَرِيحُوا مِنْ تَعَبِ الدُّنْيَا إِلَى
دَارِي وَكِرَامَتِي
وَأَمَّا الْخَامِسَةُ فَإِنَّهُ إِذَا كَانَ آخِرَ لَيْلَةٍ غَفَرَ اللَّهُ لَهُمْ جَمِيعًا

“Ramazan ayında ümmetime benden önceki peygamber ümmetlerine verilmeyen beş şey verildi:

1-Ramaza'nın ilk gecesi Allah ümmetime rahmet nazarıyla nazar eder, Allah nazar ettiği kişiye ebediyen azap etmez.

2-Oruç tutmadan dolayı akşama doğru meydana gelen oruçlunun ağzının kokusu Allah'ın yanında misk kokusundan daha hoştur.

3-Melekler, oruçlular için gündüz gece Allah'tan bağışlanma dilerler,

4-Ramazan'ın son gecesine ulaşıldığında Allah oruç tutan bütün kullarını bağışlar.

5-Allah cennete “Oruç tutan kullarımın dünya sıkıntısından kurtulup benim yurumda ikramımla istirahat etmeleri zamanı yaklaştı ey cennetim hazır ol ve süslen” diye emreder.⁵⁹⁴

(13.08.2010): Orucun Kazandırdıkları

قَالَ اللَّهُ كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلَّا الصِّيَامَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ وَالصِّيَامُ جُنَّةٌ وَإِذَا كَانَ يَوْمٌ صَوْمِ أَحَدِكُمْ فَلَا يَرَفُثُ وَلَا يَصْنَعُ فَإِنْ سَابَّهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ فَلْيَقُلْ إِنِّي امْرُؤٌ صَائِمٌ

Allah (c.c.): “İnsanın yaptığı her güzel amel kendisi içindir, oruç benim rızam için tutulduğu için onun karşılığını sadece ben vereceğim. Oruç günahlardan bir koruyucudur. Sizler oruç tuttuğunuz gün kem söz söylemesin ve kötülük etmesin veya başka birine bağırmasın. Başka birisi ona küfreder ya da onunla kavga ederse ona: Ben oruç tutuyorum, desin.” buyurmuştur.⁵⁹⁵

⁵⁹³ Beyhakî, Şuabu'l-Îmân, III, 305; Münzirî, et-Tergîb ve-tTerhîb, II, 11.

⁵⁹⁴ Beyhakî, Şuabu'l-Îmân, I, 145; Münzirî, et-Tergîb ve-tTerhîb, II, 92.

⁵⁹⁵ Muvattâ, Sıyâm 57, 58; Ahmed b. Hanbel, II, 245, 272, 306; Buhârî, Savm 2, 9; Müslim, Sıyâm 160, 163; Nesâî, Sıyâm 42, 43.

(20.08.2010): Zekât ve Fitre

حَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ وَدَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ وَأَعِدُوا لِلْبَلَاءِ الدُّعَاءَ

“Mal ve mülkünüzü zekâtını vererek güvence altına alın, hastalarınızı fakirlere sadaka vererek tedavi edin. Kaza ve belalara dua ederek karşı koyun.”⁵⁹⁶

(27.08.2010): Zafer Ayı Ağustos⁵⁹⁷

(03.09.2010): Kadir Gecesi

مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ
ذَنْبِهِ

“İman ederek ve ecrini de Yüce Mevla’dan ümit ederek Kadir gecesini ibadet ederek değerlendiren kimsenin önceki günahları affedilir. İman ederek ve ecrini de Yüce Mevla’dan ümit ederek, Ramazan orucunu tutan kimsenin önceki günahları affedilir.”⁵⁹⁸

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ عَلِمْتُ أَيَّ لَيْلَةٍ لَيْلَةَ الْقَدْرِ مَا أَقُولُ فِيهَا قَالَ قَوْلِي: اللَّهُمَّ إِنَّكَ عُفُوٌّ تُحِبُّ
الْعُفْوَ فَاعْفُ عَنِّي

Hiz. Âişe (r.a.): “Ya Resûlallah! Eğer Kadir gecesini bilirsem o gecede nasıl dua edeyim” diye sorunca Hiz. Peygamber “şöyle dua et” buyurdu: “Rabbim! Sen çok bağışlayıcısın, bağışlamayı seversin, beni de bağışla”⁵⁹⁹

(09.09.2010): Ramazan Bayramı

لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثٍ

“Bir Müslüman’ın diğer Müslüman kardeşi ile üç günden ziyade küskün kalması helâl olmaz.”⁶⁰⁰

(10.09.2010): Ramazan’ın Kazanımlarını Devam Ettirelim

سُنِّلَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ قَالَ أَدْوَمُهَا وَإِنْ قَلَّ

⁵⁹⁶ Taberâni, El-Mu’cemu’l Kebir X. 128; Münzirî, et-Tergîb vet-Terhîb I. 520; Süyûtî, El-Camiu’s-Sağir III. 388. (Süyûtî bu hadis için “Zayıf” ifadesini kullanmıştır.)

⁵⁹⁷ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

⁵⁹⁸ Ahmed b. Hanbel, II, 239, 348, 409, 423, 473, 503; Dârimî, Savm 54; Buhârî, İmân 26, Savm 6, Terâvîh 1; Müslim, Salâtü’l-Müsâfirîn 175; Ebû Dâvûd, Salât 218; Tirmizî, Savm 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Sıyâm 39, Sıyâm 40, İmân 22

⁵⁹⁹ Ahmed b. Hanbel, VI, 171, 183, 208, 258; İbn Mâce, Duâ 5; Tirmizî, Deavât 88. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁶⁰⁰ Muvattâ, Husnu’l-Huluk 13; Ahmed b. Hanbel, I, 176, 184, II, 392, III, 110, 166, 199, 209, 225, IV, 327, V, 416, 422; Buhârî, Edeb 57, Edeb 62, İsti’zân 9; Müslim, Birr 23, Birr 25, 26; İbn Mâce, Mukaddime 7; Ebû Dâvûd, Edeb 55; Tirmizî, Birr 21, 24. (Tirmizî hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

Resûlüllah (s.a.v.)’e: Hangi amel Allah’a daha sevimidir, diye sorulduğunda Peygamber (s.a.v.): “Az da olsa devamlı yapılındır,” cevabını vermiştir.⁶⁰¹

(17.09.2010): İslâm’ın Eğitime Verdiği Önem

خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ مِنْ بَعْضِ حُجْرِهِ فَدَخَلَ الْمَسْجِدَ فَإِذَا هُوَ بِحَلَقَتَيْنِ إِحْدَاهُمَا يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ وَيَدْعُونَ اللَّهَ وَالْآخَرَى يَتَعَلَّمُونَ وَيُعَلِّمُونَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ عَلَى خَيْرٍ هَوْلَاءِ يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ وَيَدْعُونَ اللَّهَ فَإِنْ شَاءَ أَعْطَاهُمْ وَإِنْ شَاءَ مَنَعَهُمْ وَهَوْلَاءِ يَتَعَلَّمُونَ وَيُعَلِّمُونَ وَإِنَّمَا بُعِثْتُ مُعَلِّمًا فَجَلَسَ مَعَهُمْ

Resûlüllah (s.a.v.) bir gün evinden çıkarak mescide girdiğinde iki grup ile karşılaştı. Bir grup Kur’an okuyor ve dua ediyorlardı. Diğer grup ise ilim belliyorlar ve başkalarına da belletiyorlardı. Peygamber (s.a.v.): “Bunların hepsi iyilik üzerinde- dirler. Şu grup Kur’an okuyor ve dua ediyor. Allah dilerse onların dualarını kabul eder, dilerse kabul etmez.” Diğer grubu göstererek “bunlar da ilim belliyorlar ve belletiyorlar. Ben öğretmen olarak gönderildim” buyurdu ve ilimle meşgul olanların yanına oturdu.⁶⁰²

لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسَلَّطَ عَلَى هَلَكَتِهِ فِي الْحَقِّ وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْحِكْمَةَ فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعَلِّمُهَا

“Gıpta edilecek kişi sadece şu iki kimsedir: Allah’ın fazlından kendisine verilen malı iyilik namına harcayan kişi ve yine Allah’ın kereminden kendisine verilen hikmeti yaşayıp ve o hikmeti başkalarına da öğreten kişi.”⁶⁰³

(24.09.2010): Hasetten Kaçınalım

إِيكُمُ وَالْحَسَدُ فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ

“Kıskançlıktan sakının. Çünkü kıskançlık kuru odunu ateşin yakarak kül etmesi gibi kıskançlıkta de sevapları yok eder.”⁶⁰⁴

لَا تَبَاغُضُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا وَلَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ

“Birbirinizle buğz ve düşmanlık etmeyiniz, birbirinize haset etmeyiniz, birbirinize sırtınızı dönmeyiniz. Ey Allah'ın kulları, kardeş olunuz. Müslüman birinin din kardeşiyle üç günden ziyade dargın kalması helâl olmaz!”⁶⁰⁵

⁶⁰¹ Ahmed b. Hanbel, II, 350, VI, 165, 180, 199, 267, 272; Buhârî, Libâs 43, Rikâk 18; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 215, 216, 218, Sıyâm 177, Sıfatü'l- Münâfikîn 78; İbn Mâce, Zühd 28; Ebû Dâvûd, Salât 317; Nesâî, Kible 13.

⁶⁰² İbn Mâce, Mukaddime 17.

⁶⁰³ Ahmed b. Hanbel, I.385,432; Buhârî, İlim 15, Zekât 5, Ahkâm 3, İ'tisam 13; Müslim, Müsâfirîn 268; İbn Mâce, Zühd 22.

⁶⁰⁴ İbn Mâce, Zühd 22; Ebû Dâvûd, Edeb 52.

⁶⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, III, 110, 166, 199, 209, 225; Buhârî, Edeb 57, 62; Müslim, Birr 23, 24; Ebû Dâvûd, Edeb 55; Tirmizî, Birr 24. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

2. 16. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2010 YILI EKİM-KASIM-ARALIK AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(01.10.2010): Camilerin Hayatımızdaki Yeri

مَنْ بَنَى مَسْجِدًا قَالَ بُكَيْرٌ حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ يَبْتَغِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ بَنَى اللَّهُ لَهُ مِثْلَهُ فِي الْجَنَّةِ

“Allah’ın rızasını talep ederek bir mescit yaptıran kimseye, Allah da buna karşılık o kimse için cennette onun misli bir köşk yapar.”⁶⁰⁶

مَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ مَشَى إِلَى بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ لِيَقْضِيَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ كَانَتْ خَطْوَاتُهُ إِحْدَاهُمَا تَحُطُّ
خَطِيئَةً وَالْأُخْرَى تَرْفَعُ دَرَجَةً

“Bir kimse, evinde güzelce abdest alarak temizlenir, Allah’ın farzlarından bir farzı ifa etmek amacıyla camiye giderse, camiye giderken attığı adımlardan biri günahını siler, diğer adımı da onun manevî derecesini yükseltir.”⁶⁰⁷

(08.10.2010): Ticaret Ahlâkı

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ

“Sözünde duran ve itimat edilen ticaret adamı; Nebîler, Sıddîkler ve şehitlerle beraber haşrolur.”⁶⁰⁸

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى صُبْرَةٍ طَعَامٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا فَذَلَّتْ أَصَابِعُهُ بَلَلًا فَقَالَ مَا هَذَا يَا صَاحِبَ
الطَّعَامِ قَالَ أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَمَا يَرَاهُ النَّاسُ مِنْ عَشٍّ فَلَيْسَ مِنِّي

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) pazarda dolaşırken zahire ticareti yapan bir adamın yanına uğramış, bir yiyecek yığınının içine elini sokmuş ve eline yaşlık dokunduğunda; “Bu yaşlık nedir?” deyince, zahireci “Yağmur yağdı da bu sebepten dolayı yaşardı” dedi. Hz. Nebî (s.a.v.), “Müşterilerin görüp farkına varabilmesi için yaş olan kısmı neden üstüne çevirmedin?” dedikten sonra: “Kim bizi kandırırsa bizden değildir.” Buyurmuşlardır.⁶⁰⁹

الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ وَلَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ بَاعَ مِنْ أَخِيهِ بَيْعًا فِيهِ عَيْبٌ إِلَّا بَيَّنَّهُ لَهُ

⁶⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, I, 20,53, 61, 70, 242, III, 490, IV, 386, VI, 461; Dârimî, Salât 113, Buhârî, Salât 65; Müslim, Mesâcid 24, 25, Zühd 43, 44, ibn Mâce, Mesâcid 1; Tirmizî, Salât 237. (Tirmizî buhadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Mesâcid 1.

⁶⁰⁷ Müslim, Mesâcid 282; İbn Mâce, Tahâre 6, Mesâcid 14; Tirmizî, Cum’a 423. 8Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁶⁰⁸ Dârimî, Buyû 8; İbn Mâce, Ticârât 1, Tirmizî, Buyû 4. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

⁶⁰⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 50, 242, 417, III, 466, IV, 46; Dârimî, Buyû 10; Müslim, İmân 164; ibn Mâce, Ticârât 36; Ebû Dâvûd, Buyû 52; Tirmizî, Buyû 74. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

“Müslüman, Müslüman’a dinde kardeşdir. Ayıbı olan malı Müslüman kardeşine satan kişiye bu ticareti helal olmaz. Eğer malı satarken ayıbını söylerse o zaman başka.”⁶¹⁰

رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا سَمَحًا إِذَا بَاعَ وَإِذَا اشْتَرَى وَإِذَا افْتَضَى

“Satış yaparken, satın alırken, borcunu isterken ve borcunu verirken eli açıklık ve kolaylık gösteren kimseye Allah merhamet etsin.”⁶¹¹

(15.10.2010): Çocuk İstismarından Kaçınalım

جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ثَقَبِلُونَ الصَّبِيَّانَ فَمَا نَقَبْتَهُمْ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
أَوْأَمْلِكُ لَكَ أَنْ نَزَعَ اللَّهُ مِنْ قَلْبِكَ الرَّحْمَةَ

Resûlullah (s.a.v.)'a bir Arap gelerek: “(Ya Resûlallah!) Çocuklarınızı sizler oper misiniz? Bizler böyle yapmayız” deyince Peygamber (s.a.v.): “Allah kalbinden merhamet ve şefkati almışsa, ben sana ne yapabilirim ki?” diye cevap verdi.⁶¹²

عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ سَرِيحٍ قَالَ أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَزَوْتُ مَعَهُ فَأَصَبْتُ ظَهْرًا فَقَتَلَ النَّاسُ يَوْمَئِذٍ حَتَّى
قَتَلُوا الْوُلْدَانَ وَقَالَ مَرَّةً: الذَّرِيَّةُ فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا بَالُ أَقْوَامٍ جَاوَزَهُمُ الْقَتْلُ الْيَوْمَ
حَتَّى قَتَلُوا الذَّرِيَّةَ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّمَا هُمْ أَوْلَادُ الْمُشْرِكِينَ فَقَالَ أَلَا إِنَّ خِيَارَكُمْ أَبْنَاءَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ قَالَ أَلَا
لَا تَقْتُلُوا ذُرِّيَّةً أَلَا لَا تَقْتُلُوا ذُرِّيَّةً قَالَ كُلُّ نَسَمَةٍ تُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ

Bir savaş esnasında bazı çocukların savaştan iki ordu arasında kalıp öldüğünü görünce Hz. Peygamber (s.a.v.) bu duruma çok üzülmüştü. “Ey Allah’ın Resûlü! Bunlar müşrik çocuklarıdır niçin üzülüyorsunuz.” dediklerinde buyurdular ki. “Müşrik çocukları da olsa bile onlar masumdur. Sakın çocukları öldürmeyin! Her insan temiz fitrat üzere doğar.”⁶¹³

(22.10.2010): Gıybet Haramdır

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَنْذَرُونَ مَا الْغَيْبَةَ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قِيلَ
أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَحْيٍ مَا أَقُولُ قَالَ إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ، فَقَدِ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدِ بَهْتَهُ

Resûlullah (s.a.v.): “Biliyor musunuz nedir gıybet?” buyurmuş, ashap: “Allah ve Resûlü en iyisini bilir” dediler. Resûlullah da “Kardeşini hoşlanmadığın bir şeyle anmandır.” buyurmuş. “Ya kardeşimde benim söylediğim bulunursa” denildiğinde.

⁶¹⁰ İbn Mâce, Ticârât 45.

⁶¹¹ Muvattâ, Buyû 100; Buhârî, Buyû 16; İbn Mâce, Ticârât 28.

⁶¹² Ahmed b. Hanbel, II, 56, 70; Buhârî, Edep 18; Müslim, Fedâil 64; İbn Mâce Edep 3.

⁶¹³ Ahmed b. Hanbel, III, 435

“Söylediğin kusur varsa, işte o zaman onun gıybetini yapmış olursun. Eğer o kusur onda yoksa iftira etmiş olursun” buyurmuşlar.⁶¹⁴

لَمَّا عَرَجَ بِي مَرَرْتُ بِقَوْمٍ لَهُمْ أَظْفَارٌ مِنْ نَحَاسٍ يَخْمُشُونَ وَجُوهَهُمْ وَصُدُورَهُمْ فَقُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جِبْرِيْلُ قَالَ هَؤُلَاءِ
الَّذِينَ يَأْكُلُونَ لُحُومَ النَّاسِ وَيَقَعُونَ فِي أَعْرَاضِهِمْ

“Miraca çıkarıldığımda tırnakları bakırdan olan bir kavme rastladım. Bunlar bakırdan tırnaklarını suratlarını ve göğüslerini cırmalıyorlardı. “Ya Cebrail! Kim bunlar?” dedim. Cebrail: “Gıybet ederek insanların etlerini yiyip ve ırzalarına saldıranlardır” cevabını verdi.”⁶¹⁵

مَنْ رَدَّ عَنْ عَرَضِ أَخِيهِ رَدَّ اللَّهُ عَنْ وَجْهِهِ النَّارَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Müslüman kardeşinin ırz ve namusuna olan tecavüzü uzaklaştıran kimsenin kıyamet gününde Allah’ta bedeninden Cehennem ateşini uzaklaştırır.”⁶¹⁶

مَنْ يَتَوَكَّلْ لِي مَا بَيْنَ لِحْيَتَيْهِ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَتَوَكَّلْ لَهُ بِالْجَنَّةِ

“Dilini yalan ve gıybetten, namusunu da zinadan korumayı garanti eden kimseye Cennete girmeyi garanti ederim.”⁶¹⁷

(29.10.2010): Cumhuriyet Fazilettir.⁶¹⁸

(05.11.2010): Takva Elbisesini Giymek

وَسَأَلَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَبِيًّا عَنِ التَّقْوَى فَقَالَ هَلْ أَخَذْتَ طَرِيقًا ذَا شَوْكٍ قَالَ نَعَمْ، قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهِ
قَالَ تَشَمَّرْتُ وَحَدَرْتُ قَالَ: فَذَاكَ التَّقْوَى

Hız. Ömer (r.a.), Ubey b. Kâb’ a (r.a.) “Takva nedir?” diye sordu. Ubey b. Kâb: “Sen dikenle dolu yolda hiç yürüdün mü? Deyince Hz. Ömer (r.a.): “Evet yürüdüm.” Diye cevap vermiştir. “Nasıl yürüdün” diye sorulduğunda, “paçalarımı sıvayıp dikenlere basmamaya gayret ettim.” diye cevap vermiş bunu üzerine Ubey b. Kâb: “İşte takva budur.” demiştir.⁶¹⁹

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَا إِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ وَإِنَّ أَبَاكُمْ وَاحِدٌ أَلَا لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَمِيٍّ وَلَا لِعَجَمِيٍّ عَلَى عَرَبِيٍّ وَلَا أَحْمَرَ عَلَى
أَسْوَدَ وَلَا أَسْوَدَ عَلَى أَحْمَرَ إِلَّا بِالتَّقْوَى

“Ey insanlar Rabbiniz tektir, babanız da tektir. Arap’ın Acem’e, Acem’in de Arap’a, beyaz tenlinin siyah tenliye ve siyah tenlinin de beyaz tenliye hiçbir üstünlüğü yoktur. Üstünlük Allah’tan gereği gibi çekinme ilemdir.”⁶²⁰

⁶¹⁴ Ahmed b. Hanbel, II, 230, 384, 86, 458; Darimi, Rikak 6; Müslim, Birr, 70; Ebû Dâvûd, Edep, 35; Tirmizî, Birr, 23. (Tirmizî’ye göre hadis “Hasen sahihtir.”)

⁶¹⁵ Ahmed b. Hanbel, III, 224; Ebû Dâvûd, Edep 35.

⁶¹⁶ Ahmed b. Hanbel, VI, 449, 450; Tirmizî, Birr 20. (Tirmizî bu hadis için “Hasen” demiştir.)

⁶¹⁷ Buhârî, Rikak 23, Hudûd 19; Tirmizî, Zühd 60. (Tirmizî bu hadis ile ilgili “Hasen garip” demiştir.)

⁶¹⁸ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

⁶¹⁹ İmam Kurtubî, El-Camiu li Ahkami’l Kur’an I, 405.

⁶²⁰ Ahmed b. Hanbel, V, 411.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقَى وَالعَفَاةَ وَالعِغْنَى

“Allah’ım! Senden hak olan Müslümanlık yolunu, Sen’den hakkıyla çekinmeyi, iffetli olmayı ve gönül zenginliği diliyorum.”⁶²¹

(12.11.2010): Kurban İbadetinin Önemi

مَا عَمِلَ آدَمِيٌّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ إِنَّهُ لَيَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا وَأَشْعَارِهَا وَأَظْلَافِهَا
وَأَنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللَّهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ مِنَ الْأَرْضِ فَطَيَّبُوا بِهَا نَفْسًا

“İnsan Kurban Bayram’ında Allah katında kurban kanı akıtmaktan daha hoş bir iş yapmamıştır. Kestiği hayvan kıyamet gününde boynuzları, kılları ve tırnaklarıyla gelecektir. Kişinin kestiği kurbanın kanı daha yere damlamadan önce Allah katında hemen makbul olur. Bu sebeple kestiğiniz kurbanlarımızdan ötürü gönlünüz rahat olsun.”⁶²²

إِنَّ أَوَّلَ مَا نَبْدَأُ بِهِ فِي يَوْمِنَا هَذَا أَنْ نُصَلِّيَ ثُمَّ نَرْجِعُ فَنَنْحَرُ مَنْ فَعَلَهُ فَقَدْ أَصَابَ سُنَّتَنَا وَمَنْ دَبِحَ قَبْلَ فَإِنَّمَا هُوَ لَحْمٌ
قَدَّمَهُ لِأَهْلِهِ لَيْسَ مِنَ النُّسُكِ فِي شَيْءٍ

“Bu Kurban Bayramı gününde evvelce yapacağımız iş, Bayram namazımızı kılarız, ardından evimize döner ve kurbanlık hayvanlarımızı keseriz. Böyle yapan sünetime uygun iş yapmış olur. Bayram namazından önce kurbanını kesen kimse de ancak ailesine etlik kesmiş olur, bunun ise kurbanla bir alakası yoktur.”⁶²³

(16.11.2010): Kurban Bayramı⁶²⁴

(19.11.2010): İslam’ın İlim Adamına Verdiği Önem

مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَبْتَغِي فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللَّهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا رِضَاءً لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ
الْعَالِمَ لَيَسْتَعْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ حَتَّى الْحَيَاتَانِ فِي الْمَاءِ وَفَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ
عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوَرِّثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَّثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَ بِهِ
أَخَذَ بِحِطِّهِ وَإِفْرِ

“İlim bellemek maksadıyla bir yola koyulan kimseyi Allah Cennete çıkan yola ulaştırır. İlim öğrencisini hoşnut etmek için melekler kanatlarını yayarlar. İlim adamı hakkında gök ve yer ehli ayrıca denizde bulunan canlılar bile ilim adamının bağışlanması için Allah’a yakarılırlar. İlim adamının bilgisiz çok ibadet eden kişiye karşı fazileti, gökteki ayın yıldızlara olan fazileti gibidir. İlim adamları nebilerin mirasçılarıdır. Nebî-

⁶²¹ Ahmed b. Hanbel, I, 389, 411, 416, 434, 437, 443; Müslim, Zikir 72; İbn Mâce, Duâ 2; Tirmizî, Deavât 73. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Sahih” terimini kullanmıştır.)

⁶²² İbn Mâce, Edâhî 3; Tirmizî, Edâhî 1. (Tirmizî hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

⁶²³ Ahmed b. Hanbel, IV, 282,303; Buhârî, İdeyn 3, 8, 10, 17, Edahi 3, 10; Müslim, Edahi 7.

⁶²⁴ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

ler tereke olarak dinar ve dirhem bırakmamışlardır; ancak tereke olarak geride ilim koymuşlardır. İlme sahip olan kişi çok büyük bir kısmet edinmiş olur.”⁶²⁵

فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِي عَلَى أَدْنَاكُمْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ وَأَهْلَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِينَ حَتَّى النَّمْلَةَ فِي جُحْرِهَا وَحَتَّى الْحَوْتِ لَيُصَلُّونَ عَلَى مُعَلِّمِ النَّاسِ الْخَيْرِ

“İlim adamının çokça ibadet edene üstünlük derecesi benim sizin en aşağı mertebede olanınıza üstünlük derecem misalidir. Allah ve Melekleri, göklerin ve yerlerin ehli, barınaklarındaki karıncalardan balıklara varıncaya kadar, insanlara hayır ve faydalı şeyler öğreten âlim kimseye dua ederler.”⁶²⁶

فَقِيهٌ أَشَدُّ عَلَى الشَّيْطَانِ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ

“Bir âlimi aldatmak, binlerce âbidi aldatmaktan şeytana daha zordur.”⁶²⁷

(26.11.2010): Tedbir -Takdir –Tevekkül

قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعْظَمُهَا وَأَتَوَكَّلُ أَوْ أَطْلَقُهَا وَأَتَوَكَّلُ قَالَ أَعْظَمُهَا وَتَوَكَّلْ

Peygamber (s.a.v.)’e birisi gelerek “Ey Allah’ın Nebîsi! Devemi bağlayıpda mı tevekkül edeyim ya da devemi koyu veripte mi tevekkül edeyim” diye sordu Resûlüllah (s.a.v.) “Önce deveni bağla sonra da Allah’a tevekkül et.” buyurdu.”⁶²⁸

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ قَالَ بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ نَزَلَ أَوْ نُضِلَّ أَوْ نُظْلَمَ أَوْ نُظَلَّمَ أَوْ نُجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيْنَا

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’in, hanesinden çıkarken duası şu olurdu: “Allah’ın ismi ile çıkıyorum. O’na güven duyup O’na dayandım. Allah’ım doğru olan yolda ayaklarımın sürçmesinden, dalâlete kapılmaktan, haksızlık etmekten ve haksızlığa maruz kalmaktan, bilgisizlikten ve cahilce davranışlara uğramaktan sana sığınırım.”⁶²⁹

(03.12.2010): Engellileri Anlamak

إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ

“Allah sizin görünüşlerinize ve zenginliğinize önem verip bakmaz. Allah yaptığınız güzel amellere ve kalplerinizdeki düşüncelere bakar.”⁶³⁰

⁶²⁵ Ahmed b. Hanbel, II, 252, 326,407, V, 197; Dârimî, Mukaddime 32; Buhârî, İlim 10, Hadis bab başlığı altında senedi verilmeden zikredilmiştir. I, 54; Müslim, Zikir 38; İbn Mâce, Mukaddime 17; Ebû Dâvûd, İlim 1; Tirmizî, İlim 2. İlim 19, Kıraât 12. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

⁶²⁶ Tirmizî, İlim 19. (Tirmizî’ye göre hadis “Hasen sahihtir.”)

⁶²⁷ Tirmizî, İlim 19. (Tirmizî’ye göre bu hadis “mevzûdur.”)

⁶²⁸ Tirmizî, Kıyâmet 60. (Tirmizî’ye göre bu hadis “hasendir.”)

⁶²⁹ İbn Mâce, Duâ 18; Ebû Dâvûd, Edep 103; Tirmizî, Deavât 34. (Tirmizî’ye göre hadis “Hasen sahihtir.”)

⁶³⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 284, 540; Müslim, Birr 33, 34; İbn Mâce, Zühd 9.

الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Müslüman Müslüman’ın dinde kardeşidir. Müslüman Müslüman’a eziyet etmez, Müslüman Müslüman’ı tehlikede tek başına bırakmaz. Müslüman kardeşinin kim ki ihtiyacını giderirse Yüce Mevla da onun ihtiyacını giderir. Müslüman’ın kim sıkıntısını giderirse, Yüce Mevla da kıyamet gününün sıkıntılarında birini gidererek onu rahatlatır. Müslüman’ın kim ayıbını gizlerse, Yüce Mevla da kıyamet gününde onun günahlarını örter.”⁶³¹

(10.12.2010): Muharrem Ayı ve Aşure

أَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ الْمُحَرَّمِ وَأَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلَاةُ اللَّيْلِ

“Ramazan ayı haricinde tutulan ve sevabı en çok olan oruç, Allah’ın ayı denilen Muharrem ayında tutulan oruçtur. Farz namazların dışında kılınan sevabı en çok olan namaz gece namazıdır.”⁶³²

صِيَامُ يَوْمِ عَاشُورَاءَ إِنِّي أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ

“Aşûrâ gününde tutulan orucun, bir önceki yılın işlenen günahlara kefaret olmasını ümit ederim.”⁶³³

عَنْ الْحَكَمِ بْنِ الْأَعْرَجِ قَالَ انْتَهَيْتُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ رِدَاءَهُ فِي زَمْرَمَ فَقُلْتُ أَخْبِرْنِي عَنْ يَوْمِ عَاشُورَاءَ أَيُّ يَوْمٍ أَصَوْمُهُ قَالَ إِذَا رَأَيْتَ هِلَالَ الْمُحَرَّمِ فَاعْدُدْ ثُمَّ أَصْبِحْ مِنَ التَّاسِعِ صَائِمًا قَالَ فَقُلْتُ أَهَكَذَا كَانَ يَصُومُهُ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نَعَمْ

Hakem b. A’rec (r.a.) diyor ki, İbn Abbâs (r.a.), Zemzem kuyusunun yanında elbisesini başına yastık yapmış halde otururken onun yanına geldim. O’na: “Aşûrâ günü ne zaman, bana haber ver de o gün ben oruç tutacağım.” dedim O da şöyle dedi: “Muharrem ayının hilâlini gördüğünde günleri say ve Muharrem ayının dokuzuncu günü oruç tut.” dedi. Ben de: “Peygamberimiz (s.a.v.) de Aşûrâ orucunu bu şekilde mi tutardı?” dedim. İbn Abbâs (r.a.) şöyle cevap verdi: “Evet böyle tutardı.”⁶³⁴

⁶³¹ Ahmed b. Hanbel, II, 68, 91, 277, 311, 360, III, 492, IV, 66, 69, V.24, 25, 71, 378, 382; Buhârî, Mezâlim 3, İkrâh 7; Müslim, Birr 32, 33, Birr 58; Ebû Dâvûd, Edeb 46; Tirmizî, Hudûd 3. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih garib” tabirini kullanmıştır.)

⁶³² Ahmed b. Hanbel, II, 303, 342, 345; Dârimî, Savm 45; Müslim, Sıyâm 202, 203; İbn Mâce, Sıyâm 43; Ebû Dâvûd, Sıyâm 55; Tirmizî, Salât 324, Savm 40. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Kıyâmu’l-Leyl 6.

⁶³³ İbn Mâce, Sıyâm 41; Tirmizî, Savm 48. (Tirmizî bu hadis için “Sahih” demiştir.)

⁶³⁴ Ahmed b. Hanbel, I, 239, 247, 280, 344, 360; Müslim, Sıyâm 132, 133; Ebû Dâvûd, Savm 65; Tirmizî, Savm 50. (Tirmizî bu hadis için “Sahih” demiştir.)

(17.12.2010): Mevlâna ve İnsan Sevgisi

لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْلَا أَدَلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ

“Sizler iman etmediğiniz sürece cennete giremezsiniz. Birbirlerinizi sevmediğiniz takdirde de (tam manasıyla) iman etmiş sayılmazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi sevmiş olacağınız bir şeyi size göstereyim mi? Aranızda selamı yayınız.”⁶³⁵

(24.12.2010): İslam’da İnsan Hakları

إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ بَيْنَكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا

“Canlarınız, malınız-mülkünüz, namus ve iffetleriniz birbirinize bu şehrinizin (Mekke), bu ayınızın, bu günlerinizin haramlığı kadar haramdır.”⁶³⁶

مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِيهِ مِنْ عَرِضِهِ أَوْ شَيْءٍ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ لَا يَكُونَ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلَمَتِهِ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِهِ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ

“Üzerinde Müslüman kardeşinin iffeti, namusu veya malı-mülküne ait bir adalete aykırı durum varsa, paranın işlemediği hesaplaşma günü gelmeden önce hak sahibine hakkını helal ettirsin. Aksi takdirde, yaptığı haksızlık ölçüsünce, sevaplarından alınıp hak sahibine verilir. Sevapları tükenmişse alacaklının günahlarından alınıp haksızlık eden kimseye yüklenir.”⁶³⁷

(31.12.2010): Nefis Muhasebesi

الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ وَالْعَاجِزُ مَنْ اتَّبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنَّى عَلَى اللَّهِ

“Gerçek akıllı kimse, nefsinin fena isteklerine mâni olup ölüm sonrası hayatı için çaba gösterendir. Beceriksiz kişi ise, nefsinin bütün isteklerinin peşinden gidip, Allah’tan olur olmaz her şeyi ve Cennete girmeyi arzulayan kişidir.”⁶³⁸

2. 17. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2011 YILI OCAK-ŞUBAT-MART AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(07.01.2011): Müminlerin Vasıfları

الْمُؤْمِنُ مَأْلُفٌ وَلَا خَيْرَ فِيمَنْ لَا يَأْلُفُ وَلَا يُؤْلَفُ

⁶³⁵ Ahmed b. Hanbel, I, 164, 167, II, 392,442, 477, 495, 512; Müslim, İmân 93, 94; İbn Mâce, Mukaddime 9, Edeb 11; Ebû Dâvûd, Edeb 142; Tirmizî, Kıyâme 56, İsti’zân 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁶³⁶ Ahmed b. Hanbel, V, 411.

⁶³⁷ Ahmed b. Hanbel, II, 436, 506; Buhârî, Mezâlim 10, Rikâk 48; Tirmizî, Kıyâme 2. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih garib” tabirini kullanmıştır.)

⁶³⁸ Ahmed b. Hanbel, IV, 124; İbn Mâce, Zühd 31; Tirmizî, Kıyâmet 25. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

“Mümin kimse, kendisiyle güzel geçinilendir. Geçimsiz kişide hayır yoktur.”⁶³⁹
عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ دَاكٍ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ
ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ

“Şaşkınlığımdan dolayı Mümin kişinin davranışına (gülerim). Mümin’in her amelinde hayır bulunur. Bu hususiyet Mümin’den başkasında bulunmaz. Mümin bir iyi-liğe rastlasa şükreder, bu husus onun hakkında hayır getirir. Hoşlanmadığı kötülüğe rastlasa sabır gösterir, bu husus da onun hakkında hayır getirir.”⁶⁴⁰

(14.01.2011): Namazın Fazileti

أَلَا أُخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ كُلِّهِ وَعَمُودِهِ وَدِرْوَةِ سَنَامِهِ قُلْتُ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ
وَدِرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ

H. Peygamber (s.a.v.) “Tüm işlerin temelini, direğini ve doruk noktasını söyleyeyim mi? buyurdu. Sahabe: “Evet, Yâ Nebîyallah! Dediler. Şöyle buyurdu: “Her işin temeli İslam, direği namaz ve doruk noktası da cihattır.”⁶⁴¹

يَا بِلَالُ أَقِمِ الصَّلَاةَ أَرْحْنَا بِهَا

“Ey Bilâl, kalk namaz için kamet et de bizi namazla rahatlat.”⁶⁴²

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ صَلَّى

Peygamber (s.a.v.) meşakkatli bir durum ile karşılaştığı zaman namaz kılarak ferahlardı.⁶⁴³

خَمْسُ صَلَوَاتٍ افْتَرَضَهُنَّ اللَّهُ تَعَالَى مَنْ أَحْسَنَ وَضُوعَهُنَّ وَصَلَّاهُنَّ لَوْ قَتِهِنَّ وَأَتَمَّ رُكُوعَهُنَّ وَخَشِعَ رُكُوعَهُنَّ كَانَ لَهُ عَلَى
اللَّهِ عَهْدٌ أَنْ يَغْفِرَ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ

“Allah Teâlâ kullarına günde beş vakit namaz kılmayı farz kılmıştır. Her kim ki abdestini tam yapar, namazlarını zamanında eda eder, rükûlarını, huşularını eksiksiz yerine getirirse, Allah’ın o kişiyi bağışlayacağına dair sözü vardır. Bir kimse de böyle davranmazsa, Allah’ın böyle bir sözü yoktur. İsterse onu bağışlar, isterse ona azap eder.”⁶⁴⁴

(21.01.2011): Ahde Vefa

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ

⁶³⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 400.

⁶⁴⁰ Dârimî, Rikâk 61; Müslim, Zühd 64.

⁶⁴¹ Ahmed b. Hanbel, V, 231, 237; İbn Mâce, Fiten 12; Tirmizî, İman 8. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahîh” demiştir.)

⁶⁴² Ahmed b. Hanbel, V, 364, 371; Ebû Dâvûd, Edep 87.

⁶⁴³ Ahmed b. Hanbel, V, 388; Ebû Dâvûd, Salât 312.

⁶⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, V, 317,322; İbn Mâce, İkâme 194; Ebû Dâvûd, Salât 9.

“Şu üç husus Münafığın özelliğidir, konuşunca yalan söyler, söz verince sözünden cayar, kendisine bir şey emanet edilince emanete ihanet eder.”⁶⁴⁵

مَا ظَهَرَ الْغُلُولُ فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا أَلْفِي فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبُ وَلَا فَشَا الزَّيْنَاءُ فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا كَثُرَ فِيهِمُ الْمُؤْتُولَا نَقَصَ قَوْمٌ الْمِخْيَالِ وَالْمِيزَانَ إِلَّا قُطِعَ عَنْهُمْ الرِّزْقُ وَلَا حَكَمَ قَوْمٌ بِغَيْرِ الْحَقِّ إِلَّا فَشَا فِيهِمُ الدَّمُ. وَلَا خَتَرَ قَوْمٌ بِالْعَهْدِ إِلَّا سَلَّطَ عَلَيْهِمُ الْعَدُوَّ

“Bir toplumda devlet malından hırsızlık yapmak yayılırsa, Allah o toplumun kalplerine korku salar. Bir toplumda gayri meşru ilişkiler çoğalırsa o toplumda ölümler artar. Bir toplumda, ölçü ve tartıda hile yapılmaya başlanırsa Allah o topluma darlık verir. Bir toplumun (mahkemelerinde) adalet yok olursa, o toplumda cinayetler çoğalır. Bir toplum verdiği sözleri yerine getirmese, Allah onların düşmanlarını başlarına bela eder.”⁶⁴⁶

(28.01.2011): İslam’da Edep ve Hayâ

إِنَّ لِكُلِّ دِينٍ خُلُقًا وَخُلُقُ الْإِسْلَامِ الْحَيَاءُ

“Şüphesiz her dinin bir karakteri vardır. İslâm’ın karakteri de hayâdır.”⁶⁴⁷

الْإِيمَانُ بَضْعٌ وَسَبْعُونَ أَوْ بَضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَدَى عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ

“İman yetmiş küsur ya da altmış küsur kısımdır. En üstün derecesi Allah’tan başka ilâh yoktur demektir. En alt derecesi ise yoldan insanlara sıkıntı veren şeyleri ortadan kaldırmaktır. Hayâ ise imandan bir şubedir.”⁶⁴⁸

وَاعْلَمْ أَنَّ الْحَيَاءَ فِي الْإِنْسَانِ قَدْ يَكُونُ مِنْ ثَلَاثَةِ أَوْجِهٍ: أَحَدُهَا: حَيَاؤُهُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى. وَالثَّانِي حَيَاؤُهُ مِنَ النَّاسِ. وَالثَّلَاثُ حَيَاؤُهُ مِنْ نَفْسِهِ فَأَمَّا حَيَاؤُهُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى فَيَكُونُ بِأَمْتِثَالِ أَوْامِرِهِ وَالْكَفِّ عَنِ زَوَاجِرِهِ

“İnsanda utanma üç türüdür. Birincisi, Allah’ın zatına olan utanma; ikincisi, diğer insanlara karşı olan utanma ve üçüncüsü, insanın kendi nefesine karşı olan utanmadır. Allah’ın zatına olan utanma Onun emir ve yasaklarına riayet etmektir.”⁶⁴⁹

إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النَّبِيِّ الْأُولَى إِذَا لَمْ تَسْتَحِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتِ

“Peygamberlerden insanlara ilk ulaşan sözlerden biri de utanmadıktan sonra dediğini yap! (Sözü) dür.”⁶⁵⁰

⁶⁴⁵ Buhârî, İmân 24, Mezâlim 17, Cizye 17; Müslim İmân 106. Ebû Dâvûd, Sünnet 15; Tirmizî, İmân 14. (Tirmizî’ye göre bu hadis Âlâ hadisi olarak “Hasen garibtir.”) Nesâî, İmân 20.

⁶⁴⁶ Muvattâ, Cihad 13; Ahmed b. Hanbel, IV, 205.

⁶⁴⁷ Muvattâ, Husnü’l Hulk 9; İbn Mâce, Zühd 17.

⁶⁴⁸ Ahmed b. Hanbel, II, 379, 414, 445; Buhârî, İman 3; Müslim, İman 57, 58; İbn Mâce, Mukaddime 9; Ebû Dâvûd, Sünnet 14; Tirmizî, İman 6. (Tirmizî bu hadis için “Hasen garip” demiştir.) Nesâî, İman 16.

⁶⁴⁹ Ulaşabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde bu hadise rastlayamadık.

⁶⁵⁰ Muvattâ, Sefer 46; Ahmed b. Hanbel, IV, 121, 122, V, 273; Buhârî, Enbiyâ 54, Edep78; Ebû Dâvûd, Edep 6; İbn Mâce, Zühd 17.

(04.02.2011): Zararlı Alışkanlıklar ve Sigaranın Zararları

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى أَنْ لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ

Peygamber (s.a.v.), zarara sokmanın ve zarara karşı intikam almanın yasaklığına hükmetmiştir.⁶⁵¹

نِعْمَتَانِ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ

“Sağlık ve boş vakit, çoğu insanın değerlendirme hususunda kıymetini bilmediği iki büyük nimettir.”⁶⁵²

(11.02.2011): Mevlit Kandili

عَبْدُ اللَّهِ كَاتِبِي أَنْظِرْ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْكِي نَبِيًّا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ ضَرَبَهُ قَوْمُهُ فَأَذْمَوْهُ، وَهُوَ يَمْسُخُ الدَّمَ عَن وَجْهِهِ وَيَقُولُ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

Abdullah İbn Mes'ûd (r.a.) diyor ki: Ben şimdi peygamberlerden birinin halini anlatırken Hz. Peygamber'in yüzüne bakıyormuş gibiyim: O peygamberi, gönderildiği ümmeti dövmüş kan revan içinde bırakmışlardı. Fakat o peygamber, kanları yüzünden hem temizliyor hem de: “Allah’ım! Kavmimi affet! Çünkü onlar bilmiyorlar!” diyor-du.⁶⁵³

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

“Sizlerden biri, beni anne-babasından, evlâdından ve tüm insanlardan daha da çok sevmediği sürece olgun Mümin olamaz.”⁶⁵⁴

(18.02.2011): Helal Kazanç

كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَفُوتَ

“Nafakasını sağlamakla mükellef olanları boşlaması, kişiye vebal olarak kâfidir.”⁶⁵⁵

مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ

“Sizlerden kimse, el emeği ile çalışarak kazandığı lokmadan daha güzel bir yiyecek katiyen yememiştir. Allah'ın Resûlü Davut (a.s.)’da el emeği ile çalışarak kazandığı lokmayı yer idi.”⁶⁵⁶

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَحْتَطِبَ عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْتِيَ رَجُلًا فَيَسْأَلَهُ أَعْطَاهُ أَوْ مَنَعَهُ

“Nefsim kudret elinde bulunduran Allah'a yemin olsun, biriniz ipini alarak sır-

⁶⁵¹ Muvattâ, Akdiyye 3; Ahmed b. Hanbel, V.326; İbn Mâce, Ahkâm 17.

⁶⁵² Ahmed b. Hanbel, I, 344, 358; Dârimî, Rikak 2; Buhârî, Rikak 1; İbni Mâce, Zühd 15; Tirmizî, Zühd 1; (Tirmizî bu hadis için “Sahih” demiştir.)

⁶⁵³ Buhârî, Enbiyâ 54, İstîtâbe 5; Müslim, Cihad 105; İbn Mâce, Fiten 23.

⁶⁵⁴ Ahmed b. Hanbel, III, 178, 207, 275, 279; Dârimî, Rikâk 29; Buhârî, İmân 8; Müslim, İmân 69, 70; İbn Mâce, Mukaddime 9; Nesâî, İmân 19.

⁶⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, II, 160, 194, 195; Müslim, Zekât 40; Ebû Dâvûd, Zekât, 45.

⁶⁵⁶ Buhârî, Buyû 15.

tında odun taşıyıp satması, başkasına gidip de para dilenmesinden daha hayırlıdır. İsteddiği kimse parayı ya verir ya da vermez.”⁶⁵⁷

من أمسى كالألم من عمل يديه أمسى مغفوراً له

“Helalinden çalışarak, yorulmuş bir vaziyette yatağına yatan kimsenin günahları affedilecektir.”⁶⁵⁸

(25.02.2011): Çocuklarımıza Karşı Görevlerimiz

Ku’an-ı Kerim’de Allah “Ey İnananlar! Yakıtı insanlardan ve taşlardan oluşan cehennemden ateşinden kendinizi ve aile fertlerinizi koruyun.” buyurunca Hz. Ömer (r.a.) Peygamberimiz (s.a.v.)’e: “Ey Allah’ın Nebîsi! Kendi nefsimizi Allah’ın ve Peygamberinin emirlerine itaat edip haramlarından da sakınarak koruyabiliriz. Ancak aile fertlerimizi cehennemden ateşinden nasıl esirgeyebiliriz?” diye sorunca Peygamberimiz (s.a.v.) de cevap olarak; “Allah’ın size emrettiği şeyleri, siz de aile fertlerinize emredersiniz. Allah’ın size yasak kıldığı şeyleri siz de aile fertlerinize yasaklıyorsunuz. Böyle yaparsanız onları cehennem ateşinden esirgemiş olursunuz.”⁶⁵⁹

أَكْرِمُوا أَوْلَادَكُمْ وَأَحْسِنُوا أَدْبَهُمْ

“Evlatlarınıza güzel davranışta bulunun ve çocuklarınızı güzel bir terbiye ile eğitin.”⁶⁶⁰

(04.03.2011): İçki ve Uyuşturucu

كُلُّ مُسْكِرٍ حَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَمَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا فَمَاتَ وَهُوَ يُدْمِنُهَا لَمْ يَتَّبِعْ لَمْ يَشْرِبْهَا فِي الْآخِرَةِ

“Sarhoş eden şeylerin hepsi şaraptır. Ve sarhoş eden şeyler haramdır. Bir kimse içkiyi içer ve içmeye de devam eder de tövbe edip içkiyi bırakmadan ölürse; ahirette cennet içeceklerinden içemez.”⁶⁶¹

(11.03.2011): İstiklâl Marşı ve Mehmet Akif Ersoy

مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَثَلُ الْقَائِمِ الصَّائِمِ الَّذِي لَا يَفْتُرُ مِنْ صَلَاةٍ وَلَا صِيَامٍ حَتَّى يَرْجِعَ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

“Allah yolunda savaşan kimsenin misali; savaştan geri gelinceye dek, bıkip usanmadan gece boyunca namaz kılarak, gündüzleri oruç tutan kimse gibidir.”⁶⁶²

⁶⁵⁷ Muvattâ, Sadaka 10; Ahmed b. Hanbel, II, 257, 299, 419, 475; Buhârî, Zekât 50, Zekât 53, Buyû 15, Müsâkât 14; Müslim, Zekât 106,107; Tirmizî, Zekât 38. (Tirmizî bu hadis ile ilgili “Hasen sahih garib” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Zekât 85.

⁶⁵⁸ Tabarânî, el-Mu’cemu’l-Evsat, VIII, 257; Süyûtî, el-Câmiu’s-Sağir, II, 584. (Süyûtî bu hadis ile ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁶⁵⁹ Ulaşabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde bu hadise rastlayamadık.

⁶⁶⁰ İbn Mâce, Edeb 3.

⁶⁶¹ Ahmed b. Hanbel, II, 16, 29, 31, 105, 134, 137; Müslim, Eşribe 73; İbn Mâce, Eşribe 9, Ebû Dâvûd, Eşribe 5; Tirmizî, Eşribe 1. (Tirmizî bu hadis için “Hasen sahih” demiştir.)

⁶⁶² Muvattâ, Cihad 1; Buhârî, Cihad 2; Müslim, İmâre 110; İbn Mâce Cihad 1; Tirmizî, Fedâil’il- Cihad 1. (Tirmizî bu hadis için “Sahih” demiştir.) Nesâi, Cihad 14,16.

(18.03.2011): Çanakkale Zaferi

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوَدِدْتُ أَنِّي أُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ أَحْيَا ثُمَّ أُقْتَلُ ثُمَّ أَحْيَا ثُمَّ أُقْتَلُ

“Canımı elinde bulunduran Allah’a yemin olsun, Allah yolunda savaşıarak öldürülmeyi, sonra hayata döndürülmeyi, sonra tekrar öldürülmeyi, sonra tekrar hayata döndürülmeyi ne kadar çok isterdim.”⁶⁶³

(25.03.2011): Ormanlarımızı Koruyalım

إِنْ قَامَتِ السَّاعَةُ وَفِي يَدِ أَحَدِكُمْ فَسِيلَةٌ فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ لَا تَقُومَ حَتَّى يَغْرِسَهَا فَلْيَغْرِسْهَا

“Birinizin elinde hurma fidanı varken kıyamet kopsa bile gücü yettiği takdirde onu diksin.”⁶⁶⁴

2. 18. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2011 YILI NİSAN-MAYIS-HAZİRAN AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(01.04.2011): Sağlık ve Afiyet

اللَّهُمَّ عَافِنِي فِي بَدَنِي اللَّهُمَّ عَافِنِي فِي سَمْعِي اللَّهُمَّ عَافِنِي فِي بَصَرِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

“Ey Allah’ım! Sen bedenimi, kulak ve gözümü sağlıklı eyle, senden başka ilâh yoktur.”⁶⁶⁵

مَا مَلَآ أَدَمِيَّ وَعَاءٌ شَرًّا مِنْ بَطْنٍ. بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أَكْلَاتِ يَقْمَنُ صُلْبُهُ فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ فَتَلْتِ لَطْعَامِهِ وَتَلْتِ لِشَرَابِهِ وَتَلْتِ لِنَفْسِهِ

“İnsan midesinden daha şerli bir kabı doldurmamıştır. İnsana, vücudunun ayakta kalmasını sağlayacak kadar yiyip içmesi yeterli gelir. Eğer bundan daha fazla yiyip içmek zorunda kalırsa midesini üç bölüme taksim etsin; bir kısmını yemeğe bir kısmını suya bir kısmını da nefes almak için ayırsın.”⁶⁶⁶

قَالَتِ الْأَعْرَابُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا نَتَدَاوَى قَالَ نَعَمْ يَا عِبَادَ اللَّهِ تَدَاوَوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ لَهُ شِفَاءً أَوْ قَالَ دَوَاءً إِلَّا دَاءً وَاجِدًا قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُوَ قَالَ الْهَرَمُ

Üsâme b. Şerîk (r.a.) şöyle demiştir. Bedeviler: “Ya Resûlallah! Hastalandığımız zaman tedavi olalım mı?” Dediler. Resûlullah (s.a.v.): “Evet, hastalandığımız da tedavi olunuz. Allah verdiği hastalığın mutlaka devasını da yaratmıştır. Sadece bir hastalığın

⁶⁶³ Muvattâ, Cihâd 27, Cihâd 40; Ahmed b. Hanbel, II, 230, 384, 425, 496, 502; Buhârî, İmân 27, Cihâd 7, 119, Temennî 1; Müslim, İmâre 103; İbn Mâce, Cihâd 1; Nesâî, Cihâd 3,18, 30.

⁶⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, III, 184, 191.

⁶⁶⁵ Ahmed b. Hanbel, V, 46; Müslim, Zikir 33, 35; İbn Mâce, Dua 4; Ebû Dâvûd, Edep 101; Tirmizî, Deavât 66. (Tirmizî bu hadisle ilgili “İsnadı zayıftır” demiştir.)

⁶⁶⁶ Ahmed b. Hanbel IV.132; İbn Mâce, Et’ime 50; Tirmizî, Zühd 47. (Tirmizî bu hadis için “Sahih” demiştir.)

devası yoktur” buyurdular. Bunun üzerine “Ya Resûlallah o hangi hastalık? Diye sorduklarında; “O İhtiyarlıktır” buyurdu.⁶⁶⁷

(08.04.2011): Helal Kazanç Yolları

مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ، خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ، وَإِنْ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ

“Sizlerden kimse, el emeği ile çalışarak kazandığı lokmadan daha güzel bir yiyecek katiyen yememiştir. Allah'ın Resûlü Davut (a.s.)’da el emeği ile çalışarak kazandığı lokmayı yer idi.”⁶⁶⁸

خَيْرُكُمْ مَنْ لَمْ يَتْرِكْ آخِرَتَهُ لِدُنْيَاہِ وَلَا دُنْيَاہِ لِآخِرَتِهِ وَلَمْ يَكُنْ كَلًّا عَلَى النَّاسِ

“Hayırlı olanlarınız; dünyası uğruna ahiretini, ahireti uğruna da dünyasını ihmal etmeyip her ikisini de kazanmaya çabalayandır. Öyle ise başka insanlara yük olmayın.”⁶⁶⁹

(15.04.2011): Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.)⁶⁷⁰

(22.04.2011): Çocuklarımızı Kötü Alışkanlıklardan Koruyalım

مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدًا مِنْ نَحْلٍ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنِ

“Bir anne-baba evladına iyi edepten daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır.”⁶⁷¹

(29.04.2011): Eş Olarak Hz. Muhammed (s.a.v.)

أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ

“İman etme açısından Müminlerin en olgunu ahlâkî bakımdan en iyi olanlarıdır. Sizin en hayırlılarınız hanımlarına güzel davrananlarınızdır.”⁶⁷²

خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي

“En hayırlılarınız, aile fertlerine karşı hoş muamelede bulunanızdır. Ben de aileme karşı hoş muamelede bulunan kişiyim.”⁶⁷³

(06.05.2011): Ana Gibi Yâr Olmaz

⁶⁶⁷ Ahmed b. Hanbel, IV, 279; İbn Mâce, Tıb 1; Ebû Dâvûd, Tıb 1; Tirmizî, Tıb 2. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁶⁶⁸ Buhârî, Buyû 15.

⁶⁶⁹ Süyûtî, el-Câmiu’s Sagîr, I, 633. (Süyûtî bu hadisle ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.) Aclûnî, Keşful-Hafâ, I, 393. (Deylemi, Enes (r.a.)’ den nakletmektedir.)

⁶⁷⁰ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

⁶⁷¹ Ahmed b. Hanbel, IV, 77, 78; Tirmizî, Birr, 33. (Tirmizî’de ifade edildiğine göre bu hadis “garibtir.”)

⁶⁷² Ahmed b. Hanbel, II, 250, 472, 526, VI, 47, 100; Dârimî, Rikâk 74; Ebû Dâvûd, Sünnet 16; Tirmizî, İmân 6, Radâ 11. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁶⁷³ Dârimî, Nikâh 55; İbn Mâce, Nikâh 50; Tirmizî, Menâkıb 63. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

“İnsan vefat ettiğinde, amel defteri kapanır. Ancak şu üç kimsenin amel defteri açık kalıp sevap yazılmaya devam eder. Sürekli sadaka (sadaka-i câriye) ortaya koyanlar, insanların faydalanacağı bir ilim eseri bırakanlar ve kendisi öldüğünde arkasından hayır duada bulunan evlat büyütenler.”⁶⁷⁹

أَلِهَاتِكُمُ التَّكَاثُرُ حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ [التكاثر: 2] قَالَ يَقُولُ ابْنُ آدَمَ مَالِي مَالِي وَإِنَّمَا مَالِكُ مَا أَكَلْتُ فَأَفْنَيْتُ أَوْ لَيْسَتْ فَأَبْلَيْتُ أَوْ تَصَدَّقْتُ فَأَمْضَيْتُ

Resûlullah (s.a.v.) Tekâsür suresi 1.ve 2. ayeti olan: “Aç gözlülük kuruntusu içinde mal mülk çokluğuyla övünmek oyaladı sizleri. Öyle ki mezarları ziyaret edinceye kadar bu oyalanmaya devam ettiniz.” Ayetler hakkında şöyle buyurdu: “Âdemoğlu dünyada malım malım diyerek övünür durur. Ey Âdemoğlu! Malından senin olan mal, yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin ve sadaka vererek ahirete gönderdiğin şeydir.”⁶⁸⁰

(20.05.2011): Gençliğin Önemi

لَا تَزُولُ قَدَمُ ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عُمُرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عَمِلَ

“Kıyamet günü insanoğluna beş husustan sorulmadıkça yerinden bir yere ayrılamaz: Ömrünü nerelerde harcadığından, gençliğini nerelerde eskittiğinden, malını hangi yerden kazanıp, hangi yerlere sarf ettiğinden, bildiğiyle ne ölçüde yaşadığından.”⁶⁸¹

مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدًا مِنْ نَحْلٍ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ

“Bir anne-baba evladına iyi edepten daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır.”⁶⁸²

“İnsanlar arasında Allah’ın en çok muhabbet duyduğu kişi, kötü işleri yapmayı bırakarak güzel işler yapmaya yönelmiş olan gençtir.”⁶⁸³

(27.05.2011): Fetih ve Kur’an

لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَاطِينِيَّةَ فَلَنِعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنِعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ

“Elbette ki İstanbul fethedilecektir. İstanbul’u fetheden komutan ve o komutanın ordusu ne güzeldir.”⁶⁸⁴

(03.06.2011): Üç Aylar ve Regaib

⁶⁷⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 371; Dârimî, Mukaddime 46, Müslim, Vasâyâ 14; İbn Mâce, Mukaddime 20; Ebû Dâvûd, Vasâyâ 14; Tirmizî, Ahkâm 36. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Vasâyâ 8.

⁶⁸⁰ Ahmed b. Hanbel, IV, 24, 26; Müslim, Zühd 3; Tirmizî, Zühd 31, Tefsiru’s-Sure 89. (Tirmizî bu hadis için “Sahih” demiştir.) Nesâî, Vesâyâ 1.

⁶⁸¹ Tirmizî, Kıyâme 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Garip” tabirini kullanmıştır.)

⁶⁸² Ahmed b. Hanbel, III, 412, IV, 77, 78; Tirmizî, Birr 33. (Tirmizî hadisle ilgili “Garip” tabirini kullanmıştır.)

⁶⁸³ Ulaşabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde bu hadise rastlayamadık.

⁶⁸⁴ Ahmed b. Hanbel, IV, 335.

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ رَجَبٌ قَالَ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبٍ وَشَعْبَانَ، وَبَارِكْ لَنَا فِي رَمَضَانَ

Hız. Nebî (s.a.v.) Recep ayına girdiğinde duası şu okurdu: “Allah’ım! Recep ayını ve Şaban ayını hakkımızda uğurlu eyle, bizleri Ramazan ayına erdir.”⁶⁸⁵

بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ سَبْعًا هَلْ تُنْتَظَرُونَ إِلَّا إِلَى فَقْرٍ مُنْسٍ أَوْ غِنَى مُطْعٍ أَوْ مَرَضٍ مُفْسِدٍ أَوْ هَرَمٍ مُفْنِدٍ أَوْ مَوْتٍ مُجْهِزٍ أَوْ الدَّجَالِ فَشَرُّ غَائِبٍ يُنْتَظَرُ أَوْ السَّاعَةِ فَالسَّاعَةُ أَدهَى وَأَمْرٌ

“Yedi şey gelmeden önce, ibadetlerinizi ifa etmede acele ediniz! Her şeyi unutturan yoksulluk, yoldan çıkaran zenginlik, sağlığı götüren hastalık, gücü kesen ihtiyarlık, aniden gelen ölüm, beklenen ve fakat zamanı bilinmeyen deccâl’in fitnessi ve çok dehşetli ve korkunç bir gün olan kıyamet.”⁶⁸⁶

(10.06.2011): Ekolojik Denge

إِنْ قَامَتِ السَّاعَةُ وَفِي يَدِ أَحَدِكُمْ فَسِيلَةٌ فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ لَا تَقُومَ حَتَّى يَغْرِسَهَا فَلْيَغْرِسْهَا

“Elinizde bir hurma fidanı varken kıyametin kopacağını bilerseniz de yine o fidanı dikin.”⁶⁸⁷

(17.06.2011): İslam’da Evlilik ve Nikâh

إِذَا خَطَبَ إِلَيْكُمْ مَنْ تَرْضَوْنَ دِينَهُ وَخُلُقَهُ فَرَوْجُوهُ إِلَّا تَفَعَّلُوا تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ عَرِيضٌ

“Dinini ve ahlâkî yaşantısını beğendiğiniz bir kimse size geldiğinde, onun evlenmesini sağlayın, yoksa dünyada bozulma ve büyük bir ahlâkî deprem meydana gelir.”⁶⁸⁸

خير النكاح أيسر

“Nikâhın en hayırlısı kolay olanıdır.”⁶⁸⁹

(24.06.2011): Çocuklara Kur’an Eğitimi ve Yaz Kur’an Kursları

مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَوَلَدًا مِنْ نَحْلٍ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ

“Bir anne-baba evladına iyi edepten daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır.”⁶⁹⁰

خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ

“Sizin en hayırlınız, Kur’an okumasını öğrenen ve onu başkalarına öğretenidir.”⁶⁹¹

اغْذِ عَالِمًا أَوْ مُتَعَلِّمًا أَوْ مُسْتَمِعًا أَوْ مُحِبًّا وَلَا تَكُنْ الْخَامِسَةَ فَتَهْلِكَ

⁶⁸⁵ Ahmed b. Hanbel, I, 259.

⁶⁸⁶ Tirmizî, Zühd 3. (Tirmizî’ye göre hadis “Hasen garibtir.”)

⁶⁸⁷ Ahmed b. Hanbel, III, 184, 191.

⁶⁸⁸ İbn Mâce, Nikâh 46; Tirmizî, Nikâh 3. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

⁶⁸⁹ Ebû Dâvûd, Nikâh 32.

⁶⁹⁰ Ahmed b. Hanbel, III, 412, IV, 77, 78; Tirmizî, Birr 33. (Tirmizî hadisle ilgili “garib” tabirini kullanmıştır.)

⁶⁹¹ Ahmed b. Hanbel, I, 58, 70, 153; Dârimî, Fedâilü’l-Kur’an 2; Buhârî, Fedâilü’l-Kur’an 21; İbn Mâce, Mukaddime 16; Ebû Dâvûd, Salât 349; Tirmizî, Fedâilü’l-Kur’an 15. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

“Bilen, ilim öğrenen, ilime kulak veren veya ilme muhabbet besleyenlerden biri ol, beşincisi olma aksi halde helak olursun.”⁶⁹²

2. 19. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2011 YILI TEMMUZ-AĞUSTOS-EYLÜL AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(01.07.2011): Korku ve Ümit

يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَأَزِيدُ وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَجَزَاؤُهُ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا أَوْ أَغْفِرُ وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي شِبْرًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ ذِرَاعًا وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ بَاعًا وَمَنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرَوَلَةً وَمَنْ لَقِيَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطِيئَةً لَا يُشْرِكُ بِي شَيْئًا لَقِيْتُهُ بِمِثْلِهَا مَغْفِرَةً

“Allah (c.c.): Kim bana iyilikle gelirse, ona bu iyiliğin on katı sevap vardır. Daha fazlasını da veririm. Kim de bir günahla gelirse, bir günahın cezası onun mislidir veya bağışlarım. Kim bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım; kim bana bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşırım. Kim bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak gelirim. Kim bana hiçbir şeyi şerik koşmamak şartıyla yeryüzünü dolduracak günahla gelirse, ben onu o kadar mağfiretle karşılarım.” buyuruyor.⁶⁹³

(08.07.2011): Çocuk İstismarı

مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَوَلَدًا مِنْ نَحْلِ أَفْضَلٍ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ

“Bir anne-baba evladına iyi edepten daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır”⁶⁹⁴

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْنُونٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَالْأَمِيرُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْنُونٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَهُوَ مَسْنُونٌ عَنْهُمْ وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ بَعْلِهَا وَوَلَدِهِ وَهِيَ مَسْنُونَةٌ عَنْهُمْ وَالْعَبْدُ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْنُونٌ عَنْهُ إِلَّا فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْنُونٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

“Her biriniz yöneticisiniz; hepiniz idare ettiği topluluktan mesulsünüz. Devlet adamı bir yöneticidir ve idare ettiği toplumdan mesuldür. Erkek, eşi ve çocuklarının yöneticisidir ve ailesinden mesuldür. Kadın, evinin düzeninin yöneticisidir ve idare ettiği evden mesuldür. İşçi, patronunun malının yöneticisidir; o da o malın idaresinden mesuldür. Hâsılı hepiniz yöneticisiniz ve idare ettiğiniz şeylerden mesulsünüz.”⁶⁹⁵

(15.07.2011): Berat Kandili

⁶⁹² Dârimî, Mukaddime, 26.

⁶⁹³ Müslim, Zikir 22; İbn Mâce, Edeb 58.

⁶⁹⁴ Ahmed b. Hanbel, III, 412, IV, 77, 78; Tirmizî, Birr 33. (Tirmizî hadisile ilgili “garib” tabirini kullanmıştır.)

⁶⁹⁵ Ahmed b. Hanbel, II, 6, 54, 108, 111, 121; Buhârî, Cuma 11; Cenâiz 32. Hadis bâb başlığı altında senedi verilmeden zikredilmiştir. İstikrâz 20, Itk 17, 19, Vasâyâ 9, Nikâh 82, 91, Ahkâm 1; Müslim, İmâre 20; Ebû Dâvûd, Harac 1; Tirmizî, Cihâd 27. (Tirmizî hadisile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَقَوْمُوا لَيْلَهَا وَصُومُوا نَهَارَهَا فَإِنَّ اللَّهَ يَنْزِلُ فِيهَا لِغُرُوبِ الشَّمْسِ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَقُولُ أَلَا مِنْ مُسْتَغْفِرٍ لِي فَأَغْفِرَ لَهُ أَلَا مُسْتَرْزِقٍ فَأَرْزُقَهُ أَلَا مُبْتَلَى فَأَعَافِيَهُ أَلَا كَذَّاءٌ أَلَا كَذَّاءٌ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ

“Şaban’ın 15. gecesini ibadet ederek değerlendirin, Şaban’ın on beşinci gününü de oruçlu geçirin. Zira Yüce Mevla, güneş doğana dek bu gecede dünya göğüne tecelli eder ve ortalık aydınlana dek af dileyen yok mu, onu bağışlayayım; rızık dileyen yok mu, onu rızıklandırayım; şifa dileyen yok mu, onun hastalığını şifa vereyim. Daha ne isterlerse istesinler, istediklerini vereyim’ buyurur.”⁶⁹⁶

قَالَ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ أَرَكَ تَصُومُ شَهْرًا مِنَ الشُّهُورِ مَا تَصُومُ مِنْ شَعْبَانَ قَالَ ذَلِكَ شَهْرٌ يَعْمَلُ النَّاسُ عَنْهُ بَيْنَ رَجَبٍ وَرَمَضَانَ وَهُوَ شَهْرٌ تُرْفَعُ فِيهِ الْأَعْمَالُ إِلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ فَأُجِبُ أَنْ يُرْفَعَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ

Hız. Üsâme (r.a.) anlatıyor: “Ya Resûlallah! Diğer aylarda Şaban ayı kadar oruçlu olduğumu görmedim. Sebebini sorduğumda şu cevabı verdi: “Şaban ayı, Recep ayı ile Ramazan ayı arasında çoğu insanın gaflet içinde oldukları bir aydır. Hâlbuki o ayda, işlediğimiz amellerimizin Rabbü’l Âlemîn’e iletiildiği bir aydır. Ben, oruçlu olduğum halde amellerimin Allah’a arz edilmesini istiyorum.”⁶⁹⁷

أَتَانِي جِبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ هَذِهِ لَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ وَاللَّهِ فِيهَا عُنُقَاءٌ مِنَ النَّارِ بَعْدَ شُعُورِ غَنَمِ كَلْبٍ وَلَا يَنْظُرُ اللَّهُ فِيهَا إِلَى مُشْرِكٍ وَلَا إِلَى مُشَاجِنٍ وَلَا إِلَى قَاطِعِ رَحِمٍ وَلَا إِلَى مُسْبِلٍ وَلَا إِلَى عَاقٍ لَوَالِدِيهِ وَلَا إِلَى مَدْمَنِ خَمْرٍ

“Cebrail (a.s.) gelerek dedi ki: Bu gece Şaban ayının on beşinci gecesidir. Allah bu gece Kelp Kabilesinin koyunlarının kılları adedince kimseyi cehennemden çıkarır. Fakat Allah Teâlâ bu gecede şu kimselere rahmet nazarıyla bakmaz: Allah’a ortak koşanlara, münafıklara, akrabaları ile bağlarını koparanlara, büyüklük taslayanlara, ana babasına asi olanlara ve içki içmeye devam edenlere.”⁶⁹⁸

(22.07.2011): Nimetlere Şükür

عن معاذ بن جبل أن رسول صلى عليه وسلم أخذ بيده وقال يا معاذ والله إنني لأحبك والله إنني لأحبك فقال أوصيك يا معاذ لا تدعن في دبر كل صلاة تقول: اللهم أعني على ذكرك وشكرك وحسن عبادتك

Muaz b. Cebel (r.a.) diyor ki, Resûlüllah (s.a.v.) onun elini tutup: “Ya Muaz! Vallahi sana muhabbet besliyorum. Sana bir dua öğreteyim, bunu her farz namazını kıldıktan sonra okumayı unutma. Allah’ım! Senin ismini zikretmek, nimetlerine şükretmek ve sana en iyi şekilde kulluk etmek için bana yardım eyle, dersin.” buyurdu.⁶⁹⁹

(29.07.2011): Kur’an Ayı Ramazan’a Hazırlık

⁶⁹⁶ İbn Mâce, İkâmetü’s-Salât 191. Muhakkik zevaidde bu hadisin bu hadisin senedinin “Zayıf” olduğunu bildirmiştir.

⁶⁹⁷ Ahmed b. Hanbel, V, 201; Nesâi, Sıyâm 70.

⁶⁹⁸ İbn Mâce, İkâme, 191. (Burada sadece Allah Teâlâ bu gece bütün yarattıklarını affeder ancak şirk koşanlar hariç ifadesi geçmektedir.)

⁶⁹⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 299; Ebû Dâvûd, Vitir, 26; Nesâi, Sehv, 60.

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ إِلَى امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، فَهِيَ هِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ

“Ameller niyete göre kıymet bulur. Herkese niyet ettiği şey vardır. Kim hicretini Allah ve Resulü için yaparsa onun hicreti Allah ve Resulünedir. Kim de hicretini dünya menfaati için veya evleneceği bir kadından dolayı yapmışsa, onun hicreti de bunlardır.”⁷⁰⁰

(05.08.2011): Orucun Fazileti

الصِّيَامُ جُنَّةٌ وَحِصْنٌ حَصِينٌ مِنَ النَّارِ

“Oruç, kötü işler işlemeye ve cehennem ateşine karşı koruyucu bir siperdir.”⁷⁰¹

مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ

“Oruç tutan kişi yalan konuşmaktan ve yalan konuşarak iş yapmaktan vazgeçmezse, o kimsenin yemeyi içmeyi terk edip aç kalmasının Allah katında bir değeri yoktur.”⁷⁰²

لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ وَزَكَاةُ الْجَسَدِ الصَّوْمُ زَادَ مُحَرَّرٌ فِي حَدِيثِهِ وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصِّيَامُ نِصْفُ الصَّبْرِ

“Her şeyin bir zekâtı vardır, vücudun zekâtı da oruç tutmaktır.” Râvi Muhriz kendi rivayetine Resûlüllah’ın “oruç tutmak sabrın yarısıdır.” buyurduğunu da eklemiştir.”⁷⁰³

صُومُوا تَصِحُّوا

“Oruç tutunuz ki sıhhat bulasınız.”⁷⁰⁴

مَنْ أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ رُخْصَةٍ لَمْ يُجْزِهِ صِيَامُ الدَّهْرِ

“Bir kimse Ramazan ayında mazeretsiz olarak bir gün oruç tutmazsa, başka günlerde tutulan oruçlar ona denk olmaz.”⁷⁰⁵

⁷⁰⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 25, 43; Buhârî, Bed’ül-vahy 1, İman 41, Nikâh 5, Menâkıbu’l- Ensar 45, İtk 6, Eyman 23, Hiyel 1; Müslim, İmâret 155; Ebû Dâvûd, Talak 11; İbn Mâce, Zühd 26; Tirmizî, Fedâilü’l-Cihad 16. (Tirmizî’ye göre hadis “hasen sahihtir.”) Nesâi, Tahâret 60, Talak 24, Eyman 19.

⁷⁰¹ Muvattâ, Sıyâm 57; Ahmed b. Hanbel, I, 195, 196, II, 258, 273, 306, 313, 393, 403, 414, 444, 462, 465, 466, 480, 504, 517, III, 321, 341, 396, 399, IV, 22, 218, V, 231, 237, 237; Dârimî, Savm 50; Buhârî, Savm 2, 9, Tevhid 35; Müslim, Sıyâm 162, 163; İbn Mâce, Sıyâm 1, Zühd 22, Fiten 12; Ebû Dâvûd, Sıyâm 25; Tirmizî, Cum’a 433, Savm 55, İmân 8. (Tirmizî bu hadis ile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Sıyâm 42, Savm 43.

⁷⁰² Ahmed b. Hanbel, II, 452, 505; Buhârî, Savm 8, Edeb 51; İbn Mâce, Sıyâm 21; Ebû Dâvûd, Sıyâm 26; Tirmizî, Savm 16. (Tirmizî bu hadis ile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁷⁰³ İbn Mâce, Sıyâm 44; Hadisin ikinci kısmı ise Ahmed b. Hanbel, IV, 260, V, 363, 366, 371, 372; Dârimî, Tahâret 2, Tirmizî, Deavât 90. (Tirmizî bu hadis ile ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

⁷⁰⁴ Taberânî, el-Mu’cemu’l-Evsât, VIII, 174; Aclûnî, Keşfu’l-Hafâ, I, 507; Münzirî, et-Tergîb ve-t Terhîb, II, 5. Münzirî bu hadisin ravilerini Taberânî’nin Evsât’ta sika olarak nitelendirdiğini ifade eder. Süyûtî, el-Câmiu’s-Sagîr, II, 103. (Süyûtî bu hadisin “Hasen” olduğunu ifade eder.)

(12.08.2011): Zekât ve Fıtır Sadakası

مَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَلَمْ يُؤَدِّ زَكَاتَهُ مِثْلَ لَهُ مَالَهُ شُجَاعًا أَفْرَعُ لَهُ رَبِيبَتَانِ يَطْوِفُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَأْخُذُ بِلَهْزَمَتَيْهِ يَعْنِي بِشِدْقِيهِ يَقُولُ أَنَا مَالِكٌ أَنَا كُنْزُكَ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِلَىٰ آخِرِ الْآيَةِ

“Allah birisine mal-mülk verip te malının zekâtını vermezse, kıyamet gününde zekâtını vermediği malları sahibi için kel başı çift boynuzlu çok zehirli bir erkek yılan suretine konulur. Bu yılanın iki gözü üstünde iki nokta vardır. Bu azgın yılan kıyamet gününde ağzı ile sahibinin çenesini iki tarafından yakalar. Sonra, ben senin malınım, ben senin hazinelerim diyecektir.” Sonra Ebu Hüreyre (r.a.) dedi ki: Bundan sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) şu ayeti okudu. “Allah’ın kendilerine ikram olarak verdiği malları infak etmekte cimrilik edenler, sakın o biriktirdikleri malların kendileri için bir hayır olduğunu zannetmesinler. Aksine bu, onlar için bir şerdir. Onların cimrice sarıldıkları şey, kıyamet günü boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah’ındır. Allah ne yaparsanız hakkıyla haberdardır. (Âl-i İmran 3/180.)”⁷⁰⁶

(19.08.2011): Kur’an’ı Anlamak ve Yaşamak

إِنَّ اللَّهَ يَرْفَعُ بِهَذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا وَيَضَعُ بِهِ الْآخَرِينَ

“Allah bu Kur’an ile bazı kavimleri yükseltir; bazılarını da alçaltır.”⁷⁰⁷

عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَاتَّخِذُوهُ إِمَامًا وَقَانِدًا فَإِنَّهُ كَلَامُ رَبِّ الْعَالَمِينَ

“Sizin, Kur’an’a sıkıca sarılmanız, onu imam ve kılavuz edinmeniz gerekir. Çünkü Kur’an, Rabbü’l Âlemin’in kutsal sözüdür.”⁷⁰⁸

(26.08.2011): Kadir Gecesi

مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

“Her kim, iman ederek ve ecrini de Yüce Mevla’dan ümit ederek, Kadir gecesini ibadet ederek değerlendirirse, onun önceki günahları affedilir.”⁷⁰⁹

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ عَلِمْتُ أَيَّ لَيْلَةٍ لَيْلَةَ الْقَدْرِ مَا أَقُولُ فِيهَا قَالَ قَوْلِيَاللَّهُمَّ إِنَّكَ غَفُورٌ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي

⁷⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, II, 387, 442, 458, 471; Dârimî, Savm 18; Buhârî, Savm 29. Hadis bâb altında sened verilmeden zikredilmiştir. İbn Mâce, Sıyâm 14; Ebû Dâvûd, Savm 38; Tirmizî, Savm 27. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

⁷⁰⁶ Muvattâ, Zekât 22; Ahmed b. Hanbel, II, 99, 137, 157, 280, 316, 356, 380, 490, 529, III, 321; Dârimî, Zekât 3; Buhârî, Zekât 3, Tefsîr-u Sûre 14, (9) 6, Hiyel 3; Müslim, Zekât, 27, 28; İbn Mâce, Zekât 2; Nesâî, Zekât 6,9, 20.

⁷⁰⁷ Ahmed b. Hanbel, I, 35; Dârimî, Fedâilü’l-Kur’ân 9; Müslim, Salâtü’l-Müsâfirîn 269; İbn Mâce, Mukaddime 16.

⁷⁰⁸ Süyûtî, el-Câmiu’s-Sagîr, IV. 345. (Süyûtî bu hadisle ilgili “Zayıf” tabirini kullanmıştır.)

⁷⁰⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 239, 348, 409, 423, 473, 503; Dârimî, Savm 54; Buhârî, İmân 26, Savm 6, Terâvîh 1; Müslim, Salâtü’l-Müsâfirîn 175; Ebû Dâvûd, Salât 218; Tirmizî, Savm 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Sıyâm 39, Sıyâm 40, İmân 22.

Hız. Âişe (r.a.), Resûl-i Ekrem (s.a.v.)'e şöyle dedi: “Ya Resûlallah! Kadir gece-sine rastlar ve o geceyi idrak edersem, Allah’a nasıl dua edeyim?” Peygamber Efendi-miz (s.a.v.) “De ki; Allah’ım! Sen bağışlayıcısın, bağışlamayı seversin, beni de bağış-la.”⁷¹⁰

(30.08.2011): Ramazan Bayramı ve 30 Ağustos

أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ بَعْدَ الْفَرَائِضِ إِدْخَالُ السُّرُورِ عَلَى الْمُسْلِمِ

“Farz ibadetlerden sonra, Allah’ın hoşuna giden amel Müslüman kimseyi sevindir-mektir.”⁷¹¹

(02.09.2011): Manevî Kazanımlarımızı Koruyalım

أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَدْوَمُهَا وَإِنْ قَلَّ

“Allah’ın en çok sevdiği ibadet, az yapılırsa da devamlı olanıdır.”⁷¹²

(09.09.2011): İslam Barış Dinidir

لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْ لَا أَدْلُكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ

“Sizler iman etmediğiniz sürece cennete giremezsiniz. Birbirlerinizi sevmediği-niz takdirde de (tam manasıyla) iman etmiş sayılmazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi sevmiş olacağınız bir şeyi size göstereyim mi? Aranızda selamı yayınız”⁷¹³

الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ

“Müslüman, konuşmasında ve fiillerinde Müslümanların zarar görmediği kimse-dir.”⁷¹⁴

(16.09.2011): İslam’da Eğitim ve Öğretim

اطلبوا العلم ولو بالصين

“İlim Çin’de de olsa gidip alınız.”⁷¹⁵

العلم ضالة المؤمن حيث وجدته أخذه

⁷¹⁰ Ahmed b. Hanbel, VI, 171, 183, 208, 258; İbn Mâce, Duâ 5; Tirmizî, Deavât 88. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁷¹¹ Münzirî, et- Tergîb ve-t Terhîb, III, 150. Muhakkik dipnotta bu hadis için “zayıf” değerlendirmesini yapmıştır. Süyûtî, el-Câmiu’s-Sağır, I, 36.

⁷¹² Ahmed b. Hanbel, II, 350, VI, 165, 180, 199, 267, 272; Buhârî, Libâs 43, Rikâk 18; Müslim, Salâtü’l-Müsâfirîn 215, 216, 218, Sıyâm 177, Sıfatü’l-Münâfikîn 78; İbn Mâce, Zühd 28; Ebû Dâvûd, Salât 317; Nesâi, Kible 13.

⁷¹³ Ahmed b. Hanbel, I, 167, II, 392, 442, 478, 495, 513; Müslim, İmân 93, 94; İbn Mâce, Mukaddime 9, Edeb 11; Ebû Dâvûd, Edeb 142; Tirmizî, Kıyâme 54, İsti’zân 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁷¹⁴ Ahmed b. Hanbel, II, 163, 186, 191, 192, 195, 202, 205, 207, 210, 212, 215, 224, 380, III, 154, 392, 440, IV, 386, VI, 22; Dârimî, Rikâk 8; Buhârî, İmân 4, Rikâk 26; Müslim, İmân 64, 65, 66; Ebû Dâvûd, Cihâd 2; Tirmizî, Kıyâme 52, İmân 12. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, İmân 8, İmân 9, İmân 11.

⁷¹⁵ Beyhakî, Şuabu’l-İmân, II, 253; Aclûnî, Kesfu’l-Hafâ, I, 163; Süyûtî, el- Câmiu’s-Sağır, I, 168. (Süyûtî bu hadisle ilgili “Zayıf” tabirini kullanmıştır.)

“İlim Müminin kaybolmuş malıdır. Onu nerede bulursa alsın.”⁷¹⁶

مَنْ يُرِدِ اللَّهَ بِهِ خَيْرًا يَفْقَهُهُ فِي الدِّينِ

“Allah her kime hayır dilerse ona din hususunda büyük anlayış sahibi kılar.”⁷¹⁷

لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسَلَّطَهُ عَلَى هَلَكْتِهِ فِي الْحَقِّ وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْحِكْمَةَ فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيَعْلَمُهَا

“Gıpta edilecek kişi sadece şu iki kimsedir: Allah’ın fazlından kendisine verilen malı iyilik namına harcayan kişi ve yine Allah’ın kereminden kendisine verilen hikmeti yaşayıp ve o hikmeti başkalarına da öğreten kişi”⁷¹⁸

(23.09.2011): Şehitlik ve Gazilik

مَا مِنْ عَبْدٍ يَمُوتُ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ يَسْرُهُ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا وَأَنْ لَهُ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا إِلَّا الشَّهِيدَ لِمَا يَرَى مِنْ فَضْلِ الشَّهَادَةِ فَإِنَّهُ يَسْرُهُ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا فَيُقْتَلَ مَرَّةً أُخْرَى

“Cennete giren kimse, dünyadaki her şey kendisine bağışlansa dahi, tekrar dünyaya dönmeyi istemez. Sadece şehitler bunun dışındadır. O, şehit olurken şahit olduğu keramet sebebiyle dünyaya geri dönmeyi ve defalarca öldürülmeyi temenni eder.”⁷¹⁹

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُكَلِّمُ أَحَدًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَنْ يُكَلِّمُ فِي سَبِيلِهِ إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَجُرْحُهُ يَنْعَبُ دَمًا
النُّونُ لَوْ نُؤُنُ دَمٍ وَالرَّيْحُ رِيحٌ مِسْكِ

“Canımı kudret elinde bulunduran Allah'a yemin olsun ki, Allah yolunda yaralanan hiç kimse yoktur ki, Allah kimin kendi yolunda yaralandığını bilir, kıyamet gününde yarasından kanlar akarak gelir, rengi kan renginde ve kokusu misk gibi kokarak.”⁷²⁰

خَيْرُ النَّاسِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ

“İnsanların hayırlısı insanlara faydalı olandır.”⁷²¹

15. (30.09.2011): Samimiyet ve Dürüstlük

عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ النَّخَعِيِّ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا بَعْدَكَ وَفِي حَدِيثِ أَبِي أُسَامَةَ غَيْرِكَ قَالَ قُلْ أَمَنْتُ بِاللَّهِ فَاسْتَقَمَ

Sufyan İbni Abdullah es Sakafî şöyle nakletmektedir: “Ya Resûlallah! Bana İslâm’a dair öyle bir söz söyle ki, bir daha bu konuda soru sormayayım” dedim. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) dedi ki: “Allah’a iman ettim de, ve istikamet üzere ol.”⁷²²

⁷¹⁶ Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, II, 80.

⁷¹⁷ Muvattâ, Kader 8; Dârimî, Mukaddime 24, Rikâk 1; Buhârî, İlim 10, Humus 7, İ'tisam 10; Müslim, İmâre 175, Zekât 98,100; İbn Mâce, Mukaddime 17; Tirmizî, İlim 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁷¹⁸ Ahmed b. Hanbel, I, 385, 432; Buhârî, İlim 15, Zekât 5, Ahkâm 3, İ'tisam 13; Müslim, Mûsâfirîn 268; İbn Mâce, Zühd 22.

⁷¹⁹ Ahmed b. Hanbel, III, 173; Buhârî, Cihâd, 21; Müslim, İmâre, 109; Tirmizî, Fezailü'l Cihad, 13. (Tirmizî'ye göre hadis “Hasen sahihtir.”)

⁷²⁰ Muvattâ, Cihad 29; Ahmed b. Hanbel, II, 242; Müslim, İmâre 105; Nesâi, Cihad 27.

⁷²¹ Süyûtî, el-Câmiu's- Sağır, III, 481. Süyûtî, bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.

عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا وَإِيَّائِكُمْ وَالْكَذِبُ فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَمَا يَزَالُ الْعَبْدُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا

“Doğru olmaktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk iyiliğe, iyilik de kişiyi cennete götürür. Kişi, doğru söylemeye ve doğru işler yapmaya devam ederse, sonunda Allah katında doğrulardan diye yazılır. Yalan konuşmaktan sakınınız. Çünkü yalan konuşmak günaha, günah da kişiyi cehenneme sürükler. Kul yalan konuşmaya ve yalanla iş yapmaya devam ederse; sonunda Allah katında yalancılardan diye yazılır.”⁷²³

2. 20. ÇORUM MÜFTÜLÜĞÜ 2011 YILI EKİM-KASIM-ARALIK AYLARININ HUTBE METİNLERİNDEKİ HADİSLER VE TAHRİCLERİ

(07.10.2011): Camilerin Birlik ve Beraberliğe Katkısı

مَنْ عَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ وَرَاحَ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُ نَزْلَهُ مِنَ الْجَنَّةِ كُلَّمَا عَدَا أَوْ رَاحَ

“Kim namazlarını eda etmek için sabah akşam camiye gelip giderse, her geliş gidişinde Allah ona cennetteki yerini hazırlar.”⁷²⁴

(14.10.2011): Ahilik ve Ticaret Ahlâkı ⁷²⁵

(21.10.2011): Faiz ve Tefecilik

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَصْحَابِ الْمِكْيَالِ وَالْمِيزَانِ إِنَّكُمْ قَدْ وُلِّيتُمْ أَمْرَيْنِ هَلَكَتَ فِيهِ أُمَّمٌ سَالِفَةٌ قَبْلَكُمْ

Resûlullah (s.a.v.) ölçü ve tartı aletlerini kullananlara şöyle buyurdu: “Siz ölçü ve tartıda hile yapmazsanız Cennete girmeye hak kazanırsınız, eksik tartar ve eksik ölçerse Cehenneme düşeceğiniz iki durumla iş başındasınız, sizden önceli toplumlar bu konuda helake düşenlerden oldular.”⁷²⁶

النَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ

“Dürüst ve itimat edilen tüccar; kıyamet günü Peygamberler ve siddîklar (doğru kimseler) ve şehitlerle beraber olacaktır.”⁷²⁷

قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْكَسْبِ أَطْيَبُ قَالَ عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهِ وَكُلُّ بَيْعٍ مَبْرُورٍ

⁷²² Ahmed b. Hanbel, III, 413, IV, 385; Müslim, Îmân 62; Dârimî, Rikâk 4; İbn Mâce, Fiten 12; Tirmizî, Zühd 61. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁷²³ Muvattâ, Kelâm 16; Ahmed b. Hanbel, I, 384, 406, 432; Dârimî, Rikâk 7, Buhârî, Edeb 69; Müslim, Birr 103, 104, 105; İbn Mâce, Mukaddime 7; Ebû Dâvûd, Edeb 88; Tirmizî, Birr 46. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁷²⁴ Ahmed b. Hanbel, II, 509; Buhârî, Ezân 37; Müslim, Mesâcid 285.

⁷²⁵ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

⁷²⁶ Tirmizî, Buyû 9. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Zayıf” tabirini kullanmıştır.)

⁷²⁷ Dârimî, Buyû 8; İbn Mâce, Ticârât 1, Tirmizî, Buyû 4. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.)

Ya Resûlallah hangi kazanç en temiz ve en iyi olanıdır? Diye sorulduğunda Hz. Peygamber (s.a.v.), “Kişinin eliyle çalışıp ve hile yapmadan meşru ticaretle kazandığı kazançtır.” yanıtını vermiştir.⁷²⁸

الْبَيْعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا أَوْ قَالَ حَتَّى يَتَفَرَّقَا فَإِنْ صَدَقَا وَبَيَّنَّا بُورِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا وَإِنْ كَتَمَا وَكَذَبَا مُحِقَّتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا

“Alıcı ve satıcı pazarlığı bitirip birbirlerinden ayrılmadıkları sürece serbesttirler. Şayet alan ve satan dürüst ve doğru olur ve (malın özelliklerini) birbirlerine açıklarlarsa, alışverişleri kendilerine bereketli olur. Eğer iki taraf malın ayıbını saklar ve birbirlerine yalan söylerlerse, alışverişlerindeki bereket giderilir.”⁷²⁹

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى صُبْرَةٍ طَعَامٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا، فَتَالَتْ أَصَابِعُهُ بَلَلًا فَقَالَ مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ قَالَ أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَمَا يَرَاهُ النَّاسُ مَنْ عَشَنَ فَلَيْسَ مِنِّي

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) pazarda dolaşırken zahire ticareti yapan bir adamın yanına uğramış, bir yiyecek yığınının içine elini sokmuş ve eline yaşlık dokunduğunda; “Bu yaşlık nedir?” deyince, zahireci “Yağmur yağdı da bu sebepten dolayı yaşardı” dedi. Hz. Nebî (s.a.v.), “Müşterilerin görüp farkına varabilmesi için yaş olan kısmı neden üstüne çevirmedin?” dedikten sonra sonra: “Kim bizi kandırırsa bizden değildir.” buyurmuşlardır.⁷³⁰

(28.10.2011): Cumhuriyet Faziletti⁷³¹

(04.11.2011): Haccın Fazileti

الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ

“Yapılan iki umre, aralarındaki (işlenen küçük) günahlara kefarettir (affettirir). Mebrûr (yani Allah’ın kabul ettiği) hac ibadetinin karşılığı ise ancak cennete girmektir.”⁷³²

مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ

“Kim sırf Allah’ın rızasını talep ederek hacceder de bu hac esnasında bütün kötü sözleri ve Allah’ın yasakladığı davranışları işlemekten uzak durursa (kul hakları dışın-

⁷²⁸ Ahmed b. Hanbel, III, 466, IV. 141.

⁷²⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 236, 242, 414, V, 298, 301; Buhârî, Buyû 26; Müslim, Müsâkât 131, 132; ibn Mâce, Ticaret 30; Ebû Dâvûd, Buyû 6, Nesâi, Buyû 5.

⁷³⁰ Ahmed b. Hanbel, II, 50, 242, 417, III, 466, IV, 46; Dârimî, Buyû 10; Müslim, İmân 164; İbn Mâce, Ticârât 36; Ebû Dâvûd, Buyû 52; Tirmizî, Buyû 74. (Tirmizî bu hadisile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.)

⁷³¹ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

⁷³² Muvattâ, Hac 21, 65; Ahmed b. Hanbel, II, 247, 461, 462, III, 325, 334, 447; Dârimî, Menâsik 7; Buhârî, Umre 1; Müslim, Hac 437; İbn Mâce, Menâsik 3; Tirmizî, Savm 90, Hac 88. (Tirmizî bu hadisile ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâi, Menâsikü’l-Hac 3, 5,77.

da) annesinin onu doğurduğu gün gibi (tertemiz ve günahlarından affedilmiş şekilde) döner.”⁷³³

(04.11.2011): Kurban Bayramı

مَا عَمِلَ آدَمِيٍّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ إِنَّهُ لَيَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِفُرُونِهَا وَأَشْعَارِهَا وَأَظْلَافِهَا
وَأَنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللَّهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ مِنَ الْأَرْضِ فَطَيَّبُوا بِهَا نَفْسًا

“İnsan Kurban Bayram’ında Allah katında kurban kanı akıtmaktan daha hoş bir iş yapmamıştır. Kestiği hayvan kıyamet gününde boynuzları, kılları ve tırnaklarıyla gelecektir. Kişinin kestiği kurbanın kanı daha yere damlamadan önce Allah katında hemen makbul olur. Bu sebeple kestiğiniz kurbanlarınızdan ötürü gönlünüz rahat olsun.”⁷³⁴

(11.11.2011): Sıla-i Rahim

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ

“Allah’a ve ahiret gününe imanı olan kimse misafirini ağırlasın. Allah’a ve ahiret gününe inanan kimse akrabası ile alakasını devam ettirsin. Allah’a ve ahiret gününe imanı olan kimse ya güzel konuşsun ya da sussun.”⁷³⁵

(18.11.2011): Çocuklara Karşı Görevlerimiz

مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدًا مِنْ نَحْلٍ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ

“Bir anne-baba evladına iyi edepten daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır.”⁷³⁶

أَكْرِمُوا أَوْلَادَكُمْ وَأَحْسِنُوا أَدَبَهُمْ

“Evlatlarınıza güzel davranışta bulunun ve çocuklarınızı güzel bir terbiye ile eğitin.”⁷³⁷

(25.11.2011): Öğretmene Saygı

لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسَلَّطَهُ عَلَى هَلَكْتِهِ فِي الْحَقِّ وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ حِكْمَةً فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعَلِّمُهَا

“Gıpta edilecek kişi sadece şu iki kimsedir: Allah’ın fazlından kendisine verilen malı iyilik namına harcayan kişi ve yine Allah’ın kereminden kendisine verilen hikmeti yaşayıp ve o hikmeti başkalarına da öğreten kişi.”⁷³⁸

⁷³³ Ahmed b. Hanbel, II, 230, 248, 410, 484, 494; Dârimî, Menâsik 7; Buhârî, Hac 4, Muhsar 9, 10; Müslim, Hac 438; İbn Mâce, Menâsik 3; Tirmizî, Hac 2. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Menâsikü’l-Hac 4.

⁷³⁴ İbn Mâce, Edâhî 3; Tirmizî, Edâhî 1. (Tirmizî hadisle ilgili “Hasen garib” tabirini kullanmıştır.)

⁷³⁵ Muvattâ, Sıfatu’n-Nebî 22; Ahmed b. Hanbel, II, 174, IV, 31, V, 25, 413, VI, 384, 386; Dârimî, Et’ime 11; Buhârî, Edeb 31; Müslim, İmân 74, 77; İbn Mâce, Edeb 4.

⁷³⁶ Ahmed b. Hanbel, III, 412, IV, 77, 78; Tirmizî, Birr 33. (Tirmizî hadisle ilgili “Garib” tabirini kullanmıştır.)

⁷³⁷ İbn Mâce, Edeb 3.

(02.12.2011): Muharrem Ayı

أَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ الْمُحَرَّمِ

“Ramazan ayı haricinde tutulan sevabı en çok olan oruç, Allah'ın ayı denilen Muharrem ayında tutulan oruçtur.”⁷³⁹

عَنْ الْحَكَمِ بْنِ الْأَعْرَجِ قَالَ أَنْتَهَيْتُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ رِدَاءَهُ فِي زَمْرَمَ فَقُلْتُ أَخْبِرْنِي عَنْ يَوْمِ عَاشُورَاءَ أَيُّ يَوْمِ أَصُومُهُ قَالَ إِذَا رَأَيْتَ هِلَالَ الْمُحَرَّمِ فَأَعْدُدْ ثُمَّ أَصْبِحْ مِنَ التَّاسِعِ صَائِمًا قَالَ فَقُلْتُ أَهَكَذَا كَانَ يَصُومُهُ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نَعَمْ

Hakem b. A'rec (r.a.) diyor ki, İbn Abbâs (r.a.), Zemzem kuyusunun yanında elbisesini başına yastık yapmış halde otururken onun yanına geldim. O'na: “Aşûrâ günü ne zaman, bana haber ver de o gün ben oruç tutacağım.” dedim O da şöyle dedi: “Muharrem ayının hilâlini gördüğünde günleri say ve Muharrem ayının dokuzuncu günü oruç tut.” dedi. Ben de: “Peygamberimiz (s.a.v.) de Aşûrâ orucunu bu şekilde mi tutardı?” dedim. İbn Abbâs (r.a.) şöyle cevap verdi: “Evet böyle tutardı”⁷⁴⁰

أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصَوْمِ عَاشُورَاءَ يَوْمِ عَاشِرِ

Hz. Peygamber (s.a.v.), Aşûrâ orucunun onuncu günde tutulmasını emretti.⁷⁴¹

أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِصِيَامِ يَوْمِ عَاشُورَاءَ فَلَمَّا فُرِضَ رَمَضَانَ كَانَ مَنْ شَاءَ صَامَ وَمَنْ شَاءَ أَفْطَرَ

Hz. Âişe (r.a.) şöyle demiştir: Peygamber Efendimiz (s.a.v.) âşûrâ orucunu emretmişti. Ramazan orucu farz kılınınca isteyen âşûrâ orucunu tuttu, isteyen de tutmadı.⁷⁴²

الْمُسْلِمِ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةٍ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبَاتٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Müslüman Müslüman'ın dinde kardeşidir. Müslüman Müslüman'a eziyet etmez, Müslüman Müslüman'ı tehlikede tek başına bırakmaz. Müslüman kardeşinin kim ki ihtiyacını giderirse Yüce Mevla da onun ihtiyacını giderir. Müslüman'ın kim sıkın-

⁷³⁸ Ahmed b. Hanbel, I, 385, 432; Buhârî, İlim 15, Zekât 5, Ahkâm 3, İ'tisam 13; Müslim, Mûsâfirîn 268; İbn Mâce, Zühd 22.

⁷³⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 303, 342, 345; Dârimî, Savm 45; Müslim, Sıyâm 202, 203; İbn Mâce, Sıyâm 43; Ebû Dâvûd, Sıyâm 55; Tirmizî, Salât 324, Savm 40. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl6.

⁷⁴⁰ Ahmed b. Hanbel, I, 239, 247, 280, 344, 360; Müslim, Sıyâm 132, 133; Ebû Dâvûd, Savm 65; Tirmizî, Savm 50. (Tirmizî bu hadis için “Hasen” demiştir.)

⁷⁴¹ Ahmed b. Hanbel, III, 340, 348, 422, IV, 415, V, 96, 105, VI, 248, Buhârî, Savm 69; Müslim, Sıyâm 125; Tirmizî, Savm 50. (Tirmizî bu hadis için “sahih” demiştir.)

⁷⁴² Muvattâ, Sıyâm 34; Ahmed b. Hanbel, II, 57, 142, IV, 96, 98, V, 247, VI, 30, 50, 243; Dârimî, Savm 46; Buhârî, Savm 1, Hac 46, Savm 69, Menâkıbu'l-Ensâr 26, Tefsîr-u Süre, (2), 24; Müslim, Sıyâm 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 126; İbn Mâce, Sıyâm 41; Ebû Dâvûd, Salât 28, Sıyâm 64; Tirmizî, Savm 49. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Sahih” tabirini kullanmıştır.) Nesâî, Savm 70.

tısını giderirse, Yüce Mevla da kıyamet gününün sıkıntılarında birini gidererek onu rahatlatır. Müslüman'ın kim ayıbını gizlerse, Yüce Mevla da kıyamet gününde onun günahlarını örter.”⁷⁴³

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

“Sizden birisi kendi nefsi için sevip istediği şeyi din kardeşi hakkında da sevip arzu etmedikçe tam manasıyla Mümin olamaz.”⁷⁴⁴

(09.12.2011): İnsan Haklarına Saygı

مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِيهِ مِنْ عَرِضِهِ أَوْ شَيْءٍ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ لَا يَكُونَ دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدَرٍ مَظْلَمَتِهِ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتٍ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ

“Üzerinde Müslüman kardeşinin iffeti, namusu veya malı-mülküne ait bir adalete aykırı durum varsa, paranın işlemediği hesaplaşma günü gelmeden önce hak sahibine hakkını helal ettirsin. Aksi takdirde, yaptığı haksızlık ölçüsünce, sevaplarından alınıp hak sahibine verilir. Sevapları tükenmişse alacaklının günahlarından alınıp haksızlık eden kimseye yüklenir.”⁷⁴⁵

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَا إِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ وَإِنَّ أَبَاكُمْ وَاحِدٌ أَلَا لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَمِيٍّ وَلَا لِعَجَمِيٍّ عَلَى عَرَبِيٍّ وَلَا أَحْمَرَ عَلَى أَسْوَدَ وَلَا أَسْوَدَ عَلَى أَحْمَرَ إِلَّا بِالتَّقْوَىٰ أَبْلَغْتُ قَالُوا بَلَّغْ رَسُولُ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ أَيُّ يَوْمٍ هَذَا قَالُوا يَوْمَ حَرَامٍ ثُمَّ قَالَ أَيُّ شَهْرٍ هَذَا قَالُوا شَهْرُ حَرَامٍ قَالَ ثُمَّ قَالَ أَيُّ بَلَدٍ هَذَا قَالُوا بَلَدٌ حَرَامٌ قَالَ فَإِنَّ اللَّهَ فَذِ حَرَمٍ بَيْنَكُمْ دِمَاعَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ قَالَ وَلَا أَدْرِي قَالَ أَوْ أَعْرَاضَكُمْ أَمْ لَا - كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا أَبْلَغْتُ قَالُوا بَلَّغْ رَسُولُ اللَّهِ، قَالَ لِيُبَلِّغَ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ

“Ey insanlar Rabbiniz tektir, babanız da tektir. Arap'ın Acem'e, Acem'in de Arap'a, beyaz tenlinin siyah tenliye ve siyah tenlinin de beyaz tenliye hiçbir üstünlüğü yoktur. Üstünlük Allah'tan gereği gibi çekinme iledir.” Resûlullah bunun üzerine “Tebliğ ettim mi?” diye sordu. “Tebliğ ettin” dediler. Sonra Resûlullah “Bugün hangi gündür?” dedi. Oradakiler, “Bugün haram gündür” dediler. Rasûlullah, “Bugün hangi aydır?” dedi. “Haram aydır” dediler. Rasûlullah, “Bu hangi beldedir?” dedi. “Haram beldedir” dediler. Bunun üzerine Resûlullah: “Allah, bu beldenin, bu ayın, bugünün haram

⁷⁴³ Ahmed b. Hanbel, II, 68, 91, 277, 311, 360, III, 492, IV, 66, 69, V/24, 25, 71, 378, 382; Buhârî, Mezâlim 3, ikrâh 7; Müslim, Birr 32, Birr 58; Ebû Dâvûd, Edeb 46; Tirmizî, Hudûd 3. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih garib” tabirini kullanmıştır.)

⁷⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, III, 176, 206, 251, 272, 279, 289; Dârimî, Rikâk 29; Buhârî, İmân 7; Müslim, İmân 71, 72; İbn Mâce, Mukaddime 9; Tirmizî, Kıyâme 59. (Tirmizî bu hadisin “Sahih” olduğunu ifade etmiştir.) Nesâi, İmân 19.

⁷⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, II, 436, 506; Buhârî, Mezâlim 10, Rikâk 48; Tirmizî, Kıyâme 2. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen sahih garib” tabirini kullanmıştır.)

olması gibi kanlarınızı ve mallarınızı birbirinize haram kıldı. Bildirdim mi?” dedi. “Bildirdin” dediler. Resûlüllah ta, “Burada olan olmayanınıza iletisin” buyurdu.”⁷⁴⁶

(16.12.2011): Mevlâna ve İnsan Sevgisi⁷⁴⁷

(23.12.2011): Öfkeye Hâkim Olmak

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تَعْدُونَ الصَّرَعَةَ فِيمَكُمْ قَالُوا الَّذِي لَا يَصْرَعُهُ الرَّجَالُ قَالَ لَا وَلَكِنَّهُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ

Resûlüllah (s.a.v.) sahabelerine “Aranızda siz kime pehlivan dersiniz?” diye sorduğunda Ashâb-ı Kiram: “Ey Allah’ın Resûlü! İnsanların kendisini yenemediği kişidir” demişler. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.): “Hayır, asıl pehlivan hiddetlendiği zaman öfkesini yenebilen kişidir” buyurmuştur.⁷⁴⁸

إِنَّ الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ وَإِنَّ الشَّيْطَانَ خُلِقَ مِنَ النَّارِ وَإِنَّمَا تَطْفَأُ النَّارُ بِالْمَاءِ فَإِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ

“Kızgınlık şeytandan kaynaklanır ve şeytan ise ateşten yaratılmıştır. Ateşi ancak su söndürür. O halde, biriniz öfkelenildiğinde abdest alsın.”⁷⁴⁹

مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَىٰ إِنْفَاقِهِ مَلَأَ اللَّهُ قَلْبَهُ أَمْنًا وَإِيمَانًا

“Bir kimse, uygulamaya gücü yettiği halde öfkesini tutarsa Allah o kişinin kalbini güven ve imanla doldurur.”⁷⁵⁰

(30.12.2011): Yeni Yıla Girerken Nefis Muhasebesi

لَا تَزُولُ قَدَمُ ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّىٰ يُسْأَلَ عَنْ خُمْسِ عَمَلِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عِلِمَ

“Kıyamet günü insanoğluna beş husustan sorulmadıkça yerinden bir yere ayrılmaz: Ömrünü nerelerde harcadığından, gençliğini nerelerde eskittiğinden, malını hangi yerden kazanıp, hangi yerlere sarf ettiğinden, bildiğiyle ne ölçüde yaşadığından.”⁷⁵¹

الْكَيْسِ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ وَالْعَاجِزُ مَنْ اتَّبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنَّىٰ عَلَى اللَّهِ

“Gerçek akıllı kimse, nefsinin fena isteklerine mâni olup ölüm sonrası hayatı için çaba gösterendir. Beceriksiz kişi ise, nefsinin bütün isteklerinin peşinden gidip, Allah’tan olur olmaz her şeyi ve Cennete girmeyi arzulayan kişidir.”⁷⁵²

⁷⁴⁶ Ahmed b. Hanbel, V, 411.

⁷⁴⁷ Hutbede hadis kullanılmamıştır.

⁷⁴⁸ Ahmed b. Hanbel, I, 382; Ebû Dâvûd, Edeb 3.

⁷⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, IV, 226; Ebû Dâvûd, Edeb 4.

⁷⁵⁰ Süyûtî, el-Câmiu’s- Sağır, VI. 217. (Süyûtî, bu hadisle ilgili “Zayıf” tabirini kullanmıştır.)

⁷⁵¹ Tirmizî, Kıyâme 1. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Garip” tabirini kullanmıştır.)

⁷⁵² Ahmed b. Hanbel, IV, 124; İbn Mâce, Zühd 31; Tirmizî, Kıyâmet 25. (Tirmizî bu hadisle ilgili “Hasen” tâbirini kullanmıştır.)

SONUÇ

Ülkemizde İslâm diniyle ilgili işleri yürütmek, toplumu din konusunda bilgilendirmek ve ibadet yerlerini idare etmekle görevli olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın din hizmetleri içerisinde yapılan vaazlar ve hutbeler ayrı bir öneme sahiptir. Hutbe hizmetleri uzun bir süre Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan kitaplardan istifade edilmesi ya da her görevlinin kendi hutbesini hazırlaması suretiyle yerine getirilmiştir. Bununla birlikte 1962'de çıkarılmaya başlanan *Diyanet İlmî Dergi*, 1968'de çıkarılan *Diyanet Gazetesi* ve daha sonra *Diyanet Aylık Dergi* ile birlikte her ay hutbe metinleri din görevlilerine minberde okunmak üzere verilmiştir.

1989 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan genelgede öncelikle başkanlıkça yayımlanan ve incelemeyen geçen metinlerin hutbe olarak okunacağı ifade edilmiştir. 1992 yılından itibaren hutbeler Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu bünyesinde teşkil edilen özel bir komisyon tarafından aylık olarak planlanmış, hazırlanan metinler gerekli düzeltmelerden sonra hutbe olarak okutulmuştur. 1998 yılında hutbelerin, il müftülüklerince tespit edilen konulardan seçilmesi ve önemli gün ve haftalar münasebetiyle okunacak hutbelerin gerektiğinde Diyanet İşleri Başkanlığı'na gönderilmesi bir genelgeyle duyurulmuştur. 2002 yılında Din İşleri Yüksek Kurulu'nca hazırlanan ve *Diyanet Aylık Dergi* ekinde gönderilen hutbelerin okunması, derginin ulaşmaması halinde Başkanlığın web sitesinden hutbelerin temin edileceği bildirilmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nda hutbeleri genel olarak başkanlık merkezinde görev yapan değişik kademelerdeki uzman kişiler hazırlamaktaydılar. Özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu üyeleri ve uzmanları hutbe yazma konularında ön planda idiler. Hutbelerde kullanılan uzun cümleler, kullanılan kelimelerin cemaatin eğitim düzeyi üstünde olması hem hutbeyi okuyan din görevlilerini zorlamakta hem de özellikle kırsal kesimde yaşayan cemaatin hutbeleri anlayamamasına yol açmaktadır. Kendileri hutbe hazırlamak zorunda olmayıp Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan gelen hutbeleri okumak mecburiyetinde kalan din görevlileri, zamanla cemaat üzerindeki etkilerini kaybetmişler ayrıca hutbelerin cemaat üzerinde tesiri de azalmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı hutbelerin, yerel ihtiyaçlar dikkate alınarak daha etkin ve verimli hale getirilmesi için 2006 yılında yeni bir uygulama başlatmıştır. Bu tarihten

itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hutbe hazırlama uygulamasına son verileceği, her il müftülüğünün yerel ihtiyaçları ve cemaati yakından ilgilendiren hususları dikkate alarak il genelinde okunacak hutbelerin konularını tespit edeceği, bu faaliyetlerin başkanlık tarafından hazırlanan Hutbe Hazırlama ve Değerlendirme Kılavuzu'nda belirtilen esaslar çerçevesinde yürüteceği il müftülüklerine bildirilmiştir.⁷⁵³

Hutbelerle ilgili konu planlaması genel olarak üçer aylık dönemler halinde yapılmaktadır. İl Müftülüğü İrşat Kurulu tarafından tespit edilen hutbe konuları müftülük personeline ilan edilmektedir. Tespit edilen konularda hutbe hazırlamak isteyen din görevlileri hutbelerini hazırladıktan sonra il irşat kurullarına sunmaktadırlar. İl irşat kurulları hazırlanan hutbeleri içerik ve hutbe yazım esasları çerçevesince değerlendirdikten sonra konusunda yazılmış en güzel hutbeleri seçmektedir. İl irşat kurulundan geçen hutbeler okunacağı tarihten bir ay önce Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Yönetim Sistemi'ne (DHYS) sistem üzerinden gönderilmektedir. Genel olarak hutbe yazma süreci bu şekilde yürütülmekle beraber bazen ülke genelini ilgilendiren konularda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan hutbeler gönderilmekte ve din görevlilerince ilgili haftada o hutbe okunmaktadır.

2007-2011 yıllarında Çorum İl Müftülüğü Din Görevlilerince hazırlanan hutbelerde hadis kullanımında referans alınan kaynakların genelde ana hadis kaynakları ya da onlar baz alınarak telif edilmiş eserler olduğu tespit edilmiştir. Hadislerle ilgili referanslarda *Kütüb-i Tis'a* olarak ünlü olan dokuz hadis kitabı öncelikli eserler olmuştur. Bununla birlikte özellikle *Riyâzü's-Sâlihîn* ve *Tâc* gibi kitaplardan da faydalandığı tespit edilmiştir. Ayrıca *el-Edebü'l-Müfred*, *Mecmeu'z-Zevâid*, *Mişkâtü'l-mesâbîh*, *el-Câmiu's-sagîr*, *et-Tergîb ve't-terhîb*, *Keşfü'l-hafâ*, *Feyzu'l-kadîr*, *Muhtâru'l-ehâdis*, *İhyâ-i Ulûmu'd-Dîn*, *250 Hadîs* ve *Seçme Hadîsler* gibi farklı zamanlarda yazılmış eserlere de başvurulmuştur. Bu bağlamda, 2007-2011 yılları arasındaki Çorum İl Müftülüğü Din Görevlilerince hazırlanan hutbelerde toplam otuz üç adet "zayıf" hadis kullanıldığı tespit edilmiştir.

Hutbe konularının genelde yıllar içerisinde periyodik olarak günün anlam ve önemine binaen aynı konuları ihtiva ettiği görülmüştür. Doğal olarak aynı konularda yazılan hutbelerde de genelde aynı hadisler kullanılmıştır.

İlahiyat Fakültesi mezunu olan müftü, vaiz ve din görevlilerinin hazırladıkları hutbelerde hadislerin kaynaklarının hadis ilmi usulüne göre referans olarak gösterildi-

⁷⁵³ Diyanet İşleri Başkanlığı'nın B.02.1.DİB.0.12.00.01/203-02-230 sayılı ve 17.02.2006 tarihli talimatı

ğine şahit olmaktayız. Kimi hutbelerde hadisler zikredildikten sonra kaynak olarak Diyanet İslam Ansiklopedisi, daha önce yayınlanmış hutbeler (Ankara İl Müftülüğü Haziran 2007 Hutbesi gibi), Veda Hutbesi, Diyanet Temel Dini Bilgiler Kitabı, Diyanet İslam İlmihali ve Kaynaklarıyla İslam Fıkhı gibi eserler gösterilmiştir. Kaynak olarak gösterilen eserlerin müelliflerinin isimlerinde bazen yanlışlıklar yapılmıştır. Örneğin; Aclûnî'ye ait olan Keşfu'l-Hafâ isimli eserin müellifi olarak Beyhakî yazılmıştır. Riyâzû's-Sâlihîn'den alınan bir hadis için kitabın müellifi olarak Tirmizî zikredilmiştir. Bazen de hadisin kaynağı olarak Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ahmet b. Hanbel yazıldıktan sonra kaynağın ismi, kitap, bâb ve cilt numarası verilmediği tespit edilmiştir.

Hutbelerde sahabeye ait mevkuf haberlerin Hz. Peygamber'e ait merfû hadis olarak zikredilmiş olduğuna da rastlanılmıştır. Örneğin; 02.03.2007 tarihli hutbede Hz. Osman (r.a.)'a ait olan "*İçki bütün kötülüklerin anasıdır.*" mevkuf haberi "Hz. Peygamber efendimiz şöyle buyurdu" diye merfû haber olarak verilmiştir. Yine 20.04.2007 tarihli hutbede Allah Teâlâ'nın "Ey İman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden koruyun." buyurması üzerine, Hz. Ömer (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'e: "Ey Allah'ın Resulü! Kendimizi Allah'ın ve Resulünün emirlerine uyararak ve yasaklarından kaçınarak koruyabiliriz. Fakat ailemizi cehennem ateşinden nasıl koruyabiliriz?" diye sorduğunda Peygamberimiz (s.a.v.); "Allah'ın size emrettiklerini, siz de ailenize emredersiniz. Allah'ın size yasakladıklarını siz de ailenize yasaklarsınız. Böylece onları da cehennem ateşinden korumuş olursunuz." sözü hiçbir kaynak gösterilmeden kullanılmıştır. Zaten ulaşılabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde böyle bir rivayete de rastlayamadık.

25.01.2008 tarihli hutbede yer alan hadis metninin tercümesine Müslim'de var olan diğer varyantdaki rivayet dikkate alınarak tercüme edilmiştir. "Ramazan ayında yapılan umre hacca bedeldir" hadisine "ya da benimle hac etmiş gibidir." kısmı ziyade yapılmıştır. 06.06.2008 tarihli hutbede kullanılan hadis de yanlış tercüme edilmiştir. "*Sizin hayırlınız ne dünyasını ahireti için ne de ahiretini dünyası için terk edendir. İnsanlara yük olmayandır.*" hadisi yanlış tercüme edilerek "sizin hayırlınız ne dünyasını ahireti için ne de ahiretini dünyası için terk edendir. Her ikisi için de çalışandır." şeklinde çevrilmiştir. 12.09.2008 tarihli hutbede, "*İlim öğrenmek için gayret sarf etmek, her Müslüman'a farzdır.*" hadisi, "İlim öğrenmek için gayret sarf etmek, kadın erkek her Müslüman'a farzdır." şeklinde "kadın- erkek" ifadesi eklenerek verilmiştir.

2007-2011 yılları arasındaki konumuzu oluşturan hutbelerin yirmi üç adedinde hadis kullanılmamıştır. Hadis kullanılmayan hutbe konuları; Allah'ın Razı Olacağı Salih Ameller, İsrâ ve Miraç, Zafer Ayı Ağustos, İslam Allah Katında Geçerli Olan Dindir, Çanakkale Zaferi ve Şehitlere Saygı, Allah'ın Rızasına Nail Olanlar, Malazgirt Zaferi, Zekât ve Fitre, İslam'da Hoşgörü, Doğal Kaynakların Ölçülü Kullanılması, Cumhuriyet Fazilettir, Veda Hutbesi ve İnsan Hakları, Faiz ve Tefecilikten Korunalım, Kurban Bayramı, Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.), Âhilik ve Ticaret Ahlâkı, Mevlana ve İnsan Sevgisi'dir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nca merkezden gönderilen hutbeler genelde uzun metinler halinde gelmekte ve bu şekilde okunmaktaydı. Bu durum, cemaatin hutbe süresince sıkılmasına ve biran evvel hatibin hutbeyi bitirmesini beklemelerine sebep olmaktadır. Hutbelerin din görevlilerince yazılmasına başlandıktan sonra nispeten hutbe metinleri kısa tutulmaya özen gösterilmiş ve bu da cemaatin hutbeleri sıkılmadan dinlemelerine vesile olmuştur. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) *“Kişinin namazının uzun, hutbesinin kısa oluşu bilgi ve anlayışının alâmetidir. O halde namazı uzatın, hutbeyi kısa tutun. Hiç şüphe yok ki beyanda kalplere işleyen bir kuvvet vardır.”*⁷⁵⁴ Buyurmuştur. Özellikle de günümüz insanının yoğun koşuşturma telaşı içinde Cuma günü okunan hutbelerin uzun tutulması hutbeyi dinleyen cemaat açısından hem sıkılmalarına hem de hutbede anlatılanların cemaatin zihninde kalmamasına sebep olmaktadır. Bu sebeptir ki Hz. Peygamber (s.a.v.) çok konuşan ve sözlerinin çoğu unutulmuş bir hatip değil, tavında dövülen demir misali az söyleyerek sözün özünü zihinlere yerleştirmiştir. Yine hutbelerde kullanılan halkın anlamayacağı kelimeler veya uzun cümleler Diyanet'in merkezden gönderdiği hutbelerde sık olarak görülmekteydi. Bu konuda da din görevlilerin hazırladığı hutbelerde kullanılan kelimeler anlaşılır ve kısa cümleler olması hutbelerin cemaat tarafından daha zevkli dinlenmesine vesile olmuştur.

Din Görevlilerince hazırlanan hutbelerde tekrarlarıyla beraber toplam 595 hadis bulunmuş, Tirmizî ve Süyûti'nin değerlendirmelerine göre bunlardan otuz üç (33) adet “zayıf” hadis kullanıldığı tespit edilmiştir.

Halkımızın irşadında önemli bir yere sahip olan hutbelerin içerisinde geçen hadislerin sahih bir şekilde aktarılması hadis geleneğimiz açısından çok önemlidir. Özellikle din görevlilerince hazırlanan hutbelerde kullanılan hadislere baktığımız zaman bazı eksikler olmasına rağmen çok büyük hatalarla karşılaşmamız sevindirici olmuştur. Din

⁷⁵⁴ Müslim, Cum'a 47.

görevlilerinin eğitim durumlarının artmasına bağlı olarak hutbe yazma becerilerinin de arttığına ve hadislerin kaynaklarını göstermede hadis ilminin kurallarına uydularına şahit olmaktayız. Bunun neticesinde hutbeler vasıtasıyla da olsa iyi, sıhhatli, kaliteli, bir hadis kültürünün sunulması, halkın daha iyi bilinçlenmesine vesile olacak, aynı zamanda da tabana yayılan hadis kültürüne olumlu katkıları olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aclûnî, Ebu'l-Fida İsmâil b. Muhammed. t.y, *Keşfu'l- Hafâ ve müzîlü'l-ibâs ammâ iştehera mine'l-ehâdîsi alâ elsineti'n-nâs*, I-II, Beyrut. y.e.y., 1351.
- Adam, Baki. "Sinagog". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 37: 223, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- _____, Baki. *İlahiyat Ön lisans Programı Dinler Tarihi*. Eskişehir: Web-Ofset Matbaacılık, 2000.
- _____, Baki. "Yahudilik". *Yaşayan Dünya Dinleri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2010.
- Ahmed b. Hanbel. t.y, *el-Müsned*. I-V, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1982.
- Alıcı, Mehmet. "Genel Hatlarıyla Mecusilik ve Zerdüşt'ün Modern Takipçileri". *Ortadoğu Yıllığı*, (2011): 562.
- Akın, Ahmet. "Cami İçi Din Hizmetleri". *I.Din Hizmetleri Sempozyumu*, (2008): 246.
- Aşkoğlu, Nevzat Y. "Vâizlerde Aranacak Temel Yeterlilikler Üzerine". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat fakültesi Dergisi*, (2004): 24.
- Atasağun, Galip. "Yahudilikte Dini Sembol ve Kavramlar". *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2001): 130.
- Aydın, Mahmut. "Hıristiyanlık". *Yaşayan Dünya Dinleri*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2010.
- Aydın, Mehmet. "Hıristiyanlık". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 27: 348, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.
- Aynî, Bedruddîn Ebu Muhammed Mahmûd b. Ahmed, *Umdetü'l-Kâri Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, I-XI, Beyrut: y.e.y., ts.
- Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin b. Ali. *Şuabu'l-İman*, Riyad, 2004.
- _____, Ahmed b. Hüseyin b. Ali. *es'Sünenü'l-Kübrâ*, I-XI, Beyrut: y.e.y., 1994.
- Bozkurt, Nebi. Küçükaşçı, Mustafa Sabri. "Mescid-i Nebevî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29: 288. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-Sahîh*. I-VI, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- _____, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *Edebü'l-Müfred*, Beyrut: y.e.y., 1990.
- Bulut, Mehmet. "Diyanet İşleri Başkanlığının Yaygın Din Eğitimi Görevi", *Diyanet Aylık Dergi*, 2005: 117.
- Canbulat, Mehmet. *Dini Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- Cirit, Hasan. "Vaaz". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 42: 405. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.

- Dârekutnî, Ebu'l-Ha-sen Ali b. Ömer. *Sünen*, I-IV, Beyrut: y.e.y., 1993.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. Behrâm. *Sünenü'd-Dârimî*, I-II, İstanbul: y.e.y., 1982.
- Demirci, Kürşat. “Şintoizm”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 39: 177. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.
- _____, Kürşat. “Vaaz”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 42: 408. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.
- Demirkol, Bekir, “Vâizlerin Ehliyetleri ve Mesleğe yatkınlıkları Üzerine Deneysel Bir Araştırma”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy.31 (1990): 291.
- Doğan, Recai. “Cumhuriyet Öncesi Dönemde Yaygın Din Eğitimi Açısından Hutbeler”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.39 (2000): 492-493
- Ebû Dâvud, Süleymân b. el-Eş'âs es-Sicistânî el-Ezdî. *es-Sünen*. I-IV, İstanbul: y.e.y., 1993.
- Erdem, Celal. “Anadolu Delikanlı Teşkilatlarına Çukurköy Gençlerbirliği Örneklemine Bir Bakış”. *I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri II*, (1996): 215.
- Görgülü, Hasan Ali. “Hz. Peygamberin Hutbede İzlediği Metot ve Günümüzde Hutbe Uygulamaları”. *SDÜİFD*, sy. 3 (1996): 176
- Güç, Ahmet. *Dinlerde Mâbed ve İbadet*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005.
- _____, Ahmet. “Mâbed”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 27: 276. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- _____, Ahmet. “Dinlerde Mâbed”. (Doktora tezi), Uludağ Üniversitesi, 1992.
- Gündüz, Şinasi. “Mecûsîlik”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 28: 278. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- _____, Şinasi. “Mecûsîlik”. *Yaşayan Dünya Dinleri*. 507 Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- Günay, Nasuh. “Tarihi Süreç Açısından Budizm ve Öğretisi”. *Araştırmalar Dergisi*, sy. 1 (1999): 173.
- Gürkan, Salime Leyla. “Yahudilik”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 43: 187. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- Hak, Müşirül. “İslam Toplumu ve Toplum Hayatında Cami'nin Yeri”. Çev. Ahmet Güç, *Diyanet İlmî Dergi*, sy. 4 (1991): 325.
- Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdullah en-Nîsâbûrî. *el-Müstedrek Ale's-Sahihayn*. I-III. Beyrut: y.e.y., 1990.
- Harman, Faruk. “Hac”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 16: 384. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.
- Heysemî, Ebû'l- Hasan Nureddin Ali b. Bekr b. Süleymen. *Mecmau'z-zevâid*, I-IV. Beyrut: y.e.y., 1986.

- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. *es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Kahraman, Ahmet. *Mukayeseli Dinler Tarihi*. İstanbul: Seçil Ofset Matbaacılık, 2013.
- Kandehlevî, M. Yusuf. *Asr-ı Saadet Hutbeleri*. Çev: Abdulkerim Akbaba, İstanbul: Özgü Yayınları, 2010.
- Karagöz, İsmail. *Dini Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- Karaman, Hayreddin. *İslamın Işığında Günün Meseleleri*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2000.
- _____, Hayrettin. "İslami Uyanışın Öncüleri". *Toplum ve Bilim* 29/30, (1985): 103.
- Katar, Mehmet. "Paskalya". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34: 181. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Kazancı, Ahmet Lütfi. *Peygamberimizin Hitabeti*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2010.
- Koca, Ferhat. "İbadet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 19: 240. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1999.
- Koç, Ahmet, "Etkili İletişim ve Öğretim Teknikleri Açısından Vaaz", *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, c.1 (2008): 153-163.
- Komisyon. *Hitabet ve Mesleki Uygulama Ders Kitabı*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2012.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî. *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, I-XIV, Beyrut: y.e.y., 1987.
- Küçük, Abdurrahman. "Sihizm". *AÜİFD*, sy. 28 (1986): 391.
- Malik b. Enes, Ebû Abdullâh el-Asbahî el-Himyerî. *el-Muvatta*. I-II. (Thk. M.Fuad Abdalbaki), Beyrut: y.e.y., t.y.
- Mansel, Arif Müfid. *Ege ve Yunan Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- Münzirî, Zekiyüddîn Abdü'lazîm b. Abdü'l-kâvî. *et-Tergîb ve't- Terhîb Mine'l Hadîsi's-Serîf*, I-IV. Beyrut: y.e.y., 1968.
- Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî. *Sahihu Müslim*, I-IV. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Müttakî, Ali. *Kenzu'l Ummâl*, I-VIII. Beyrut: y.e.y., 1993.
- Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb. *es-Sünen*, I-VIII. İstanbul: y.e.y., 1993.
- Okumuş, Ejder, "Türkiye Dindarlığında Vaaz ve Vâizlerin Rolü", *Vaaz ve Vâizlik Sempozyumu*, I-II, c. 2 (2013): 220-221.
- Önkâl, Ahmet. - Bozkurt, Nebi. "Câmi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 7: 47. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.

- Paçacı, İbrahim. *Dini Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- Polat, Mahmut. “Günümüz İran Zerdüştiliği Üzerine Bir Araştırma”. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2013.
- Sarıkcıoğlu, Ekrem. *Başlangıçtan Günümüze Dinler tarihi*. Isparta: Fakülte Yayınevi, 2000.
- Sayım, Huzeyfe. “Sih Dini”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 37: 166. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- _____, Huzeyfe. “Sihizm’in Kurucusu Guru Manak ve İslamiyet”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 5 (2000): 157
- _____, Huzeyfe. “Sihizm’in Din Anlayışı”. *Dinler Tarihi Derneği Yayınları-II*, (2000): 297
- Soysaldı, Mehmet. *Dini Hitabet*. İstanbul: Step Ajans, 2014.
- Suyûtî, Hâfız Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekir. *el-Câmiu’s- Sağîr fî ehâdisi’l-beşîr ve’n-nezîr*, I-VI. Beyrut: y.e.y., h.1031.
- Şakir, Mahmud. *Hız. Âdem'den Bugüne İslam Tarihi*. Çev. Ferit Aydın, İstanbul: Kahraman Yayınları, 1993.
- Şakiroğlu, Mahmut H., “Haç”, *DİA*, XIV, Ankara 1996.
- Şenay, Bülent. “Noel”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 33: 202. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Tabarânî, Ebul Kasım, Süleyman b. Ahmed b. Eyyub. *el- Mu’cemü’s-sagîr*. Beyrut: y.e.y., 1987.
- _____, Ebul Kasım. Süleyman b. Ahmed b. Eyyub. *el- Mu’cemu’l-Evsat*, (thk. Muhammed et-Tahhân), I-XI. Riyad: y.e.y., 1985.
- _____, Ebul Kasım. Süleyman b. Ahmed b. Eyyub. *el- Mu’cemu’l-Kebîr*, I-VII. Musul: y.e.y., 1984.
- Tan, Zeki. “Kur’ân’a Göre Toplumsal Farklılıkları Bir Arada Yaşatmada Mâbedlerin Fonksiyonu”. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy.2 (2012): 14-27.
- Taplamacıoğlu, Mehmet. *Din Sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1963.
- Tekin, Oğuz. *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2008.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa. *el-Camiu’s-Sahîh*, I-IV. Beyrut: y.e.y., t.y.
- Tosun, Cemal. “İlahiyat Fakültelerinde Vaizlik Eğitimi”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 36 (1997): 192-193.
- Tümer, Günay. “Çeşitli Yönleriyle Din”. *AÜİFD*, sy. 28 (1986): 213-267.
- _____, Günay. “Budizm”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 6: 352. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.

- _____, Günay. - Küçük, Abdurrahman. *Dinler Tarihi*. Ankara: Ocak Yayınları, 1998.
- Yazıcı, Nesimi. “Bir Eğitim-Öğretim Kurumu Olarak Cami”. *Cami Yazıları*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.
- _____, Nesimi. “Osmanlı Son Döneminden Cumhuriyete Hutbelerimiz Üzerine Bazı Düşünceler”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı (1996): 211.
- Yıldız, Sakıp. “Vaaz ve Hutbelerde Din Eğitimi, Diyanet İşleri Başkanlığının Rolü”. *1.Din Eğitim Semineri*, (1981): 59.
- Yılmaz, Hüseyin. *Din Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Yitik, Ali İhsan. “Budizm”. *Yaşayan Dünya Dinleri*. 207. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2010.

